12

14.

M. Adolphi Danielis Schnei-
deri.
Emit anno 1702. pretio
unà cum figuris, 1 tha-
leri.

17.

JO. JAC. CHIFFLETII

DE

LINTEIS

SEPULCHRALIBUS CHRISTI SERVATORIS

CRISIS HISTORICA.

Ad exemplum an. 1624. editum

ANTVERPIÆ,

EX OFFICINA PLANTINIANA.

M. DC. LXXXIIX.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/jojacchiffletiid00chif

ILLUSTRISS. ET REVERENDISS.

DOMINO

D. JOANNI FRANCISCO

EX COMITIBUS GUIDIIS A BALNEO

ARCHIEPISC. PATRACENSI

IN BELGICÆ ET BURGUNDIÆ PROVINCIIS

NUNTIO APOSTOLICO

CUM POTESTATE LEGATI A LATERE.

ILLUSTRISSIME DOMINE, poſtquam Veſontionem meam tibi placuiſſe ſcivi, ratus apertas mihi eſſe Μȣσῶν θύρας, ſuſtuli animum ad majora, & funeri CHRISTI Servatoris admovi ſtylum, ut linea involucra, quibus illo mortis triduo tectus fuit, poſteris evolverem. Ad hoc verſavi ſcripta vetuſtioris ævi, & hujus noſtri, nec inveni qui rectè ὀθονιακὸν egiſſet. Itaque auſus ſum novus Tiphys *pandere vaſto Carbaſa ponto*; & obire illud munus per hanc Hiſtoricam Criſim, quæ craſſas in antiquis illis ritibus nubes diſcuſſura ſit luce ſuâ: ſed non niſi prævià ingenii tui, virtutis & doctrinæ face, qui in Antiquitatum denſâ caligine, avia quævis peragraſti, obſcura pervaſiſti, ſuperaſti difficilia. Prælucebit etiam ſtemma tuum Nobiliſſimum, quod ex verè Regiâ Comitum GUIDIORUM ducis familiâ, quæ jam inde à Comite GUIDONE Othonis

Magni Saxonis Imperatoris nepote, ejuſque in Italiâ auctore, maximè floruit; & etiamnum faventibus Superis floret, Heroum Martiorum, Ducumque præſtantiſſimorum, qui domi foriſque pro S. Sede Apoſtolicâ res præclariſſimas geſſerunt, & longè lateque per Etruriam & Flaminiam imperitarunt, perpetuum veluti ſeminarium. Horum veſtigia ſecutus Nicolaus Marchio Montisbelli frater tuus, de conſenſu Maximorum Regum, Eccleſiaſticæ militiæ in Valle Tellinâ ſummus Præfectus eſt conſtitutus. Tu verò quot jam annis pro eadem Sanctâ Sede operam tuam impendiſti? Clemente VIII. & Leone XI. Pontificibus, Provinciis pleriſque per Italiam præfuiſti, eaſque ſapientiſſimè moderatus es. Poſteà ſedente Paulo V. Avenioni & Comitatui Venicino Præfectus pro Legato, ſeptennio tui magiſtratus, Urbem ipſam variè ſeptuplicem nobilitaſti, ſummoque civium applauſu rexiſti. Demum à Gregorio XV. in Belgium, ad piiſſimum par Principum Albertum & Isabellam Archiduces Nuntius miſſus, altero ad vitam meliorem evocato, annum jam tertium, apud Sereniſſimam Infantem viduam, ſub novo etiam, ſed verè Opt. Max. Pontifice Urbano VIII. munus tuum cum ſingulari pietate & prudentiâ obis. Quidni ergo tu tanti Pontificis Ἀγαθὸς Ἄγγελος, tutêris hæc velamina, ſacroſancto Christi cruore conſperſa? Sanè his inſtructa Petri Navis non timebit

—— præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti.

Admiranda quippe divini amoris in iis elucent argumenta. Christus enim à nobis tranſiturus ad Patris

dexte-

dexteram, & ſupernas cæli ſedes, id eâ ratione præſtitit, (quæ ejus fuit φιλανθρωπία,) ut nihilominùs nobiſcum reſtaret; re quidem, ſed latenter, in Altaris Sacramento; per Imaginem autem, ſed expreſſam ac manifeſtam, in ſepulchralibus linteis. Illa inclyta miraculis ὀθόνια, veneranda noſtræ ſalutis pignora, tibi offero, ILLUSTRISSIME DOMINE, ut antiquiſſimam eorum dignitatem tuearis, quorum fidem conſtans ætatum conſenſus firmavit, & gentium concurſus. Agnoſces in corporis humani lineamentis, συγκατάβασιν ἀκατάληπτον incarnati Verbi; in juſta ſtatura, partiumque ſymmetriâ, ſpecioſum formâ præ filiis hominum; in rubore, ſanguinis ac vulnerum notas; in jacentis ſpecie, mortis cauſâ noſtrâ obitæ, ac ſepulturæ μνημόσυνον; in linteo, reſurgentis exuvias; ubique Dei hominis in noſtrum genus inæſtimabilem charitatem. Quæ de iis attuli prodigia antiqua & recentia, in unum congeſta faſcem, inconcuſſæ veritatis præſidio firmata ſunt; nec Opuſculum hoc meum fluctuare ſinent, maximè ſi favoris tui aurâ, & benevolentiæ radiis afflentur, illuſtrentur. B. V. ILLME DOMINE. DEUS te τοῦ πάντος ἄξιον, cumulo felicitatis beet. Ita voveo, Bruxellæ, Kalendis Maiis anni Domini M. DC. XXIV.

ILL^MÆ^ ET REV^MÆ^ D. T.

Devotiſſimus

Jo. Jac. Chiffletius.

ERYCI PUTEANI

ad Clariſſimum Ampliſſimumque V.

JO. JACOBUM CHIFFLETIUM

DUÆ EPISTOLÆ,

De ſcriptione LINTEORUM SEPULCHRALIUM

CLARISSIME ET AMPLISSIME VIR,

DE LINTEIS SEPULCHRALIBUS CHRISTI SERVATORIS (*ô nobile, & dignum feliciſſimâ eruditione tuâ opus!*) *Judicium petis? at Elogium longè faciliùs promam. Ubi legero, ubi laudavero, nec Judicium requires. Itaque evolvam ſtatim librum, & ſuaviſſimam hanc occupationem arbitrabor: expendam ſingula, ut vehementiùs oblecter; & quia obſequio non peccabo, liberiùs ad Encomium accedam. Vin' tamen, ut quaſi in anteceſſum, prurientem animi affectum indicem? Hoc uno libro quidquid eſt librorum viciſti. Vivet ille, quamdiu inter homines Pietas & Religio erunt: in illo nomen tuum, jam profanâ omni ſcriptione majus; quia ſanctiſſimum argumentum admirabili doctrinæ ſolertiâ complexus, doces, quæ cum damno Sacræ & Profanæ eruditionis tot jam ſæcula ignorarunt. O te beatum, qui ſic ſcribis! Deinceps quieſcere poteris, æternus es. Poteris, inquam, ſi in conſortium laboris hujuſ (an & honoris dicam?) Optimus Doctiſſimúſque frater tuus* PHILIPPUS CHIFFLETIUS *Ser^mæ Infanti à Sacris Oratorii, adducatur: ut quæ tua ſunt, ſua ille quodammodò faciat, Galliceque vertat. Latina eſſe* LINTEA

SE-

SEPULCHRALIA *ſatis non eſt: legi ab omnibus & intelligi debent, & præſertim ab Aulicis noſtris. Fiet id autem, ſi, ubi Pietatem quiſque ſuam excolet, peregrinus non erit; ſi, ubi rara omnia, linguam tamen ſuam inveniet. Vale. Lovanii in Arce, Kalendis Febr.* M. DC. XXIV.

CLARISSIME & AMPLISSIME VIR,

JUDICIUM *meum de* CRISI *hac* HISTORICA *depompturus, redire ad Elogium cogor. Etenim niſi laudem quæ ſcripſiſti, malè Cenſorem agam; niſi doctrinæ quoddam numen ingenium tuum dixero, malè laudem. Scripſiſti* LINTEA, *ſed* SACRA *&* SEPULCHRALIA LINTEA; *manifeſta* CHRISTI SERVATORIS LINTEA, *quia ſcripſiſti. Feliciùs (& hæc mea ſententia eſt) nobiliſſimi dignitas argumenti abſolvi non poterat; in quo & Pietati, & Eruditioni ſatisfactum puto. Hoc profectò fuit, non de Urbe tantùm tuâ, ſed de universo Orbe Chriſtiano benè mereri: hoc fuit, Urbem iterùm tuam Orbi repræſentare. Dediſti mortalibus oculos; ut, niſi obſtinata prorſus mentis cæcitas obſtet, videre omnes, & in clarâ luce queant, quàm pretioſo æternitatis pignore Sequanorum Metropolis beata ſit, & quàm indubitato, ut ſic appellem, Palladio glorietur. Debent ergo jam tibi* SACRUM SUDARIUM *Cives tui, ſic explicatum: debent Taurinenſes* SINDONEM *tibi, ſic oſtenſam: debent* CHRISTI IMAGINEM *tibi Chriſtiani omnes, vero & ſanctiſſimo ſanguine ejus* SINDONI & SUDARIO *impreſſam. Aliquid verò hîc miraculi eſſe, quid mirum? Deus involutus fuit, & in panno lineo circumducto reliquit formæ lineamenta, quæ ſi in expanſo ſpectarentur, ſymmetriæ legem non excederent. Itaque vultum ſuum naturali magnitudine circumſcripſit naturæ Auctor, cùm haberi ab ipſâ naturâ non poſſet. Hæc pictura Dei eſt: ſic pingitur, qui homi-*

hominum cauſsâ, quidquid homo non ſuſtineret, paſſus eſt: ſic pingit, qui ut tormenta ſua mortémque oſtenderet, cruorem in colorem vertit, & in ſepulchro adumbratam ſimul aromate inveniri voluit imaginem, ab omni poſteritate adorandam. Imaginis imago, hæc tua CRISIS *eſt, doctiſſime* CHIFFLETI, *ex umbrâ Antiquitatis eruta, Veritatis luce circumfuſa, & ſacrum deinceps pretioſiſſimis Reliquiis cultum vindicabit. Prodeat Liber: omnis cum publico & Religionis damno mora eſt. Legant hanc* CRISIN, *qui in rebus Sacris Profaniſque Criſin uſurpant; & quæ hactenus ignorarunt* LINTEA SEPULCHRALIA, *intelligent; quæ minùs coluerunt, venerari incipient, tuum ſic quidem in pretio ac deliciis nomen, Pietatis Eruditioniſque cauſsâ habituri. Vale, & hoc ſive Judicium, ſive Elogium ama: me ama, qui cenſere pulcherrimum Scriptum tuum non potui, niſi laudarem. Lovanii, in Arce Palladis, Prid. Eid. Febr.* M. DC. XXIV.

APPROBATIO.

JOANNIS JACOBI CHIFFLETII, Gubernatoris Veſontini, & Civis Romani, Commentarius de Sudario Veſontino, Sindone Taurinenſi, & aliis Linteis ſepulchralibus CHRISTI SALVATORIS, dignus eſt qui omnium manibus teratur; quòd varias Antiquitates, cùm ſacras tum profanas, hactenus non intellectas, accuratè explicet. Datum Bruxellis poſtridie Kal. Aprileis, M. DC. XXIV.

Aubertus Miræus Decanus Antverp.
& Cenſor Regius.

CUM Criſis hæc Hiſtorica de Linteis ſepulchralibus CHRISTI DOMINI doctrinæ Catholicæ conformis ſit, atque in ea ſingularia ex Antiquitate proferantur monumenta, quæ non tantùm ad inſtructionem Lectorum, verùm etiam ad pietatem excitandam & fovendam valdè opportuna ſunt, magno fructu eam typis evulgandam cenſeo. Antverpiæ, Kal. Auguſti, M. DC. XXIV.

P. Coens S. T. L. Canonicus
& Lib. Cenſor Antverp.

SYL-

SYLLABUS AUCTORUM
QUOS
LAUDAMUS, ILLUSTRAMUS, AUT EMENDAMUS.

A.

Abulensis.
Acta Capituli Biſontini.
Adornus.
Adrichomius.
Agellius.
Alcuinus.
D. Ambroſius.
Ammianus Marcellinus.
Angradus Monachus.
Annales Societatis Jesu.
Apulejus.
Arias Montanus.
Ariſtophanes.
D. Athanaſius.
Athenæus.
Attilius Serranus.
D. Auguſtinus.

B.

Baronius.
D. Baſilius.
Bayfius.
Beda.
Bellarminus.
Bellonius.
D. Bernardus.
D. Bonaventura.
Boterus.
D. Brigitta.
Bzovius.

C.

Cajetanus.
Calderinus.
Camuzatius.
Caſſianus.
Catullus.
Cedrenus.
D. Chryſoſtomus.
Codex Rituum Biſont.
Codex Rhemenſis vetus.
Concilium Tridentinum.
Conſtantinus Porphyrogenitus.
Cornelius Fronto.
Curopalates.
Curtius.

D.

Divus Damaſcenus.
Dio Caſſius.
Dio Chryſoſtomus.
Diodorus Siculus.
Dionyſius Alexandrinus.
Dioſcorides.
Donatus.
Durandus.

E.

Etymologici Auctor.
Evagrius.
Euchologium.
Euripides.
Euſebius.
Euſebius.
Euthymius.
Eutropius.

F.

Froiſſartes.

G.

Galenus.
Gautherius.
Gemma animæ.
Gennadius Scholaris.
D. Germanus.
Nicol. Gillius.
Girardus Hallianus.
Glaber.
Gloſſæ veteres.
Gordonus.
Goropius Becanus.
D Gregorius Magnus.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Nyſſenus.
Gretſerus.
Guichardus.
Gutherius.

H.

Hallenſis.
Herodotus.
Heſychius.
D. Hieronymus.
Hippocrates.
Hiſtoria Lauſiaca.
Hiſtoria Rhemenſis.
Homerus.
Hugo de S. Victore.

I.

Janſenius.
Innocentius III. PP.
Joachimus Abbas.
Joannes Conſtantinopolitanus.
Iſidorus.
Juſtinus.

Juvenalis.
Juvencus.

L.

LAmpridius.
Leontius Epiſcopus Cyprius.
Leo Oſtienſis.
Lexici Auctor.
Libri veteres MSS.
Lipomanus.
Lorinus.
Lucianus.
Lucretius.
Lutatius Placidius.

M.

MAcarius.
Macrobius.
Majolus.
Mantuanus.
Martialis.
Martianus Capella.
Martinus Cruſius.
Martyrologium Romanum.
Menæa Græcorum.
Menologium Græcorum.
Metaphraſtes.
Molanus.
Monachus Engoliſmenſis.
Monodus.

N.

NIcephorus.
Nonius Marcellus.
Nonnus Poëta.
Nummographus.

O.

ONomaſtici Auctor.
Ovidius.

P.

PAcatus.
Pacuvius.
Paleotus.
Palladius.
Panegyricus Conſtantini.
Papirius Maſſonus.
Paulinus.
Pauſanias.
Petronius.
Petrus à Beek.
Philippus de Bergamo.
Philo Judæus.
Philoſtratus.
Phocyllides.
Pingonius.
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plutarchus.
Pollux.
Polybius.
Pomponius Mela.
Pontifices varii.
Proſper Bonafamilia.
Prudentius.

Q.

QUadrigarius.
Quintilianus.

R.

RAbbi Jacob.
Rabbi Moyſes.
Radzivilus Princeps.
Remigius.
Ribera.
Robertus Sunella.
Rolliardus.
Ruffus Epheſius.

S

SAlmeron.
Salvianus.
Seneca.
Serarius.
Sextus Empiricus.
Sextus Philoſophus.
Sidonius Apollinaris.
Sigonius.
Silius Italicus.
Simocatta.
Sixtus IV. PP.
Sophocles.
Stapletonus.
Strabo.
Suarez.
Suetonius.
Suidas.
Surius.
Syneſius.
Synodi diverſæ.

T.

TAcitus.
Terentius.
Tertullianus.
Teſtamentum vetus.
Teſtamentum novum.
Theatrum Antiquitatum Pariſienſium.
Themiſtius.
Theophanes.
Thevetus.
D. Thomas.
Tonſus.
Tullius.
Turrecremata.
Turrianus.
Tyrius.

V.

VAlla.
Varro.
Vaſconcellius.
Vaſquez.
Vincentius Brunus.
D. Vincentius Ferrerius.
Virgilius.

Z.

Zonaras.

INDEX CAPITUM.

CAP. I. *Varii ſepeliendi ritus: mandare terræ corpora, antiquiſſimus: ſtudium ſepulturæ fuit argumentum reſurrectionis.* Pag. 1.

CAP. II. *Corpora terrâ condita, velis fuiſſe obducta; ex more, qui à Judæis manavit, & Ægyptiis: horum ritus, & conditurae ratio.* 4

CAP. III. *Schema conditorum in Ægypto cadaverum ob oculos poſitum.* 7

CAP. IV. *Ritus ſepulturæ Judaicæ duplex: mortui loti, uncti, involuti. Chriſti funerationi adhibita Sindon, Sudarium, linteamina, inſtitæ.* 10

CAP. V. *Sindonis ac Sudarii* ἔτυμον, *& ſignificatio multiplex: utrumque ad funera traductum.* 14

CAP. VI. *Sudarium Veſontinum videri illud ipſum de quo mira narrat Beda, quodque à Virgine Deiparâ in Filii ſepulturam conceſſum dicitur: primi ejus poſſeſſores.* 16

CAP. VII. *Novatorum ſannæ & argumentum duplex in ſacra Chriſti Sudaria: Veſontinum Sudarium cur inſtitarum notas non habeat. Exhibetur Lazarus ſuſcitatus, vinculis nondum ſolutus.* 26

CAP. VIII. *Sudarium Veſontinum eſſe illud ipſum, quod S. Joannes dicit fuiſſe ſuper caput Domini.* 23

CAP. IX. *Sudarium Domini è Palæſtinâ Veſontionem perlatum, & quando: oſtenſionis ejus ritus antiquior: non eſt cingulum Domini.* 29

CAP. X. *Alia ſacra pignora ex Oriente cum S. Sudario Veſontionem allata.* 34

CAP. XI. *Sudarium Veſontinum miraculis illuſtre: amiſſum, recuperatum: ejus vi mortuus ſuſcitatus, & æger perſanatus.* 35

CAP. XII. *Hæreticus impudens cauſo abſumptus: civis graviſſimè laborans & Bonus Archiepiſcopus curati. Obiter de Magnatum donariis.* 36

CAP. XIII. *Cæci cum fide viſum recipiunt: ex oculis laborantes perſanantur: aliis ad tempus adimitur viſus.* 40

CAP. XIV. *Epidemica lues ſedata voto publico. Sodalitas S. Sudarii; hujus altare Apoſtolico privilegio munitum.* 43

CAP. XV. *Morbi à veneficio ſublati per imagines S. Sudarii Veſontini: alia de eodem Sudario mira, & ſcitu digna.* 45

CAP. XVI. *De Sindone Taurinenſi: unde illa proximè Camberium advecta.* 48

CAP. XVII. *Gaufridus de Charny Eques Burgundus Sindonem Chriſti Eccleſiæ de Lireyo in Trecenſi Diœceſi à ſe exſtructæ attribuit: quomodo ibi habita Sindon.* 52

CAP. XVIII. *Transfertur S. Sindon è Campaniâ in Burgundiam: multa nequidquam conantur Lirenſes, ut illam recipiant: Camberii denique non ſine miraculo relinquitur.* 56

CAP. XIX. *Quid pro Sindone, ex eo tempore à Lirenſibus actum.* 61

CAP. XX. *Camberii religioſiſſimè habita Chriſti Sindon: miracula per eam edita: flammarum vim ut evaſerit.* 65

CAP. XXI. *Alia Sindonis Allobrogicæ clariora miracula.* 70

 CAP.

CAP. XXII. *Quæ in loca Camberio deportata S. Sindon: Taurinum denique ut venerit.* 73
CAP. XXIII. *Aliquid pro veritate Sindonis Taurinenſis, contra ſententiam iniquam Clementis Antipapæ.* 75
CAP. XXIV. *Sindonem Taurinenſem unde Gaufridus de Charny, trecentis pænè abhinc annis, acceperit.* 78
CAP. XXV. *Sindonem Allobrogicam excepiſſe cruentum Chriſti corpus, & de Cruce recèns depoſitum; non illud in ſepulchro poſt pollinčturam obtexiſſe.* 80
CAP. XXVI. *De Sindone Compendienſi.* 83
CAP. XXVII. *Alia othonia pro linteis Chriſti ſepulchralibus habita: ectypa pleraque: ſanctuaria: brandea: linteamina Martyrum & veterum Chriſtianorum.* 91
CAP. XXVIII. *De ſepulchralibus Chriſti Domini faſciis diſtinctiùs.* 96
CAP. XXIX. *E quo lino texta ſint ſepulchralia lintea Chriſti Domini, & quo texturæ modo.* 100
CAP. XXX. *De Imagine Chriſti ſepulchralibus Linteis Veſontino & Taurinenſi impreſsâ: ac primùm de ſtaturâ & ſymmetriâ corporis; tum de ſitu ejuſdem & collocatione.* 105
CAP. XXXI. *De vulneribus quinque præcipuis, cicatricibus minutis, & cruore, toto corpore ſparſo.* 108
CAP. XXXII. *De velo circa coxas: tum de ſacrarum Imaginum colore, ratione & modo.* 111
CAP. XXXIII. *De Sudario Edeſſeno.* 114
CAP. XXXIV. *De Sudario Veronicæ.* 116
CAP. XXXV. *De aliis Imaginibus Chriſti Domini non manu factis.* 118
CAP. XXXVI. *Quis cultus exhibendus Linteis ſepulchralibus Chriſti Domini.* 124

JO. JAC. CHIFFLETII DE LINTEIS SEPULCHRALIBUS CHRISTI SERVATORIS CRISIS HISTORICA.

CAPUT PRIMUM.

Varii ſepeliendi ritus: mandare terræ corpora, antiquiſſimus: ſtudium ſepulturæ fuit argumentum reſurrectionis.

SUPREMUS mortalium honos, ſepultura ſemper eſt habitus, pax & quies defunctorum, ſolatium ſuperſtitum, atque munus; quod actum eſt & perſolutum vario planè ritu: nam ſi ordine elementa ſpectes, ex more credita ſingulis invenies cadavera. Græcos, Romanos, Gallos, Germanos, & pleraſque alias gentes olim flamma conſumpſit: Colchi ad arbores in aëre cadavera ſuſpenderunt: ſenibus Hyperboreis ſepulchrum fuit mare, flumina Æthiopibus, Scythis algidioribus nives. Sed antiquiſſimum ſepulturæ genus illud fuit, Tullio teſte, *quo redditum eſt terræ corpus, & ita locatum ac ſitum, ut quaſi operimento matris obduceretur.* (2. De Leg.) Sanè ab ipsâ naturâ eſt, ut mortuorum corpora terræ mandentur. *Sic hominum illa* (Plinio ſcribente) *ut cælum Dei: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelque editos ſuſtinet ſemper; noviſſimè complexa gremio, jam à reliquâ naturâ abdicatos, tum maximè ut mater operiens, nullo magis ſacramento, quàm quo nos quoque ſacros facit, etiam monumenta ac* (Lib. 2. cap. 63.)

 titulos

titulos gerens, nomenque prorogans noſtrum, & memoriam extendens, contra brevitatem ævi.

Omniparens, eadem rerum eſt commune ſepulchrum, ait Lucretius. Eo ritu πρωτοπλάστης noſter ſepultus creditur. Rex
Plin. l. 7. cap. 54. Numa pariter ad fontis aras. Et ita humata eſt gens Cornelia, quæ priſcos ſervavit ritus, uſque ad Syllam Dictatorem, qui primus ex eâ traditur crematus. Julium Epigonum ritu illo ſepultum, teſtatur hic memoriæ lapis, in viâ Lavicanâ, quinto ab Urbe milliari.

D. M.
L. IVLI. EPIGONI
VIXIT. ANNIS. XXVI. M. V. D. XII.
CORPVS. INTEGRVM. CONDITVM
L. IVLIVS. GAMVS
PATER. FILIO. PIISSIMO.

Alter eundem morem firmat, qui eſt Romæ ſic inſcriptus:

L. IVLIVS. GAMVS
DIs. MANIBVS.
L. IVLI. MARCELLI
NEPOTIS. SVI
VIXIT. ANN. V.
DIEBVS. XXXXI
CORPVS. INTEGRVM
CONDITVM
SARCOPHAGO.

16. Ann. Poppæa Neronis conjux (auctore Tacito) *non igni abolita, ut Romanus mos, ſed Regum externorum conſuetudine differta odoribus, condîta, tumuloque Juliorum illata.* Per Reges illos externos, Ægyptios intelligo, & Judæos, quibus ea conſuetudo, terræ corpora committendi; quam amplectitur Judæus ipſe Philo, libro in Flaccum: Ἀνθρώποις καὶ πᾶσι χερσαίοις οἰκειότερον ἡ φύσις χωρίον

ΜΡ
ΘΥ

χωρίον ἀπένειμε γῆν, οὐ μόνον ζῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἀποθανοῦσιν, ἵν᾽, ἡ αὐτὴ καὶ τὴν πρώτην ὑποδέχηται γένεσιν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ βίου τελευταίαν ἀνάλυσιν. *Hominibus & omnibus terreſtribus animalibus natura magis propriam regionem terram tribuit, non ſolùm viventibus, ſed etiam morientibus, ut ipſa & primum ſuſciperet ortum, & à vitâ ultimam reſolutionem.*

Mos ille à Judæis ad Chriſtianos poſtmodum tranſiit, qui mortuos condidere loculis excavatis in ſubterraneis & arenariis cryptis, quas *areas* vocabant, *tumbas*, & *catacumbas*; & frequentiſſimâ voce *cœmeteria*, quaſi *dormitoria*; quòd doceret eos fides, non interire Chriſtianos, ſed rurſus excitandos, in Domino interim obdormire: de quo piè Prudentius more ſuo:

Quidnam ſibi ſaxa cavata? De Exequiis.
Quid pulchra volunt monumenta?
Niſi quòd res creditur illis
Non mortua, ſed data ſomno.
Hoc provida Chriſticolarum
Pietas ſtudet, utpote credens
Fore protinus omnia viva,
Quæ nunc gelidus ſopor urget.

Et quidem internum venturæ reſurrectionis ſenſum, in Ethnicorum animis viguiſſe arbitror, cùm de ſupremo munere ſepulturæ mirum in modum fuerint ſolliciti, corporumque reliquias accuratiſſimè ſervarint, quaſi rurſus futuras domos immortalium animarum. Hinc apud eos tanta funerum celebritas, extructa mauſolea, erectæ pyramides, arcæ, pilæ; menſæque poſitæ, quibus inciſi tituli vitam ætheream ſpirantes, & corporum ad tempus dumtaxat conſervationem. hinc mutos etiam lapides obteſtabantur, ut leviter ſuper oſſa defunctorum reſiderent: ſub quibus *deponi* dicebantur, & *collocari*, ut aliquando tandem educenda; *dormire* & *quieſcere*, quaſi debuiſſent iterùm evigilare, & artuum redivivorum beneficio moveri. Eamdem ob cauſam ſepulchra dicta reperies ipſis non modò *conditoria*, ſed & *quietoria*, *repoſitoria*, atque non raró *oſſuaria*; quòd in iis reliquiæ corporum ſurrecturorum, tamquam ſemina ſervarentur, oſſa nempe duriora, & ipſi dentes invicti ignibus, & flammis indomiti. Tertullianus: *Conſtat non tantùm* De Reſur. carnis.

 oſſa

oſſa durare, verùm & dentes incorruptos perennare, quæ ut ſemina retinentur fructificaturi corporis in reſurrectione. Unde & fortaſſis hominem priuſquam genito dente cremari mos gentium non fuit, Sat. 15. quòd eſſet *tunc minor igne rogi*, ut canit Satyricus; quia tenelluli ac medulloſi infantes igne penitùs abſumpti fuiſſent, nec oſſium vel dentium ſuperfuiſſet quidquam, ad ſemen evigilationis extremæ, quam agnovit haud dubiè Ethnicus Phocylides, dum dixit:

Οὐ καλὸν ἁρμονίην ἀναλύομεν ἀνθρώποιο·
Καὶ τάχα δ' ἐκ γαίης ἐλπίζομεν ἐς Φάος ἐλθεῖν
Λείψαι ἀποιχομένων, ὀπίσω ἢ θεοὶ τελέθονται.
Non diſſolvimus pulchram hominis harmoniam;
Etenim ſubitò è terra ſperamus in lucem venturas
Reliquias defunctorum, qui poſteà Dii fient.

CAPUT II.

Corpora terrâ condita, velis fuiſſe obducta, ex more, qui à Judæis manavit, & Ægyptiis: horum ritus, & conditura ratio.

A QUIBUS Gentibus terrâ conditi mortui, ab iis ferè & condimenta & vela adhibita, quibus nuda corpora tegerentur ſimul, & à putredine vindicarentur. Plutarch. in Lycurg. Spartæ Regis Lycurgi ſtatuto, obduxerunt oleæ fronde, velata priùs puniceo amictu. Nazamones à lotione & unctione, album & elegans Sextus Emp. l. 3. cap. 24. peplum adhibuerunt: quod & parti Perſarum familiare fuit; necnon Ægyptiis & Judæis, qui abluta & aromatis medicata cadavera linteis candidis involvêre: quo ritu Chriſtum Serva- Joan. 19. torem ſepultum legimus in Evangelio, ubi dicitur: *Acceperunt corpus* JESU, *& ligaverunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Judæis ſepelire.* qui ſanè mos, licet primâ fronte cuivis clarus & perſpicuus videatur; non pauci tamen Criticis occurrunt nodi circa eum, & in numero linteorum, & in ratione involucri; quos omnes ſolvere intendimus, ut linteorum Chriſti ſepulchralium criſis expeditior ſit. Aliquid porrò mutuatos in hoc ab Ægyptiis Judæos Tacitus videtur innuere, ubi de iſtorum modo, quem fuiſſe dicit, *corpora condere, non cremare, è more* Hiſt. 5. *Ægyptio.* Favet Philo Judæus, dum aſſerit *non minùs quàm decies*

cies centena millia Judæorum Ægyptum aliquando inhabitaſſe. Sed condendi ritum Judæos ab Ægyptiis non accepiſſe cùm Scriptura ſacra ſatis inſinuet, ubi ſepulturas Saræ, Abrahami, & aliorum perſpicuè narrat; an illum *condiendi*, Tacitus intellexit? Sic videtur; & verò ſcripſiſſe *condire*, non *condere*; quò ſcilicet conſervationem cadaverum per unctionem & condituram, opponeret eorumdem deſtructioni per cremationem: ut alibi, Neronis Poppæam *condîtam* dixit, *non igni abolitam.* Lib. in Flac. 16. Ann.

Ritum Ægyptiacum triplicem faciunt Diodorus Siculus, & Herodotus Halicarnaſſeus. Primus, in quo argenti talentum inſumebatur, fuit locupletiorum, qui myrrham puram, caſſiam, & alios odores, excepto thure, unà cum vino Phœniceo adhibebant ad condituram. Λούσαντες τὸν νεκρὸν, (inquit Herodotus) κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνος βυσσίνης, τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίοντες τῷ κόμμι, τῷ δὴ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται Αἰγύπτιοι. *Ubi abluerunt, ſindone byſſinâ, inciſis loris, totum involvunt, gummi illinentes, quo Ægyptii glutinis loco plerumque utuntur.* Secunda conditura, minoris ſumptus (minarum ſcilicet viginti) fuit mediocrium, qui nitro utebantur, quod carnes tabefacit; & unguine cedrino, *cui tanta vis ineſt* (inquit Plinius) *ut in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſerventur.* Tertius modus minimi ſumptus, & è plebe infimorum, ablutionibus tantùm conſtabat, & exſiccatione. Omnes porrò condituræ, præter exenterationem, requirebant ſalituram dierum ampliùs triginta, uſque ad ſeptuaginta; nec ènim licebat ſalire diutiùs. Jacob Patriarcha Ægyptio more condîtus, unctus eſt tantùm per dies quadraginta. Lib. 2. c. 5. Lib. 2. Loc. cit. Lib. 16. cap. 11.

Arte illâ condîta & exſiccata cadavera, Ægyptii domi ſervabant. Herodotus: Ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκοντες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμενοι δὲ, ἐσεργνῦσι τὸν νεκρὸν· καὶ κατακληίσαντες οὕτω, θησαυρίζουσι ἐν οἰκήματι θηκαίῳ, ἱστάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. *Eo deinceps recepto* (cadavere condîto) *propinqui ligneam hominis effigiem faciunt, in quâ mox inſerunt mortuum; atque ita incluſum, reponunt in loco ſepulchrorum loculis dicato, & rectum ſtatuunt ad parietem.* M. Tullius: *Condiunt Ægyptii mortuos, & eos domi ſervant.* Pomponius Mela: *Mortuos nec cremare, nec fodere fas putant, verùm arte medicatos intra penetralia collocant.* 1 Tuſc. Lib. 1. c. 9.

Lib. 3. cap. 24. Sextus Philoſophus: *Ægyptii inteſtina extrahentes, condiunt defunctos, & eos ſupra terram habent.*

Punic. 13. Silius Italicus: *— Ægyptia tellus*
Claudit odorato poſt funus ſtantia ſaxo
Corpora, & à menſis exanguem haud ſeparat umbram.

Lucianus libro de Luctu: Ταριχεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος· οὗτος μέντοι, λέγω δὲ ἰδὼν, ξηράνας τὸν νεκρὸν, σύνδειπνον καὶ συμπότην ἐποιήσατο: *Muriâ condit Ægyptius: atque hic quidem (rem viſam à me narro) deſiccatum cadaver convivam & compotorem adhibet.* D. Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus, in Vitâ S. Antonii, lectis adhibita docet: *Mos eſt Ægyptiis nobilium, & præcipuè beatorum Martyrum corpora, linteamine quidem involvere, & ſtudium funeri ſolitum non negare: terrâ verò non abſcondere, ſed ſuper lectulos domi poſita reſervare. hunc honorem quieſcentibus reddi, inveteratæ conſuetudinis vanitas tradidit.* Hanc conſuetudinem uſque adeò deteſtatus eſt S. Antonius, ut vetuerit ad Ægyptum ſuas perferri reliquias, ne vano illo honore ſervarentur, ut auctor eſt laudatus Athanaſius; cui non abſimilem atque Antonio ſuo mentem fuiſſe oſtendit Damaſcenus: Ἴσμεν τὸν μακάριον Ἀθανάσιον, ἀπηγορευκότα τὸ ἐν λάρναξι τεθέναι τὰ τῶν Ἁγίων λείψανα, μᾶλλον δὲ προστάττοντα ὑπὸ γῆν ταῦτα καλύπτειν, τὸ ἄτοπον ἔθος τῶν Αἰγυπτίων καταργῆσαι βουλόμενον, οἳ τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς οὐχ ὑπὸ γῆν ἔκρυπτον, ἀλλ' ἐπὶ κλινῶν καὶ σκιμποδίων ἐτίθουν. *Scimus S. Athanaſium Sanctorum reliquias non in urnis collocandas, ſed humi condendas eſſe eo conſilio cenſuiſſe, ut abſurdum Ægyptiorum morem abrogaret, qui ſuos mortuos non ſub terrâ condebant, ſed in lectulis & ſcimpodiis collocabant.*

Orat. 1. de Imag.

Lib. 3. Ceterùm ſuperſtitioſæ illius condituræ cauſam fuiſſe ſcribit Herodotus, quòd perſuaſum haberent, ignem eſſe animatam belluam, quæ cuncta devoraret, & ſimul emoreretur: tum etiam ne humati devorarentur à vermibus. Verùm eam non tam vanitati & ſuperſtitioni tribuit Caſſianus, quàm neceſſitati, propter frequentem inundationem Nili. *Hunc Ægyptiis morem* (inquit ille) *Nili fluminis invexit eluvies; ut quoniam univerſa terræ illius latitudo, inſtar immenſi pelagi, non parvo anni tempore, ſolitâ aquarum eruptione contegitur; ita ut nulla cuiquam viandi copia, niſi lemborum tranſvectione tribuatur; corpora mortuorum, pigmentis condita redolentibus, in editioribus cellulis recondantur.*

Coll. 15. cap. 3.

C A-

IC
XC

ΜΗΤΗΡ
ΘΕΟΥ

M
I

CAPUT III.

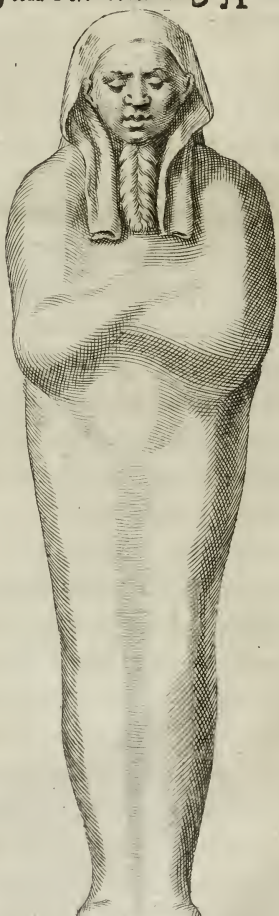
Schema conditorum in Ægypto cadaverum ob oculos poſitum.

MEDICATA cadavera ſolebant adeò exſiccare pollin-
ctores Ægyptii, ut ſtatuas æneas ſoliditate adæquarent:
linguâ ſuâ *Gabbaras* appellabant, ait D. Auguſtinus; quaſi *bar-* Ser. 120. De div.
baros, & *inſulſos*, ex Iſidori gloſſis. Nunc vulgus vocat *Mumias*, cap. 22.
ſervata quævis in Ægypto per condituram corpora; in quorum
truncis, frequenter latent icunculæ quædam ſpithameæ, ac
etiam minores, quæ corpus, Ægyptio more condîtum, &
linteis involutum egregiè referunt. Thevetus, imagunculas il- Coſm. Orient.
las, vult eſſe ſigna Numinum, quæ quis defunctus coluiſſet cap. 42.
in vitâ: à cujus ſententiâ non multùm abiit Bellonius [a]. Goro- a De Fun. med. c. 4.
pius Becanus [b] Canopi cenſet eſſe ſimulacra; Guichardus [c] verò b 7. Hie-
Iſidis, vel Oſiridis. Ego in tanto diſcrimine quid affirmem? ve- roglyph.
rum forſitan, ſi dixero, imagines illas eſſe cadaverum condito- c Libro 3.
rum exemplaria. Favet Princeps Radzivilus, in Peregrinatio- Fun. c. 10.
ne ſuâ Jeroſolymitanâ, ſcrutatus ipſemet diligenter ſepulchra
Ægyptiaca: *Idola illa*, inquit, *ſunt ex argillâ, cærulei vel viola-* Epiſt. 3.
cei coloris, ad unius digiti longitudinem; quædam etiam minora, for-
mam infantuli faſciis circumligati, adjectis multis Ægyptiorum characteri-
bus, exprimentia. Qualia autem ſunt idola, tali modo & ipſa corpora linteis
ſunt involuta, quæ ob antiquitatem adeò ſunt marcida, ut papyrum com-
buſtam, quæ nigreſcit, & facillimè diffluit, imitentur. Et antiquior
Herodotus, Εἰσὶ, ait, οἳ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι Lib. 2.
ταύτην. Οὗτοι ἐπεάν σφι κομισθῇ ὁ νεκρὸς, δεικνύουσι τοῖσι κομίσασι παρα-
δείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. Καὶ τὴν μὲν σπουδαιοτά-
την αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι τὸ οὔνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγμα-
τι ὀνομάζειν· τὴν δὲ δευτέρην δεικνύουσι ὑποδεεστέρην τε ταύτης καὶ εὐτε-
λεστέρην· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐ-
τέων, κατὰ ἥντινα βούλονταί σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. Οἱ μὲν δὲ ἐκποδὼν,
μισθῷ ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται, οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἐν οἰκήμα-
σι, ὧδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. *Sunt certi ad hoc ipſum conſtituti,*
qui hoc artificium factitant: ad quos cùm cadaver portatum eſt, oſten-
dunt his qui portaverunt, exemplaria mortuorum materialia, pingendo
aſſimilata; & unum eorum accuratiſſimè fabrefactum eſſe ajunt, cujus

ego

ego nomen ſi nuncupavero, haud faciam ſanctè: alterum illo inferius, ac vilioris pretii: tertium viliſſimi. Ea dicentes, ſciſcitantur ab his, ad quod exemplar velint effingi mortuum ſuum: iſti convento de pretio illinc abeunt, & qui relinquuntur in ædibus, hunc in modum condiunt corpus, &c. Illa παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, Valla interpres vertit, *exemplaria mortuorum lignea*: ego, ni fallor, accuratiùs *materialia*; tum quia ξύλον Græcis quamvis dolabilem materiam ſonat, ἀπὸ τοῦ ξύειν τὴν ὕλην: tum quòd in corporibus conditis, ejuſmodi parvæ ſtatuæ, ex argillâ, aut aliâ ſolidâ materiâ reperiantur; ad indicandum poſteris, uti cenſeo, quonam conditurę ritu, cadavera ſingula fuiſſent medicata; an cum hieroglyphicis ſignis & notis, in modum ſepulti Oſiridis, cujus nomen ἀνεκφώνητον ob reverentiam præterit Herodotus; an aliis duabus minoris ſumptus conditu-ris; quóve pigmenti artificio, rubróne, ſubviridi, an cæruleo: cujuſmodi Gabbaras illos fictitios pleroſque vidimus, & domi habemus, in quadrangulam baſim deſinentes, cui tota effigies recta inſiſtit. Unicum hîc exhibemus, abſque notis hieroglyphicis, ut involucri ratio meliùs percipiatur.

Plut. de Iſide & Oſire.

Sindone primùm byſſinâ, ab imâ cervice uſque ad pedes, corpus involutum eſt: & loris inciſis circumligatum, quæ tamen ob gummi denſius illitum non apparent: cubiti decuſſatim ſe premunt ſub inteo, ita ut manus dextra in ſiniſtro pectoris latere, ſiniſtra in dextro videatur: ſupremo capiti velum eſt ſuperinductum, quod hinc inde propendet in ipſum medium pectus; in poſticâ verò parte, à vertice inter ſcapulas deſinit: mento ſuppoſita eſt propen-

dens

dens ὀθόνη, faſcia barbata, quâ conſtringebant genas & maxillas mortuorum, ne os hiaret ipſis, ut auctor eſt Lucianus: ſola facies nuda reſtabat, auribus etiam extantibus. Παραδιδόασι (ait Diodorus) τοῖς συγγενέσι τοῦ τετελευτηκότος, οὕτως ἕκαστον τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἀκέραιον τετηρημένον, ὥστε καὶ τὰς ἐπὶ τοῖς βλεφάροις καὶ ταῖς ὀφρύσι διαμένειν, καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν τοῦ σώματος ἀπαράλλακτον εἶναι. *Curatum cadaver Ægyptii cognatis tradunt defuncti, ita ſingulis ejus partibus, etiam ſuperciliorum palpebrarúmque pilis integrè ſervatis, ut omnis corporis ſpecies integra perduret.* quod arguit, omnia in facie lineamenta ſervata, larvis etiam quandoque adhibitis, Principe Radzivilo teſte oculato. *Corpora*, inquit, *quæ in tumbis depoſita reperimus, habebant in facie perſonas coloribus vel auro depictas; ex quibus apparebat, lineamenta faciei eorum, qui depoſiti ibidem fuerant, ea ratione ad vivum fortaſſis expreſſa fuiſſe.* Tales Gabbarum imagunculas circumferre in conviviis ſolebant, ut de fati extremi neceſſitate præſentes admonerent. Herodotus: Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ, μέγαθος ὅσον τε πάντῃ πηχυαῖον, ἢ δίπηχυ. Δεικνὺς δὲ ἑκάστῳ τῶν συμποτέων λέγει, Ἐς τοῦτον ὁρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπευ. ἔσεαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος. *Apud locupletes eorum, cùm multi convenerunt, & à cœnâ diſceſſum eſt, circumfert aliquis in loculo mortuum è durâ materiâ factum, ſed picturâ & opere verum maximè imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali; oſtendenſque ſingulis convivarum, ait: In hunc reſpiciens pota, & oblectare, talis poſt mortem futurus.* Simile quid mobile, & ex argento exhibitum à ſervo in convivio Trimalcionis, apud Petronium: *Potantibus, & accuratè lautitias nobis mirantibus, larvam argenteam attulit nobis ſervus, ſic aptam, ut articuli ejus, vertebræque locatæ, in omnem partem flecterentur: hanc cùm ſuper menſam ſemel iterúmque abjeciſſet, & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalcio adjecit:*

Heu, heu, nos miſeros, quàm totus homuncio nil eſt!

. . . .

Sic erimus cuncti, poſtquam nos auferet orcus:
Ergo vivamus, dum licet eſſe, benè.

Græcis, teſtandi luctus cauſâ, ſolemnis fuit ejuſmodi ſimulachrorum in publicum expoſitio: nam Plutarchus in Alcibiade

Lib. de Luctu.
Lib. 1.
Loc. cit.

tangit Athenienſium mulierum morem, quæ feſto Adoniorum die collocabant in vicis τὰ εἴδωλα νεκροῖς ἐκκομιζομένοις ὅμοια, *imagines mortuis qui efferuntur ſimiles*, quibus Veneris dolorum, ex morte Adonidis, publicâ mœſtitiâ meminiſſent.

CAPUT IV.

Ritus ſepulturæ Judaicæ duplex: mortui loti, uncti, involuti: Chriſti funerationi adhibita ſindon, ſudarium, linteamina, inſtitæ.

MODUM cadavera curandi apud Judæos, duplicem invenio: primum antiquiorem & omnino parem Ægyptio, eorum qui vixerant, aut vivebant adhuc in Ægypto; ut Patri-
Geneſ. cap. ult. archa Jacob, cujus corpus, jubente filio Joſeph, *aromatibus conditum eſt, per quadraginta dies, deinde repoſitum loculo in Ægypto.* Alterum Judæis Palæſtinam incolentibus familiarem, minoris
Baronius anno 34. n. 136. ſumptus, & à priori multùm diverſum; ex præcepto Gamalielis Senioris, cujus tam in Sacerdotibus quàm in populo potiſſima auctoritas erat: is cùm vidiſſet (referente Rabbi Ja-
In Thurim Jora Degha, cap. 352. cob) excreviſſe tantum apud Hebræos impenſam funerum, ut ejus magnitudine cognati perterriti, relicto cadavere aliquando ſe ſubducerent; ejus ſententiâ (quam vidit à poſteris inviolatè ſervatam) factum eſt, ut nonniſi lineis linteaminibus, iiſque non magni pretii, corpora defunctorum obvolverentur; in quo nullam voluit haberi rationem cujuſvis ordinis aut dignitatis, etiamſi regali effulgeret amplitudine; eoque modo ſeipſum ſepeliri mandavit. Clariùs ritum explicat
Loc. cit. idem Rabbi Jacob, ex Rabbi Moyſe Ægyptio, ubi docet viros virorum, & feminas feminarum curare conſueviſſe cadavera, in hunc modum: oculos inprimis claudere defuncto, & ora ſtringere faſciâ, tondere capillos, corpus lavare, unguentis ungere, cadaver delibutum obvolvere linteis; ſicque curatum ponere in ſepulchro.

Primùm igitur in ritu fuit, oculos defuncto occludere, quod Ovidius *condere*, Virgilius *premere*, Varro *ſigillare* dixit; unáque maxillam inferiorem, (quæ ſola mobilis eſt) ne hiaret, ſtringere tenui faſciâ ad verticem alligatâ. A beatiſſimâ Virgine

gine matre id muneris Chriſto præſtitum credimus, quod à matribus olim filiis exhiberi ſolitum. Polynices ad matrem apud Euripidem:

Συνάρμοσον δὲ βλέφαρά μου τῇ σῇ χερὶ μᾶτερ. In Phœniſſ.

Jam claude mihi palpebras manu tuâ mater.

& extant querelæ matris Euriali apud Maronem, quòd filius eâ muneris parte caruiſſet:

— *nec te tua funera mater* 9. Æneid.

Produxi, preſſive oculos, nec vulnera lavi.

Secunda fuit capillorum inciſio: à quâ tamen in damnatis abſtinebant Judæi, ut notat Baronius, *quòd maledictioni legis obnoxii eſſent.* ideò capite intonſo ſepultus eſt Chriſtus Servator, quòd à perfidis illis ſententiam eſſet paſſus. Loc. cit.

Tertio loco fiebat corporis lotio, adeò vulgaris apud priſcos, ut pigeat eorum verba hîc advocare. Scripſit Metaphraſtes, B. Virginem matrem lacrymis Chriſti plagas emundaſſe: quod mihi revocavit in mentem illa Ennii, in Cteſiphonte, apud Macrobium: *Neque terram injicere, neque cruenta conveſtire mihi corpora licuit; neque miſeræ lavêre lacrymæ ſalſum ſanguinem.* Lotioni corporis Dominici plures fuiſſe adhibitos, innuit Chryſoſtomus ex antiquioribus: *Dum peteret eum à Pilato* (Joſeph,) *& dum lavarent, jam veſpera adventarat.* Sordes pretioſas ac mundas, ex abluto corpore mortui Chriſti collectas, Balduinum Jeroſolymorum Regem ad ſuos Flandros è Palæſtinâ miſiſſe per Abbatem S. Bertini, Lorinus in Commentariis tradidit. 15. Aug. Lib. 6. cap. 2. Hom. 84. in Joan. In cap. 9. Act.

Lotionem ſecuta eſt unctio, ſeu conditura; in quâ aliter Ægyptii, aliter Judæi. Illi corpore exenterato, & cerebro per nares extracto, intrinſecus condimenta adhibere ſoliti; ut eſt apud Herodotum, qui hoc ipſum appellat ταριχεύειν. Hi verò, Judæi inquam, aromata & unguenta applicabant extrinſecus, quod in Sacris litteris dicitur Græcè ἐνταφιάζειν, vel ἀλείφειν. Unctionem vulgò receptam indicaverat vivens Chriſtus, cùm Maria acceptâ unguenti piſtici pretioſi librâ, unxiſſet pedes ejus: *Sinite illam*, dixit, *ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud.* Et ad ungendum eum mortuum, venit primùm *Nicodemus ferens mixturam myrrhæ & aloës, quaſi libras centum*: & iterùm Joan. 12. Joan. 19.

 poſt-

Marci 16. poſtquam tranſiſſet ſabbatum, Maria Magdalena, & aliæ piæ feminæ *emerunt aromata, ut venientes ungerent illum.*

Quintò, delibutum cadaver involvebant linteis: quæ pars
Cap. 38. ritus contineri videtur hoc Eccleſiaſtici præcepto: *Fili, in mortuum produc lacrymas, & quaſi dira paſſus, incipe plorare, & ſecundùm judicium contege corpus illius, & non deſpicias ſepulturam illius, & luctum ſecundùm meritum ejus.* Illa verba, *ſecundùm judicium contege corpus*, explico, *juxta morem funebrem ob-*
Cap. 19. *volve linteis.* Joannes de Chriſto: *Acceperunt corpus* Jesu, *& ligaverunt illud linteis, cum aromatibus, ſicut mos eſt Judæis ſepelire.* Morem indico ſigillatim è Sacris ſcriptoribus. ita pri-
Cap. 27. mò Matthæus: *Cùm autem ſerò factum eſſet, venit quidam homo dives ab Arimathæâ, nomine Joſeph, qui & diſcipulus erat* Jesu; *hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus* Jesu: *tunc Pilatus juſſit reddi corpus; & accepto corpore Joſeph involvit illud in* Sindone *mundâ, & poſuit illud in monumento ſuo novo, quod exciderat in petrâ, & advolvit ſaxum magnum ad oſtium monumenti.*
Cap. 15. Sic deinde Marcus: *Cùm jam ſerò eſſet factum (quia erat paraſceve, quod eſt ante Sabbatum) venit Joſeph ab Arimathæâ nobilis Decurio, qui & ipſe erat expectans regnum Dei, & audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus* Jesu. *Pilatus autem mirabatur, ſi jam obiiſſet, & accerſito Centurione interrogavit eum, ſi jam mortuus eſſet: & cùm cognoviſſet à Centurione, donavit corpus Joſeph. Joſeph autem mercatus* Sindonem, *& deponens eum involvit* Sindone, *& poſuit eum in monumento, quod erat exciſum de petrâ, & advoluit lapidem ad oſtium monumenti.* Tum Lucas hoc
Cap. 23. modo: *Et ecce vir nomine Joſeph, qui erat Decurio, vir bonus & juſtus: hic non conſenſerat conſilio, & actibus eorum, ab Arimathæâ civitate Judææ, qui expectabat & ipſe regnum Dei: hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus* Jesu, *& depoſitum involvit* Sindone, *& poſuit eum in monumento exciſo, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.*

Sindonem, de quâ Matthæus, Marcus, & Lucas, interpretor lintea omnia, quæ ad Chriſti ſepulturam quoquo modo adhibita ſunt, ſive quæ intra ſepulchri ſepta concluſa fuere; quæ diſtinctiùs expreſſit Joannes; ſive quo cruentum Chriſti corpus & à cruce recens exceptum eſt, obtectúmque, ut honeſtè

ad

ad pollincturæ locum deferretur; quod linteum eſſe Allobrogicam ſindonem, infrà oſtendam; videturque illud primò & præcipuè ſignificari mundâ ſindone, quâ depoſitum Chriſti corpus involviſſe Joſeph dicitur à tribus Evangeliſtis. Nunc Joannem audiamus: *Exiit ergo Petrus, & ille alius diſcipulus,* (de ſeipſo loquitur Joannes) *& venerunt ad monumentum: currebant autem duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum: & cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita* LINTEAMINA, *non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum, & vidit* LINTEAMINA *poſita, &* SUDARIUM, *quod fuerat ſuper caput ejus, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim involutum in unum locum. Tunc ergo introivit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad monumentum; & vidit, & credidit.* Ecce ſudarium capitis, & alia linteamina, de quibus etiam indeterminatè Lucas: *Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina ſola poſita, & abiit ſecum mirans quod fuerat factum.* Verbum LIGAVERUNT apud Joannem, FASCIAS indicat, ſive INSTITAS, quas expreſſè memorat in funere Lazari: *Et ſtatim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies ejus ſudario erat ligata.* Quia verò addit Joannes, *ligaverunt linteis*; meritò dubitari poteſt, num idipſum ſint *inſtitæ*, quod *linteamina*; & an in Chriſti funeratione, præter inſtitas, alia adhibita ſint linteamina, quod puto probabilius, & favet S. Auguſtinus: *Neque hic repugnat quidquam rectè intelligentibus,* (inquit) *nec enim illi* (Matthæus, Marcus, & Lucas) *qui de Nicodemo tacuerunt, affirmaverunt à ſolo Joſeph Dominum ſepultum, quamvis ſolius commemorationem fecerint: aut quia illi unâ ſindone à Joſeph involutum dixerunt, propterea prohibuerunt intelligi, & alia lintea potuiſſe adferri à Nicodemo, & ſuperaddi; ut verum narraret Joannes, quòd non uno linteo, ſed linteis involutus ſit: quamvis & propter ſudarium, quod capiti adhibebatur, & inſtitas quibus totum corpus alligatum eſt, quia omnia de lino erant, etiamſi una ſindon ibi fuit, veriſſimè dici potuit, ligaverunt eum linteis: lintea quippe generaliter dicuntur, quæ lino texuntur.* Hæc Auguſtinus pro linteorum pluralitate: de quâ nos infrà plura; ut & de faſciis, ſudario, ſindone, ac totâ Dominicæ ſepulturæ ſerie & ritu.

Cap. 20. Cap. 24. Cap. 19. Cap. 11. Lib. 3. de Conſenſ. Evang. cap. 23.

CAPUT V.

Sindonis ac Sudarij ἔτυμον & ſignificatio multiplex: utrumque ad funera traductum.

SCIO geminas has voces *Sindonem* & *Sudarium*, promiſcuè ſumi ab Auctoribus: quæ tamen ſtrictè conſideratæ, diverſa habent ἔτυμα & ſignificationes. Sindonis ἔτυμον hauriunt Grammatici à Sidone, maritimâ Paleſtinæ urbe, quòd in eâ
Lib. 18. primùm Sindon cœperit fieri. Juſtinus eam urbem à piſcium ubertate ſic dictam cenſet, *quia piſcem* (inquit) *Phœnices Sidon vocant.* in nummo veteri Anniæ Fauſtinæ nominatur COL. AUR. PIA. METROPOLIS. SIDON.

Significatus Sindonis varius eſt, & multiplex. & quidem primò, quodvis lineum textum, quod velaret & amiciret, dictum eſt ſindon. Bayfius ex Polluce docet, ſindonem eſſe *amictum ex lino Ægyptiaco.* Iſidorus ſtrictiùs capit: *Anaboladium ſic dictum*, inquit, *amictorium lineum feminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci & Latini ſindonem vocant.* Alii pro integro
Lib. 15. veſtimento capiunt; ut Strabo, qui ſcribit *Indos ſindonibus candidis, & carbaſis uti, contrà quàm ab his tradatur, qui dicunt eos veſtes coloribus infectas geſtare.* Gloſſæ veteres: Σινδών, *tunica lintea.* Galenus: Μὴ γυμνὸς κομιζέσθω, ἀλλὰ ἐπιβεβλημένος σινδόνα μὴ ψυχρὰν, ἢ ἕτερον ἐπίβλημα. *Ne nudus feratur, ſed opertus ſindone non frigidâ, vel alio veſtimento.* Martialis, de Endromide Sequanicâ:

Lib. 4. *Ridebis ventos hoc munere tectus & imbres,*
Nec ſic in Tyriâ ſindone tutus eris.

Theod. & Pall. Hinc in Hiſtoriâ Lauſiacâ, invenies Patrem quemdam, *Serapionem*, cognomine *Sindonitem*, quòd lineâ veſte tantùm tectus
Cap. 14. obambularet. Denique narratur in Marci Evangelio, quòd cùm militum cohors ad radices montis Oliveti Chriſtum orantem invaſiſſet, diſcipuli omnes relicto eo fugerunt; & qui ſequebatur eum adoleſcens, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, *amictus ſindone ſuper nudo*, cùm teneretur à militibus, eâ relictâ nudus aufugit. Hunc fuiſſe Joannem Evangeliſtam, volunt Ambroſius, Gregorius, Beda, & alii Patres. *Ille autem cœnato-*

riâ

riâ veſte adhuc indutus erat (inquit Baronius) *quæ ſolebat eſſe ſindon, eademque prolixa, ut meritò fugam arripiens abjecerit eam adoleſcens ille, exiſtimatus Joannes; qui quòd, ut creditur, mærore oppreſſus non recepiſſet veſtimenta ſua, ut erat in menſâ, remanſit amictus ſindone ſuper nudo.* Tranſiit quoque ſindon ad funera, ita ut eſſet linteum ſepulchrale ad cadavera non ſecùs atque veſtimento tegenda & involvenda. Herodotus de Ægyptiis: *Ubi abluerunt corpus, ſindone byſſinâ, inciſis loris totum involvunt.* (Anno 34. n. 39.) (Lib. 2.)

Sudarium Nonnus Poëta Græcus vocem Syriacam eſſe dixit, nec immeritò; nam in libro Ruth, ubi Hebræus habet, הבי המטפחת *Haui hammitpahat, dato linteum*; Chaldæus dicit, הבי סודרא *Haui ſodara.* Alii paſſim omnes Latinis tribuunt, quòd apud ipſos clarius ſit vocis etymon; *ſudare* enim & *ſudarium* affinia ſunt. Ergo ſudarium vocant *linteum quodvis, quod ſuda ſive ſicca reddit corpora, ſudorem detergendo.* Inclino in ſententiam Nonni; etſi nihil vetat idem vocabulum duabus linguis nativum eſſe, ut aſſerunt quidam de nominibus *Miſſa*, *Cephas*, *Jeſus*, & *Paſcha.* (In Joan. cap. 11. & 20.) (Cap. 3. v. 15.)

In Mediâ comœdiâ σουδάριον vocatur καψιδρώτιον, quaſi *ſudorem abſorbens.* vetus etiam Onomaſticum habet, *ſudarium*, καψιδρώτιον. Apud Quintilianum *Vatinius reus, agente in eum Calvo, ſudario candido frontem deterſit.* Et apud Tranquillum Nero *plerumque prodiit in publicum, ligato circa collum ſudario*; tum aliò, tum forſan ad ſudatoria perrecturus, ubi ferè loco ſtrigilum uſurpata ſunt ſudaria: quæ Martialis linteorum nomine comprehendit, ubi de ſtrigilibus ferreis: (Pollux lib. 7. c. 16.) (Cap. 51.)

Pergamus has miſit curvo diſtringere ferro,
Non tam ſæpè teret lintea fullo tibi.

Dio in Nerone, pro eo quod Suetonius *ſudarium* dixit, extulit σινδόνιον, quod eſt idem atque linteum tenue, quia erant texta lino ſudaria. Catullus utrumque ſumit indiſcriminatim, quando petens ſurreptum linteum, ait: (Ad Aſinium.)

—— mihi linteum remitte,
Quod me non movet æſtimatione,
Verùm eſt μνημόσυνον *mei ſodalis:*
Nam ſudaria Setaba ex Iberis
Miſerunt mihi muneri Fabullus

Et

Et Veranius: hoc amem neceſſe eſt,
Et Veraniolum meum, & Fabullum.

Setaba vocabantur ſudaria, à Setabi oppido Hiſpaniæ, in edito monte Regni Valentini ſito, nunc dicto *Xativa*, cui olim in Europâ, lini palma. Sudarium quod ori maximè tergendo paratum eſſet, dictum eſt etiam *Orarium*. Hieronymus:
Epiſt. 2. *Non abſque amictu lineo incedere laudabile eſt: ridiculum eſt, referto marſupio, quòd ſudarium orariúmque non habeas gloriari.* Etymologicum ſic habet: Ὠράριον, Φώσσων, φωσσώνιον, προσώπου ἐκμαγεῖον: *Orarium, velum linteum, linteum quo facies detergitur, man-
De Div. off. tile vultus.* Alcuinus mappulam Sacerdotum, quâ pituitam oculorum & narium detergent, vocat *ſudarium*. Gemma animæ: *Sacerdos fanonem in ſiniſtrum brachium ponit, qui & mappula, & ſu-
Lib. 3. cap. 16. darium vocatur.* Durandus in Rationali: *Sudarium eſt lineus pannus, quem miniſtrans Epiſcopo ſemper paratum habet, quo ille ſudorem & omnem ſuperfluum corporis tergat humorem.* Sudarium, quo Chriſtus Dominus in monte Oliveti ſudorem ſanguineum deterſit, in ſummâ veneratione habetur in Monte ſancto Bava-
Cap. 11. & 20. riæ. Jam ſudarium in re funebri uſurpat Johannes in Chriſti & Lazari ſepulturâ, & alii communiter, ut ex ſequentibus aliquot Capitibus planum erit.

CAPUT VI.

Sudarium Veſontinum videri illud ipſum de quo mira narrat Beda, quódque à Virgine Deiparâ in Filii ſepulturam conceſſum dicitur: primi ejus poſſeſſores.

DE ſudario quod fuerat ſuper caput Chriſti, hæc Venera-
Cap. 5. bilis Beda, libro de Locis ſanctis ab ipſo conſcripto, ex relatione Arnulphi Epiſcopi, quem iiſdem ferè diebus, quibus hæc geſta ſunt, loca ſancta viſitaſſe teſtatur: *Sudarium capitis Domini, poſt reſurrectionem ejus, mox Chriſtianiſſimus quidam Judæus furatus, uſque ad obitum divitiis ſibi affluentibus habuit; qui moriturus interrogat filios, qui Domini ſudarium, qui ceteras patris velit accipere reliquias: major theſauros rerum, minor elegit ſudarium: & mox illi decreſcunt opes uſque ad paupertatem; fratri autem cum fide creſcunt & opes, quod uſque ad quintam generationem fideles tenuere.*

Hinc

Hinc ad impios perveniens, divitias tantum auxit, ut Judæis, & hoc multo tempore: donec poſt longa litigia, quibus Chriſtiani Judæi ſe Chriſti, infideles verò ſe patrum ſuorum affirmabant heredes; Mahuvias Sarracenorum Rex, qui noſtrâ ætate fuit, Judex poſtulatur, qui accenſâ grandi pyrâ, Chriſtum judicem precatur, qui hoc pro ſuorum ſalute ſuper caput habere dignatus eſt. Miſſum ergo in ignem ſudarium, veloci raptu effugiens evolat, & ſummo in aëre diutiſſimè quaſi ludendo volitans, ad ultimum, cunctis utrimque intuentibus, ſeſe leniter in cujuſdam de Chriſtianâ plebe ſinum depoſuit; quod manè mox totus populus ſummâ veneratione ſalutabat, & oſculabatur. habet autem longitudinis pedes octo. Hæc Beda. Incombuſtibilem ſacri ſudarii virtutem, non aliunde promanaſſe arbitror, quàm imputribilem ligni ſanctæ Crucis qualitatem; quam *de illius carnis ſanguine bibiſſe* ait S. Paulinus, *quæ paſſa mortem non vidit corruptionem.* Non abſimile miraculum (quod Baronius refert ad annum M.XIV.) narrat Leo Oſtienſis de linteo, quo Chriſtus præcinctus pedes diſcipulorum terſit. 1014. *His diebus* (inquit) *Monachi quidam ab Jeroſolymis venientes, particulam lintei, cum quo pedes diſcipulorum Salvator exterſit, ſecum detulerunt; & ob reverentiam ſacri hujus loci* (Caſſinenſis Monaſterii) *hîc devotiſſimè obtulerunt, ſexto Idus Decembris. Verùm cùm plurimi fidem derogarent, illi fide præditi particulam iſtam ardentibus imponunt prunis; quæ mox in colorem ignis verſa eſt, amotis tamen carbonibus, ad priſtinam ſpeciem admirabiliter rediit: cúmque cogitarent quomodo vel ubi pignora tanta locarent, diſpoſitione Dei contigit, ut eodem die mitteretur huc loculus ille mirificus, ubi nunc condita eſt lintei ipſius particula, argento & auro gemmiſque opere Anglico ſubtiliter & pulcherrimè decoratus.*

Chron. Caſſ. l. 2. cap. 31.

Sudarium Veſontinum credimus eſſe illud ipſum de quo Beda: & quamvis nullis antiquorum hiſtoriis ſatis probari poſſit, quomodo ab illo ſæculo, quo invictum flammis apparuit, ad Veſontinos denique derivatum ſit; ratione tamen ducimur, quæ viris judicio præditis non videbitur parvi momenti; nempe quia Sudarii Veſontini longitudo & celebritas, Bedæ narrationi apprimè quadrant. Sudarium illud Bedæ, longum fuit pedes octo, uti eſt etiam Veſontinum; & eam fuiſſe ſepulchri Domini longitudinem aſſerit Adrichomius.

Longitudo verò Sindonis Taurinenſis eſt pedum duodecim: quo fit, ut mihi probari non poſſit ſententia Palæoti, qui eam Sindonem dicit eſſe Sudarium capitis Salvatoris, de quo egit Beda, cùm longitudinum diverſitas contrarium evincat; neque enim octo pedes, etiam Anglicani, (de quibus fortaſſe locutus videri poſſit Beda) æquare poſſunt longitudinem Sindonis Taurinenſis, quamvis ea tantùm eſſet duodecim pedum communium. Cùm ergo illud Chriſti Sudarium octo pedes longum, quod è mediis flammis divina virtus eripuerat, ex eo tempore periiſſe non ſit credibile; neque aliud in Eccleſiâ Dei reperiatur hujus menſuræ, cujus celebritas & ſanctitas priſcis illis quæ Beda refert miraculis reſpondeat, præter Veſontinum; vehementer adducimur ut exiſtimemus, illud ipſummet Bedæ ævo celebre Chriſti Sudarium, ex aliis in alios, ad Veſontinos denique perveniſſe. Primos ejus poſſeſſores Beda facit Judæos, qui in Chriſtum credidiſſent; atque uſque ad quintam generationem: exinde infideles, uſque
Ann. 678. n. 16. ad tempora Mahuviæ Sarracenorum Principis, quem Baronius refert anno DC. LXXVIII. vitâ functum, Gizid filium ſuum Regni heredem reliquiſſe.

Nec verò etiam temerè quis exiſtimet, hoc ipſum eſſe Sudarium, quod ad Chriſtum honeſtè & piè componendum,
15. Aug. refert Metaphraſtes beatam Virginem genitricem porrexiſſe Joſepho funeris curatori. *Mortuum videns Filium* (inquit) *eo motu animi uſa eſt, ut oportuit; quin etiam in eo de cruce deponendo maternis manibus inſervivit, & clavos qui extrahebantur in ſinu ſuo accepit, & membra illius amplexa eſt, partim quidem ulnis aſtringens, partim ſuis lacrymis plagas emundans: deinde tota toti corpori circumfuſa, Ecce tibi ab omni ſæculo præfinitum myſterium ad finem uſque venit, ô Domine, placidâ voce dixit: & Joſepho in manus tradens* SUDARIUM, *ait: Tibi autem deinceps curæ erit ut ſepulturæ tradens, hoc eum honeſtè componas, myrrhâ condias, & ei juſta facias.* Hæc Metaphraſtes, cujus auctoritate ex antiquioribus deſumpta
Anno 34. monumentis utitur Baronius.

Neque textile illud munus per beatiſſimam Virginem ſolùm conceſſum credimus, ſed & fuiſſe monumentum manuum ejus non immeritò ſuſpicamur: illa quippe (ut eſt in

Pro-

Proverbiis) *quæſivit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.* Cap. ult.

Cùm primùm dulces infans proferre loquelas Bapt. Mant.
Cœpit, & adverſis veſtigia figere plantis;
Mater ei tunicas habiles ordita, novumque
Veſtis opus, niveo puerum velavit amictu,
Suſpicienſque polos, inquit, Date Numina veſti
Incrementa meæ, pueri cum corpore ſemper
Creſcat, & ad ſanctos ultrò ſe accommodet artus:
Non gladium tineámve ferat, non trita ſenectæ
Cedat, & hæc noſtri durent monumenta laboris.

Inconſutilem enim tunicam Filii, operâ mirabili texuiſſe creditur; nec non lineam ejus adhuc pueri ſubuculam conſuiſſe, quæ è craſſiore lino facta, Romæ ſervatur in æde ſacrâ S. Joannis Lateranenſis. *Aliud quoque à Sudario capitis Domini aliquantò majus linteum fertur ab ipſâ contextum, duodecim Apoſtolorum, & ipſius Domini continens imagines, uno latere rubro, & altero viridi.* ex venerabili Beda. Ἄτρακτον ejus, ſive Loc. cit.

—— quem pollice torquens
Libratum tereti verſabat turbine fuſum,

Pulcheria Auguſta ſoror Theodoſii collocavit olim in templo τῶν Ὁδηγῶν, auctore Nicephoro. Et in oppido Advaticorum Huo, ſervatur etiamnum ejuſdem B. Virginis glomus, filo ſacris digitis diducto & preſſo decorus. ita ut non temerè credi poſſit, eam, quæ inter Ægyptios λινουργοὺς καὶ λινοπλόκους vixerat aliquamdiu, obnubendo filio ſepulchrale ſudarium propriis manibus laboraſſe; vel ſaltem è linteo duplici, acu ſacrâ per medium conſuiſſe; ſic enim confectum cernitur Veſontione, ſuturâ per medium excurrente. Et ſanè moris fuit antiquiſſimi ævi matronis, vela funebria texere propinquis & amicis. Penelope apud Homerum Laërti Heroi texuit ſimile linteum: & pretioſiſſimas veſtes defuncto Pallanti, Lib. 14. cap. 2.

———— læta laborum
Ipſa ſuis quondam manibus Sidonia Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreverat auro.

CAPUT VII.

Novatorum ſannæ & argumentum duplex in ſacra Chriſti ſudaria : Veſontinum ſudarium cur inſtitarum notas non habeat. Exhibetur Lazarus ſuſcitatus, vinculis nondum ſolutus.

UBIQUE projectus ad calumnias Calvinus, in Chriſti præcipuè & Sanctorum reliquias virus ſuum evomuit. De ſindone ſive ſudario Chriſti ita loquitur: *Ex hoc modo* (ſepulturæ Judaicæ) *luce clariores fiunt impoſturæ Papiſtarum: oſtendunt enim linteum, in quo effigies integri hominis, unà cum capite impreſſa apparet. at ſindon tegumentum corporis, ſolum Chriſti corpus tegebat, uſque ad caput. unde ergo, vel à quo effigies illa cum capite; cùm Chriſti caput non hac ſindone, ſed ſudario fuerit velatum?* Mirum quàm hoc argumento Calvinus exultet, inſultetque Catholicis ſacrorum Sudariorum cultoribus. Addunt alii ejuſdem farinæ, inſtitas quoque debuiſſe in ſindonibus repræſentari; quippe Judæi ſoliti ſunt mortuorum manus ac pedes, tæniis quibuſdam ac faſciolis ſive inſtitis religare, ut clarè exprimitur in Lazari ſepulturâ: *Et ſtatim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata.* Ab his omnibus ſe expedit Pingonius, pro Sindone Allobrogicâ pugnans, dum ait, eâ non fuiſſe involutum Chriſti corpus in ſepulchro, jam ablutum & perunctum, ſed tantùm cruentum, & de cruce recèns depoſitum, ante pollincturam. Et verè hoc quidem ille, ut infrà pluribus confirmabo. Nobis verò de Sindone Veſontinâ, quam in ſepulchro fuiſſe dicimus, incumbit explicare, quomodo caput ſimul cum reliquo corpore exhibeat, nullas autem oſtendat inſtitas, quibus manus pedeſque revincti ſint. Et quidem Gretſerus videtur ad miraculum confugere, etſi illam quoque quam Calvinus objicit ſepulturæ Judaicæ formam, in dubium revocari poſſe aſſerit. *Sed demus* (inquit) *id quod Calvinus tamquam certum ſumit, Sindonem ſeu corporis involucrum, ad ſolum uſque caput pertinuiſſe, ſolumque ſudarium, totius capitis tegumentum fuiſſe, de quo fortaſſis aliquis non immeritò dubitet: ſed tamen demus hoc; an putat Calvinus Chriſtum vel reſurgentem, vel in ſepulchro jacentem, tantæ non fuiſſe potentiæ, ut ſindoni*

Joan. c. 11.

1. de Cruce c. 85.

ſindoni totam ſuam effigiem imprimeret, licet totum corpus ſindon non complecteretur? Fortè Calvinus craſſâ quadam cogitatione ductus ſibi perſuadebat Chriſtum eſſe ſimilem plaſtis & fictoribus, qui ut ceram imagine alicujus inſigniant, neceſſe habent totum exemplar ceræ applicare; vel pueris, qui totam corporis ſpeciem dum in nive effigiare volunt, totum quoque corpus nivi ſuperinjiciunt. Hæc ille, & magnâ ratione: non enim metienda eſt modulo noſtro divina virtus; & cùm certum ſit, aliquid miraculi interveniſſe in illâ ſacrorum linteorum ad totius corporis ſimilitudinem delineatione; tam facile Chriſto fuit plura ſimul edere miracula, quàm unicum. Quia tamen in rebus fidei ac religionis, non ſunt niſi ex neceſſitate invehenda miracula, maximè ut illorum imbecillitati conſulatur, qui ſunt *tardi corde ad credendum*, etiam in myſteriis ad ſalutem neceſſariis; duo mihi declaranda ſuſcepi, quibus impiarum ratiocinationum tota vis infringatur: alterum, inſtitas, ſive faſcias ſepulchrales, in ſepulturâ Judaicâ non extremis manibus dumtaxat & pedibus religatas fuiſſe funiculorum inſtar, ſed totum cadaver, uno capite excepto, complecti ſolitas, & circum illud convolvi: alterum, quòd ſudarium capitis, ex ritu funeris Judaici, totam anteriorem corporis partem obtexerit. De hac poſteriori quæſtione agam capite ſequenti; nunc de priore.

Igitur, quòd faſciæ ſepulchrales, ſive inſtitæ, toti corpori circumvolutæ ſint, planè ſicut faſciæ infanti in cunis jacenti circumduci ſolent, indicat Herodotus in Euterpe. Λούσαντες, inquit, τὸν νεκρὸν, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνος βυσσίνης, τελαμῶσι κατατετμημένοισι. *Mortuum ubi abluerunt, totum corpus ejus in ſindone byſſinâ, inciſis loris, obligant.* Hæc ille de Ægyptiis, ex quibus pleroſque ritus ſuos hauſere Judæi: & ſignificat non obſcurè S. Joannes, ubi dicit: *Acceperunt ergo corpus* JESU, Cap. 19. *& ligaverunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Judæis ſepelire.* Ecce non pedes tantùm, aut manus, ſed corpus ligatum dicit; & quidem non anguſtis tæniis, & quaſi funiculis, ſed linteis; nempe faſciis ſepulchralibus, juſtæ latitudinis, ex linteis, ſeu lineâ telâ in longum recto filo abſciſſâ. Firmat Auguſtinus loco jam ſuprà citato: *Propter ſudarium*, ait, *quod capiti adhibebatur, & inſtitas, quibus totum corpus al-*

alligatum. Non ergo manus ſolæ cum pedibus, inſtitis colligari ſolitæ.

Sed quid ad illud Joannis de Lazaro, qui voce Chriſti excitatus, *ſtatim prodiit ligatus manus & pedes inſtitis?* hic unus locus pleroſque omnes movit, ut Judaico ritu manus pedeſque extremos propriis vinculis ſeorſim à corporis trunco colligari ſolitos exiſtimarent: ſed propiùs intuenti aliud omnino videbitur; non enim mihi dubium eſt, quin inſtitæ ſeu faſciæ, etiam Lazaro cum manibus pedibuſque totum corpus adſtrinxerint, ut pueris, qui faſciis involuti, Plinio dicuntur *jacere manibus pedibúſque devinctis.* Nonnus de Lazaro:

Cap. 11.

Procem. lib. 7.

In Joan. cap. 11.

— καὶ ἐκ ποδὸς ἄχρι καρήνου
Σφιγγόμενον πλεκτῇσιν ὅλον δέμας εἶχε κερείαις:

& à pede ad caput uſque, habebat totum corpus conſtrictum nexilibus inſtitis, ſeu faſciis ſepulchralibus. Quid clarius? ſciebat ſcilicet Nonnus vetuſtus Auctor, quas inſtitas ad manus & pedes Judaica conſuetudo admitteret; nimirum quæ manus ad truncum complicatas, ſimul cum reliquo corpore, adeoque crura ipſa ac pedes involverent. Cur ergo cùm totum corpus faſciis conſtrictum eſſet, manuum dumtaxat ac pedum meminiſſe voluit Joannes? quia id ſolum exprimi par erat, ut novi miraculi conſtaret ratio. Bina in Lazaro ſuſcitato illuſtria miracula agnoſcunt Patres, & quòd jam quartum diem mortuus revixit, & quòd vocatus à Chriſto, vinctis licet manibus & pedibus, ſtatim prodiit. *O maximum*, inquit Euthymius, *ac duplum miraculum! non ſolùm qui jam olebat reſurrexit, ſed etiam qui vinctus erat exivit de monumento.* Et S. Baſilius, Ὁ νεκρὸς, inquit, ἐζωοποιεῖτο, καὶ ὁ δεδεμένος περιεπάτει. Θαῦμα ἐν θαύματι, κειρίαις δεδέσθαι τοὺς πόδας, καὶ μὴ κωλύεσθαι πρὸς τὴν κίνησιν. *Ecce mortuus à morte redivivus fit, ligatus quoque ambulat. Admirare miraculum in miraculo; pedes inſtitis habebat vinctos, neque interim à motu prohibebatur.* Aptiſſimè igitur S. Joannes de pedibus tantùm & manibus Lazari vinctis meminit, quia à corporis trunco faſciis ligatum egredi de monumento mirum non fuit: at ſurgere in pedes, & à tumulo exilire, manibus ac pedibus conſtrictis, id enimverò inſolens fuit, & *miraculum in miraculo*, ut ait Baſilius: quia ne vivus quidem & firmis viribus, ſi

In Homil. de Gratiarum actione, To. 1.

toto

pag. 23

IESVS voce magna clamauit, Lazare veni foras, et ſtatim prodijt, qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus inſtitis, & facies eius ſudario erat ligata. Ioan. 11.

toto corpore jaceat, artubus ligatis eriget ſe umquam in pedes, cùm ad ſurgendum varia manuum pedumque jactatio ac libratio neceſſaria ſit, ut docet experientia, & probant mechanici. Addo rem in hoc negotio magnâ obſervatione dignam. Apud eruditos, per manus & pedes, artus integri intelliguntur. Χεῖρα Hippocrates & Galenus dividunt in brachium, cubitum, & ἀποχειρίδα, ſive extremam manum; pedem autem in femur, tibiam, & ἄκρον πόδα, ſeu pedem extremum. Ergo Lazarus ligatus *manus & pedes inſtitis*, hoc eſt, *totos artus ſuperiores & inferiores.* at quomodo quæſo artus integri ligari potuerunt, niſi truncus quoque corporis iiſdem faſciis coërcitus eſt? Senſum noſtrum juvabit hæc pictura, Lazarum voce Chriſti ſuſcitatum, & vinculis nondum ſolutum exprimens.

Ad illud igitur quod adverſus Veſontinum Sudarium affertur, nego inſtitas in eo notari debuiſſe, aut etiam abſque novo miraculo potuiſſe; cùm nec ſolos, nec nudos pedes extremos, manúſve adſtrinxerint, ſed toti corpori, quibuſdam jam utrimque linteis obtecto, circumvolutæ ſint.

CAPUT VIII.

Sudarium Veſontinum eſſe illud ipſum, quod S. Joannes dicit fuiſſe ſuper caput Domini.

JAM illud videmur non contemnendis conjecturis aſſecuti, Sudarium Veſontinum eſſe illud ſudarium capitis Salvatoris, de quo mira refert venerabilis Beda, quodque ait longum eſſe pedes octo. Sed ridebit Calvinianus & Bedam & Veſontinos: illum, quòd tam longum linteum putaverit ſoli Chriſti capiti adhibitum; hos verò inſuper, quòd linteum, anteriorem totius Chriſti corporis partem referens, pro capitis ſudario oſtentent; cùm ſudarium capitis in ſepulturâ Judaicâ non niſi caput obvelarit, ut ex Joanne manifeſtè haberi videtur, qui undecimo capite de Lazaro, *& facies illius*, inquit, *ſudario erat ligata.* & capite viceſimo: *Et introivit in monumentum, & vidit linteamina poſita, & ſudarium quod fuerat ſuper caput ejus, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim involutum in unum locum.*

In

In hac cauſâ, quæ Bedæ cum Veſontinis communis eſt, duo habeo quæ dicam, ex quibus conſtet nec illum ineptè locutum, nec hos inſulsè ratiocinatos. Primum eſt, in ſepulturâ Judaicâ fuiſſe ſub inſtitis linteamina quædam toti corpori partim ſubſtrata, partim ſuperextenſa, ſuper quæ faſciæ adſtrictæ ſint; non autem ipſas inſtitas nudo corpori circumductas. Hoc indicant Joannes & Lucas, qui de linteaminibus, etiam à capitis ſudario diſtinctis meminerunt, quæ non ſatis commodè quis explicet de ſolis inſtitis; quamvis dixerit Joannes, *ligaverunt illud linteis:* hoc enim non tam ſonat, *ligaverunt illud faſciis ex lino*, ſeu *lineâ telâ*, quàm, *corpus linteis & ſudariis comprehenſum inſtitis obligarunt*: alioqui Joannes illis verbis ſepulturam Chriſti non ſatis aptè explicaſſe videretur; ait enim, *acceperunt ergo corpus* J E S U, *& ligaverunt illud linteis, cum aromatibus, ſicut eſt mos Judæis ſepelire.* Sepulchrales omnes pannos unâ *linteorum* voce exprimit: non ergo per *lintea* ſolas inſtitas ſignificat, ſed & *ſudarium*, cujus ipſemet expreſsè meminit capite vigeſimo; & *ſindonem*, hoc eſt unum aut plura linteamina, quæ totum corpus ſub inſtitis obtegerent. Nonnus, quæ Joannes appellat *linteamina*, vocat ipſe ταφίας ὀθόνας, & λινέας χιτῶνας, *ſepulchralia lintea*, *lineas tunicas*, ſive *amictus*; quæ poſtrema vox de inſtitis etiam lineis accipi non poteſt, niſi valdè impropriè. Age verò, quî fieri potuit vel commodè ſatis, vel ſatis honeſtè, ut nudo cadaveri faſciæ circumvolverentur? num periculum fuit, ſi ſolæ inſtitæ adhibitæ ſunt, ne quid intectum in corpore remaneret? Omnino, cùm pleræque gentes, ac nominatim Ægyptii, Herodoto teſte, totum cadaver ſindone ac linteis omni ex parte conveſtierint. Quin id quoque à Judæis factitatum ſit, nemo jure dubitaverit, idque ſub inſtitis, quæ ad coërcenda potiùs linteamina, totum corpus obtegentia, quàm ad corpus ipſum operiendum excogitatæ ſunt.

In Joan. cap. 20.

Alterum addo, linteum illud, quod totam ſuperiorem corporis jacentis partem à capite ad pedes obtegeret, rectè dici poſſe *ſudarium capitis*, aut *faciei.* Docet Pollux in Onomaſtico, *ſudarium* quandoque dictum priſcis ἡμιτύμβιον; talemque videri ſententiam fuiſſe Ariſtophani dum dixit: Ἔπειτα καθαρὸν ἡμιτύμβιον λαβὼν, τὰ βλέφαρα ἀπέψησε: *Deinde mundum prehen-*

hendens ſemitymbium, palpebras deterſit. ita interpres Pollucis pe-
nuriâ Latinæ vocis: quam ſi finxeris, ἡμιτύμβιον audacter ver-
teris *ſemiſepulchrāle*; quaſi dicas, linteum alteram tantùm ca-
daveris partem contegens in ſepulchro. Sed cur ſudarium capi-
tis & faciei? certum eſt, bonis Auctoribus caput præcipuam
animæ ſedem, pro toto homine plerumque ſumi, & capitum
nomine frequenter homines venire, quia (ut ait Ambroſius) *totus*
homo in capite reſidet. Inter Græcos Sophocles dixit φίλτατον κά-
ρα, Plutarchus φίλας κεφαλάς, Homerus θείην κεφαλὴν, Syne- Libris Hexaëm.
ſius ἱερὰν καὶ θείαν κεφαλὴν, Virgilius *dulce caput*, alii Latini *cha-*
rum caput, feſtivum caput, lepidum caput; haud dubiè pro toto
homine: *nemo enim ore contempto* (ait Donatus) *ex aliis membris ho-* In Terent.
minem velit ſignificare.

Sed propiùs: Anatomici caput humanum in duas partes di-
vidunt, capillatam unam, τριχωτὸν, glabram alteram, πρόσω-
πον: illa ſincipite, vertice, & occipite conſtat; hæc, facies eſt,
(quam Ruffus Epheſius ab exordio anterioris capillitii ad men-
tum uſque definivit) ſoli homini conceſſa, per quam Deo ſi-
milis eſſet. In homine vivente & recto, partes capitis capilla-
tæ ſunt ſuperiores, & ob eas Veſtales Virgines, & matronæ
ſacris operantes, rectè dictæ ſunt *velari*, & capita earum
velamine tegi. Veſtalis velatæ typum habes in gemmâ veteri, Lib. de Ju-
apud Gutherium: Auguſtarum tectis peplo verticibus, in num- re Pont.
mis Liviæ, Paulinæ, & Fauſtinæ utriuſque: etiam Neronis
Poppæa, *cùm egrederetur in publicum, velabat partem oris, ne ſatia-* Tac. 14.
ret aſpectum, vel quia ſic decebat. De Judæis id notat Tertullia- Annal.
nus: *Apud Judæos tam ſolemne eſt feminis earum velamen capitis, ut*
ritè dignoſcantur. Virgines Deo ſacratæ flamine Virginali ſan-
ctum operiebant caput, Hieronymo auctore, & aliis. De τρι- Ep. 8. ad
χωτῷ in Sacerdote operto, Virgilius diſertè: Demetr.

Purpureo velare comas adopertus amictu. 3. Æneid.

Verùm in mortuis, & jacentibus ſupinis ad pollincturam, ra-
tio longè diverſa eſt; facies enim eſt ſuprema, cæloque illu-
minatur, donec tegatur funebri peplo. Hinc Lazari reſurgen-
tis faciem Joannes appoſitè dixit *ſudario ligatam*: & alibi de
Chriſto, *Petrum vidiſſe ſudarium, quod fuerat ſuper caput ejus*, hoc
eſt, ſuper faciem ejus, partem capitis in jacente ſuperiorem, po-

tiorem & nobiliorem. Namque obſervandum eſt ex allatis, operimenta περιχωτοῦ, propriè dicta fuiſſe *vela*, & *velamina*; προσώπου autem *ſudaria*. Velum Veronicæ, poſtquam ex ejus capite detractum eſt, & vultui Dominico admotum, illicò vocatum reperies *ſudarium*. Velum capitis, quod Plautilla Paulo Apoſtolo ad mortem properanti porrexiſſe traditur, quo feriendus gladio, ex more obduceret oculos, expleto miniſterio,
Baronius anno 69. n. 10. & 13. illud ipſum nomine *ſudarii* recepit; quia ſcilicet Apoſtoli faciem tetigiſſet. ſacrum mantile, quod ſuo vultui Chriſtus applicuit Edeſſenorum Regi mittendum, exinde dictum eſt *ſudarium*. Et ſi profana cupis, habes apud Tranquillum, *Neronem Cæſarem adoperto capite* (velo nempe) *& ante faciem obtenſo ſudario equum inſcendiſſe, quatuor ſolùm comitantibus.* Unde colligo, ſudarium non tantùm fuiſſe de genere induentium in mortuis, quorum madenti & nudæ cuti adhæreret; verùm etiam in vivis, quorum facies operiret. Faciem porrò corpo-
Lib. 13. cap. 28. ris, vetuſtiſſimi Latini, Pacuvius, Quadrigarius, Plautus, apud Agellium, pro totius corporis habitu, ſtaturâ & longitudine dixerunt: unde à facturâ totius corporis, Nonius *faciem* dictam cenſet: & ſuperficies corporum dicta eſt quaſi ſuperior facies, ſive anterior cujuſque rei aſpectus. Antiquiores Hebræi faciem פָּנִים *Panim* vocant, à radice פָּנָה *Panah*, quod eſt *reſpicere*: Græci ὄψιν, & πρόσωπον, à videndo & proſpiciendo; ita ut cujuſvis objecti pars anterior, quæ ſub viſum cadit, rectè *facies*
a Ezech. 39. dici poſſit, rerum etiam inanimatarum, ut facies [a] agri, facies [b]
b Marc. 9. templi, facies [c] cœli & terræ. Quidni ergo capitis & faciei ſu-
c Luc. 12. darium appellemus, linteum ſepulchrale Chriſti Domini, toti antico corpori ſuperinductum, antiquiſſimo more, quo Patrocli quondam à Trojanis?

Hom. Ilid. Σ.
Ἐν λεχέεσσι δὲ θέντες ἑανῷ λιτὶ κάλυψαν,
Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς· καθύπερθε δὲ φάρεϊ λευκῷ.
In lectum imponentes, linteo ſubtili texerunt
A capite uſque ad pedes, deſuper autem albâ veſte.

Forſan & de ſimili velo capiendus eſt Senecæ locus in Conſolatione ad Marciam: *Tiberius Cæſar pro roſtris laudavit filium, ſtetitque in conſpectu poſito corpore, interjecto tantùm velamento, quod Pontificis oculos à funere arceret.* Funebria ejuſmodi velamenta

tæ

pag. 27.

Acceperunt corpus Ieſu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Ioan. 19.

ta priſcis fuiſſe ſymbola noctis & mortis, ex antiquis marmoribus probavit Baronius: ego in ſardâ veteri expreſſam habeo feminam ſtolatam, quæ manu ſiniſtrâ velum prætendit, dextrâ inverſam facem extinguit, hoc pacto. Per id velum, non modò diei finem, quo caligo terris inducitur, ſed & lucis vitalis terminum ſignificari puto; maximè cùm auctor ſit Pauſanias, mortem eſſe noctis παῖδα λευκὸν, *puerum album*; planè quod abſente animâ corpora palleſcant; quodque albo linteo mortui contegantur, quale hæc femina præfert in gemmâ.

Ann. 337. n. 19. 20.

Lib. 5.

Stringo in aperto campo. Dixi, ſudarium capitis & faciei dici poſſe, quod anteriorem & ſuperiorem reſupini corporis partem à vertice ad calcem obtegeret: habe alias rationes duas; quia ea ſolùm lintei pars extabat ſupra inſtitas in cadavere compoſito, quâ caput velatum erat: & quia ſudarium caput totum complectens à collo religabatur: Lazari facies *ſudario erat ligata.* & pro illo Joannis, *ſudarium quod fuerat ſuper caput ejus*, reddit Teſtamentum Syriacum, *quod ligatum fuerat in capite ejus*; ſive, ut habent Biblia Regia, *quo comprehenſum fuerat caput ejus.* Sic igitur Chriſti corpus involutum puto: poſtquam lotum, & unguentis delibutum eſt, ſubſtratum eſt ſacro corpori linteum unum, aut plura; jacenti ac reſupino proximè ſuperpoſitum ſudarium, quod habetur in Eccleſiâ Veſontinâ. Alia fortaſſis adhuc adjecta linteamina, quæ anteriorem corporis faciem operirent: circumvolutæ deinde inſtitæ à collo adusque imas calces: illa denique ſudarii Veſontini pars, quæ à capite eminebat, vultum caputque totum complexa, tæniis ad collum religata eſt; & ob eam rem, hoc ſudarium capitis & faciei dictum, quod Petrus monumentum ingreſſus vidit ſeparatim involutum in unum locum; quod Beda dicit fuiſſe pedes octo longum, quo nunc Veſontina Metropolis gloriatur. Neque quidquam prohibet, quò minùs ſupra Veſontinum ſudarium, alia quoque linteamina adjecta ſint, quæ etiam caput obvelarint, & toto corpore extenſa ſub inſtitis coërcita ſint, quæ fortaſſis aſſervantur in variis Eccleſiis, de quibus alio loco.

Græci Sacerdotibus mortuis (ut eſt in Euchologio) faciem velabant aëre, hoc eſt breviori velamine, quo in Miſsâ τὰ ἅγια, panis ſcilicet & vinum ad futurum ſacrificium tegebantur. Corpus Caroli Magni defuncti *veſtitum eſt veſtimentis Imperialibus, & ſudario ſub diademate facies ejus operta*, ex Monacho Engoliſmenſi. Et non abſimilem in morientibus ſuperinducti minoris panni morem notavit Gregorius. *S. Caſſius Narnienſis urbis Epiſcopus moriturus*, inquit, *aſſiſtentibus ipſe ſuis manibus linteum dedit, quod ex more morientium ſibi contra faciem tenderetur: quo tenſo ſpiritum emiſit; ſicque ſancta illa anima ad gaudia æterna perveniens, à carnis corruptione ſoluta eſt.* Sic affirmare nolim non fuiſſe brevius aliquod linteum, ſeu mantile ſoli capiti Chriſti velando ultimò omnium & extrinſecus adhibitum, quod fortaſſe habent Moguntini, ut infrà referam ex Serario: ſed nego ullo Scripturæ vel probi Auctoris teſtimonio hoc ſatis probari; cùm quidquid de ſudario capitis legimus in Euangelio, rectè poſſit explicari de linteo, quod ſupra totam anticam corporis partem immediatè extenſum, ad caput religatum, ſupra inſtitas extabat. Et quamvis conſtaret talem breviorem pannum adhibitum fuiſſe, quod valdè dubium eſt: ſtat tamen ſuus honos, & præcipuè faciei ſeu capitis Chriſti appellatio Veſontino ſudario, quod nudo Domini vultui applicitum, diſtinctiſſima ejus impreſſa lineamenta prudentiſſimo cuique perſuadent.

In Vita Caroli.
H 37. in Euang.

CAPUT IX.

Sudarium Domini è Palæſtinâ Veſontionem perlatum, & quando: oſtenſionis ejus ritus antiquior: non eſt cingulum Domini.

POST illuſtre & memorandum flammarum, quas evaſit, miraculum, ſudarium Domini in civitate Sarracenorum provinciæ Palæſtinæ maximo in honore eſt habitum; ibi enim *totus populus*, inquit Beda, *ſummâ veneratione illud ſalutabat & oſculabatur*, cùm ratione miraculi perpetrati, tum propter Theandrici corporis effigiem, quam è Chriſti demortui contactu refert. Tandem verò è Palæſtinâ perlatum eſt Veſontionem, vel eo nomine ter beatam. Sed tranſlationis rationem,

nem, tempus, auctorem, invidit ſæculis poſterioribus luctuoſum illud incendium, quo Veſontina S. Stephani Eccleſia de cœlo tacta anno M. CCC. XLIX. miſerabiliter deflagravit: cujus cladis triſte monumentum habes ex æneâ tabulâ, parte ſecundâ noſtræ Veſontionis, in Hugone Sexto. De his certè tranſlationis adjunctis parum refert, ubi de ſacri pignoris ſanctitate conſtat, ex divinis præcipuè teſtimoniis, & miraculorum magnitudine, ac frequentiâ de quâ poſthac aliquot Capitibus agam. Ecquid enim facit ad Veſontini ſudarii commendationem, ſi ſcias Titium illud emiſſe à Sempronio anno Chriſti milleſimo, tertio Kalendas Maji? annon rurſus quæres undenam haberet Sempronius? Apage mihi has hæſitantias, & malè ſani cordis palpitationes. *Ritus Eccleſiæ, mores & traditiones*, inquit Gregorius Nazianzenus, *non tam humanis ingeniis, quàm vi divinâ, & temporis firmitate vigorem obtinuerunt.* Cùm de Reliquiarum veritate agitur, majorum traditio, conſenſus populorum in publicum cultum, ſacer horror ſpectantium & in melius mutatio, cacodæmonum fremitus, morborum immedicabilium depulſio, mortuorum denique ſuſcitatio (quæ omnia, & alia inſuper non pauca, Veſontino ſudario patrocinantur) ſyngrapharum omnium & publicarum tabularum fidem ſuperant. *Ea quæ vulgò recepta ſunt*, inquit Fabius, *hoc ipſo quòd incertum auctorem habent, velut omnium fiunt.* Neque tamen de ſudarii ſui origine nihil ſciunt Veſontini: rem accipe certam, mihique multorum teſtimoniis exploratiſſimam. Tenent Marani è Galliâ Occitanâ (quibus in eo minimè ſubleſta fides, cùm pignus illud ſacrum penes ſe diutiſſimè habuerit gens illa θεοκτόνος, ut ſuprà retulimus) *turbatis in Oriente rebus, & impietate Turcarum profanatis venerabilibus locis, ejectiſque inde cultuum divinorum miniſtris*, ut loquitur Tyrius, ſacrum hocce linteum à feminâ quadam Judæâ Chriſtianâ, quæ illud in arculâ reconditum ſedulò aſſervabat, largâ ſatis nummorum copiâ redemptum, per quemdam Veſontinum primæ notæ virum, eumque Eccleſiaſticum. nomen viri oblivione ſepultum eſt: de conditione, cùm ſacrum ſudarium Veſontina S. Stephani Eccleſia poſt omnem memoriam poſſederit, non autem Eccleſia S. Joannis, dignitate nihilo inferior,

6. Bell. ſacri, c. 23.

antiquitate etiam venerabilior, nihil dubitem id muneris Veſontionem deportatum à quopiam Eccleſiæ S. Stephani Canonico, qui tactus amore piæ militiæ, ad Terræ ſanctæ recuperationem Hugonem Quartum Archipræſulem Veſontinum fuerit comitatus: in illâ enim primâ in Palæſtinam profectione, *non erat in Regnis Occidentalibus* (verba ſunt Tyrii) *qui aut ætatis, aut ſexus, aut conditionis vellet eſſe memor, omnes indifferenter manus dabant, omnes unanimiter corde & ore votum profitebantur*; ipſi etiam Prælati & Presbyteri, *dummodò* (addidit Pontifex) *Eccleſiæ per eorum abſentiam enormiter non læderentur, eſſentque futuri utiles Terræ ſanctæ, verbo pariter & exemplo.*

Tempus autem perlati ſacri muneris, vix aliud eſſe poſſe exiſtimamus ab initio duodecimi ſæculi, quo hieroſtratæ Veſontini, ſocii Hugonis Quarti Archiepiſcopi noſtri, Stephani Comitis Burgundiæ, Rainaldi fratris ejus, Vicecomitum Aſſonæ & Grayaci, Petri de Domnipetrâ, Gilberti de Trevâ, & aliorum Sequanicæ Provinciæ Nobilium, rediere ex illâ populoſâ, duce Gottefrido Bullionæo, in Palæſtinam profectione. Namque ſæculis expeditionem illam præcedentibus, nulla extat ſudarii Dominici apud noſtros memoria. Quin & ipſe S. Leo IX. Pontifex Maximus, qui anno M. XLVIII. Eccleſiæ S. Stephani majus altare conſecravit, in Diplomate, quod deinde anno M. LI. Canonicis conceſſit, ait, *vidiſſe ſe, & in altari baſilicæ S. Stephani condidiſſe pretioſiſſimum S. Stephani brachium, ictibus lapidantium Judæorum quaſſatum*; nullâ prorſus ſacroſancti lintei factâ mentione; quod tamen ſi illic jam fuiſſet, & ipſe oculis luſtraſſet, non videbatur omiſſurus. Statim verò poſt initium ſæculi decimitertii, tangitur ritus oſtenſionis S. Sudarii, ex altari S. Stephani, die Paſchæ, in quodam Rituum codice, quem ſcriptum conſtat ante unionem Eccleſiarum S. Joannis & S. Stephani, factam anno MCC. LIII. prout in noſtrâ Veſontione fuſiùs declaravimus, cùm in eodem codice mentio fiat Stephani illius Burgundiæ Comitis, *viri inclyti*, ut ait Tyrius, *& nobilitate inſignis*, in Terrâ ſanctâ defuncti. Quæ cùm ita habeant, ſi chronologicam normam adhibeas, comperies, ſacri muneris ad nos perlationem non aliud in tempus meliùs referri, quàm in annos milleſimo centeſimo circumjectos:

qui

qui annus ut Leone Nono poſterior eſt, ita integro ſeſquiſæculo antecedit ætatem codicis Ritualis; qui morem oſtenſionis, non ut planè novum videtur deſcribere, ſed ut aliquot annorum decurſu jam celebratum, & quidem pio myſterio, quod tale fuit:

In die ſancto Paſchæ, inter Matutinas preces, prodibant è Sacrario tres Canonici ſimul canentes: *Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* ad quos, cùm ad Altare majus accederent, alati pueri, eo amictu redimiti, quo cæleſtes genii depingi ſolent: *Quem quæritis?* illi verò: JESUM *Nazarenum.* rurſus alati pueri: *Surrexit, non eſt hîc.* deinde Cantor ad priorem è Canonicis: *Dic nobis Maria, quid vidiſti in viâ?* tum reſpondebat Canonicus: *Sepulchrum Chriſti viventis, & gloriam vidi reſurgentis.* mox ſecundus: *Angelicos teſtes, ſudarium & veſtes,* oſtendendo S. SUDARIUM quod geſtabat. tertius demum: *Surrexit Chriſtus ſpes noſtra, præcedet vos in Galilæam.* ad quæ Chorus dexter: *Credendum eſt magis ſoli Mariæ veraci, quàm Judæorum turbæ fallaci.* Chorus ſiniſter: *Scimus Chriſtum ſurrexiſſe à mortuis,* &c. omnes denique unà ritum claudebant Ambroſiano Cantico, *Te Deum laudamus.*

Vaticinium quidam agnoſcunt in Abbate Joachimo, de ſudario Chriſti aliquando evolvendo. ſic enim ille in Pſalterium: *Satis eſt nobis videre ſudarium, quod fuit ſuper caput* JESU. *illud autem explicare nobis non licet, niſi fortè in illum diem, in quo conſtituit Dominus.* Sed myſticè loquitur, alludens ad ſudarium quod Petrus vidit in monumento, ſeparatim involutum, quaſi dicat cum Apoſtolo: *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

Ceterùm ab omni ſenſu & hiſtoriæ veritate prorſus aliena eſt eorum conjectura, qui gratis volunt in Eccleſiæ Veſontinæ monumentis, ubi recenſentur pia Theodoſii Secundi munera, per *cingulum* ſive *balteum Dominicum*, intelligi debere S. Sudarium Chriſti: quam ſententiam hoc mihi fortiùs revellendam putavi, quòd à nonnullis abſque fundamento jactata induxit R. P. Jacobum Gauterium, ut in ſuâ Chronologiâ diceret, Sudarium Chriſti anno Domini CD. XXXIX. miſſum fuiſſe Veſontionem à Theodoſio Secundo. Igitur (ut

taceam

taceam de anno ſacrorum munerum Theodoſii, qui probari non poteſt, quòd ſit quadringenteſimus trigeſimus nonus, ex his quæ in hiſtoriâ noſtrâ Veſontinâ retulimus) clarum eſt, præcipuum Theodoſii munus fuiſſe brachium S. Stephani Protomartyris, cujus corpus per Lucianum Presbyterum, in villâ Palæſtinæ Caphargamalâ fuerat repertum anno CD. XV. alia verò ipſi tantùm addita tamquam paradora, hoc ordine: *B. Mariæ pectinem, & tantillum de capillis ejus; cingulum quoque Dominicum; necnon ſanctorum martyrum corpora Epiphanii & Iſidori, & caput S. Agapiti.* ut vel hinc maximè appareat, *cingulum Domini* non eſſe *ſudarium* ejus, aliis quibuſcumque muneribus prænotatis alioquin anteponendum. Deinde Hymnus perantiquus à nobis in Celidonio relatus, cingulum illud per Theodoſium miſſum, zonam Chriſti fuiſſe clarè indicat:

Magnificemus Virginem,
Cujus habemus pectinem,
Crines, cingulum filii,
Sui cumulum gaudii.

Alludit pius Poëta ad ſenſum voluptatis, quo perfuſam par eſt credere Virginem Deiparam, quoties puerum JESUM filium ſuum, ſpecioſum formâ præ filiis hominum, zonâ illâ præcingeret, quæ conſtantiſſimè in omnibus Eccleſiaſticis lectionibus, ubi fit mentio munerum Theodoſianorum, vocatur *cingulum*, vel *balteum Dominicum*; nuſquam autem *ſindon*, aut *ſudarium*; quod alioqui matri amantiſſimæ, vulnerum potiùs refricatio quàm gaudii cumulus fuit. Tertiò, (quod omnem dubitationem tollere debet) Sudarium Chriſti religioſiſſimè cuſtoditur in Eccleſiâ S. Stephani; cingulum verò Dominicum, per Theodoſium miſſum, ſervatur (ſaltem pars ejus) in S. Joannis Evangeliſtæ Sacrario, argenteâ hierothecâ concluſum, palmaris longitudinis, latitudinis pollicaris, Orientalis texturæ, coloris purpurei ſubobſcuri, cum hoc titulo præfixo, DE CINGULO DOMINI. Sed pergamus, & ipſas voces, quas ab Auctoribus vim ſumere Fabius cenſet, penſiculatiùs examinemus. Jampridem colimus litteras, necdum nobis occurrit Auctor aliquis, qui voce cinguli

cinguli abſolutè, pro ſindone aut ſudario ſit uſus. Cingulum à cingendo dici volunt Varro, Nonius Marcellus, & alii Latini: Hebræi חגור *chagor* vocant: Chaldæi זונרא *zunara*, Græci ζώνην, ζῶμα, ζῶσμα; & verbum ζώννυσθαι, quod eſt *cingere.* Zonarum verò quædam latæ ſunt, aliæ ſtrictæ, mediæ nonnullæ. Iſidorus, *Cinctus*, inquit, *eſt lata zona; & minùs lata, ſemicinctium; & utriſque minima cingulum: nam à cincto per diminutionem cingulum nominatur.* Zonâ ſtrictâ ſive cingulo Chriſtum eſſe uſum, extra controverſiam eſt: nam Hebræi, qui laxiores veſtes geſtabant, eas cingulis conſtringebant. *Præcepit ipſe diſcipulis ſuis, ne æs ferrent in zonâ.* & Joannes ejus prodromus, *erat veſtitus pilis cameli, & zona coriacea circa lumbos ejus.* Balteus etiam, *cingulum militare* Iſidoro, pro ſindone aut ſudario numquam eſt uſurpatus; pro zonâ verò ſacerdotali, quæ erat inter umbilicum & pectus, ſæpiſſimè, ut è Sacro contextu referunt [a] Hieronymus, [b] Sigonius, [c] Adrichomius, [d] Ribera, atque [e] Benedictus Arias Montanus, qui prætereà producit ſummi Sacerdotis ſanctis veſtibus & ornamentis inſtructi figuram ex deſcriptione Moyſis, cum tunicâ, ſuperhumerali, balteo, vittis, & reliquo apparatu. Unus eſt locus Nonni in caput Joannis vigeſimum, quem ultrò adverſariis porrigo, ne cui videar conſultò diſſimulaſſe:

a Ep. 125. b Lib. 5. Reip. Hebr. cap. 2. c In Theatro n. 85. d De Templo lib. 3. cap. 17. e Ant. Jud. lib. 6.

— Ὑπὲρ δαπέδοιο δὲ γυμνοῦ
Σύζυγας ἀλλήλοις λινέους ἐνόησε χιτῶνας,
Καὶ κεφαλῆς ζωστῆρα παλίλλυτον ἅμματι χαίτης,
Σουδάριον τό περ εἶπε Σύρων ἐπιδήμιος αὐδή: id eſt,

Super nudum autem ſolum vidit conjunctos inter ſe lineos amictus, & capitis cingulum reſolutum nexu comæ, quod popularis Syrorum vox dixit Sudarium. Sanè ζωστὴρ, cingulum eſt ſive balteus; & cum adjuncto κεφαλῆς, poteſt ſignificare ſudarium, quippe quod ad caput religabatur; at ſine illo adjuncto ineptè pro ſudario uſurparetur: nuſquam autem Veſontinæ tabulæ docent miſſum Veſontionem à Theodoſio *cingulum capitis Chriſti*; ſed abſolutè *cingulum Dominicum*: & alia quæ attuli rem ſatis probant.

CAPUT X.

Alia ſacra pignora ex Oriente cum S. Sudario Veſontionem allata.

UT nemini mirum videatur Hieroſtratam Veſontinum, pretioſum Sudarii Dominici munus è Palæſtinâ ad ſuam Eccleſiam attuliſſe; ſciendum eſt, vigente immani & barbarâ Turcarum perſecutione, & imminente Chriſtianæ religionis in Oriente naufragio, educta è Sacrariis, & per Chriſtianos quovis modo recondita Eccleſiarum pignora. Poſt captam Antiochiam, tertiâ menſis Junii, anni M. XCVIII. *effoſſâ terrâ, in Eccleſiâ Principis Apoſtolorum*, ait Tyrius, *lanceam, quâ Chriſti latus fuerat perforatum, ſacri milites repererunt.* & ſequenti anno M. XCIX. captâ Jeroſolymâ, die decimâ quintâ Julii, per eoſdem inventa eſt *portio Dominicæ Crucis*; idque monitu & beneficio cujuſdam hominis Syri, qui tam pretioſi depoſiti conſcius fuerat. Hiſce planè divinis opibus illecti præ aliis Galli, ſacra λείψανα quà vi quà pretio à detinentibus hac illac extorſerunt. Girardus Hallianus ex antiquioribus refert, eos ſanctæ illi prædæ adeò intentos fuiſſe, ut nihil prætereà è bello ſacro in patrium ſolum retulerint. & verò ſacris ejuſmodi rebus, Eccleſiæ Gallicæ ſunt ditiſſimæ. Eamdem Veſontinis mentem fuiſſe quis neget? Henricus præclarus Comes, Veſontione natus, qui Regum Luſitaniæ parens extitit, ad ſacrum illud bellum profectus, ab Imperatore Byzantino plures Divorum reliquias accepit, & in his *brachium S. Lucæ*, quod magnâ religione ſervatur Braccaræ in Regno Luſitaniæ; *ex Actis Regum Vaſconcellii recens editis.* Ita munificus noſter Eccleſiaſticus (cui æquus eſt remunerator Deus) ſacro ſanctum D. N. JESU Chriſti Sudarium nobis attulit, quo Veſontio noſtra felix æternùm ſervaretur. Alii ejuſdem ſacri exercitus Proceres tunc ad nos etiam aliquid *de præputio Domini, de ſpinâ coronæ, de ſpongia, de fimbriis veſtimentorum ejus*, quæ aureis & argenteis hierothecis concluſa ſingula, habentur in Sacrariis Metropolitanis; ubi prætereà ſervantur Græca duo notatu digniſſima. Primum eſt in Ec-

Lib. 6. cap. 14.

pag. 35

Eccleſiâ S. Joannis, quidam vetuſtatis adorandæ liber, textus Evangeliorum continens, qui ſolet in publicis Supplicationibus per aliquem è Canonicis ante pectus geſtari; *Sapphirum* vulgò vocant, credo ob varias quibus exornatur gemmas. An ſapphirus quaſi Evangelium? nam סֹפֵר *ſopher* Hebræis *Notarium* & *Evangeliſtam* ſonat, à radice סָפַר *ſaphar*, quod eſt *narrare* & *ſcribere*. Eburneo tegumento quaſi diptychi veteris eſt opertus, in quo imago Chriſti media eſt, hinc inde ſunt conjuges per eum uniti, Flavius Romanus Diogenes Auguſtus, & Eudocia vidua Conſtantini XII. Ducæ Imperatoris. Ecce tibi iconiſmum.

Hi ſupremum Thraciæ diadema ſumpſere ſimul (teſte Baronio) Idibus Januariis anni M. LXVIII. annis tantùm duobus ſupra triginta, ante annum M. C. circa quem proximè Hieroſtratam noſtrum Sudarium Dominicum nobis credimus attuliſſe: & eò magis indicare id videtur quodammodò prænotati libri veteris tegumentum, quod in angulo ſiniſtro inferiori decoratur æquævo margaritinæ conchæ fragmento, in quo Chriſti vultus (qualis in S. Sudario) in expanſo per Angelum linteo expreſſus egregiè cernitur.

Alterum militum noſtrorum munus ſervatur in Eccleſiâ S. Stephani; Caput S. Joannis, Chriſti causâ mendici, cognomento Calybitæ, de quo Martyrologium Romanum editum cum Notis Petri Galeſinii, ſic habet: XV. *Januarii*, *in Burgundiâ*, *S. Joannis Calybitæ*, *cujus ſacrum corpus multis clarum miraculis Conſtantinopoli quieſcit*, *caput Chryſopoli religiosè aſſervatur*. Molanus idem notat eadem die: *S. Patris Calybitæ*, *cujus pretioſo capitis theſauro*, *urbs Chryſopolitana incomparabiliter ditatur*. Cranium illud, cùm allatum eſt ex Oriente, thecâ æneâ recondebatur, cum argenteo circulo, cui inſcripti erant Iambici Græci duo: pro quorum explicatione (admirare ſimplicitatem ævi) anno M. CCC. XXI. Avenionem profectus Joannes de Corcondrayo Canonicus Veſontinus, chartam quamdam à Græcis duobus Epiſcopis obtinuit, quam quia omiſimus in Veſontione noſtrâ, hîc ad longum exhibemus. An. 1583.

Nos Olinanus Dei gratiâ Epiſcopus Amazondo, Viſitator de Li-

Limezo & Correo in inſulâ Cypri: & nos Leondios Dei gratiâ Epiſcopus Soliæ, ac Viſitator Nichociæ, in eadem Cypri inſulâ: notum facimus univerſis, quòd ad præſentiam noſtram accedens vir venerabilis & diſcretus D. Joannes de Corcondrayo Scholaſticus & Canonicus Biſontinus, quemdam bacinum cupreum, cum quodam circulo argenteo, quaſdam literas Græcas in ſe continente, nobis Avinione in noſtro hoſpitio præſentavit, aſſerens quoddam caput eſſe in Eccleſiâ Biſontinâ S. Stephani, quod inventum eſſe dicebat in bacino prælibato, nobiſque ſupplicavit humiliter, quatenus dictas literas Græcas exponere, ſive transferre de Græco in Latinum ſive Gallicum dignaremur. Viſis igitur per nos cum diligentiâ literis antedictis, bacinum & circulum prædictos, cum magnâ devotione ac reverentiâ; iteratè ad oſculum, propter auctoritatem ſanctiſſimi capitis, quod ibi deſcribitur, recepimus, prædictaſque literas Græcas, unà cum Nicholino Lyon cive Rhodenſi, Magiſtro Hoſpitalis S. Joannis Jeroſolymitani, Protonotario, ac Theſaurario dicti Hoſpitalis, ſcribâ, de Græco in Gallicum expoſuimus, ſive tranſtulimus, per modum ſubſequentem. Hæ ſunt literæ Græcæ circuli argentei:

ΧΕΙΡ ΜΕΝ ΒΕΒΗΛΟC ΤΙΜΙΑΝ CΥΝΘΛΑ ΚΑΡΑΝ:
ΑΛΛ'ΕΥCΕΒΗC ΧΕΙΡ ΙΩΑΝΝΟΥ CΥΝΔΕΕΙ.

Sequitur dictarum literarum Græcarum expoſitio:

Les mains de la maule perſone, & hereige,
Ceſte ſainte teſte de S. Jean Callybiti deſpira:
Et les mains dou juſte, & vray proud homme,
Ceſte ſainte teſte de S. Jean Callybiti adorera & priſera.

Sanè ſciant omnes & ſinguli, quòd iſte glorioſus Dei Sanctus, videlicet beatus Joannes Calliviti, cujus caput glorioſum per prædicti circuli literas Græcas deſcribitur, cujuſque corpus ſanctiſſimum in civitate Conſtantinopolitanâ ſine capite feliciter requieſcit, in tot & tantis miraculis refulget, & in tantâ reverentiâ in dictâ civitate & per totam Græciam habetur ab univerſitate fidelium, quòd inter Sanctos Dei, iſte beatiſſimus Dei Confeſſor, poſt glorioſum Joannem Baptiſtam, à Chriſti fidelibus totius Græciæ & partium circumadjacentium præcipuè veneratur, & etiam communiter adoratur; Feſtum cujus annuatim quintâ decimâ menſis Januarii ſolemniter celebrari conſuevit, & in ipſius Vigiliâ jejunium communiter obſervatur. In cujus rei teſtimonium, ad glorioſi Confeſſoris lau-

laudem, & ejus ſanctiſſimi Capitis revelationem, ſigilla noſtra unà cum ſigillo prædicti Nicholini civis Rhodenſis, præſentibus literis duximus appendenda. Datum, tranſlatum, ſive expoſitum, Avinione, in multorum fide dignorum præſentiâ, anno à Nativitate Domini M. CCC. XXI. *Indictione* IV. *die* XVII. *menſis Aprilis, Pontificatus ſanctiſſimi Patris & Domini, D. Joannis divinâ providentiâ Papæ* XXII.

Huc uſque charta Græcorum Antiſtitum, in quâ quia verſus illos Jambicos Gallicè dumtaxat, & periphraſticè reddiderunt, ſic nos ad verbum Latinos fecimus:

Manus quidem profana venerandum contundit caput;
Sed pia manus Joannem veneratur.

Conſtat, (ex ejus hiſtoriâ apud Metaphraſtem) eum, cùm mater tamquam ignotum mendicum, & aſpectu horridum, domo egrediens ſummoveri mandaſſet, per vim abreptum fuiſſe; & probabile eſt tum pugnis caput ejus contuſum à fæce ſervorum. Poteſt etiam dici, vocem Ἰωάννε in ſecundo verſu, ad κάραν referri; adeoque verti,

Sed pia manus Joannis [caput] *colligat.*

alludendo ſic ad circulum argenteum, quo capſa capitis ænea cincta erat.

CAPUT XI.

Sudarium Veſontinum miraculis illuſtre: amiſſum, recuperatum; ejus vi mortuus ſuſcitatus, & æger perſanatus.

VIDIMUS ſuprà ex Bedâ, Sudarium Domini, cùm adhuc in Palæſtinâ ſervaretur, magno miraculo mediis è flammis intactum evaſiſſe, Mahuviâ Rege Sarracenorum ſpectante, circa annum incarnati Verbi DC. LXXV. Supereſt ut aliquot illuſtriora oſtenta, quibus voluit Deus ſanctitatem ejus omnibus gentibus, & maximè Veſontioni conſpicuam eſſe, breviter commemorem; eaque ſolùm quæ indubitatæ ſunt fidei, ne lapſu ſæculorum conſeneſcant, & ex hominum memoriâ obliterentur. Ordiar autem à mortui cujuſdam anaſtaſi.

Baſilica S. Stephani fulmine icta, anno Domini M. CCC. XLIX. incendio latè graſſante deflagravit; & plurima Eccleſiaſtica

ſiaſtica ſupellex, plurimæque hierothecæ flammis abſumptæ: quod ſuperfuit ſacrorum pignorum, collectum ſine ordine, & in ſcriniolum congeſtum eſt, quod exinde *Capſa omnium Sanctorum* eſt nuncupatum. Sudarium Domini, quia ſedulò inquirentibus non occurrerat, creditum eſt unà cum aliis divinis rebus exitium paſſum. Tantæ jacturæ fides apud omnes paulatim crevit, ac tandem obfirmata eſt; ita ut memoria S. Sudarii fermè jaceret. Sed Deus non eſt paſſus pretioſiſſimi ſui Sanguinis in illis latebris diu remanere veſtigia: etenim poſt aliquot annos inſperatò repertum eſt, & magno miraculo. Adverterunt non ſemel è quodam abditiori Eccleſiæ loco ſplendorem inuſitatum emicare, Clerici choro miniſtrantes; qui ſubinde divinæ virtutis ſignificationem eſſe, & ibi τὶ θεῖον latere arbitrati, rem totam Canonicis denuntiarunt. Horum juſſu citra moram inquiſitum, nec irrito labore: nam Sudarium Domini illuc temerè injectum, in extremo ignis caſu (uti ſolet) integerrimum detectum eſt, illæſum flammis, nec ullo ſitu labefactatum. Stupere omnes hoc viſo prodigio; multi tamen adhuc addubitare, num hoc repertum, legitimum Sudarium, an verò ſuppoſititium eſſet cenſendum. Ad hoc accerſiti eximii pictores duo, qui effigie ſacrâ inſpectâ, eam nullis colorum pigmentis aut fucis adumbratam, nec hominum manibus exaratam aſſeruerunt; ſed ſanguineis omnino veſtigiis & unguentis diffuſum colorem, uno ore ſemper profeſſi ſunt. Acceſſere nova in dies prodigia, quæ vim cæleſtem indicabant; unde magis magiſque celebrari cœpit & credi, non aliud eſſe, quam quod fuerat à majoribus acceptum. *Hæc ex avorum traditione & chartis antiquis:* quibus non abſimilia habentur in vetuſto quodam codice Eccleſiæ S. Jacobi Rhemenſis, ubi poſtquam narratum eſt Veſontionem Chriſti Sudario inſignem eſſe, idque aliquanto tempore deperditum fuiſſe; aſſeritur deinde tandem repertum, & ob agnitam in eo divinam Chriſti imaginem, ipſiſſimum Chriſti Sudarium judicatum, & verò comprobatum miraculo, quandoquidem contactu ejus homini demortuo, ac proximè terrâ condendo, vita eſt reſtituta; eo planè modo, quo cadaver ad ſepulchrum Vatis Eliſæi, cùm tetigiſſet

tigiſſet oſſa ejus, *revixit homo, & ſtetit ſupra pedes ſuos.* Fidei ſuæ ſtabilitorem advocat Rhemenſis ille codex, quemdam Robertum Sunellam in allegoriâ de obitu B. Mariæ Virginis; *Nec deſunt*, addit, *oculati teſtes, quorum chirographa in Eccleſiæ Biſontinæ archiviis habentur.* Volutanti animo mihi, & ſeriò penſitanti, quiſnam illius libri Rhemenſis acephali auctor cenſeri poſſet; unus occurrit Richardus Pica, Veſontione oriundus, qui ſæculi illius decimiquarti anno ſeptuageſimo ſeptimo, octavo ſupra vigeſimum ab incendio S. Stephani, Rhemenſem Archiepiſcopatum eſt aſſecutus: quo tempore credibile eſt S. Sudarium recuperatum miraculo illo percelebri, quod quia in patriâ ſuâ contigerat, ſcriptis conſignari voluerit ille Richardus Archipræſul, quem Hiſtorici Rhemenſes fato functum ſcribunt Rhemis anno Domini M. CCC. LXXXIX. Unicum ejus μνημόσυνον repperi Veſontione, argenteum cujuſpiam S. Præſulis ſeſquipedale ſignum, quod Eccleſiæ S. Petri obtulit, nomine ſuo ſub gentilitiis ſcutis adſcripto. 4 Regum cap. 3.

Ab hoc miraculo, & pleriſque aliis, majorum neglectu minimè conſignatis, in magno cultu S. Sudarium fuit: & toto ſequenti ſæculo decimo quinto, votorum fervor & numerus cœpit augeri, magnâ undequaque multitudine concurrente, ad illud ſpectandum & adorandum, in Eccleſiâ S. Stephani: quâ tandem admittendis populis anguſtiore viſâ, theatrum extra illam excitatum eſt, primò temporarium & ligneum, anno M. D. XXII. ex Capituli regeſtis; dein verò perenne & lapideum, è quo bis quotannis, ſcilicet die Paſchæ, & Dominicâ poſt Chriſti Aſcenſionem, Matutinis horis, populo ſpectandum proponeretur, in Cælio, ſive S. Stephani monte, qui ad id aptiſſimè videtur à naturâ compoſitus: devexus quippe, & ita ſenſim declivis in vertice, ut exinde tamquam ex immenſo theatro circumſtantes omnes ſacra ſtigmata diſtinctiſſimè cernant, nec à primis poſtremi, nec remotiores à proximioribus ullo pacto impediantur.

Anno ejuſdem decimiquinti ſæculi trigeſimo primo, Leonardus de Grueriis Canonicus & Officialis Biſontinus, dum ancipiti morbo conflictaretur, à Collegis ſuis adferri ſibi & admoveri S. Sudarium poſtulavit: quo impetrato,

eum

eum priſtinæ valetudini illicò reſtitutum fuiſſe, Capituli Acta teſtantur. Pollebat dubio procul eadem fide, quâ olim hæmorrhoiſſa mulier, quæ *fimbriam veſtimenti Salvatoris contingens, ſalva facta eſt ex illâ horâ.* Idem aliàs in Oriente factum oſtendemus inferiùs, virtute cujuſdam imaginis Chriſti ἀχειροποιήτου, in ædes Mariæ Patritiæ languentis importatæ. Non diu tamen invaluit mos ille deferendi S. Sudarium in privatas ægrotantium domos; eum quippe circa annum M. D. XL. abrogatum legimus: quo etiam tempore, cùm miraculorum & beneficiorum fama commoveretur, ut pretioſo linteo major exhiberetur veneratio, è veteri ἱερατείῳ, quod altari majori ſubjacet, ad amplius ſacellum tranſlatum eſt, & ibi decentiſſimè (argenteo ſcriniolo gentilitiis inſignibus Nobilium *de Vaſis* & *de Viletâ* ornato concluſum) ſuper altari in armario eſt collocatum. Extruxerant pridem hoc ſacellum S. Maimbodo Martyri Comites Montis Beligardi, quod deinde Garnerius & Monrivellius Canonici pictis tabellis & cancellis, unà cum prædicto Leonardo de Grueriis locupletarunt.

Matth. 9.

CAPUT XII.

Hæreticus impudens cauſo abſumptus: civis graviſſimè laborans, & Bonus Archiepiſcopus curati: obiter de Magnatum donariis.

A DEFUNCTI ſuſcitatione, nullum miraculum illuſtrius eo quod è Codice manuſcripto didici: nimirum cùm tantæ erga S. Sudarium religionis & celebritatis frequentiâ offenſus quidam externus hæreticus fremeret; & odium, quod in Chriſtum ipſum non poterat, in ejus Sudarium profunderet, affirmavit, ſi facultas eſſet, ſe protinus illud flammis injecturum, & in cineres redacturum. Non diu nec impunè id tulit impius: etenim repentè correptus eſt inteſtino cauſi incendio, & arſit flammis ultricibus, qui talia ore ſacrilego in divinum Sudarium fuerat debacchatus. Tempus Codici minimè eſt adſcriptum, verùm è ſcripturâ apparet eum eſſe pervetuſtum. Incerto quoque tempore ibi narratur aliud vetus, de Biſontino quodam cive, qui univerſi corporis turbatâ κράσει, diutur-

diuturnis omnium membrorum doloribus adeò miſerè torquebatur, ut attingi ſe vel molliſſimis digitis vix pati poſſet, quin erumperet in clamores, & ægrè dolentium querelas: occurrit ei S. Sudarii pia cogitatio, votum Chriſto nuncupat, ſeque beneficii non immemorem pollicetur. nec mora, ſentit vires ſibi reſtitui, ſedantur dolores, & perit morbus. ſanus & voti reus montem conſcendit, grates peragit, tabellâ miraculum teſtatus, in quâ rem geſtam verſibus Gallicis, piis magis quàm bonis, etiam num deſcriptam habes.

Anno deinde M. D. XLI. XVII. Junii, Antonius de Vergeyo Biſontinus Archiepiſcopus, à profuſiori in egenos liberalitate *Boni* cognomentum ſortitus, cùm annum ætatis quinquageſimum ſeptimum jam attigiſſet, Giaci in caſtro ſuo, forti apoplexiâ correptus eſt: ἀπνοίᾳ καὶ ἀφωνίᾳ laborantem, & ab aſſidentibus pro deſperato habitum, domeſtici Chriſto Servatori in Sudario Biſontino divinitus depicto calidè vovent: illorum preces & vota exaudit Deus, & ád cultum Sudarii ſui magis magiſque promovendum celebre patefacit miraculum: ecce enim ſoſpitem inopinatò virum ſummum, qui poſtquàm gratias Deo Veſontione perſolvit, ſtatuam habitu Præſulis ſupplicantis collocavit in S. Sudarii ſacello, quò patratum in ſe miraculum poſteris teſtaretur. Obiit poſteà placidè, & integris ſenſibus uſque ad ultimam periodum XXIX. Decembris ejuſdem anni M. D. XLI.

Cleriadus de Vergeyo Aurei velleris Eques, & inpræſentiarum liberæ Burgundiæ pro Catholico Rege Gubernator, à cultu & veneratione majorum erga S. Sudarium nullatenus deflexit; etenim quotieſcumque præſentit publicè evolvendum, è caſtro Grayacenſi Veſontionem pergit, ut illud veneretur; quin & anno elapſo M. DC. XXI. lampadem argenteam benè gravem (inſigne munus) inibi obtulit, adjectâ numeratæ pecuniæ ſummâ, cujus proventus annuus oleo miniſtrando abundè ſuppeteret. aliam ex eodem metallo affabrè laboratam pridem appenderat Claudius de Rye Baro à Balançon, legionis Burgundicæ in exercitu Belgico Catholici Regis Dux veteranus. Alii hujuſce noſtri ævi Magnates muneribus votivis affectum erga S. Sudarium maximè ſunt teſtati,

quæ loci religionem faciunt inſigniorem. Nimis longum eſſet ſingula hîc recenſere: unum inter alia memoratu digniſſimum eſt, vexillum militare vetus & lacerum, quod à nobis ibi viſum, cum hac ſuppoſitâ epigraphe:

Enſeigne du Comte de Hornes, gaignée par les Mores en la Gollette de Thunes, & depuis recouvrée par les Chrétiens à la prinſe dudict Thunes, & vouée au ſainct Suaire de Beſançon.

Golleta arx eſt Tuneti in Africâ munitiſſima, quam anno ſalutis M. D. XXXV. cum oppido ipſo expugnavit Carolus V. Imperator, pulſo Barbaroſſâ, cæſoque magno Turcarum numero.

Lotharingiæ Principes feminæ non ita pridem S. Sudario præſentes vota reddiderunt, ac præclara munera poſtmodum miſerunt, magni pretii ſacra indumenta. Adfuit etiam cum votis nuper è Galliâ Condæi Principis mater Princeps. Sed munificentiâ præcelluere cæteris Sereniſſimi Archiduces Auſtriæ Albertus & Iſabella ſanctiſſimi conjuges, tum miſſis ad altaris S. Sudarii decorationem ſericis ornamentis auro intextis; tum magnâ pecuniæ ſummâ collatâ, ad Odei ſublimis & marmorei in Eccleſiâ S. Stephani extructionem, cujus primarius lapis poſitus V. Idus Maji, anni præſentis M. DC. XXIII. procurante Illmo ac R^mo^ D. Franciſco de Rye, Archiepiſcopo Cæſarienſi, Archiducum prædictorum magno Eleëmoſynario, Metropolis Biſontinæ majori Decano.

CAPUT XIII.

Cæci cum fide viſum recipiunt: ex oculis laborantes perſanantur: aliis ad tempus adimitur viſus.

ANNO Domini M. D. XXXVI. inſtabat Feſtum Paſchatis, quo numeroſa populi turba, S. Sudarii viſendi causâ, Veſontionem confluit; Nicolaus quidam Rozius de Milleyo pago, prope oppidum Juſſæum, jampridem oculorum caſſus lumine, illuc proficiſci optat: ille eò redactus erat egeſtatis, ut neminem qui greſſum regeret, duceretque ad illud celeberrimum perfugium, nanciſci poſſet. Quid agat infelix?

lix? gnarus quâ horâ S. Sudarium advenis ſpectandum explicari ſolet, eo ipſiſſimo tempore verſus Veſontionem genibus advolutus, abſens corpore, præſens animo fundit preces, & lucem petit. Rem miram! aperiuntur ei oculi è veſtigio, & clarè cernere incipit: recepto viſu ad votum exſolvendum ſine prævio ſcipione, ut ſolebat, ſacellum adit, & tantum miraculum voce clarâ & oculis profitetur; quod teſtes quamplurimi, ſenſibus arbitris, fide datâ, ſignoque appoſito confirmarunt, ut ex inſtrumento publico conſtat.

Non abſimile contigit anno M. D. LXXII. præſente Cardinali & Archipræſule Claudio à Baumâ: cùm enim oſtenderetur publicè S. Sudarium, in gratiam Antiſtitæ cujuſdam Auguſtodunenſis, adfuit ibi, inter promiſcuum vulgus, annoſa quædam mulier, utroque lumine orbata, quæ S. Sudarium cultu religioſiſſimo venerata, videndi facultatem protinus recuperavit, ipſumque S. Sudarium dilucidè perſpexit.

Illud porrò crebris exemplis eſt comprobatum, eos qui ex oculis laborant, S. Sudarii inſpectione, aut contactu ſubinde ſanari; eorumque aciem vix hebeſcere, qui debitâ vallati fide, id multoties inviſant: è contrario, quibus vacillans ac dubia fides, iis non ſemel hebetata viſio. Addo exempla.

Burgundiæ Comitatum aggreſſus Tremblecurius, & ingreſſus anno M. D. XCV. aliquot è militibus ſuis Veſontionem miſit, ut adverterent quibus artibus urbs ea poſſet occupari. Illi dicto audientes, ficto nomine & habitu Veſontionem ſubintrant, ubi dies circiter quindecim immorati, agnitis civium animis, & curâ vigili, caſtra repetunt, & oppugnationem illam Duci ſuo referunt difficillimam fore. ille graviter in eos ſtomachatus, *Quaſi verò*, inquit, *animo ſit deſpondendum; denuò Veſontionem pergite, & ſi nihil aliud, ſaltem Sudarium quod ibi colitur ſubdolè arripite, & ad me quamprimùm adferte.* Redeunt impii animoſiores, & Gallus nobilis eorum ductor, Eccleſiam S. Stephani ſub veſperam ingreſſus, ad altare S. Sudarii accedit, illud conſcendit, atque ut in arculam, quâ ſacrum pignus reconditur, ſacrilegas manus poſſit injicere, modos omnes inveſtigat. Sentit illicò miſer vindices Dei manus, cæcutit exanimatus metu, totiſque artubus contremiſcit; videt ſe in divinam

juſtitiam delapſum : bono tandem genio mentem pulſante, ad clementiam confugit ; ſacris aris, quas paulò antè calcaverat, poſtmodum adgeniculatus, admiſſi facinoris veniam apprecatur, Religionis ineundæ votum vovet, ſi uxori ſuperſtes fiat ; tum demum diverſorium repetit, & inde rectà patriam domum, ubi ex eo tempore vitam inculpatam tranſegit. Haec ex ore ipſius Blaſius Mahon Biſontinus è Societate Jesu: quod deinde literis ſignificavit, datis Carlopoli, ultimâ Junii anni M. DC. XV. Aliud exemplum habemus in ſcriptis authenticis, hoc ſenſu.

Anno M. DC. IX. Fridericus Martini Comes Palatinus, & Juris Canonici in Academiâ Friburgi Briſgojæ Profeſſor primarius, miſſus Veſontionem à Rudolpho II. Cæſare, cuidam demandato muneri obeundo, ſacrum Domini Sudarium ſibi evolvi à Canonicis flagitat : reſpondetur ejus votis, & Februarii undecimâ, in Sacrario S. Stephani pretioſum linteum explicatur. Mirum! ita perſtricti ſunt ejus oculi, ut ſolum linteaminis candorem affirmarit ſe videre, nec effigiem Chriſti apprimè in eo delineatam, nec ſtigmata, quamvis luculenta, ullo modo conſpicere : oculis ejus intentioribus imago ſacra iterùm & propiùs inſpicienda proponitur, nec ullatenus ea cadit ſub aſpectum : obſtupeſcunt adſtantes omnes, ille verò omnium maximè; qui tandem excæcationis ſuæ causâ cognitâ, & fidei hæſitantiæ adſcriptâ, ante Chriſti Θεανθρώπȣ imaginem in genua denuò provolutus veniam poſcit, quòd de illo Sudario hactenus addubitaſſet. En aliud miraculum ; aperiuntur ipſi caligantes oculi, videtque diſtinctiſſimè Chriſti velut ſuper terram cum Apoſtolis ambulantis (ita loquebatur ille) divinam imaginem: miraculum in ſe patratum prædicat domi & foris, ſimulque S. Sudarii Biſontini veritatem ; miſſis deinde aureis ducatis decem, pro incruenti Sacrificii in altari S. Sudarii celebratione annuâ, ad perennem accepti beneficii gratiarum actionem.

Aliud habe in diſſimili occaſione non abſimile. Philippus II. Rex Catholicus monitus per Cardinalem Granvellanum, ſervari Veſontione Sudarium Domini, poſtulat à Canonicis tanti depoſiti cuſtodibus, ut exemplar doctâ manu exceptum

ad

ad ſe quamprimùm tranſmittant. Regiæ voluntati citra moram obſequi cupientes Myſtæ ſacri, pictorem peritiſſimum accerſunt, qui ſacræ iconis linteo impreſſæ exemplar ordiatur: quod cùm primùm luminibus accenſis ab eo cœptum, faſſus eſt ſe fulgorem è linteo micantem, oculis vix pati poſſe; modò brevior & anguſtior imago, modò longior & latior ipſi viſa; ſanguineæ notæ quandoque rubicundiores, aliàs pallidiores obſervatæ; donec per ſalutare Sacrificium pacato Numine divino, diſcuſſaque oculorum caligine, imaginem Chriſti penicillo ſubtili adumbravit, quæ deinde in Hiſpaniam ad Regem miſſa. Pictor ille *ab Argento* cognominatus, aliquot alias imagines ex archetypo Biſontino in linteis ejuſdem longitudinis & latitudinis tunc expreſſit: quarum una eſt penes Nobiliſſ. Dominum Henricum de Varick Marcgravium Antverpienſem; aliæ in privatis quorumdam potentiorum per Europam domibus aſſervantur: quod moneo, ne errandi anſam aliquando præbeant, veraque Chriſti Sudaria in poſterum cenſeantur.

CAPUT XIV.

Epidemica lues ſedata voto publico: Sodalitas S. Sudarii; hujus altare Apoſtolico privilegio munitum.

ANNO ſupra ſeſquimilleſimum quadrageſimo quarto, quædam epidemica lues, generis humani inſoleſcentis verè tonſura, Veſontionem invaſerat, per quam ingens capitum meſſis in dies decerpebatur. Nihil cura publica, nihil privata proderant remedia, donec in S. Sudarii aſylum & clientelam civitas tota confugit: emiſſo enim publico voto, ceſſavit quamprimùm funeſta illa peſtis, ſub Caniculæ ardoribus, cùm tunc ferociorem populus vereretur:

Nos tabulâ ſacer
Votivâ paries indicat omnibus
Suſpendiſſe ſupremæ
Morbi ſigna potentiæ.

tabulâ inquam novâ in veteris ac pulverulentæ locum ſubſtitutâ,

ſtitutâ, Veſontionis quàm latè patet iconiſmum referente, cum ſubjunctis hiſce notis,

S. P. Q. B.

EX VOTO.

Ut verò tanti beneficii nuſquam periret memoria, erecta eſt omnium votis S. Sudarii Sodalitas, quæ exinde quotannis ita celebratur tertiâ die Maji, ut ante Sacrum myſticum & concionem, per Eccleſiam & clauſtrum S. Stephani, ſolemnis fiat Supplicatio cum S. Sudario argenteâ thecâ concluſo. Neque modò illi Supplicationi interſunt Gubernatores, viri Patricii, & XXVIII-Viri; ſed etiam Officio Veſpertino, quod pridie in Sacello S. Sudarii ſuaviſſimâ vocum harmoniâ recitatur: quo peracto, ritè & ex veteri more fiunt Proceſſiones extra Eccleſiam: ubi denique ventum ad crucem, quæ proſtat ad Recluſi eremum, ibi ſiſtunt Clerus & populus, unde vaſta civitatis amplitudo ſub precantium oculos cadit: inde Canonicus cui contingit hebdomade illâ Sacris præeſſe, triplici ſigno Crucis benedictionem civitati impartitur: inprimis elevato S. Stephani brachio, in aëre Crucem exprimit, prolatis hiſce verbis;

Per merita beati Protomartyris Stephani,
Liberet nos JESUS *Chriſtus filius Dei.*

tum acceptâ majore cruce, iterato Crucis ſigno hæc ſubdit;

Per Crucis hoc ſignum, fugiat procul omne malignum.

denique aſſumptâ hierothecâ, quæ S. Theodoli oſſa continet, idem præſtat, & ſic concludit;

Per merita beati Theodoli,
Liberet nos JESUS *Chriſtus filius Dei.*

Has S. Theodoli Sedunenſis Epiſcopi reliquias *adverſus fulgura & tempeſtates* non exiguâ vi pollere, vetuſti Rituum codices docent. Illi S. Sudarii Sodalitati poſteà dedêre nomen liberæ Burgundiæ urbes *Dola* & *Salinæ*, viciqué quamplurimi, qui voto ſimili à gravi peſtilentiâ liberati fuerant. Aliis etiam locis cultus S. Sudarii Veſontini viguit: etenim Tornodori in Galliâ habetur eorum congregatio, qui aliàs illud peregrinatione coluerunt;

luerunt; fitque ſingulis annis Sodalium conventus, qui eâ ipsâ die quâ Veſontione expanditur, in cœtum coaleſcunt, & ſolemnem Officio Eccleſiaſtico peragunt feſtivitatem.

Ad votorum famam latè diffuſam acceſſit privilegium, quo ſummus Eccleſiaſticæ hierarchiæ Princeps Gregorius XIII. altare S. Sudarii munivit: ſic habet in marmore muro Sacelli inſerto:

Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Omnium ſaluti paternâ charitate intenti, inter tam multa pietatis officia, quæ nos pro munere noſtro convenit exercere, ſacra interdum loca ſpirituali privilegio inſignimus, ut inde fidelium animarum ſaluti ampliùs conſulatur. Quocircà ut Eccleſia Biſontina ſimili uſque adhuc privilegio minimè decorata, & in eâ altare S. Sindonis nuncupatum, quod majus non eſt, hoc ſpeciali dono illuſtretur, auctoritate nobis à Domino traditâ concedimus, ut quoties Miſſa defunctorum ad prædictum altare celebrabitur pro animâ cujuſcumque fidelis, quæ Deo in charitate conjuncta ab hac luce migraverit, ipſa de theſauro Eccleſiæ Indulgentiam conſequatur: quatenus D. N. *Jeſu Chriſti, & beatiſſimæ Virginis Mariæ, beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, aliorumque Sanctorum omnium meritis ſuffragantibus à Purgatorii pœnis liberetur. Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ* M. D. LXXIX. XI. *Kalendas Januarii, Pontificatus noſtri anno* VIII.

CAPUT XV.

Morbi à veneficio ſublati per imagines S. Sudarii Veſontini: alia de eodem Sudario mira & ſcitu digna.

NON vulgare miraculum illud cenſeri debet, quo Sudarii Biſontini imagunculæ in propulſandis morbis per maleficium illatis maximè enituerunt. Mulier nobilis, conjux Domini à Capellâ, arcis & oppidi Macerienſis (*Maiſieres*) in Campaniâ Gubernatoris, menſe Junio anni M. DC. XIX. morbo prodigioſo vexabatur, unà cum filiâ Carolottâ, & famulo Ludovico Briſione. In cauſis ægritudinis inveſtigandis deſudabant Poliatri, ſed fruſtrà: illis enim ignota morbi ſpecies perpetuò fuit: detecta tandem à Joanne Prineto Societatis

JESU

Jesu Sacerdote à Rhemenſi Collegio illuc miſſo: qui ſuſpicatus veneficio torqueri ægrotantes, exorciſmorum ope certiùs id agnoſcens, languentium veſtimenta in ignem conjici juſſit; quæ dum arderent, faſcinatæ mulieres præ doloris cruciatu propemodum jacuerunt exanimes. Famuli thorax & pileus ignibus etiam traditi ſunt, eo abſente ac planè inſcio; qui nihilominùs tempore combuſtionis, quaſi morbo ſacro fuiſſet correptus, in terram corruit, cum horribili artuum concuſſione. Blaſius Mahon Veſontinus P. Prineti ſocius, in aulam ubi Ludovicus pronus jacebat progreſſus, ad tantas eum anguſtias redactum conſpicatus, quamdam S. Sudarii Veſontini imagunculam, prototypi contactu ſanctificatam, ſecum geſtare recordatus, eam jacentis capiti admovit; cujus virtutem illicò perſentiens ſemianimis, in has voces prorupit, *Ah, ah, Domine, tu me uris.* poſtque tantillum ſpatii, à capite morbus in pectus deſcendit: admotâ denuò parti laboranti imagine illâ, ſæviit dolor atrociùs; tum ſaluberrimæ iconis præſidio depulſus, ad tibias prolapſus eſt. Ecce dum exorciſmorum ſolemnes ritus iterantur, & tibialia illato per ſtrigas maleficio infecta flammis abſumuntur, ad humani corporis molem tibiæ intumeſcunt; impoſitâ verò imagine, conſedit doloris ardor, & poſt minimum temporis nulla molis ingentis nota reſidua fuit. Ejuſdem imaginis beneficio nobiles feminæ, mater & filia à ſimilibus morbis evaſerunt incolumes: quæ poſtmodum palàm & publicè faſſæ ſunt, quantam Chriſtus Dominus imaginibus Sudarii ſui virtutem eſſet impartitus; qui olim apud Epheſum, ſudariis à S. Pauli corpore delatis ſuper languidos, ineſſe tantam voluit, ut eorum contactu *recederent ab ægris languores, & ſpiritus nequam egrederentur.* Illa porrò prodigia ſanationum in Campaniâ tam multi fidelibus oculis uſurparunt, ut nullus dubitandi ſupereſſe poſſit locus. Inviſibiles poteſtates aliàs Veſontione non ſemel dilaniari viſæ, admotis ſudariolis ex divini ipſiuſmet Sudarii contactu ſanctificatis: (quídni enim ſi magnes vim ſuam cum applicito ferro communicat, hoc poſſint & ſacra lipſana?) Raro certè Sudarium publicè explicatur, quin toto monte circumſonent terribiles energumenorum voces,

Act. 19.

ces, dæmone vim illam divinam non ferente. Habe alia de Sudario admiranda, & ſupra fidem captumque humanum.

Scriniolum quo reconditur, laminis argenteis conflatum, præ vetuſtate attritum & exeſum, de novo refectum eſt; linteum toties attrectatum nuſquam defecit, & perdurat integerrimum. Sacellum S. Sudarii ingredientes tangit loci religio & ſanctimonia; & ubi ad conſpectum ejus in monte Cælio ventum eſt, ita ſe piis mentibus ſuperfundit Deus, ut omnes hauſtâ cæleſtis gratiæ ubertate, maximum quamvis laborioſæ peregrinationis fructum ſe accepiſſe fateantur.

Viſum illud non ſemel in theatro, ut dum explicatur, ſerenetur pluvium cælum, & ſacro oſtenſionis myſterio dentur induciæ. Ibi multi religione perfuſi ſolvuntur in lacrymas, & è flagitiorum emergunt cœno, dum ipſis oculis, ejus Sanguinis capeſſunt veſtigia, quem profuſum ſol inhorruit, terra gemuit, petræ ſenſerunt. *Miles ferocioris animi litem quam conſanguineo intentarat, morte ipſius finiturum ſe, deinde ad Mauritiana in Hollandiam caſtra profecturum dictitans, uti apud ſe antè decreverat; ſtatim atque vidit S. Sindonem, planè à ſeipſo mutatus redire in gratiam cum adverſario cœpit.* Annales Societatis JESU anno M.DC.VI.

Præſenti divino Numine ſemper affulget; quod in inſpectantes uſque adeò redundat, ut pios inſolito gaudio, impios horrore perfundat: ægris eſt remedio, mœſtis ſolatio, torpentibus incitamento, periclitantibus ſaluti.

Mirus eſt ad illud videndum & adorandum concurſus, & affluentium ardor, etiam à longinquis locis, & quà ſe Chriſtianorum fines pandunt: quodque etiam maximè mirum, omnes eo viſo lætiori & pacatiori animo revertuntur ad ſuos lares, cum ingenti deſiderio illud iterùm videndi & adorandi.

Explicatur bis quotannis publicè ex theatro, die Paſchæ, & Dominicâ poſt Aſcenſionem Chriſti, matutinis horis; & nuſquam præterea, niſi in gratiam Principum & Magnatum. Frequentes ad illud fiunt quadraginta horarum precationes, vel ad hanc devotionem aptiſſimæ, quòd pari horarum numero Chriſtus jacuerit in ſepulchro, ſudario tectus; iterumque

que quadrageſimo poſt reſurrectionem die ad cælos evolarit.

Rariſſimè templo id efferunt; quandoque tamen ſanctificationis causâ, atque roboris, per civitatem ſupplicando geſtatur, ut arca fœderis altera (imò arcâ ſanctius) ſub divite conopeo; ſed non niſi in magnis periculis, & neceſſitatibus publicis: quod tamen & anno M. DC. XXII. factum magnâ pompâ, Julii XXIV. in celebritate Canonizationis SS. Ignatii de Lojolâ Societatis JESU Fundatoris, & Franciſci Xaverii Indiarum & Japoniæ Apoſtoli; ad quorum cultum impenſiorem, peractâ generali Supplicatione explicatum eſt publicè in theatro, in quod admiſſi ſoli Societatis JESU Patres, cum ſacrorum Antiſtitibus, & civitatis Gubernatoribus. Iterùm XXIX. Septembris ejuſdem anni, die Archangelo Michaëli feſto, in pari pro S. Tereſiâ feſtivitate, in novum Sanctimonialium Carmelitarum templum delatum eſt; & præter morem, ad cancellos ſacris Virginibus imago divina propoſita eſt adoranda.

Nunc de Taurinenſis Sindonis hiſtoriâ & miraculis.

CAPUT XVI.

De Sindone Taurinenſi, unde illa proximè Camberium advecta.

SIVE id iniquitati temporis adſcribi debet, quæ rerum originibus caliginem offundere ſolet, ſive etiam paucorum calliditati, quibus ſacrum hoc pignus è longinquo, quàm è vicinorum Principum ditione arceſſere tutius viſum eſt; aut quos fortaſſe inceſſit metus (inanis utique, ut ex dicendis conſtabit,) ne illud quippe non à legitimis Dominis traditum, præter jus faſque obtinere viderentur; varia ſanè ac multiplex in vulgus ſparſa eſt, ejus Camberii accepti ratio. Nam ut omittam leviores rumuſculos; eam nempe Sindonem ab Ægyptiâ Judæáve feminâ, captivi apud Ducem Sabaudum conjugis pretium relictam; & alia id genus, quæ nonnulli vel certis in Commentariis legiſſe, vel à majoribus fando accepiſſe dictitant: Franciſcus Adornus Genuenſis è Socie-

Societate Jesu, in epiſtolâ de Votivâ peregrinatione anno ſalutis M. D. LXXVIII. à S. Carolo Borromæo ad Camberienſem Sindonem inſtitutâ, quam Pingonius ex Italico Latinam fecit, hæc habet: *Familiam Luſignanam, regnum Cyprium & Jeroſolymitanum multos quondam annos obtinuiſſe, memoriæ proditum eſt: ex eâ Carolotta orta poſtrema in Cypro regnavit. hæc Ludovico, alterius Ludovici filio, Allobrogum, quos Sabaudienſes appellant, Duci in matrimonium collocata, familiam hanc & gazæ regiæ & regni Cyprii reliquit heredem. Hinc in inclytam hanc domum præclariſſimum & ſacrum hoc monumentum perveniſſe, ſuperiores Duces à ſuis accepêre, & ejus rei memoriam per manus traditam, poſteritati reliquêre. Nonnulli etiam Inſulam Rhodum à Turcis maximâ multitudine circumſeſſam, vehementiſſimeque oppugnatam, Amadeum Allobrogum Comitem ſummis obſidionis periculis cripuiſſe, & conſervaſſe ferunt; ob eámque cauſam cum cruce albâ, quâ ille ſua ipſius inſignia exornavit, tum ſacro linteo à ſummo Equitum Jeroſolymitanorum Magiſtro, qui animum memorem & gratum in benemerentem præſtare ſtuduit, donatum fuiſſe.* Multò his plura Philibertus Pingonius Sabaudus, Cuſiacenſis Baro, libro eâ de re ſcripto, quem *Sindonem Evangelicam* inſcripſit, edidìtque anno M. D. LXXXI. *Dum anno* M. CCCC. LVIII. (mendum eſt, hæc enim geſta anno M. CCCC. LIII.) *Orientis Imperii ſedes vi & armis à Mahumete Turcarum Rege expugnaretur, cæde omnia diriperentur & vaſtarentur, Conſtantinus Palæologus ipſe truncatus capite, regni ſimul & vitæ finem feciſſet, nihil in Græciâ, nihil in Aſiâ aut Syriâ tutum reſtaret, aufugerent omnes atrociſſimi tyranni crudelitatem, illuſtris quædam matrona, Margarita à Carni nomine, ſarcinis collectis, inter quas hanc raram Sindonem repoſuerat, Græciâ movere, cælumque mutare conſtituit, atque in Galliam proficiſci. Hanc à Regibus Jeroſolymitanis prodiiſſe ex eo conſtat, quòd Jeroſolymitana in hiſtoriâ Cypriâ vocetur, nupta Hectori Luſignano Philippi filio: quibus omnibus tempora conveniunt. Carnim autem denominatam puto, quod Carinæ urbi Joniæ in Aſiâ minori dominaretur, aut Carnæ Aolidis; ſive à Carnâ oppido Phœniciæ, quod ad montem Libanum reponitur. Burgundam alii ferunt, quòd ejus nominis illuſtris ibi ſit familia, ſive in Aſiam illa migrarit, ſive ab Aſiâ in Gallias deducta fuerit. Ubi ergo in Galliam Carna appulit, & magnis*

*gnis itineribus Alpes ſuperavit, Camberii (quæ Sabaudiæ Ducum Regia eſt) à Ludovico & Annâ Cypriâ Ducibus ſplendidiſſimè, ut tantam Principem matronam & affinem decebat, excepta eſt, quibus tandem hoc ſacroſanctum Sindonis munus diſcedens, non ſine magnis obſecrationibus contulit. quid verò interceſſerit, quid donationi cauſam dederit, non hoc loco abſonum ſit paucis enarrare. Inſtructiſſima ad longum viaticum omnia Princeps illa habebat; equitatus, muli doſſuarii, ciſtæ, ſigna, vaſáque ſuppetebant; nec æs ingens deeſſe videbatur; liberalitate ipſâ teſte, quam erga omnes exercebat. His * copiis fures allecti, negligentiore Græco famulitio, ſcrinia aliquot effringunt, & nocte intempeſtâ quantum poſſunt ſupellectilem ſubducunt: inter quam veneranda Sindon capſulâ deauratâ includebatur. Ceterùm fures dum rapta inter ſeſe partirentur, nec iſti ſatis demirari poſſent elegantem Sindonis texturam nulli telarum comparabilem; hanc per medium abſcindere ſtatuunt; ſed forfices tenenti, tentantíque, contortæ ſunt manus, converſumque protinus collum, & quaſi clinicus obſtupuit. Alter uſurpato ſibi integro linteo, dum ſudoris & cruoris humani ſtigmata undis abluere conatur, ut res venalior redderetur, eò magis utraque pars hominis impreſſa apparebat; cujus radiis etiam utroque eſt orbatus lumine. Intereà præconis voce per compita grave ſupplicium receptatoribus indicitur; at furtum indicantibus aut reſtituentibus, non modò impunitas, ſed præmium promittitur. Ipſa quoque Carna, reddito ſibi ſolo linteo, cetera quamvis pretioſa munificè concedebat. His rebus adducti prædones, furto reſtituto, religione ſe exolvunt, & ad pœnitentiam ſtimulati, voto ſoluto ſalutem præſentiſſimam conſequuntur. Nullus non lætitiâ ſingulari affectus eſt, & Principi matronæ à noſtris Principibus impensè gratulatum eſt, de inſigni inventâ Sindone. Denique majori in veneratione haberi cœpit, ob factum divinitus in reſipiſcentium prædonum gratiam miraculum; idque Camberii, vel eo nomine celeberrimo futuro oppido. Quapropter Dux Anna Cypria ardens animo, audaciorque à gentili ſuâ & Græcâ munus illud familiariter & obnixè poſtulat: ſed promptam efflagitationem promptior ſecuta eſt recuſatio; quodcumque illa aliud popoſcerit, non denegaturam ſe, profuſuram potiùs omnia, uno hoc excepto, in quo animi ſolatium, corporis requiem, ſpem denique & ſalutem repoſuerit. Factum eſt ſatis Duci modeſtiſſimæ, nec ſine reditus*

* Ex donationis tabulis actis Camberii 22. Martii. anno 1452.

* Ex veteri tabellâ Sindonis templo affixâ, & notis Petri Pingonii proavi.

1. Miraculum.

2. Miraculum.

3. Miraculum.

reditus deſiderio Græca officioſè dimittitur. At dum muli ſcriniis onerantur, coguntur que à veterinariis in ipſo urbis egreſſu; numquam adduci cogíve potuit mulus clitellarius, cui ſacrum onus impoſitum fuerat, portarum valvas prætergredi, ut alios ſequeretur: ac proinde exiſtimatum eſt divinâ id fieri providentiâ, divinum illud pignus Sabaudis Principibus & Camberio deberi. Itaque à Ludovico & Annâ Ducibus exoratur tandem Margarita: ipſa rei miraculo non parum ad eam, quam diximus, donationem munificentiamque exercendam adducta eſt. Tantum ob donum gratias immortales Duces egerunt, Supplicationes Superis indixerunt, arcis màrmoreo Sacello perpetuò conſervaturi repoſuerunt: quod Sacellum Paulus II. *Pontifex Maximus in Eccleſiam collegiatam erexit.* Haec Pingonius, cum his ad marginem notis: atque ex illo ferè recentiores quotquot legi; Joannes Tonſus libro ſecundo de Vitâ Emmanuelis Philiberti Allobrogum Ducis; Joannes Boterus in Ludovico Sabaudio ſecundo Duce, qui tamen tranſlationem Sindonis è Cypro in Gallias refert in annum M. CCCC. XLIII. Alphonſus Palæotus libro de Stigmatibus Sindonis, cum Commentariis Danielis Mallonii; Proſper Bonafamilia Italico libello ejuſdem argumenti; Jacobus Gautherius è Societate JESU, in Chronologiâ ſuâ; & noviſſimè Petrus Monodus ex eadem Societate, Tractatu Gallicè ſcripto de Franciæ & Sabaudiæ affinitatibus.

4. Miraculum.

Ceterùm quod Pingonius obiter tantùm & ex alienâ ſententiâ refert, quodque eam ob rem à recentioribus, qui ex illo accepere, omiſſum neglectumque eſt, nempe Margaritam à Carni, à quâ divinum illud in Allobroges derivatum munus, Burgundam fuiſſe; hoc apud Burgundiones extra controverſiam eſt: nam ut omittam, quòd ipſe ſecum pugnat Pingonius, cùm Margaritam è Græciâ moviſſe narrat, captâ Conſtantinopoli, & cæſo Conſtantino (quæ facta conſtat anno M. CCCC. LIII.) ac deinde anno M. CCCC. LII. Camberii Sindonem reliquiſſe; norunt Burgundi, Humbertum Comitem à Rupe, Dominum de Villarioſexel, Sequanum (cujus opes venere in Marchionem Varambonium ex illuſtri familiâ *de Rye*) conjugem habuiſſe Margaritam illam Charnienſem, Gaufridi *de Charny* Burgundi Equitis, & Philippi quondam Valeſii

leſii ac Joannis Francorum Regum Regii Signiferi neptem. Illud quoque in Campaniâ maximè & Burgundiâ notum pervulgatumque eſt, ſacrum Linteum, proximè antè quàm Camberium inferretur, nec in Cypro, nec in ullâ Græciæ Aſiæve parte, ſed in Burgundiâ per annos quatuor circiter ſupra triginta aſſervatum, quo venerat è Campaniâ; ubi habitum annis minimùm ſexaginta, in Sacrariis Capituli beatæ Mariæ de Lireyo, Tricaſſinæ Diœceſis: quæ omnia operæ pretium facturum me exiſtimo, ſi altiùs repetam, & indubitatæ fidei teſtimoniis affirmem.

CAPUT XVII.

Gaufridus de Charny *Eques Burgundus Sindonem Chriſti Eccleſiæ de Lireyo in Trecenſi Diœceſi à ſe extructæ attribuit: quomodo ibi habita Sindon.*

Cap. 150. 151. 152. REFERT Froiſſartes volumine primo Hiſtoriarum, aliique rerum Francicarum Scriptores, Calitio (*Portus Iccius* eſt nonnullis, aliis *Portus Morinorum*) ab Anglis deditione recepto, die ultimâ Auguſti anno M.CCC.XLVII. Gaufridum *de Charny* Burgundum Equitem provinciæ Picardiæ (quà imminebat hoſtis) à Philippo Valeſio præfectum, eidem Regi ultrò pollicitum fuiſſe anno M.CCC.XLVIII. ſe Calitium primo ipſo die ſequentis anni M.CCC.XLIX. pro xeniis ei oblaturum: ac deinde aſtu & proditione Aymerici Papienſis, Caletanæ arcis pro Anglis Præfecti, qui cum Francis amicitiam ſimulaverat, cæſo fuſoque Gallorum exercitu, Gaufridum Ducem, contrario quàm ſperaverat eventu, captum ab Anglis, & in cuſtodiam datum Kalendis ipſis Januariis, quam ille diem urbi potiundæ dixerat: non abſimili fortunâ, (etſi causâ meliore) ei, quam anno M.CC.XIV. expertus fuerat Ferdinandus Flandriæ Comes, qui nobili pugnâ Bovinenſi, à Philippo Auguſto, Francorum Rege profligatus, Lutetiam, quam ex magicæ ſtatuæ fallaci oraculo, ovantem ſe ingreſſurum crediderat, in hoſtis triumpho vel invitus ductus eſt: L. 7. de Provid. aut ille de quo Salvianus: *Dux noſtræ partis eamdem urbem hoſtium, quam eodem die victorem ſe intraturum eſſe præſumpſit,*

pſit, captivus intravit. Et mox: *Habens prædatoris fiduciam, præda factus eſt; triumphum præſumens, triumphus fuit.* Captum porrò Gaufridum, non mediocri Regis Anglicani lætitiâ, qui ejus virtutem bellicam ſæpiùs magno rerum ſuarum detrimento expertus fuerat, refert Nicolaus Camuzatius amicus noſter in Caſtro Caletano conjectum in arctiſſimam cuſtodiam: *Ubi, cùm ipſe Gaufridus*, inquit, *ut nonnulla antiqua Eccleſiæ de Lireyo monumenta referunt, gravi animi anxietate angeretur, quòd Rex Angliæ eum pecuniariâ redemptione liberari prorſus abnueret; ad divinam opem & præſidium confugit, Deiparâ Virgine intermediâ ſibi aſcitâ; voto ſeſe obſtringens, conſtruendæ ejus nomini baſilicæ, ſi à dictâ cuſtodiâ eductus priſtinam libertatem recuperaret. Is cùm votum emiſiſſet, ſtatim ſub humanâ ſpecie duo Angeli ei apparuêre, qui cùm priùs ſciſcitati eſſent, an votum quo ſe obligarat perſolveret, firmúſque & conſtans in eo perſiſteret; iteratoque ex animo & repetito voto, actutum carceris fores ei divinitùs patuerunt: & à dictis Angelis, armis decenter circumcinctus, equóque generoſô donatus; ita expeditus adjunxit ſe Anglicis copiis, quæ extemplò è Caletanâ civitate in prælium cum nonnullis Gallis, qui propiùs ad eam urbem acceſſerant, exiverunt. Ibi acriter pugnatum, & in ipſo conflictu dictus Gaufridus, Deo ita volente & diſponente, in manus incidit Gallorum: à quibus cognitus, benignè & alacriter ſuſceptus eſt; cunctis ad tanti miraculi relationem non tam mirantibus, quàm ſtupeſcentibus. quod quidem alibi ſcriptum non offendi. Verum enim verò, ſive factum ſive fictum ſit miraculum præſignatum, liquidò conſtat, præfatum Gaufridum peculiari quadam devoti animi religione in ſacram Virginem affectum fuiſſe; quam cum piè coleret & veneraretur, Eccleſiam ejus nomini conſecratam, non multò poſt carceris evaſionem, excitandam procuravit, in oppidulo de Lireyo, cujus erat Dominus, tribus leucis ab urbe Tricaſſinâ diſſito; eámque tantis reditibus locupletavit, quanti Canonicis, qui ibidem divini Officii munus in perpetuum obirent, ſuſtentandis erant ſuffecturi.* Subjicit Camuzatius Inſtrumentum dotationis Eccleſiæ B. Mariæ de Lireyo, datum à Gaufrido anno Chriſti M.CCC.LIII. Indictione ſextâ, die vigeſimâ Junii. Sanè de Gaufrido Angelicâ ope ex hoſtium manibus erepto, verbum non faciunt Hiſtorici vel Anglicani vel Franci; quin

In Prompt. Sacrar. Antiq. Tricaſſ. Diœceſis.

quin potiùs aſſerunt, eum ab Anglis Calitio deportatum in Angliam, ejuſque caput anno M. CCC. LI. regnante jam tum in Galliâ Joanne, magnâ pecuniæ vi redemptum. Neque idcircò fidem abrogo hiſtoriæ illi, quam ex Lirenſis Eccleſiæ Commentariis quibuſdam refert Camuzatius; cùm expreſſa jam olim videatur fuiſſe in Lipſanothecâ argenteâ illius Eccleſiæ, quæ deſcribitur in litteris Humberti Comitis à Rupe, ſequenti Capite referendis. Angelus eſt capillum beatiſſimæ Virginis vaſculo clauſum manu geſtans, ac turri tribus columnis impoſitæ inſiſtens; quâ in turri ſtatua Equeſtris Charnienſibus inſigniis decora conſpicitur, Gaufridum opinor repræſentans, Angelicâ ope, voto Deiparæ nuncupato, carceribus ereptum. Satis conſtat, ſæpè aliàs captivos divinâ virtute ſolutos ergaſtulis, & è cuſtodiâ ſubductos; ut Gerardum S. Bernardi fratrem, ejuſdem precibus; Carolum Provinciæ Comitem beatæ Magdalenæ ope; complures votis divo Leonardo nuncupatis; alios aliâ ratione: ut mirum videri non debeat id quoque Gaufrido beneficii divinitùs impenſum; quod ab Anglicanis illis, Franciſque, bellorum potiùs quàm rerum ſacrarum Scriptoribus, aut ignorari potuit, aut de induſtriâ prætermitti. Verùm quacumque tandem ratione Gaufridus ex hoſtium poteſtate evaſerit, conſtat illum ad ſuos reducem, ſacram ædem beatæ Mariæ de Lireyo extruxiſſe, ac in eâ adorandum linteum, corporis Chriſti notas & lineamenta referens, perhonorificè collocaſſe, ut expreſsè habetur ex plurimis Campaniæ Burgundiæque conſentientibus monumentis, atque inſtrumentis publicis infrà citandis; ubi perpetuò *Sudarium* appellatur. Quomodo autem ſacra Sindon à Trecenſibus habita ſit, paucis enarrandum.

Cùm magni ad Lirenſem Eccleſiam viſendæ Sindonis causâ concurſus fierent, Henricus de Pictaviâ Trecenſis Epiſcopus, circa annum Chriſti M. CCC. LV. ratus non eſſe illam veram Chriſti Sindonem, quòd Theologi quidam affirmarent, id alioqui non omittendum fuiſſe ab Evangeliſtis, ſi hæſiſſent linteo divini corporis notæ; avaritiæ Decanorum & Canonicorum Lirenſium adſcribens, & redigendæ pecuniæ, ac donariorum cupiditati, quòd ii populorum excirentur conventus;

ventus; habito priùs concilio, adverſus Lirenſes pro ſuâ auctoritate agere cœpit. Tunc ergo aliò tranſlata eſt Sindon, etiam ut ferebatur, extra Diœceſim; nec umquam publicè propoſita per annos ferè quatuor & triginta: quibus elapſis, ſedem Trecenſem obtinente Petro de Arceys, iterùm productum eſt Sudarium à Gaufrido *de Charny*, Gaufridi fundatoris filio, Lirenſis oppiduli Domino, & Eccleſiæ Lirenſi reſtitutum, ut veteri more populo exhiberetur. Quod ut ſecuriùs fieret, obtinuit Gaufridus à Petro tituli S. Suſannæ Presbytero Cardinali de Thureyo, Clementis VII. Antipapæ ad Carolum Francorum Regem Legato, facultatem Sudarii illius in Eccleſiâ Lirenſi honorificè cuſtodiendi, non petitâ licentiâ ab Ordinario loci, nec obſtante ejus prohibitione ullâ, eò quòd à patre ſuo Gaufrido, ejus Eccleſiæ fundatore, in eâ collocatum eſſet. Eo indulto commotus Petrus de Arceys Epiſcopus; quodque inſuper ultrà quàm conceſſum erat, Sudarium maximâ pompâ, cum facibus & ſacris veſtibus è celſo pegmate ad idipſum extructo ſpectandum omnibus proponeretur; intentato ſeverè anathemate, vetuit pannum illum proferri populo adorandum, donec Summus Pontifex ſuper hoc adîtus, rem definiviſſet. Gaufridus contrà reſcriptum quidem tulit à Carolo Rege (dicto *Sexto*, cognomento *Beneamato*, Caroli Sapientis filio) quo Lirenſibus Decano & Canonicis Sudarium de more publicè explicare liceret: agente tamen Epiſcopo, & Regi exponente, quòd ex eâ ſolemni exhibitione, idololatriæ ſcelus in credulas mentes irreperet, novo edicto Rex conceſſionem ſuam irritam fecit, ſanxitque dato inſtrumento Lutetiæ Pariſiorum, quartâ Auguſti, anno regni ſui nono, Chriſti M. CCC. LXXXIX. ut Sudarium extra Lirenſem Eccleſiam privatim aſſervaretur, donec aliud ſuper eâ re fuiſſet conſtitutum. Provocatur interim ad Clementem, exiſtimatum à multis Pontificem; à quo, agente Gaufrido, rata habetur permiſſio à Cardinali S. Suſannæ Lirenſibus facta, perpetuumque ſilentium Epiſcopo Trecenſi imponitur. Quo audito Petrus de Arceys, libellum ſupplicem adornat prolixiſſimum, ubi re totâ altiùs repetitâ, & geſtis in causâ enarratis, contendens Sudarium il-

lud humanâ arte depictum eſſe, nec eſſe illud ipſummet, quod ſacroſancto Chriſti corpori adhæſit; ac ejus publicâ oſtenſione, hinc ſaniores offendi graviſſimè, inde rudem atque imperitam plebeculam vanis religionibus implicari; abſtulit à Clemente diploma, datum Avenione, octavo Idus Januarii, Pontificatus duodecimo, hoc eſt anno Chriſti M. CCC. XC. (ſedit enim Avenione Antipapa, ab anno M. CCC. LXXVIII.) quo diplomate ſanxit, ut pannum quidem illum palàm omnibus explicare liceret, ſed abſque facibus, cereis, lampadibus, aut ſacro ornatu, & celebritate ullâ; utque is qui populo linteum exhiberet, publicè & clarâ voce proclamaret, *quòd figura ſeu repræſentatio prædicta* (Clementis verba ſunt) *non eſt verum Sudarium Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſed quædam pictura, ſeu tabula, facta in figuram, ſeu repræſentationem illius.* His ita conſtitutis ſenſim minui cœpit religio erga ſacrum linteum. Neque ultrà ſuper eo diſceptatum lego inter Trecenſes. De illius ab Antipapâ prolatæ ſententiæ inanitate agam infrà ex profeſſo; nunc quâ ratione divina bonitas, pretioſiſſimum illud noſtræ redemptionis pignus, honori ſuo reddiderit, ampliùs exponendum eſt.

CAPUT XVIII.

Transfertur S. Sindon è Campaniâ in Burgundiam: multa nequidquam conantur Lirenſes ut illam recipiant: Camberii denique non ſine miraculo relinquitur.

INDIGNI erant Trecenſes divino dono, cui fidem cultumque omnem derogarant. Ardebant Galliæ bellicis tumultibus, ac Joannes Burgundiæ Dux Lutetiam ipſam regni Francici caput magnâ editâ ſtrage occupaverat, anno Chriſti ſupra milleſimum quadringenteſimum octavo decimo, menſe Majo exeunte. Ergo Lirenſes à loco minùs tuti, dum rebus ſuis cautum eſſe volunt, Humbertum adeunt Comitem à Rupe, Dominum de Villarioſexel & de Lireyo, qui Margaritam Charnienſem, Gaufridi Eccleſiæ ſuæ inſtitutoris neptem, in matrimonio habebat; rogantque ut vaſa ſua, ſacrumque inſtrumentum reciperet in cuſtodiam; atque

que in tuto collocaret, interim dum Galliæ pax redderetur. Id enimverò non gravatè ſe facturum recepit Humbertus: atque ut fides conſtaret, litteras illis manu ſuâ obſignatas dedit ſextâ Julii M. CCCC. XVIII. quas è Gallico vulgari idiomate ſic expreſſi.

Nos Humbertus Comes à Rupe, Dominus de Villarioſexel & de Lireyo, notum facimus omnibus, quòd rebus bello turbatis, metuentes à graſſatoribus, accepimus in fidem noſtram ac tutelam, de manu dilectorum Capellanorum Decani & Capituli Eccleſiæ noſtræ dicti loci de Lireyo, ſacra ejuſdem Eccleſiæ vaſa & ſanctuaria infrà recenſita: inprimis pannum, in quo eſt figura ac repræſentatio Sudarii Domini noſtri Jeſu Chriſti, (loquitur Humbertus ex mente Clementis Antipapæ, quam alio loco rejiciemus) *clauſum arcâ Charnienſis familiæ cælatâ inſignibus. Item crucem ex argento deauratam, trunci lignei ſpecie, ramis undique deciſis, quâ veræ Crucis particula includitur; ſuperiori parte, quatuor Evangeliſtarum iconiſmis inſignem; ab imo verò cornu, Charnienſe gentilitium ſtemma in ſcuto ſuſtinentem. Item Angelum argenteum inauratum, turri tribus nixæ columnis inſidentem, & utraque manu, clauſum vaſculo capillum unum ſanctiſſimæ Dei Matris exhibentem; in eáque turri impoſitam baſi equeſtrem ſtatuam, Charnienſia inſignia geſtantem.* Ceteram ſupellectilem ſacram recenſet; Deiparæ Virginis puerum JESUM geſtantis, ſanctorum Johannis Baptiſtæ & Joannis Evangeliſtæ argentea ſigna: vas argenteum inauratum, in quo phialæ aliquot continentes *oleum beatæ Mariæ de Sardonnay*, ciborium, thuribulum, minores duas hierothecas, omnia ex argento; tres altarium mappas. *Quæ omnia in caſtello noſtro de Monte forti tutiùs cuſtodienda accepimus, atque in fidem noſtram recepimus à dictis Decano & Capitulo dictæ Eccleſiæ noſtræ: ac ſanctè ſpondemus noſtro nomine, omniúmque in quorum manus noſtrâ causâ venire poſſent, nos illa eidem Eccleſiæ reſtituturos, ſedatis Franciæ tumultibus, & quoties dicti noſtri Capellani repetierint. In cujus rei fidem, præſentes literas ſigno noſtro obſignavimus, datas die ſextâ Julii, anno* M. CCCC. XVIII.

Diu fuit depoſitum in Humberti poteſtate: quo mortuo, vocatur in jus Margarita de Charny in Curiam Dolanam, ut ſanctum Sudarium, aliaſque Lipſanothecas, jam inde ab

 annis

annis quinque & viginti, Humberti ejus quondam conjugis tutelæ ac fidei creditum reſtitueret. Et tunc quidem aliam omnem religioſam ſupellectilem poſtulantibus exhibuit, ſacroſanctum verò Sudarium negavit ſe id temporis reddituram; obtendens, rem eſſe familiæ ſuæ, quippe *illud ab avo ſuo Gaufrido de Charny bello quondam partum fuiſſe*; patere direptioni ac populationibus Lirenſem Eccleſiam; cautionem ſuam eſſe, ne quâ vi adorandum illud Dei munus eriperetur. Lite conteſtatâ, ita denique convenit, ut Margaritæ ſacri depoſiti cuſtodia in triennium prorogaretur, nempe ad octavam diem Maji anni M.CCCC.XLVI. eâ adjectâ conditione, ut certam Lirenſi Eccleſiæ pecuniæ ſummam penderet, in emolumentorum, quæ ipſi à Sudario obventura erant, aliquam compenſationem. Exacto triennio, ſimilibus de cauſis, ſimilique factâ ſponſione perſolvendæ pecuniæ, impetrat Margarita ab Officiali Curiæ Biſontinæ, dato inſtrumento XVIII. Julii, M.CD. XLVII. prorogationem cuſtodiæ S. Sudarii ad uſque feſtum diem ſanctorum Simonis & Judæ, viceſimum octavum Octobris anni M. CD. XLIX. quo die illuceſcente, ne tum quidem pia femina illo ſe divino præſidio ſpoliari paſſa eſt; quin ad veteres excuſationes, adjecto inſuper promiſſo, ſe arcem munitam in Lireyo ad perpetuam ſacri Sudarii omnibus retrò ſæculis cuſtodiam exſtrui curaturam: pacta item ſolito majorem pecuniam, per fratrem ſuum Carolum de Noyers, Dominum *de Vateſale* & *de Seigney*; abſtulit à Præpoſito Trecenſi publicas tabulas, ſexto Novembris anni M. CD. XLIX. confectas, quibus adhuc ſanctum Sudarium ipſi apud ſe per totum triennium habere liceret. Verùm illo nondum completo tempore, contigit, ut in oppido Camberiaco (quæ eſt Allobrogum Metropolis, & priſcorum Sabaudiæ Ducum ſedes) ſacra Sindon à Margaritâ relinqueretur: citat enim Pingonius donationis tabulas, actas Camberii, vigeſimâ ſecundâ Martii, anno M. CD. LII. & ſanctæ Sindonis effigiem exhibet, expreſſam in nummis Ludovici Ducis, cuſis anno M. CD. LIII. Fuit igitur Sindon in Burgundiâ per annos omnino triginta quatuor: nam præter citata inſtrumenta, & Marchionis Varambonii chartas domeſticas, popularium traditione fertur, Sindonem illam

Ex duabus tabulis tranſactionis, datis in Curiâ Dolanâ, 8. & 9. Maji, 1443.

illam quotannis publicè oſtendi ſolitam extra S. Hippolyti fanum in aperto quodam prato, ad ripam Dubis, quod vocant *Domini pratum.* Et ejus rei alia duo ſuperſunt non obſcura veſtigia: alterum imago ſanctæ Sindonis, anticam ſimul & poſticam corporis partem referens, depicta ad parietem ſacelli Bueſſerdorum, in Eccleſiâ S. Hippolyti, monumentum ibi conſervatæ Sindonis, aut inſignis alicujus per eam accepti beneficii, cujus memoria intercidit: alterum arca cypreſſina, quæ hodieque extat in Villarioſexel apud Marchionem *de Varambon*, illius loci Dominum, in quâ creditur aſſervatum quondam ſcriniolum Charnienſi inſignitum ſtemmate, ſacram Sindonem capiens.

Quæ porrò Pingonius refert de raptoribus ſacræ Sindonis, quorum alteri contortæ manus, collumque obverſum, alteri uſus oculorum ademptus; utrique deinde cum pœnitentiâ ſceleris, ſalus è veſtigio reſtituta; deque mulo clitellario, Sindone onuſto, qui ad portam civitatis, nequidquam premente à tergo mulione, obſtinatè reſtitit; minimè in dubium voco: cùm id ſe aſſerat ex veteri tabellâ, Sindonis templo olim affixâ, atque ex Petri Pingonii proavi ſui domeſticis Commentariis hauſiſſe; cumque de muli prodigio præſertim ſit conſtans fama apud Sabaudos, etiam ſeniores, qui multò ante Pingonii librum, anno dumtaxat M. D. LXXXI. editum, id ſe à majoribus traditum, pro comperto habuiſſe teſtantur; adduntque, conſtitiſſe mulum ad eam portam civitatis, quâ itur in Burgundiam, vulgò *La porte de Maché.*

De ſuſcepti autem à Margaritâ itineris occaſione, certi nihil comperi. Narrant Sabaudi quidam, illam dediſſe ſe viæ, ut captivum carcere eximeret: ſed ubi captivum? addunt ex Burgundis nonnulli apud Turcas, in Græciâ, Aſiáve: illa, inquiunt, gazam barbaris oblatam, rata captivo ſaluti fore, pretioſam ſecum ſupellectilem avexit; inito priùs conſilio in monte, qui oppido S. Hippolyti adjacet, in Burgundiâ ſuperiore, quem idcircò etiamnum *mali conſilii montem* vocitant. Dum ergo Camberio iter habet, ſive in aditu, ſive in reditu, apud Ludovicum & Annam Cypriam Sabaudiæ Duces ſacroſanctam Sindonem donum relinquit. At enim, ecquis ille

captivus? Humbertum conjugem dicunt nonnulli: falsò id quidem; cùm ex citatis cujuſdam tranſactionis tabulis octavâ Maji, anno M.CD.XLIII. Margarita *Humberti Comitis à Rupe vidua* dicatur. An Franciſcus à Palude, dictus *de Varambon*, heres Humberti, (qui Comes à Rupe, ac Dominus Villariiſexel dicitur in duobus inſtrumentis ſuprà allegatis, quæ in Curiâ Dolanâ confecta ſunt octavo & nono Maji, M.CD.XLIII.) qui ad bellum Turcicum cum ceterâ cruciatâ Nobilitate profectus, in manus hoſtium venerit, ac deinde Ludovici Ducis, vel Annæ Cypriæ operâ atque auctoritate ſuis redditus ſit? Hoc verò adducor ut probabile judicem; tum quòd per ea tempora infeſtum fuiſſe conſtet Orientem Mahumeti Secundi armis, qui etiam Conſtantinopolim diu obſeſſam expugnavit tandem vigeſimâ nonâ Maji, anno Chriſti M.DC.LIII. ut poſt Martinum Cruſium, Gennadium Scholarem, alioſque adnotavit Jacobus Gordonus in Chronologiâ, non autem, ut alii quidam, anno M.CD.LII. tum quia Papirius Maſſonus, in Elogiis Ducum Sabaudiæ, in Ludovico, Margaritæ manu datam ei à Marchione à Palude Sindonem dicit. *Quod verò*, inquit, *Marchionem à Palude in recordatione & memoriâ virorum facit immortalem, donum ei, Margaritæ Carniæ illuſtris feminæ manu oblatum, eſt; videlicet ſacra Sindon vultum & faciem Chriſti referens, ceteraſque corporis partes, quantæ erant, in xylinâ materiâ exhibens; quam quidem Cyprii Reges Jeroſolymis attulerant.* Fortaſſis igitur captivus hic Illuſtris, ad quem liberandum Margarita iter arripuit, Marchio à Palude fuit; qui grati animi ergò, ob acceptum à Ducibus beneficium, accedente etiam portento muli ad portam Camberienſem immoti, Margaritæ ſuaſor auctorque extitit, ut ſanctam Chriſti Sindonem ipſis ultrò concederet. Verùm quæcumque tandem cauſa Margaritam Camberium exciverit, illud conſtat, quod ab initio narrationis hujus propoſui, non è Cypro, Græciávo vel Aſiâ proximè Camberium invectam Sindonem; ſed è Sequanis, ad quos è Campaniâ advenerat. Quæ porrò exinde conſecuta ſunt, nunc perſequamur.

CAPUT

CAPUT XIX.

Quid pro Sindone, ex eo tempore à Lirenſibus actum.

SURREXIT fama de Sindone Salvatoris Ducibus Allobrogum dono datâ. Et Lirenſes graviter commoti queruntur injuriam, ac in Margaritæ caput anno M. CD. LVII. ab Officialis Biſontini Sede, anathematum fulmina evocant: ſed omnia in irritum cecidere. Deſperatâ tandem causâ, ac Margaritâ fato functâ, Lirenſes aliò conſilia vertunt, & à Ludovico Duce Pariſiis adito, anno M. CD. LXIV. quando Sindonem ipſam auferre non poterant, annuos quinquaginta Francos auri, ad diem divo Andreæ feſtum pendendos ſtipulantur, quibus illatum Eccleſiæ ſuæ damnum, ex retentione Sindonis, aliquâ ſaltem ratione reſarciretur. Placet ipſas Ducis literas ex archivo Trecenſi proponere, prout tribus pòſt annis, nempe M.CD.LXVII. quintâ Decembris, ex ipſo autographo, ne illarum memoria interiret, omni fide à Trecenſibus deſcriptæ, atque in publicum inſtrumentum tranſſumptæ ſunt.

Ludovicus Dux Sabaudiæ, Chablaiſii, & Auguſtæ, ſacri Romani Imperii Princeps, Vicariuſque perpetuus, Marchio in Italiâ, Pedemontium Princeps, Gebennenſis & Baugiaci Comes, Baroque Vaudi, & Foucigniaci, ac Niciæ, Vercellarum, Friburgique Dominus, univerſis modernis & poſteris, rei geſtæ notitiam cum ſalute. Oblata nobis ſupplicatio pro parte venerabilium Oratorum noſtrorum, Decani & Capituli Eccleſiæ Collegiatæ beatæ Mariæ de Lireyo, Trecenſis Diœceſis, in effectu continebat: Quòd pridem agente in humanis ſpectabili milite Goffredo de Charny, Domino de Savoyſy & dicti loci de Lireyo, ipſe ſpectabilis miles piâ devotione motus, inter alias Reliquias per eum tunc collatas ipſi Eccleſiæ, dedit & largitus eſt quoddam ſacratiſſimum Sudarium, effigiem Salvatoris & Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti repræſentans, per Decanum & Capitulum ipſius Eccleſiæ per eum fundatæ, tunc & in futurum exiſtentes cuſtodiendum, pro devotione & ſalute animarum ipſius, ac benefactorum Eccleſiæ prædictæ: etiam ut ex illius cuſtodiâ, Eccleſia ipſa frequentiùs & libentiùs à Chriſticolis viſitaretur, & ipſorum eleëmoſynis divinus cultus uberiùs augeretur.

Quod

Quod quidem devotiſſimum & colendum Sudarium metu guerrarum tunc ibidem vigentium, per Decanum & Canonicos ipſius Eccleſiæ pro tunc, repoſitum extitit cuſtodiendum in manibus & poteſtate quondam ſpectabilis militis Domini Humberti Comitis Rupis, & Domini loci prædicti de Lireyo: qui morte præventus, illud ſpectabili Dominæ Margaretæ de Charny (ejus quondam uxori) reliquit: quod exinde dicta Domina Margareta apud nos tranſtulit. Subjungentes præfati Decanus & Capitulum, eorum prædictam Eccleſiam varia damna, & redituum attenuationem ex hoc ſuſtuliſſe, & præſentialiter ſuſtinere: ſupplicantes hoc ideò, ut præmiſſorum conſideratione ipſum devotiſſimum Reliquiarium ſibi reſtituere, aut ſaltem oculos noſtros piè & miſericorditer erga eos divertere dignaremur. Pro quâ re nobiſcum tractandâ, concordandâ, & paciſcendâ, ac concludendâ, in præſentiarum ad nos ſpecialiter tranſmiſerunt venerabiles viros, Dominos Nicolaum de la Rottiere & Joannem Larrecier Presbyteros dictæ Eccleſiæ Concanonicos, à Decano & toto Capitulo prælmentionato ſufficientem poteſtatem circa hæc habentes, confirmatam, & obſervari promiſſam per Reverendum in Chriſto Patrem Dominum Ludovicum, modernum Trecenſem Epiſcopum, ejúſque Officialem, conſtantibus tribus publicis literis ſignatis, & debitè ſigillatis, de quibus promptam & validam fidem fecerunt, eáſque penes nos reliquerunt. Nos itaque Dux præfatus, auditâ eorum ſupplicatione prædictâ, cupientes eoſdem gratiis & favoribus amplecti, ut perinde ſuas ſolitas orationes & deprecationes valeant continuare, imò etiam augmentare, in honorem ſanctiſſimæ & individuæ Trinitatis, & glorioſiſſimæ Virginis Mariæ, ad cujus exultationem Eccleſia prædicta fundata extitit, ut præmittitur, & ne ob remiſſionem ſeu tranſlationem per antelatam quondam Dominam Margaretam, de dicto ſanctiſſimo Sudario (ut præfertur) nobis factam, jacturam patiantur: pióque & ſincero devotionis zelo, aliis etiam multis laudabilibus conſiderationibus animum noſtrum quoad hæc moventibus, & quia ſic fieri volumus, & nobis placet, dictis Decano & Capitulo, Eccleſiæ prædictæ Collegiatæ de Lireyo, ſeu prænominatis Dominis Nicolao & Joanni, nuntiis & procuratoribus eorum, propterea ad nos ſpecialiter tranſmiſſis, hæc omnia nomine quo agunt, evidenti utilitate dictæ Eccleſiæ penſatâ, acceptantibus & recipientibus ex noſtrâ certâ ſcientiâ,

*tiâ, motu proprio, ac pro nobis & noſtris heredibus & ſucceſſoribus univerſis damus, donamus, largimur, conferimus, & in eleëmoſynam, ac honorem Chriſti omnipotentis, proque ſalute & remedio animarum Illuſtrium progenitorum, noſtrique & noſtrorum perpetuò ſucceſſorum, concedimus & erogamus per præſentes, quinquaginta Francos auri * p̄ p̄ monetæ noſtræ Sabaudiæ annuales, deinceps per dictos Decanum & Capitulum, ſeu eorum Procuratores legitimos, ac eorum in dictâ Eccleſiâ ſucceſſores, annis ſingulis in perpetuum levandos, & percipiendos in quolibet Feſto S. Andreæ Apoſtoli, primo ſolutionis termino in inſtanti dicti B. Andreæ Apoſtoli Feſto incipiente. In videlicet & ſuper preyſiis, exitibus, valoribus, & aliis quibuſcumque emolumentis caſtri noſtri Gaillardi prope Gebennam, & mandamenti ejuſdem: quos, quas, & quæ dictis Decano & Capitulo, & ſuis in perpetuum ſucceſſoribus propterea ſpecialiter & expreſſè, ac pro nobis, & pro noſtris prædictis heredibus & ſucceſſoribus ſeu cauſam habentibus, obligamus, & hypothecamus, per præſentes; & his mediantibus, dicti Decanus & Capitulum, amodò in anteà celebrare tenerentur, & ſui in dictâ Eccleſiâ ſucceſſores, in magno altari dictæ Eccleſiæ, pro ſalute & remedio animarum Illuſtrium progenitorum, noſtrique & noſtrorum ſucceſſorum prædictorum, quolibet menſe quamdiu fuerimus in humanis unam altam Miſſam de ſancto Spiritu, & poſt hujus carnis humanæ noſtrum egreſſum, de Mortuis, cum Collectis ſolitis & debitis. Et ita facere promiſerunt, & convenerunt præfati Nuntii & Procuratores, nomine quo ſuprà, tactis Euangeliis ſacroſanctis, in præſentiâ Conſiliariorum noſtrorum ſubſcriptorum ſine obmiſſione aliquali, conſcientias ſuas, & ſuorum in dictâ Eccleſiâ ſucceſſorum, propterea onerando. Mandantes idcircò Caſtellano noſtro dicti caſtri Gaillardi, & mandamenti, præſenti, & qui pro tempore fuerint, ſeu ipſorum loca tenentibus, ſub pœnâ quinquaginta marcharum argenti pro quolibet, quatenus præmentionatos quinquaginta Francos auri * p̄ p̄ dictis Decano & Capitulo, ſeu ipſorum legitimis procuratori aut procuratoribus, modo in anteà ſingulis annis in perpetuum, in Feſto prædicto ſancti Andreæ Apoſtoli ſolvant, & liberent, & realiter ac integraliter expediant, in & ſuper preyſiis, exitibus, & aliis proventibus dicti caſtri noſtri Gaillardi, & mandamenti ejuſdem; ſic quod meritò habeant contentari, recipiendo tamen per*

* parvi ponderis

* parvi ponderis.

ipſos Caſtellanos, à præfatis Decano & Capitulo, ſeu Procuratoribus eorumdem, in primâ ſolutione cum copiâ præſentium debitè tabellionatâ literam guittationis, in aliis autem ſequentibus ſolutionibus confeſſionem de receptâ dumtaxat opportunam. Et nos hujuſmodi quinquaginta francos, quos, ut præmittitur, perſolverint annuatim, eiſdem Caſtellanis ſuis in computis poſteà reddendis, per dilectos fideles Conſiliarios, Præſidentem, & Magiſtros Cameræ computorum noſtrorum præcipimus & jubemus indifficiliter allocari, ſine exceptione & difficultate quibuſvis, præmiſſa ſic fieri & obſervari volentes, pro nobis, & noſtris prædictis heredibus, ſucceſſoribúſque, ſeu cauſam habentibus, quibuſcumque regulis, ſtatutis, & conſtitutionibus dictæ Cameræ, oppoſitionibus, exceptionibus, aſſignationibus, & aſſignationum interruptionibus, literiſque mandatis, & aliis omnibus in contrarium fortè facientibus, & in perpetuum inadvertenter concedendis, ſub quacumque verborum formâ & intellectu, rejectis penitùs, & non obſtantibus. Quibus omnibus ex nunc, prout ex tunc, ac pro nobis & noſtris prædictis, ſub quorum onere hujuſmodi largitionem noſtram remittimus, poſt noſtrum deceſſum prædictum protinus omnino & expreſsè derogamus, & derogatum fore volumus per præſentes, datas Pariſiis die ſextâ Februarii, anno Domini M. CD. LXIV. *à Nativitate ſumpto. Sic ſignatum in margine altâ. Loys: & in margine baſsâ. J. Bolomyer & J. Gyport: & in margine altâ ſubſcriptum, per Dominum. Præſentibus Dominis Aymerico Epiſcopo Montiſregalis, B. Epiſcopo Nicienſi, Joanne Compeſio Cancellario Sabaudiæ, Antonio de Fliſto Apoſtolico Protonotario, Amblardo de Viriaco Abbate Habundantiæ, Antonio Procheti Cantore Gebennenſi, Urbano Bonnardi Priore S. Victoris, Jacobo Richardi Præſidente, Humberto Pelluete Præſidente Gebennenſi, Joanne Domino Baſtote Magiſtro Hoſpitii, Antonio Champiois, & Joanne Malleti Theſaurario.*

Neque his acceptis literis Lirenſes penitùs conquievêre; quippe jactabant Philibertum Theobaldum, Margaritæ quondam à Secretis, ejuſque in causâ pro ſancto Sudario diſceptatâ fidejuſſorem, ipſamque adeò Margaritam (quod antè obitum abſoluta non eſſet) inflicti olim anathematis vinculo adhuc irretiri; negabantque ſe conſenſuros ut abſolverentur. Quo audito literas dedit Dux Ludovicus Lutetiæ Pariſiorum,

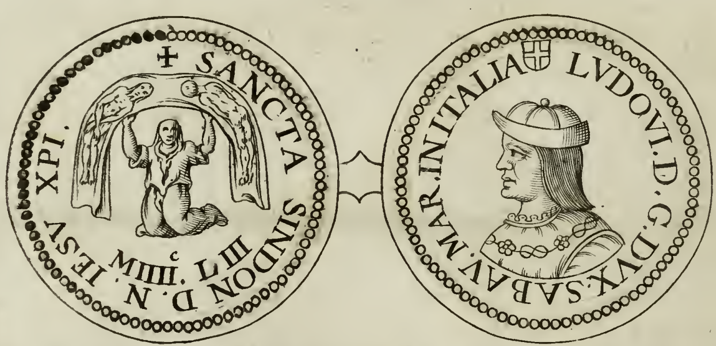
ſiorum, XXIII. Maji, ejuſdem anni M. CD. LXIV. ad Decanum & Capitulum de Lireyo; quibus rogavit, quando ſecum transegiſſent, & ipſe perpetuam eis pecuniam pro ſancto Sudario aſſignaſſet, abſtinerent ab eâ loquendi ratione, & Philibertum Theobaldum, atque etiam (ſi opus eſſet) Margaritam ipſam, ſacris vinculis publicâ auctoritate exſolvi paterentur. Anno demum M. CD. LXXIII. decimâ quartâ Maji, cum litteris ritè obſignatis deſtinati ſunt à Lirenſibus Procuratores ad Duciſſam Sabaudiæ, Ludovici jam inde ab anno M. CD. LXVI. vitâ functi relictam, Marcus de Vaudrey Presbyter, in Decretis Licentiatus, Protonotarius Apoſtolicus, Canonicus & Archidiaconus Eccleſiæ Biſontinenſis, & Hugo Mergey in Artibus Magiſter, ſimul annuos quinquaginta Francos auri, ex Ludovici Ducis tranſactione ſibi debitos, & ab annis octo non perſolutos exacturi; ſimul ſacroſanctam Sindonem, præcipuum Eccleſiæ ſuæ decus ac præſidium enixè repetituri. Atque hic finis querelarum, quoad quidem cognoſcere licuit. Nec verò fruſtrà tantùm, ſed etiam fortaſſe injuriâ ſacram Sindonem Trecenſes rem ſuam dixiſſe videbuntur, ei qui attenderit, quàm parum religiosè olim apud ipſos culta (quippe pro panno depicto, ut vidimus, habita:) quantum juris ac poteſtatis fuerit Margaritæ Charnienſi, clariſſimæ feminæ, in rem avo ſuo partam, & in intuto loco periclitantem: quanto denique prodigio, muli ex improviſo conſiſtentis, præpotens rerum omnium Deus, ut Ægypti quondam ſpolia Iſraëlitis, ita ſacrum illud pignus Sabaudorum Principum fortiſſimæ piiſſimæque genti adjudicarit.

CAPUT XX.

Camberii religioſiſſimè habita Chriſti Sindon: miracula per eam edita: flammarum vim ut evaſerit.

QUÆ pietatem religionemque commendant, ſacra ædificia, divinorum officiorum celebritas, numiſmata, anathemata, votivæ peregrinationes, populorum concurſus, cura-

curationes ſupra naturæ vim, aliaque prodigia; horum nihil Sindoni apud Allobroges defuit. Proximo anno ab acceptâ Sindone, Dux Ludovicus de divino munere palàm gloriari cœpit, cuſis ex auro, ære, & argento nummis, hinc vultus ſuos, inde ſanctam Sindonem ab Angelo trophæi inſtar ſublatam referentibus: cujus deinde pietatem imitati Carolus anno Chriſti M. CD. LXXXVII. & Emanuel Philibertus anno M. D. LXXVIII. ſimili emblemate ſua aliquot numiſmata ornari voluerunt. Placuit hîc unum omnium vetuſtiſſimum reddere ex Pingonio.

Firmius poſuit ſuæ in ſacrum linteum religionis monumentum Beatus Amedeus Ludovici filius, piiſſimus Princeps, ac deinde ab anno M. CD. LXVI. patre extincto Dux Sabaudiæ Tertius. Is primùm cùm Yolandâ conjuge, Caroli VII. & Ludovici XI. Franciæ Regum, hujus ſorore, illius filiâ, ſacellum eleganti opere, intra arcis Camberienſis mœnia excitavit, quod Paulus II. Summus Pontifex dato Diplomate ſecundâ Maji anni M. CD. LXVII. in Eccleſiam Collegiatam erexit: & Sixtus IV. anno M. CD. LXXX. *Sanctam Cappellam ſanctæ Sindonis* appellari voluit. Hinc Julius II. Diplomate Bononiæ dato, ſexto Idus Januarii, anno M. D. VI. rogatu Caroli Ducis, ejúſque matris Claudiæ, Philippi quondam Ducis relictæ, Sodalitium in ſancto Sacello Camberienſi inſtituit, in quo ad quingentos cenſeri poſſent: quo in Diplomate aſſerit conſpici in Sindone *imaginem & verum ſanguinem Domini noſtri* JESU *Chriſti.* Non ſolùm autem Sodalitio multa concedit privilegia; ſed omnibus inſuper fidelibus, certis diebus

diebus ſanctam Cappellam viſentibus, in eaque orantibus, Indulgentias quaſdam largitur. Aliâ deinde Bullâ Romæ datâ ſeptimo Kalendas Maji M. D. VI. conceſſit, ut in eo Sacello divinum Officium ritu peculiari celebraretur; diémque ſanctæ Sindoni feſtum indixit, quartum Nonas Majas. Acceſſerunt poſteà aliæ noxarum remiſſiones à Laurentio de Campegiis & Bernardo Cardinalibus Legatis, datis litteris in S. Cappellâ Camberienſi decimâ octavâ Maji, anno M. D. XVIII. Pontificatus Leonis X. anno ſexto. Aliæ deinde ab ipſo Leone anno eodem M. D. XVIII. die ſeptimâ Auguſti. Quæ demum à deceſſoribus ſuis piè ſanctéque vel inſtituta vel conceſſa fuerant, Clemens VII. datis anno M. D. XXXIV. tabulis affirmavit. In donariis quæ multa tempus abſtulit, illud non obſcurum, capſa ex argento inaurata eleganti opere, quam Margarita Auſtriaca, Philiberti Sabaudiæ Ducis octavi olim conjux, ſanctæ Sindoni aſſervandæ obtulit, circa annum M. D. V. ut ex ſanctæ Cappellæ archivo conſtat; è quo ad me hæc monumenta P. Franc. Chiffletius è Societate JESU Sacerdos, frater meus optimus, qui mihi in hoc Opere (dum opportunè moraretur Camberii) fraternam opem ſuam egregiè præſtitit.

Jam concurſus populorum, maximè cùm ad Verneteum campum ſpectanda Sindon exhiberetur, maximus fuit. Satis conſtat, B. Amedeum etſi non firmis viribus, ſæpè tamen à Subalpinis ad Tranſalpinos humili cultu habituque, adorandæ causâ Sindonis, pedibus profectum; inſequente etiam Yolandâ à Franciâ, religioſiſſimâ conjuge. Carolum item Ducem, diſcuſſo ſævæ luis periculo, avito exemplo, trajectis itinere pedeſtri Alpibus, cum duodecim non ampliùs (quos ſibi adjunxerat) viæ comitibus, Camberium anno M. D. XXII. ingreſſum, vota pro ſalute reduci ad ſanctam Sindonem perſolviſſe. Quin & Franciſcum Primum, Francorum Regem, voti reum, quod ad ſacrum Linteum in ſummo Italici belli diſcrimine conceperat, Lugduno Camberium, anno M. D. XVI. raro religionis exemplo pedibus adveniſſe: referentibus Adorno & Pingonio. Ex quibus intelligas, ſacrum illud pignus Camberii quantâ ſemper in veneratione fuerit.

Nec verò divina bonitas vinci ſe paſſa eſt officiis: præter ea miracula de quibus ſuprà, quæ tum contigêre cùm primùm Sindon in Allobrogum poteſtatem venit, complura alia cenſentur ſanè memorabilia. multa paucis ſtrinxit Pingonius. *Dehinc non dictu eſt facile* (inquit) *quot nuncupata vota feliciter ſucceſſerint, quot miraculis illuſtratus ſit locus, comprobata conſervataque loco ſincera fides, & majorum pura religio. Hîc mutos loqui, audire ſurdos, videre cæcos, claudos ambulare, leprâ affectos mundari, cacodæmone vexatos liberari; mortuos denique reviviſcere, quoties viſum eſt, & non ſemel admiratum? Teſtes ſunt fixæ ad ſacros poſtes tabulæ, ſive programmata, chartophylacia, codicilli publici: teſtis univerſa Europa, cujus cum nulla non tam remota pars huc accurrerit, nullus non voti compos ad ſuos lares rediit.* Hæc ille; qui deinde reliquis paginis vario poëmate oppletis, vix quina ſenáve miracula recenſet. Indolui, & rerum geſtarum monumentis apud Sabaudos ſummâ licet diligentiâ diſquiſitis, vix aliud quidquam comperi. In Sacello S. Sindonis, quatuor non ampliùs tabellæ extant, eæque vel nullâ, ſitu pænè obliteratâ epigraphâ. Una eſt adoleſcentis abſque læſione ex ponte editiſſimo prolapſi; altera languentis puellæ: de quibus mox diſtinctiùs. Tertia adoleſcentis cujuſdam, qui (quantum ex laceri pæneque conſumpti Epigrammatis verbis quibuſdam colligere eſt) vi morbi penitùs excæcatus, novemdiales ad Sindonem preces voverat, & poſt triduum ab illis inchoatis, viſum divinitùs recepit: non eſt adſcriptum tempus; ſicut neque quartæ tabulæ, ex quâ colligi videtur; feminam membris captam, quæ non niſi ligneis fulcris nixa incederet, voto Sindoni nuncupato, incolumem abiiſſe. Plura ne quære in S. Sacello; nam in archivo, ne verbum quidem. Fama eſt tamen, & affirmant viri adhuc ſuperſtites, proſtitiſſe olim in eo Sacello anathemata plurima, quæ de frequentibus miraculis fidem facerent: ea verò vel incendio abſumpta, vel aliâ temporum injuriâ excidiſſe. Sed neque ipſa miraculo caruit miraculorum conſumptrix flamma: hiſtoriam accipe ipſis Pingonii verbis, qui rei geſtæ interfuit. *Sed dira*, inquit, *bellorum præſagia anno* M. D. XXXII. *demonſtrata ſunt, cum ſecundo Nonas Decembres, Barbaræ Virginis feſto die, nocte mediâ*

vix

vix illabente, illud arcis Sacellum, in quo Sindon reponebatur, flammis incognitis exarſit: accurrebant omnes, ſed omnium diligentiſsimus Philibertus Lambertus, Ducis à clavibus & conſiliis, aſcito ſecum ferrario fabro Gulielmo Puſſodo nomine, & Franciſcanis duobus; imperterrito animo per medios ignes gradiuntur, cancellos ignitos aræ maximæ affixos, ſeraſque effringunt, Sindonem jam liquefactâ capſâ argenteâ extrahunt, & integram, cedente circùm flammâ, reportant. Effuſis ignibus graſſabatur incendium, abſumebantur marmora & columnæ; ſed potentiore piorum hominum fide, vique Numinis, ſuperata eſt ignis natura: fugiebant flammæ, & qui putabantur arſuri, velut frigido rore perfundebantur, ſeque ipſos ſunt admirati, velut illis quondam Hebræis pueris contigiſſe credimus. Iſtud equidem palàm omnes vidimus (tunc enim aderam) & obſtupuimus. Nec multò pòſt Sindon publicè repræſentata eſt integerrima; præter quòd (extra tamen ſacræ iconis partes) in complicatu, exiguæ quædam ambuſtionis notæ, veluti perpetuæ miraculi teſtes remanſerunt. Nihilominùs non defuerunt, qui exuſtam eam mox falsò prædicaverint. Quem caſum ubi Clemens VII. *Pont. Max. accepit, rem Ludovico Gorrevodo Cardinali, Sedis Apoſtolicæ Legato committit, qui inquiſitione diligenti factâ, eam ipſam Sindonem, quæ antè fuerat, obſignatis tabulis affirmavit.* Datæ ſunt eæ Tabulæ decimâ quintâ Aprilis, anno M. D. XXXIV. ac poſtero die, (decimâ ſextâ Aprilis) in publicâ Supplicatione Legatus ipſe Apoſtolicus, ad divæ Claræ Cœnobium intra mœnia, ſanctam Sindonem detulit, à piis Sanctimonialibus, ex levi illâ ad angulos aduſtione, reſtituendam: quo facto ſacer pannus pari ſolemnitate, & populi frequentiâ, in arcis Sacellum reportatus eſt. Sapienter ſuper hoc miraculo philoſophatus eſt Simon Majolus Epiſcopus Vulturarienſis. *Nec fortuitè* Tom. 1. *id factum exiſtimandum eſt*, inquit, *ut ſcilicet ambuſtionis in linteo ſigna conſpicerentur, in icone autem nulla prorſus fuerit læſio. Id enim contigit, ut ea ex re miraculi magnitudo adaugeretur, Sanguiniſque Chriſti privilegium fuiſſe cognoſceretur, non lini Cyprii aut Indici, quod non exuritur: nam ſi id humana arte fuiſſet aut pictum, aut delibutum, aut fortè lino Cyprio tela contexta putaretur, utrique rei unum reſpondet miraculum; ſervato enim lino, pigmenta omnia igni fuiſſent obliterata, emundato, non combuſto* Coll. 2.

lino:

lino: quod tamen tunc contrà evenit; ut ſcilicet linum certis locis combureretur, ſanguis illæſus perſeveraret; ut non lini Cyprii privilegium aut natura, ſed divina in icone potentia manifeſtaretur. Addo, & hoc magis videri cuipiam potuiſſe, Sindonem è lino Cyprio, ſive amianto textam, niſi leviter aduſta fuiſſet, quòd ea è Cypro allata crederetur.

CAPUT XXI.

Alia Sindonis Allobrogicæ clariora miracula.

AB illo incendio, quo ſuperiorum temporum votivæ tabulæ, & anathema deflagrarunt, memorabilia aliquot per adorandum Linteum accepta divinitùs beneficia feruntur. Primum illud quod carmine adumbravit Pingonius: Puellam Camberianam N. Fuſinam Guillielmi filiam, tantus invaſerat languor, ut ſtratis perpetuò affixa, ac trunco ſimilis, vix ægra membra traheret: multis igitur in ſubſidium fruſtrà vocatis numinibus, rogat denique parentes anno M. D. XXXIII. menſe Majo, ut ad ſanctæ Sindonis Sacellum ſe deportari curent. Curant; ibi dum preces fundit, manus primùm movere incipit, tum aſſurgit in pedes, ac per ſeipſam graditur. In ipſo loco percurata, actis Deo gratiis, longam vitam exinde vivit. Atque hujus, ni fallor, miraculi μνημόσυνον tabella in Sacello ſupereſt, jacentem in cubili puellam utcumque referens. Ab illâ malum præſens depulſum, alius imminenti exitio ſubductus eſt. Ad Rumiliacum Sabaudiæ oppidum, quaternis quiníſve à Camberio leucis communibus diſſitum, geminos colles à vertice committit pons lapideus, quem torrens amnis vulgò *Cherant* dubiis incrementis ſubterfluit: longitudo pontis paſſuum circiter quadraginta, altitudo ſumma urbanarum ædium tecta, adeoque turres ipſas æquare dicitur; qui menſi ſunt, affirmant, quà altiſſimus eſt, quinque & ſexaginta Geometricos pedes attolli. In eo ponte dum equitat Rumiliacenſis adoleſcens (Petro Burgundo nomen fuit) chirurgi filius, fortè in alium item equitem incurrit: & neſcio quibus intemperiis inter ferocientes equos oritur rixa, cum horrido hinnitu; nec fræno ſuſtineri potuere:

re: incutitur alter alteri; & Petrus cum equo, quo ferebatur, è ponte præceps ruit. Vidit eminus periculum infelix pater, *O ſancta Sindon*, ait, *filium meum ſerva.* Juvit dixiſſe, contrito equo contuſoque, adoleſcens illæſus ac ſoſpes evaſit. Hoc Aprili menſe anni M. D. XXXIV. & verſu rem depinxit Pingonius. Appenſa in ſancto Sacello tabula beneficium teſtata eſt; & Petrus Burgundus Camberium itare ſolitus, ibique ſe Servatori Chriſto clientem ſiſtere, centenario pænè par à paucis annis extinctus fertur. Sunt qui à matre pro filii ſalute inclamatam Sindonem dicant, quòd in tabellâ flexis genibus in extremo ponte depicta ſit: ſed gratias agentis illa eſt imago, non voventis; cùm Pingonius tunc vivens, & fama communis id patri aſſcribat. Verùm utut ſit, ſeu pater votum concepit, ſive mater, ſacroſanctæ Sindonis ea virtus fuit, & Dei munus; qui ſi cui benignam manum ſuppoſuerit, næ ille *cùm ceciderit*, *non collidetur*.

Sacri Lintei vim affirmant iſta in res corporeas; quod ſubjiciam, etiam in ſpiritales, adeoque in ipſos humani generis crudeliſſimos hoſtes. Inceſſerant mali genii viros aliquot, ac fœdum in modum diſtorquebant. Igitur menſe Majo anni M. D. XXXV. cùm Sindon de more ſpectanda populo proponeretur, adducti energumeni ferreis vincti catenis, horrendo ululatu & inconditis clamoribus omnia complebant: mox ut in panno explicato divini Sanguinis ac Vulnerum notas ſuſpexere, *Deus en adeſt*, exclamant, *abimus.* Dictum, factum: erupêre cum fulgore ac nebulis, ſtupente turbâ. Miſeri illi ſibi ac ſuis redditi, Dei beneficium agnovêre. Hæc metro illigavit Pingonius, teſtis ipſe oculatus: & fama eſt, ſic perſæpè cacodæmones, cùm propalàm Sindon ad Verneteum campum exhiberetur, è mortalium quæ invaſerant corporibus exturbatos.

Sed jam Sindonis dignitatem vel muti ipſi prædicent. Referam quod contigit in Pingonii villâ Spineteâ agri Taurinenſis, quinto Kalendas Novembris, anno M. D. LXXVIII. aliquot hebdomadis à Sindone Taurinum tranſlatâ; de quâ tranſlatione dicendum inferiùs. Utar verò Pingonii verbis ipſis eò libentiùs, quòd in domeſtico miraculo deſcribendo diligentior fuit.

Dum ſcribendi finem facio, ſtylum iterùm rei novo miraculo adducor ſumere, quod vidi, quod domi geſtum eſt, quod tota novit vicinia. Id unum teſtor ego, nec ſubticere poſſum aut debeo. Anno ſuperiore mutum quemdam Philiberta uxor in villâ Spineteâ noſtrâ, agri Taurinenſis, alendum fovendumque commiſeratione ducta ſuſceperat. Is quinquennio anteà oſtiatim victum quæritabat, nutu & articulorum ſignis animi ſenſa, non voce aliquâ exprimere poterat, niſi quòd ſicuti bruta ulularet; lingua in globum contracta, mandenti etiam officium negabat, atque injectis in os digitis, tritum dentibus cibum in fauces demittere cogebatur. Miſerandus certè adoleſcens, ceterùm ad operas non impiger, frugi, fidus, amabilis, acri memoriâ, nec tardo ingenio, & ad pietatem proclivi. Quid accidit? Nuper cùm Dux Emmanuel monitos quoſcumque per præconem, ad urbis compita, tubis reſonantibus voluiſſet, ut ad ſpectandam Sindonem ſtatis diebus pararentur, jejuniorum, orationum, eleëmoſynarum beneficio, noxarum denique expiatione: ipſe quoque, (ut patremfamilias decet) & uxor, domeſticos ad idipſum ſumus exhortati. Muto inprimis varia exempla adducta ſunt, quibus loquendi facultas divini Numinis virtute (cujus certiſſima veſtigia in Sindone refulgent) eſt reſtituta: idque ſuperioribus annis, Burgundæ virgini nobiliſſimæ, Camberii in ipſo Sindonis aſpectu feliciter obtigiſſe adferebatur. Ille verò hæc ſecum ita agitat, ut exactis aliquot pòſt diebus, tandem ſummo manè, qui dies V. *Kalendas Novembr. ſeptuageſimo octavo de villâ redit, jam non mutus, mirantibus nobis fatur, & palàm genibus inclinatus, gratias Deo agit, ſanctamque Chriſti Sindonem laudibus extollit, quam quinquies vidiſſe ſe, ad quinque Vulnerum Chriſto illatorum memoriam affirmat, & jejunia quædam, quoad vixerit, Deo voviſſe. Atque cùm jejunare cœpiſſet, præcedente nocte, ſomno profundo excitatum, diſſolutam ſibi linguam, cum cruoris effuſione, cruentum os ubi aquâ abluit,* JESUM CHRISTUM *exclamaviſſe,* CHRISTIQUE SINDONEM, *atque ita ſoſpitem redditum fuiſſe. De ſingulis à nobis rogatus certiores nos facit, Baptiſtam ſe vocari, Chary oppido natum, patre Michaële, obſcuro genere, matris nomen ignorare, & iis jam diu orbatum, decimum octavum annum attingere, ut ex aſpectu dignoſcitur; ſex abhinc annis non fuiſſe locutum, invadente quodam morbo, ſive magæ cujuſdam malis artibus contigerit: linguam nunc explicatam profert, nulla nodi*

aut

aut cicatricis apparent veſtigia, nec ad manſum ullis ultrà opus eſt dactylis: & (ut paucis) quod priùs apud homines deſperatum fuerat, præſens Dei maximi ſummo munere, remedium adeptus fuiſſe cernitur. Ab hoc tempore pauca omnino cenſentur miracula, eaque potiùs in communi ſermone, quàm in ſcriptis; quæ quia nec valdè illuſtria ſunt, nec ſatis explorata, idcircò omittenda cenſui.

CAPUT XXII.

Quæ in loca Camberio deportata S. Sindon: Taurinum denique ut venerit.

SACRAM Sindonem Camberio exportatam primùm lego anno M. D. III. ad paucos dies, ut in Sebuſianis Philippo Hiſpaniarum Regi ſpectanda præberetur: nec multò pòſt à Claudiâ Duciſsâ in arcem Billiacam ad triennium, nempe ad annum uſque M. D. VI. Exinde à Carolo Duce anno M. D. XXXV. in Subalpinos; apud quos ſeptem & viginti annos ſervata eſt: ac anno tandem M. D. LXII. poſtliminiò reverſa, ſed ad ſexdecim dumtaxat annos; quibus elapſis Auguſtam Taurinorum invecta eſt. Singula perſequor. *Philibertus quoque Secundus* (inquit Pingonius) *Philippi ex priore conjuge Margaritâ Borboniâ filius, cùm patri ſucceſſiſſet, duxiſſetque Margaritam Auſtriacam, filiam Maximiliani Imperatoris, ſororémque Regis Hiſpaniarum Philippi, hunc ipſum Philippum in arce Pontis Indis, Sebuſiani agri, ſplendidiſſimè excepit anno* M. D. III. *& ſpectandæ Sindonis ibi (quâ potiſſimùm de causâ venerat) copiam fecit. Demortuo mox Philiberto, Carolus ex ſecundis nuptiis frater, cum Claudiâ matre rerum potitur. Hæc ſanctimoniæ incomparabilis femina, inter pretioſum mundum & jocalia hanc habebat Sindonem, & in Billiacâ arce Beugeſii, ubi ad pietatem ſeceſſerat religioſè diu conſervavit; donec anno* M. D. VI. *Caroli filii Ducis precibus, & patriæ votis, Camberianis populis reſtituit.* Mox alterâ ſequenti paginâ, *Nec multò pòſt*, ait, *ingraveſcentibus bellis, expulſoque Carolo Duce anno* M. D. XXXV. *pignus illud redituræ aliquando ſalutis, ipſe ſecum ſtudioſiſſimè Vercellas detulit, & quamdiu*

vixit conſervavit. Eo verò vitâ functo anno M. D. LIII. *expilatis à Prorege Carolo Coſſeo Briſſaco, menſe Novembri Vercellis, nihil tamen Sindoni ſiniſtri contingere potuit: ille ſiquidem cum aſſeclis appropinquans, obſtupuit, pedem retraxit, hæc inviolata Sindon Emmanueli Philiberto ſucceſſori conſervata eſt. Poſteaquam autem favente ſummo Numine pax illuxit anno* M. D. LIX. *reſtitutuſque eſt Emmanuel, ductâ Margaritâ à Franciâ, Regum filiâ, ſorore, amitâ, & matre verè Regii Caroli Emmanuelis; Sindonem hanc Camberii reportari piè juſſit, anno* M. D. LXII. Per hæc quoque tempora Sindonem Niciæ aliquamdiu aſſervatam fuiſſe, minimè dubium eſt, affirmatque Salmeron tunc vivens. *Sindon etiam munda*, inquit, *quâ fuit ſepeliendus Dominus, & involvendus à Joſepho ab Arimathiâ, quæ etiam hodie Nicææ oſtenditur, reliquit integram Chriſti figuram*, &c. Et Tractatu quadrageſimo nono: *Hanc autem* (Sindonem quæ utramque corporis faciem refert) *Dux Sabaudiæ in civitate ſuâ Ducali, vulgò Zamberic, priùs habuit; deinde verò propter bella in Nicæam Provinciæ civitatem tranſtulit; ubi in die Sabbati ſancti venerabiliter toti populo ſpectanda proponitur.* Ut denique Camberio Taurinum Sindon tranſlata ſit, autumno anni M. D. LXXVIII. ſic narrat Pingonius ipſo initio ſui libri: *Laboratum eſt gravi peſtilentiâ annis ſuperioribus per majorem Italiæ partem; Mediolano maximè malè ceſſit: pejúſque timendum fuerat, niſi tot, tantis populis, tantæ támque amplæ civitati faviſſent Superi, & à Superis demiſſus Carolus Borromæus tituli S. Praxedis Cardinalis, & regionis Archiepiſcopus vigilantiſſimus, opem ſedulam tuliſſet. Is opibus quibus abundat, egentes levare, præſentiâ ſuâ morbo implicitos confirmare, oratione quâ pollet, & reipſâ languentes paſſim erigere, divino etiam cibo reficere, nihil contagionis aut periculi devitare, nihil humile aut minimum detrectare: quantum animo conniti, officio & labore contendere poſſet, id omne æquâ omnium & unâ ſalutis ratione exponere. Cúmque vetus fama inoleviſſet, Camberii Sabaudorum emporio ſacroſanctam Sindonem religioſiſſimè aſſervari, ad quam nulli fruſtrà adverſis temporibus confugiſſent, ille quoque, uti vir eximiè religioſus ac pius, ad ea vota confugit, & eò pedes accedere, ſupplexque ibi Numen implorare & venerari propoſuit. Quam rem ubi Dux Emmanuel Philibertus intellexit, non modò excipiendi tanti viri, ſed etiam*

Tom. 10. Tr. 35.

etiam minuendi longi itineris, vel injecto ipſis Tranſalpinis populis ſummo ſpectandæ Sindonis deſiderio, cogitationem ſuſcepit. Itaque quamprimùm Camberio Taurinum advehi Sindonem, paucis arbitris (quaſi aliud agens, uti ferunt tempora) demandat, comitante viro graviſſimo Ludovico Millieto Fabricarum Barone, Sabaudi Senatus ſummo Præſide, qui paulò antè ad fœdus Helveticum feriendum ſolemniter à Duce aſcitus fuerat. Tunc fortè Dux in Lucenti caſtellum, ad primum ab urbe Taurinâ lapidem ſeceſſerat, qui ad ſe primò allatam Sindonem magnâ cum veneratione proſtratus excepit. Hoc Nonis Septembris anni hujus ſæculi LXXVIII. *atque ad* XVIII. *Kalendas Octobres, Taurinum adducere diſtulit: quo die Exaltationi Crucis ſacro, nihil ad pietatis cærimonias prætermiſſum fuit.* Multis deinde perſequitur celebritatem peregrinationis S. Caroli Borromæi, quam etiam longâ Epiſtolâ deſcripſit Franciſcus Adornus è Societate JESU, qui ſancto Carolo in eo itinere comes fuit; & retulit Joannes Tonſus in Vitâ Emmanuelis Philiberti. Aſſerit porrò Pingonius, Ducem Emmanuelem Philibertum, pluribus litteris anno M. D. LXXVIII. ad Camberienſes datis, Sindonem ipſis ſe reſtituturum promiſiſſe: & fertur, Carolum Emmanuelem Ducem, ac Victorem Amedeum Principem ejus filium, idipſum Camberienſibus pollicitos. Sanè queruntur Sabaudi, ex quo divino illo pignore ac præſidio ſpoliati ſunt, ſe perpetuis calamitatibus conflictatos: adduntque, Sindonem divinitùs ſibi adjudicatam videri, tum priſco illo muli ad portam Camberienſem conſiſtentis miraculo; tum verò etiam, quòd multò pluribus aque illuſtrioribus apud ſe miraculis claruerit, quàm ex quo trans Alpes devecta eſt.

CAPUT XXIII.

Aliquid pro veritate Sindonis Taurinenſis, contra ſententiam iniquam Clementis Antipapæ.

HENRICUS de Pictaviâ, & Petrus de Arceys, Trecenſes quondam Epiſcopi, de hac Sindone, cùm in ipſorum Diœceſi aſſervabatur, quàm malè ſenſerint, ex dictis Capite decimoſeptimo ſatis intellectum eſt; quidque Clemens VII. An-

tipapa temerè de illâ ſanxerit. Quod quia paſſim jactari ſcio in Franciâ & Burgundiâ, per quas plurima tabularum ad Sindonem Allobrogicam pertinentium ſparſa ſunt exemplaria, mearum partium eſſe duxi, ſcrupulum hunc populo eximere; ne cujus Sindonis cultus tantum piis mentibus præſidii attulit atque emolumenti, ea, ſenſim latiùs ſparſo illo rumore, aliis atque aliis deſpectui eſſe inciperet. *Nihil tam ſacrum eſt*, inquit Seneca, *quod ſacrilegium non inveniat.* Et verò, ſi ipſa, quibus certius eſſe nihil poteſt, fidei noſtræ myſteria, integri aliquando, & maximi populi, Arii, Neſtorii, Calvini, Lutheri, aliorumque hæreſiarcharum deliria ſecuti, vocarunt in dubium; mirum nemini videri debet, ſi de Chriſti ac Sanctorum veris Reliquiis, quibuſdam in locis aliquando dubitatum eſt. Scio, quod ex S. Auguſtino & Glabro refert Baronius, anno Chriſti CCC. LXXXVI. & rurſus anno M. XXVII. extitiſſe interdum quoſdam, qui falſas Reliquias lucri causâ diſtraherent: ſed impoſtores illi coërciti ſunt, & patefactæ illorum fraudes, non ferente Deo, ut in iis quæ ad Religionem ſpectant publicus error in Chriſtianum populum irreperet. Et quamvis hæreticus hoc ipſo non ſit (ut docent Theologi) ſi quis de quarumdam Reliquiarum veritate dubitet: qui tamen pretioſiora quædam Lipſana, & longo temporis decurſu præcipuâ Religione culta, & à prudentiſſimis quibuſque pro veris habita, & clariſſimis divinitus affirmata miraculis in dubium revocet, næ ille ſtultiſſimæ temeritatis reus judicandus ſit, & hæretico proximus. Jam Sindonis Allobrogicæ ſanctitatem quid non commendat? teſtimonia de cælo data recenſui; quòd qui eam furto abſtulerant, cælitus caſtigati, cælitus curati; quòd flammis invicta, quòd dæmonibus terrori, quòd ſaluti periclitantibus fuit. Quid quòd tam diu tractata, uſu ipſo non deteritur? quid fulgor ille divinus, qui nec eam à pictoribus exprimi patitur, & intimum pietatis ſenſum, ſacrumque horrorem, ac lacrymas ciet, num cœleſte neſcio quid, & humano majus oſtendit? Quid quod Xyſtus IV. Pontifex Maximus in Opuſculo de Corpore & Sanguine Chriſti, in hoc ſacro Linteo verum Chriſti ſanguinem & imaginem, ab ipſo Chriſti corpore divinitus impreſſam

preſſam conſpici aſſerit : quod Sindonis elogium refert & amplectitur Julius II. dato Diplomate ad annum M. D. VI. additque inſuper, eam Sindonem, quippe ſacri corporis & ſanguinis attactu conſecratam, non minùs quàm veram Chriſti crucem adorari debere? Quòd ſi conſtitiſſet, ut expoſuit Petrus de Arceys, pannum illum humanâ manu depictum fuiſſe; cur quæſo eum Gaufridus de Charny Lirenſis Eccleſiæ piiſſimus fundator, tam pretioſo ſcriniolo, propriis cælato inſignibus repoſuiſſet? cur Gaufridus alter, Gaufridi fundatoris filius, cauſam illam de oſtenſione Sudarii, ad Regem, ad Legatum Pontificium, ad Pontificem evocaſſet? cur Lirenſes in Reliquiarum ſuarum Catalogo (ſuprà relato, in litteris Humberti Comitis) Sudarium primo loco repoſuiſſent? cur dixiſſet Præpoſitus Trecenſis, in Inſtrumento ſuperiùs citato, anni M. CD. XLIX. *illud Jeſu Chriſti Sudarium, eſſe præcipuum jocale Lirenſis Eccleſiæ?* cur denique Margarita, rei ad familiam ſuam pertinentis ſatis conſcia, eam Sindonem ſemel adepta, tam obſtinatè retinuiſſet, ut non Lirenſium flagitationibus, non Judicum ſententiis, non mulctis pecuniariis ad eam reſtituendam umquam adigeretur? noverat illa ſcilicet domeſtici theſauri pretium, quod in Lirenſi oppidulo vel ignotum deliteſcere, vel prædonibus propoſitum eſſe, pati non poterat. Falſa igitur, & divinis humaniſque teſtimoniis repugnantia locutus eſt Petrus de Arceys, ſive quia ob præpeditam in eâ causâ auctoritatem ſuam, graviter commoto, de ſuo aliquid affingere promptiſſimum fuit; ſive quia in rebus tot ante annos ab Henrico Epiſcopo geſtis, hallucinari facilè potuit. Pudet equidem in Epiſcopo Catholico idipſum cernere, quod in nefandis hæreticis Eccleſia damnat: licuerit enim Petro de Arceys miracula Lirenſis Sindonis criminari, & pro confictis habere (qui hæreticorum hodie mos eſt;) quid verò dicturus eſſet de miraculis, quæ per illam apud Allobroges, tam multa tamque illuſtria contigêre? num ea vocaret in dubium, quæ luce palàm, in oculis civitatum ac populorum patrata ſunt? Jam ut ad Trecenſium Theologorum ineptias veniam, qui Chriſti corporis figuram remanſiſſe negant in Sindonibus, quòd talis relictæ figuræ, nulla in Scripturis fiat

fiat mentio: ecquid aliud in ſacra Sudaria jactavit Calvinus? *Evangeliſtæ*, inquit, *non ſcribunt Chriſtum imaginem ſui corporis, Sindoni illi impreſſiſſe; mentiuntur ergo Papiſtæ, & imperitam multitudinem miſerè ſeducunt, cùm hoc affirmant.* En quo patrono gaudet præceps ipſorum & temeraria ſententia. Audiant igitur cum Calvino, quomodo & ſacris Linteis impreſſa Chriſti effigies, & aliæ non ſcriptæ traditiones, in Scripturis ipſis deliteſcant: *Sunt & alia multa, quæ fecit Jeſus*, (inquit Joannes) *quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos qui ſcribendi ſunt libros.* Quod denique addidit Petrus, Sindonem Lirenſem arte humanâ depictam fuiſſe, tam mihi falſum eſſe conſtat, quàm verum eſt illum ex invidiâ, aliáve animi perturbatione, (inde ſcilicet exortâ, quòd duplici jam ſententiâ ſilentium ipſi in cauſâ Sindonis impoſitum fuiſſet) talia fingere potuiſſe, aut, ut quàm mitiſſimè loquar, res ignorare ante annos triginta quinque in eâ controverſiâ geſtas ab Henrico de Pictaviâ; inter quem & ipſum, alii duo Trecenſes Epiſcopi interceſsêre. Omnino, cui mica mentis ſuperſit, ad libranda rerum momenta; quique tot legitimorum Pontificum ſanctiſſima æquiſſimaque decreta, bruto illi Pſeudo-Pontificis fulmini, & paucorum perturbationi, tot divina humanaque teſtimonia opponere norit; libellum Petri de Arceys, atque etiam Clementis Antipapæ edictum, cuivis piperis cucullo poſthabebit.

Cap. ult.

CAPUT XXIV.

Sindonem Taurinenſem unde Gaufridus de Charny trecentis pænè abhinc annis acceperit.

HIC ſe nova aperit quæſtio, undenam Gaufridus Charnienſis veram illam Chriſti Sindonem acceperit, quam trecentis pænè abhinc annis in Lirenſi Eccleſiâ à ſe fundatâ conſtituit. Ac mihi quidem hiſtoriarum monumenta, reſque præſertim à Gaufrido geſtas perluſtranti, certi nihil occurrit. Natus eſt Gaufridus clariſſimâ in Burgundiæ Ducatu familiâ *de Charny*, cujus hodieque nomen retinet latiſſi-

latiſſimus ager (diruto ejuſdem nominis caſtro) à Chabotiorum gente nunc poſſeſſus. Hunc apud rerum Francicarum Scriptores primùm lego anno Chriſti M. CCC. XL. à Philippo Valeſio Francorum Rege, cum aliis Ducibus ac Magnatibus, Tornacum miſſum, ad tolerandam, quæ ab Eduardo III. Anglorum Rege parabatur, obſidionem. Inde anno M. CCC. XLII. præfectum poſtremo agmini exercitus Francorum in Britanniam ducti ad Venetos (ſeu Vannetenſes) Anglorum obſidione liberandos. Tum anno M. CCC. XLVI. Bethuniæ in Arteſiæ Comitatu, per tres hebdomadas obſeſſum à Belgis, qui cum Anglis initâ ſocietate Francos inſectabantur; eos denique re infectâ abire coëgiſſe. Ad hæc anno M. CCC. XLVII. quo tempore Anglus Calitium obſidebat, in exercitu Philippi Regis, geſtaſſe Regium vexillum, *Auriflammam*. Poſteà cùm Picardiæ fuiſſet conſtitutus Prorex, Kalendis Januariis anni M. CCC. XLIX. ab Aymerico illo Longobardo proditum, veniſſe in hoſtium manus: deinde verò liberatum (divinitus an humanitus, alibi dixi) anno M. CCC. LI. ad Ardeam, vicinam Calitio urbem, cum aliis Francis, Anglorum aciem inſigni prælio profligaſſe: ibique captum inter ceteros Aymericum proditorem, juſſum à Gaufrido in perfidiæ pœnam, apud S. Audomarum quatuor in partes diſtrahi. Anno denique M. CCC. LVI. XIX. Septembris, in funeſtâ illâ clade Pictavienſi, in quâ haud procul Auguſtorito Pictonum, captus ab Anglis, Duce Valliorum Principe, abductuſque in Angliam Rex ipſe Joannes, ejuſque filius Philippus Dux Turonenſis, poſteà Dux Burgundiæ, cognomento Audax, cæſus Dux Athenienſis Comeſtabilis, profligata miſerandum in modum Francica Nobilitas, ipſum quoque Gaufridum de Charny, Regium vexillum geſtantem cecidiſſe. Verùm in his omnibus nihil ad Sindonis originem. Joannes Boterus in Ludovico Sabaudiæ Duce, dicit eam à Rege Jeroſolymitano in Cyprum allatam. Papirius Maſſonus item in Ludovico, Jeroſolymis advectam ait à Cypriis Regibus. Joannes Tonſus à Regibus Jeroſolymitanis ad Reges Cyprios perveniſſe. Similia Alphonſus Paleotus, & ex his alii recentiores. Sed cùm iſti omnes, uno excepto Maſſono, errent in Margaritæ familiâ ac patrio

L ſolo,

ſolo, nec meminerint Sindonis à Gaufrido Charnienſi olim in Galliis poſſeſſæ jam inde ab anno M. CCC. LIII. pronum eſt ſuſpicari, hos Auctores ab Annæ Cypriæ (cui Sindon à Margaritâ primò tradita eſt) familiâ inductos fuiſſe, ut Sindonem è Cypro derivarent. Margarita de Charny in tabulis citatis anni M. CD. XLIII. Sindonem illam aſſeruit ab avo ſuo Gaufrido bello partam; ſed ubi, & quo tempore, minimè aperit. Illa haud dubiè è Palæſtinâ in Græciam allata fuerit, inde verò in Franciam per ſacros milites. Quibuſcumque tandem viis, & quacumque ratione ſacer ille pannus ad Gaufridum pervenit, conſtat eum eſſe ex illis unum, quem ipſummet Chriſti corpus ſuis diſtinxit lineamentis; ſive eo linteo involutum in ſepulchro fuerit, (ut vulgus exiſtimat;) ſive obtectum dumtaxat ante pollincturam, de quo nunc agendum paulò accuratiùs.

CAPUT XXV.

Sindonem Allobrogicam excepiſſe cruentum Chriſti corpus, & de Cruce recèns depoſitum; non illud in ſepulchro poſt pollincturam obtexiſſe.

PINGONIUS & Paleotus Calvino & hæreticis objicientibus, Sindoni, ſi vera eſſet, debuiſſe imprimi inſtitarum notas, quibus ex ritu ſepulturæ Judaicæ, Chriſti manus & pedes ligari oportuit; non autem capitis, quod proprio Sudario involvebatur; reſpondent, ideò non apparere inſtitarum veſtigia in Sindone Taurinenſi, quòd ea ſacroſanctum Chriſti corpus non in ſepulchro ipſo jam lotum, unctumque, ac inſtitis ligatum complexa ſit, ſed cruentum, & recèns è cruce depoſitum exceperit. *Numquid enim non conveniat* (inquit Pingonius) *Chriſtum mortuum duos nobiliſſimos habuiſſe pollinctores, unum Joſephum Arimathenſem Decurionem, aſſiduum ſive divitem; alterum Nicodemum, itidem virum pium: emptámque à Joſepho Sindonem mundam, à Nicodemo aromata aloës & myrrhæ: Sindonem, ut depoſitus de cruce Chriſtus illicò tegeretur, involveretur, honeſtè exciperetur, donec de ſepulturâ & apparatu proſpectum eſſet,*

eſſet, & involutus in monumentum deferretur: aromata autem, ut poſtquam delatus eſſet in hortum, ad fores monumenti, ritè lavari, inungi, linteis ſive ligaminibus aut faſciis, quæ ὀθόνια jam diximus, obligari poſſet. Atque ita utrumque ſubſiſtet, & Sindonis veritas, & ſepulturæ ritus. Neque certè pollinctura eò loci ſatis commodè aut honeſtè ab officioſiſſimis viris peragi potuit, neque ſatis tutè, cùm maximè Joſephus dicatur à Joanne occultus fuiſſe Chriſti diſcipulus, propter metum Judæorum. Igitur diſtinctè ut dicamus, hunc ſepulturæ apparatum hoc ordine rectè expoſuerimus: ut Joſeph primò corpus Jeſu è cruce receperit; ſecundò receptum hac Sindone involverit, ſeu contexerit potiùs, tertiò ad oſtium monumenti delatum, unguentiſque delibutum, aliis linteis ad hoc ipſum paratis circumvolverit, ſicque ligatum, atque inunctum, patriæ more ſepulchro condiderit. Quis enim vero ſimillimum non dicat, Joſephum non aliter mundam Sindonem mercatum fuiſſe, quàm ut ſacroſanctum corpus de cruce depoſitum ſtatim exciperet, totúmque à capite ad pedes, ad decorem & reverentiam obnuberet? Quare rem ſic ſe habuiſſe dixerimus, Sindonem hanc pedes circiter duodecim longam, tres latam & eo ampliùs, ſtratam extenſamque primùm humi, aut in apparatâ tabulâ fuiſſe, tum de cruce refixum, deductúmve, medio linteo ad tabulam ſuperimpoſitum; deinde Sindonem reliquam à capite ad calces rejectam, & toti corpori accommodatam; atque ita elatum, & in monumento poſitum. Inde facilè contigit, ut corpus flagris, ſentibus, plagiſque acerbiſſimis recèns ſaucium, eductis clavis, cruore fluens, tabo ſudoreque madens, refricatis ex agitatione corporis vulneribus, ex vuido intinxerit, ſingula impreſſerit, & ipſammet formam in Sindone repræſentaverit, concurrentibus circa medium linteum verticibus, complicatis manibus, & pedibus ad utramque oram hinc inde protenſis, unde averſi & adverſi hominis adumbratam effigiem, & integram ſymmetriam, quaſi quibuſdam deſcriptis delineamentis deprehendas, præſertim ſi ex obliquo, captato figuræ lumine, remotis facibus intueare: ut videre eſt, non modò contemplari, argumento ab effectu & reipſâ validiſſimo. Hæc ille accuratè ſatis; cui ſi quis opponeret Bullam Julii II. datam anno M. D VI. ubi dicit Sindonem Camberienſem eam eſſe, *in quâ Dominus noſter Jeſus Chriſtus in monumento poſitus, involutus fuit*; reſponderet, (& appoſitè) Pontificem non eo loco decretum ſancire, ſed ex vulgi ſenten-

tiâ loqui. De hac igitur totâ re, ut dicam quod ſentio, illud inprimis affirmare auſim cum Pingonio, Sindone Allobrogicâ non fuiſſe involutum Chriſti corpus in ſepulchro, ſed tantùm ante pollincturam, ex quo è cruce refixum eſt: quod quidem ut exiſtimem, non facit ea quæ Pingonio id maximè videtur ſuaſiſſe Calvini objectio (alio enim loco rationem attuli, cur neque in Sudario Veſontino, quod intra ſepulchrum ipſum latuiſſe dubium non eſt, inſtitarum notæ extare debuerint;) ſed alia argumenta maximè duo. Primum eſt, quòd in Taurinenſi linteo cruenti corporis exiſtunt veſtigia, ſparſo in brachiis, vultu, pectore, humeris, aliiſque corporis partibus, & coagulato ſanguine, iis ipſis locis, quibus hærere debuit, pro ſitu & membrorum poſitione, quam Chriſtus è cruce pendens habuit. Illum autem concretum ſanguinem lotione atque unctione deterſum, dubitari nequit, cùm neque ulla ejus appareant veſtigia in Veſontino Sudario, quod curato jam corpori appreſſum, retulit tantùm notas ſanguineas quinque Vulnerum grandiorum. Igitur Sindon Taurinenſis non in ſepulchro, ſed ante pollincturam divino corpori adhæſit, & diffuſo circumquaque redemptionis ſanguine liberaliter infecta eſt. Alteram rationem mihi ſuppeditat velum, (quod Aquiſgrani oſtenditur,) quo Chriſti crucifixi pudenda obtecta ſunt; cujus veli in utraque Sindonis parte diſtinctiſſimè cernuntur veſtigia: unde etiam probat Salmeron, Chriſtum cruci affixum iis partibus tectum fuiſſe. Illud autem nemo jure dicet in ſepulchro relictum, cùm nullum ejus veſtigium extet in Veſontino Sudario; neque ſic obtectas umquam mortuorum partes, ratione ullâ vel auctoritate probari poſſit. Sic igitur rem geſtam arbitror: depoſito de cruce ſacro corpori detracta eſt ſpinea corona, relictum velum quo partes obtegebantur. Quia verò nec commodè nec tutè ſatis curari potuit cadaver à Joſepho & Nicodemo viris honoratis, & occultis præ metu diſcipulis, in ipſo cruciatus loco, debuit aliò deferri: at quomodo honeſtè, niſi tectum? In tabulâ igitur ligneâ, linteo ſtratâ extenſum eſt; quod linteum deinde à capitis vertice ad pedes rejectum, utrique corporis faciei adhæſit: ſic obductum, delatum eſt ad pollin-

Tom. 10. Tr. 35.

pollincturæ locum, non procul à ſepulchro; ubi ritè perfuſum inunctumque, aliis pannis, & nominatim Sudario Veſontino involutum eſt. Sindonem enim quâ recèns è cruce exceptum fuerat, quippe undique cruentatam, perluto perpurgatoque corpori iterùm admoveri non decuit. Illud igitur Linteum, quo tectum Chriſti corpus à cruce ad pollincturæ locum deportatum eſt, Sindon eſt Taurinenſis: quam Pingonio non abnegem, præcipuè ſignificari Sindone illâ mundâ, quam mercatus Joſeph, eaque depoſitum Domini corpus involviſſe dicitur: quamquam ea vox *mundæ Sindonis* (ut alibi jam monui) ad ſepulchralia quoque lintea extendenda videatur.

Atque ex dictis apparet, Sindonem Taurinenſem non eſſe Sudarium, quod Joannes dicit fuiſſe ſuper caput Domini; (quidquid in contrarium afferat Paleotus cum Mallonio:) nam Sudarium intra ipſa ſepulchri ſepta corpus veſtiebat; Sindon autem illa intra ſepulchrum non fuit. Quòd verò nec ſit Sudarium illud, de quo mira refert Beda; alio loco demonſtravi ex linteorum longitudine diverſâ. Cap. 20.

CAPUT XXVI.

De Sindone Compendienſi.

COMPENDIENSES in Picardiâ Galliæ provinciâ, ſervant in Eccleſiâ S. Cornelii linteum candidum, ad inſtar ſerici aërii tenue, quod *Chriſti Domini Sindonem* vocant; eò loci per Carolum Calvum, tranſlatum ab Aquiſgrano, ubi priùs habebatur munere Caroli Magni Imperatoris. Hoc manuſcripti codices docent, firmantque Nicolaus Gillius in Carolo Calvo & Philippus de Bergamo in Chronico anno D. CCC. X. quibus operæpretium addere viſum eſt Inſtrumentum hoc præclarum archivi Compendienſis.

Univerſis orthodoxis atque fidei Catholicæ cultoribus, Focaldus de Bonneval Sueſſionenſis Epiſcopus ſalutem in Domino ſempiternam. Notum facimus quòd hodie datæ præſentium ex ordinatione, & ſedulâ Domini noſtri Franciſci Francorum Regis piiſſimi hujuſce nominis

Primi efflagitatione, in venerabili Eccleſiâ Cœnobii B. M. Virginis, & ſanctorum Martyrum Cornelii & Cypriani de Compendio, Ordinis S. Benedicti, ad Romanam Curiam nullo medio pertinentis in Sueſſionenſi Diœceſi, nobiſcum congregatis Reverendis in Chriſto Patribus, Franciſco Epiſcopo Ambianenſi, Joanne Olivier Abbate Monaſterii S. Medardi Sueſſionenſis, ipſius Domini noſtri Regis Sereniſſimi Chronographo; Nicolao Parent Abbate Monaſterii B. Mariæ de Urſicampo Noviomenſis Diœceſis, ſacræ Theologiæ Profeſſore; Fratre Guilermo Parvi, præfati Domini Regis confeſſionum auditore ordinario, & pro Rege aſſiſtente; necnon venerabilibus & Religioſis Fratribus, Roberto Orget Priore Clauſtrali, Petro de Marâ Theſaurario, Antonio Brion Priore Prioratus S. Petri Compendienſis, Joanne Parquier Præpoſito, & aliis Religioſis dictæ Eccleſiæ Compendienſis ſimul aſsiſtentibus; unà cum circumſpectis viris, Magiſtro Roberto Cenalis ſacræ Theologiæ Profeſſore, Pœnitentiarioque Sueſſionenſi, Magiſtro Laurentio le Tondeur Curiæ ſpiritualis Compendienſis communi Vicario, Joanne Datiches Eccleſiæ Collegiatæ S. Clementis Compendienſis Decano; honorabilibuſque viris, Magiſtro Laurentio le Caron in Legibus Licentiato, ac Domini Ballivi Silvanectenſis Locumtenente, Magiſtro Petro Meurien Procuratore Regio, & Magiſtris Nicolao de Henault & Laurentio Thibaud Juriſperitis, memorati Cœnobii Compendienſis Conſiliariis, pluribúſque aliis & Eccleſiaſticis & ſæcularibus viris, ad aperiendam capſam puriſsimo auro conflatam, gemmiſque pretioſiſsimis fabricatam, in quâ quidem ſacrum & venerabile Linteamen ab Evangeliſta Sindon munda nuncupatum, & quo Dominicum corpus triduo in ſepulchro involutum eſt, ab Imperatore ſiquidem Carolo viro Chriſtianiſſimo & totius Orbis Monarchâ magnifico, in præfato Compendienſi Cœnobio repoſitum, & cum cordis eximiâ devotione in vaſe eburneo conditum, & poſtmodum in hujuſcemodi capſâ, à Mathilde piâ Anglorum Reginâ tranſmiſſa, ad Philippi Dei providentiâ Francorum Regis Sereniſſimi devotam intentionem, in ejus præſentiâ & plurimorum Reverendorum Præſulum, aliarumque dignitatum perſonarum, unà cum innumeroſâ plebis multitudine extitit introcluſum; prout id nobis per literas authenticas ipſi Regis Philippi, quarum ſubſcribitur tenor, conſtanti fide innotuit.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ſanctæ & individuæ

*viduæ Trinitatis. Philippus Dei providentiâ Francorum Rex piiſſimus, ammonitus divinâ Dei propitiatione, & Fratrum Compendienſis Eccleſiæ ſupplici commonitione, & præcipuè creberrimâ flagitatione Chriſtianiſſimæ Mathildis Anglorum Reginæ, placuit nobis, ut Domini & Salvatoris Reliquias, quas Imperator Carolus * vir Chriſtianiſſimus, & totius orbis Monarcha magnificus, Compendii in loco Regio & venerabili poſuerat, & cum ſummâ devotione in vaſe eburneo condiderat, inde in aliud vas, quod prædicta Anglorum Regina auro, gemmis & pretioſiſſimis lapidibus mirificè ornatum & decoratum Eccleſiæ Compendienſi tranſmiſerat, deponeremus. Factum eſt igitur hoc ſicut ordinatum & diſpoſitum fuerat ab Epiſcopis, & Chriſti fidelibus, die Dominicâ Lætare Jeruſalem, quæ eſt media Quadrageſimæ: & peractis triduanis jejuniis, expoſita ſunt illa ſacrorum ſacra, Linteamen videlicet in quo Dominicum corpus in ſepulchro jacuiſſe perhibetur, quod Sindonem ſecundùm Evangeliſtam nominamus. Et ex eburneo in ſupradicto vaſe aureo depoſita, cum gratiarum actione, & votis fidelium, congregatâ innumerabili & infinitâ Chriſtianorum multitudine. Ad memoriam itaque tam præclaræ tamque celeberrimæ ſolemnitatis, ſtatutum & decretum eſt à nobis, & ab Epiſcopis noſtris, quatenus Dominica mediæ Quadrageſimæ, omni tempore ſolemnis & authentica, apud omnes fideles, qui ad eumdem locum pro indulgentiâ ſuorum peccaminum, per merita beatorum Martyrum Cornelii & Cypriani impetrandâ, omni annorum revolutione redirent, haberetur & celebraretur. His igitur feliciter expletis, & perpetualiter ſicut decreverat firmatis, donavimus eidem Eccleſiæ, Fratribus videlicet & Theſaurario communitur telonium totius negotiationis, necnon & latronem, & omne jus & juſtitiam fori, telonium etiam panis, & omnia fore-facta fori, in quocumque loco commiſſa fuerint, per tres dies, ipſo videlicet die Dominicæ ſolemnitatis, & antecedente & ſubſequente die ejuſdem celebrationis. Quòd ſi acciderit forum eſſe de jure S. Clementis, vel S. Mauricii, ſtatutum & conceſſum eſt à nobis, ut decem ſolidos accipiant pro telonio ſuo Canonici prædictarum Eccleſiarum à Fratribus & Theſaurario S. Cornelii. Conſtituimus etiam concedente Theſaurario, & me confirmante, ut in tribus ſupradictis diebus, totius oblationis, quidquid in Eccleſiâ aut extra Eccleſiam oblatum fuerit, mediam partem habeant Canonici,*

* Calvus.

reliqua

reliqua verò ſit Theſaurarii. Hæc autem omnia quæ ſuperiùs diximus, eo tenore Eccleſiæ tradidimus, ut per ſingulos annos, infra Quadrageſimales dies, paſcant Fratres Eccleſiæ eleëmoſynarium in eleëmoſynâ Caroli, pro ſalute & remedio animæ meæ, & anteceſſorum, ſucceſſorumque noſtrorum. Et ut inviolabilis & indivulſa permaneat traditio noſtra, Regiâ auctoritate indiximus, & excommunicari ab Epiſcopis fecimus, ne aliquis ex noſtris ſucceſſoribus vel familiaribus præſumat prædictæ Eccleſiæ ſubtrahere, quod ei firmiter & perpetualiter tradidimus. Quocircà præceptum iſtud manu propriâ firmavimus ✠, & ſicut decrevimus & ſtabilivimus, ita impreſſione noſtri ſigilli ſignari fecimus, & Regiâ auctoritate ratum & firmum perpetualiter eſſe præcipimus. Actum eſt hoc Compendii in Palatio Regio, anno ab incarnato Verbo Dei M. XCII. *Indictione* XV. *Hubertus Cancellarius ſcripſit & ſubſcripſit.*

SIGNUM PHILIPPI GLORIOSI FRANCORUM REGIS.

Sanè ſiquidem negotio hujuſcemodi aſſumpto, non abs re viſum eſt, eodem contextu illud exequi, prout hac in re vires præberet Dominus. Igitur jejuniis, excubiis peractis, & orationibus crebris ad eumdem Dominum effuſis, atque capsâ hujuſmodi ſuper altare Reveſtiarii præfati prætensâ ac expoſitâ, & ex eâ per aurifabrum ingenioſum diligenti opere laminâ argenteâ inferiùs exinde actâ, quodam ligneo & admodum parvo oſtio reſerato, in eadem capsâ priùs ſe obtulit parvum linteolum, parvi Corporalis inſtar, plicis tribus complicatum: ſubſequenter faſciculum panno ſericeo diverſorum colorum loris ſericeis circumligatum, infrà inventum, inde extractum eſt: quo ſiquidem explicato, aliud lineum pannum, in cujus extremitatibus tres erant lineæ diverſorum colorum uno artificio contextæ, unà cum alio parvo panno ſericeo albo, in quibus, in rotundo globo, longitudinis trium palmarum, & latitudinis duarum, ſimilibus modo & formâ quibus piiſſimus ille Philippus Francorum Rex prænotatus introcludi decreverat illud auguſtiſſimum ſacratiſſimumque maximè venerandum linteamen ex puriſſimo & tenuiſſimo lino contextum extitit repertum. Tunc præfatus Reverendus Pater Ambianenſis, Præſulibus, Abbatibus S. Medardi, noſtræ Dominæ de Vrſicampo, Confeſſore Regio, Priore clauſtrali, Theſaurario, ac Notariis ſubrogatis ſecum aſſiſtentibus, eidem oſcula figens, longiuſcu-

giuſculam habuit ſupplicationem, genibus flexis Chriſtum omnium Sanctorum Regem laudando, venerando, adorando, & ipſum in ſuis exuviis invocando. Nec mora, ad nos idem Ambianenſis Præſul, illud ſacratiſſimum paſſionis D. N. Jeſu Chriſti pignus, ad ſacratum & majus altare, majorem in modum, venerandis Sanctorum Reliquiis, pretioſis lapillis, nonnulliſque ornamentis adornatum, Sacrificium (quod peculiariter Miſſam nuncupamus) celebrantes, pro ſuâ humanitate attulit. Quod itaque ad manus modeſtiſſimè acceptum, officiosè, purè, ſanctè & devotè, non ſine lacrymis venerari & adorari cenſentes, in finem Sacrificii ſuper altare (Chriſtum Dominum noſtrum repræſentans) cum reverentiâ collocavimus. Proinde Sacrificio Miſſæ expleto, ac Cantico lætitiæ & exultationis, Veni creator Spiritus, (quatenus ſuæ charitatis ignem immitteret, roremque cæleſtem infunderet) decantato, libet illud exuviarum Chriſti pignus aſſiſtenti plebi, pronè, ſupinè, & Domino jugiter ſervienti, ac intentè ſpectandum præferre, ad Dei beneficium agnoſcendum & venerandum, qui ſuâ bonitate cunctis lucet & clareſcit: unde publicus declamator ad hujuſcemodi plebem, pro manifeſtandâ veritate, & eorum mentes à falſitatis errore aſtus maligni (qui ad decipiendas animas callidiſſimus eſt Sophiſtes) avertendo, verba fecit. Tandem noſtro ex Officio nos unà cum Præſulibus & Officiariis Regiis prælibatis, illud venerandiſſimum Chriſti pignus in ejus capſâ recondi decernentes, ex Fratrum Religioſorum præfati Cœnobij, proborumque virorum Compendienſium ſedulâ ac importunâ inſtantiâ, ſolemnem Proceſſionem (in quâ nobiſcum Præſules, Fratres Cœnobii, Prædicatores, Minores, Eccleſiaſticique, plebs Compendienſis conveniens) inſtituimus: nequit enim paternitas noſtra ſilentio præterire, quòd ille populus Compendienſis admodum devotus in Concione publicâ tunc habitâ in atrio Cœnobii, ad illa viſibilia paſſionis D. N. Jeſu Chriſti monumenta venerandiſſimâ devotione afficiebatur, quadringentis vigintique quatuor annis latitata, ſpectanda oculis corporeis offerri, non quòd fidem in hiſce quæ offerebantur collocaret, ſed quòd ab Eccleſiâ recepta ac verè approbata arbitrabatur. Demum circa horam tertiam poſtmeridianam nos ſupraſatus Epiſcopus Sueſſionenſis ad inſtantiam ſu-

prædicti Domini Confeſſoris Regii, unà nobis aſtantibus dictis Dominis Patribus religioſis Priore & Theſaurario, Officiariis Regiis & Notariis, ſacrum & ſanctiſſimum Linteum præmemoratum ſucceſſivè modo & formâ quibus involutum & inventum fuerat, in ejus capſâ recondi fecimus, ſigilliſque Reverendi in Chriſto Patris prædicti Domini Ambianenſis Præſulis, Conventuſque prædicti Cœnobii Compendienſis, ac ſupraſcripti Domini Locumtenentis Ballivi Silvanectenſis communiri hujuſmodi capſam ad laminam argenteam, de parte inferiori; eam reponi cum Reliquiis (donec ex conſilio Sereniſſimi Regis Franciſci alioqui ordinatum extitiſſet) juſſimus & mandavimus. Ad laudem D. N. Jeſu Chriſti, qui pro nobis mortuus & ſepultus eſt, verè deſcendit ad inferos, regna tartarea juſtè ſubacturus, perfracturus, ſpoliaturus, qui verè tertiâ die reſurrexit à mortuis, ſedet nunc in dexteram Patris; cui cum æterno Patre & Spiritu ſancto communis honor, par gloria, æqua poteſtas per infinita ſæculorum ſæcula. Amen. De & ſuper quibus omnibus & ſingulis litteras per Notarios ſubſignatos fieri mandavimus & juſſimus, unà cum appenſione ſigilli noſtri. Acta fuerunt hæc hodie viceſimâ primâ Octobris, anno Domini milleſimo quingenteſimo decimo ſexto.

Ego Antonius Raguet Presbyter, Artium liberalium Magiſter Sueſſionenſis Diœceſis, publicus facultate Apoſtolicâ & Imperiali, Curiæque ſpiritualis Belvacenſis Notarius juratus, quia præfatis Congregationi, capſæ apertioni, ſanctiſſimæ Sindonis D. N. Jeſu Chriſti inventioni, omnibuſque aliis & ſingulis, dum ſic (ut præmittitur) per prædictum Dominum Epiſcopum Sueſſionenſem, & coram eo agerentur & fierent, præſens fui: eaque ſic fieri vidi & audivi, ac in notam ſumpſi, ſignoque & nomine meis ſolitis & conſuetis, unà cum præfati Domini Epiſcopi Sueſſionenſis ſigilli appenſione præſentes litteras ſignavi, in fidem, robur & teſtimonium præmiſſorum requiſitus & rogatus. Sic ſignatum, M. Fabri, Reverendi in Chriſto Patris & Domini D. Ambianenſis Epiſcopi Secretarius: de Beauregard Secretarius præfati Reverendi Domini Sueſſionenſis Epiſcopi; & Araquet. & ſigillatum tribus ſigillis in cerâ rubeâ ſub duplici caudâ pergameni impendentibus.

Sin-

Sindonem Compendienſem, cujus tam vetus eſt in Galliâ Belgicâ religio, quamque Claudius Campegius in libello de Locis ſanctis Galliæ, ſcribit imagine Chriſti Domini minimè ſignatam eſſe; dixerim ego toti Chriſti corpori intra monumenti ſepta extrinſecùs circumvolutam, ſupra inſtitas ac Sudarium Veſontinum; quemadmodum Taurinenſe linteum idem Chriſti corpus cruentum ac rigidum è cruce excepit.

CAPUT XXVII.

Alia othonia pro linteis Chriſti ſepulchralibus habita: ectypa pleraque: ſanctuaria: brandea: linteamina Martyrum, & veterum Chriſtianorum.

OΘONION Græcè ſignificat quodvis λινȣ̃ν ὕφασμα, *quamvis è lino texturam*, è quâ parabantur *lineæ*, ſeu veſtes è lino contextæ. Gloſſæ veteres habent, *linteamen*, ὀθόνιον; *lintearius*, ὀθονιακὸς, ϗ ὀθονιοπώλης: alibi, numero multitudinis, *lintea*, ὀθόνια; ut in funere Meletii Epiſcopi Antiocheni, Gregorius Nyſſenus dixit πληθυντικῶς, *Sindones mundas;* & in myſterio Chriſti redivivi, Joannes τὰ ὀθόνια: quod arguit, plura ſepulturæ Dominicæ adhibita fuiſſe, ut ſuprà jam declaratum eſt. *Quamobrem non mirum,* (inquit Gretſerus) *ſi pluribus in locis plura inveniri dicantur, cùm reverà plura fuerint.* Petrocorii in Monaſterio Cadunio, Diœceſis Cadurcenſis, linteum quoddam tenue pro Chriſti Sudario ſervant, per Monachos Bernardinos ibidem collocatum, anno Domini M. CCC. XCIX. auctore Nicolao Gillio in Chronicis. Serarius in rebus Moguntiacis ex MS. veteri narrat, S. Bilhildem accepiſſe à Kunegunde Principe feminâ *Sudarium quo Chriſti Domini caput & facies in ſepulchro tecta fuiſſent;* ejuſque partem alibi notat ſervari Moguntiæ in alto Virginum Monaſterio, & quotannis poſtridie Paſchatis, ex ambone quodam, facibus prælucentibus explicari, & populo monſtrari. In Theatro Antiquitatum Pariſienſium deſcriptum extat Diploma Balduini Imperatoris, datum apud S. Germanum in Laya, anno Domini M. CC. XLVII. quo concedit inter alia Ludovico Francorum Regi *partem Sudarii, quo involutum fuit corpus Chriſti in ſepulchro.* Petrus à Bèek in

1. de Cruce c. 85.

Aquiſgrano ſuo refert, in Monaſterio S. Cornelii, mille paſſibus Grani aquis diſſito, Ludovicum Pium Imp. poſuiſſe *Sindonem mundam, quâ Joſeph involvit corpus Domini, & partem Sudarii, quod fuerat ſuper caput ejus.* Fortè hæc ipſa eſt Sindon, quam deinde Carolus Calvus Ludovici filius Compendienſibus dedit. Sindonem Chriſti ſibi quoque vendicant in Urbe, Eccleſia S. Joannis Lateranenſis, & S. Mariæ Majoris, teſte Attilio Serrano in libello de ſeptem Urbis Eccleſiis. Pingonius, Mallonius, & Proſper Bonafamilia indicant, ſimilia poſſidere in Luſitaniâ Turdetanos, & in Inferiore Germaniâ Trajectenſes; quod tamen falſum eſſe certâ eruditorum relatione comperimus. In quadam Lipſanothecâ Eccleſiæ Carnotenſis ſervatur portio Sudarii Chriſti, ex Rolliardo de rebus Carnotenſibus. Alias Sindonis particulas variis Sacrariis ſparſas non commemoro.

Part. 1. cap. 8.

Horum verò Linteorum, quæ pro veris Chriſti Sindonibus vel Sudariis, variis locis haberi ſolent, alia ſunt pura & candida, alia imagine Chriſti Domini jacentis inſignita. De pictis pleriſque, credo facilè, cum Gretſero, *hujuſmodi ſacra pignora, & Lipſana, ex imitatione aucta, & ex prototypo ſæpiùs expreſſa, occaſionem dediſſe poſteris, ut ſibi perſuaderent ſe verum exemplar poſſidere; cùm non niſi imaginem ex primo Sudario vel Sindone effigiatam haberent: qui error omni culpâ caret, cùm & in primis illis, & in his quæ ad imitationem illorum adumbrata ſunt, unus Deus, Redemptor noſter honoretur.* Ulyſſipone primariâ Luſitaniæ urbe, extra muros, in Monaſterio Virginum *Matris Dei de Enxobregas*, oſtenditur die Jovis Hebdomadæ ſanctæ, Sudarium cum imagine Chriſti Domini, ſed ectypon. Mallonius diſertè aſſerit, ex Camberiaco Linteo alia exemplaria excerpta eſſe, quæ in magnâ exiſtimatione, ut par eſt, ſervantur: & nos ex Veſontino idem factum ſuprà oſtendimus. Adde quòd olim pictum frequenter in Sindonibus Chriſtum, adſtruunt verba Leontii Epiſcopi Neapolitani in Cypro, quæ leguntur in Secundâ Synodo Nicænâ. *Chriſtum* (inquit) *Chriſtique paſſiones, paſſim in Eccleſiis, in domibus & foro, in picturis, in* SINDONIBUS, *in promptuariis, veſtibus, omnibus denique in locis hanc figuram ponimus; quò continuò con-*

Loc. cit.

Lib. 5. Apol. contra Judæos.

contemplantibus nobis hæc in mentem veniant, & non obliviſcamur Domini Dei noſtri.

De puris & candidis Sudariis, aliæ rationes adferri poſſunt. Inprimis, mortuos olim, quamvis pretioſis veſtibus indutos, Linteis etiam obvolvebant. Aſterius vir Senatorius (apud Euſebium) cùm Marino Martyri præſtò adeſſet, ipſo mortis articulo, ſimul atque è vitâ migrarat, *cadaver tollit, ſplendidâ & pretioſâ obtegit veſte, atque humeris impoſitum inde deportat; quod cùm magnifico & ſumptuoſo linteo obvolviſſet, decenti ſepulchro condidit.* Angradus Monachus in Vitâ Ansberti Rhotomagenſis Epiſcopi, qui floruit anno Domini DC. LXXII. *Sanctum illud corpus magnâ fidei ambitione veſtitum eſt, ac deſuper linteis ceratis obvolutum.* Ita crediderim piè lineas aliquot ὑποβολὰς, interiori ſepulchro Chriſti inſtratas, quò molliùs quieſceret corpus involutum: aliquot iterùm lineas περιβολὰς eidem pietatis ergò ſuperinductas, ante ſepulchri obturationem; cùm Petrus & Joannes dicantur vidiſſe à reſurrectione τὰ ὀθόνια numero plurali: imò etiam ſub inſtitis plura linteamina divino corpori vel ſubſtrata vel ſuperextenſa fuiſſe nihil vetat, ut alibi dixi.

Lib. 7. Hiſt. c. 14.

Sur. To. 1.

Legimus quoque in ſacris Hiſtoriis, cùm vetus Eccleſiæ Romanæ conſuetudo non tantùm abhorreret, ut corpora Sanctorum Roma transferri pateretur; ſed nec tenues Reliquias ex iis detrahi vel tangi quoquomodo permitteret; ſolitos Chriſtianos ſudarium, vel aliquod aliud velum deſuper admovere, quod dicebatur *Sanctuarium*, ſive *Brandeum*, quod ex illo contactu magnam operandi miracula facultatem conſequi conſueverat. S. Germanus, & ejus collegæ, Legati Apoſtolici, in Reſcripto, quod dederunt ad Hormiſdam Pontificem, ſub Conſulatu Ruſtici, anno Domini D. XX. cùm eſſent Conſtantinopoli; *Juſtinianus filius veſter magnificus* (inquiunt) *res convenientes fidei ſuæ faciens, Baſilicam Apoſtolorum, in quâ deſiderat SS. Apoſtolorum Petri ac Pauli, & B. Laurentii Reliquias eſſe, conſtituit: ſperat per parvitatem noſtram, ut prædictorum Sanctorum Reliquias celeriter concedatis. Habuit quidem petitio prædicti viri ſecundùm morem Græcorum; & nos contra conſuetudinem Sedis Apoſtolicæ expoſuimus: accepit rationem. Et quia*

Baron. ad Mart. 15. Junii, & an. 55. n. 12.

 talis

talis eſt ejus fervor fidei, qui meretur quidquid de Sede Apoſtolicâ depopoſcerit; & talis eſt qui ſperat, unde & ſalus animæ & fidei accreſcat; talibus deſideriis poſtulata competit non negare. Unde ſi Beatitudini veſtræ videtur, Sanctuaria beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ſecundùm morem ei largiri præcipite; & ſi fieri poteſt, ad ſecundam cataractam ipſa Sanctuaria deponere, veſtrum eſt deliberare, &c. Extant in MS. Codice Vaticanæ Bibliothecæ, Hormiſdæ Papæ ad eoſdem Legatos de eadem re ſcriptæ litteræ; aliæ itidem ad Juſtinianum, quibus ſignificat Pontifex ſe tantùm *Sanctuaria* mittere.

Iterùm anno Domini D. XCIV. cùm in memoriam S. Pauli, Conſtantina Auguſta Eccleſiam ædificaſſet in ſuo Palatio, putavit ipſa eam decorandam eſſe aliquibus Apoſtoli Reliquiis; cujus rei causâ ſcripſit ad Gregorium V. Romanum Pontificem, ut Conſtantinopolim mitteret ejuſdem Apoſtoli caput, vel partem aliquam corporis. Gregorius tam liberam Auguſtæ petitionem benè longâ epiſtolâ prudenter eluſit, & inter alia hæc reſcripſit: *Cognoſcat tranquilliſſima Domina, quia Romanis conſuetudo non eſt, quando Sanctorum Reliquias dant, ut quidquam tangere præſumant de corpore; ſed tantummodò in pyxide brandeum mittitur, atque ad ſacratiſſima corpora Martyrum ponitur; quod levatum, in Eccleſiâ quæ eſt dicanda, debitâ cum veneratione reconditur; & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac ſi illuc ſpecialiter eorum corpora deferantur. Unde contigit, ut beatæ recordationis Leonis Papæ temporibus (ſicut à majoribus tradetur) dum quidam Græci de talibus Reliquiis dubitarent, prædictus Pontifex hoc ipſum brandeum allatis forficibus inciderit, & ex ipſâ inciſione ſanguis effluxerit.* Ad finem denique, etiam ipſum S. Pauli ſudarium recuſavit, his verbis: *Sudarium verò quod ſimiliter tranſmitti juſſiſtis, cum corpore ejus; quod ita tangi non poteſt, ſicut nec ad corpus illius accedi.* Per *brandeum* & *ſanctuarium* velum intelligi debere cenſet Baronius, quod alibi Gregorius appellat *velamen admoveri ſolitum ſanctis Martyrum corporibus*; quod Romani Pontifices ad clariſſimas perſonas & Eccleſias, pro magno munere tranſmittere ſolebant. Unde mirum non eſt, ſi lapſu temporum, quædam illo-

L. 3. ep. 30.

L. 4. ep. 44.

L. 12. Decret. 4.

illorum pro *ſanctuariis* dicta ſunt, ut priùs, *ſudaria;* & verò attributa ipſi Chriſto, mirandorum quæ per ea patrabantur Auctori. Ita de clavis Dominicis, qui plures hodie reperiuntur, Baronius: *Accidit fortaſſe alicubi*, inquit, *ut clavus aliquis inter ſacras Reliquias aſſervatus, quo myſtica membra Chriſti, nempe Martyr quiſpiam confixus eſt, idem unus ex ipſis Chriſti clavis fuerit exiſtimatus. Quidquid ſit, fides (ait Ambroſius) purgat facinus, cùm nemo fidelium ferrum colat, ſed Chriſti potius paſſionem veneretur & adoret in ferro.* De linteis ſepulchralibus Martyrum idem dici nihil vetat, quos conſtat linteis involvi ſolitos. Euſebius quidam in Ægypto Diaconus, non multò pòſt Laodiceæ in Syriâ Epiſcopus (Euſebio Hiſtorico teſte) vigente Valeriani Cæſaris perſecutione, anno Chriſti CC. LX. ſummo ſtudio linteamina, quibus corpora beatorum Martyrum vitâ defunctorum involverentur, neglecto vitæ periculo confecit. Abibum Diaconum Martyrem, Edeſſæ in Syriâ paſſum anno CCC. XVI. propinqui & amici pretioſo linteo circumdederunt. Mulieris ſepties ictæ *cruentum cadaver* (apud Hieronymum) *Clerici, quibus id officii erat, linteo obvolverunt.* Et conſuetudinem illam tenebat Præſes ille, qui Tharacum Martyrem ſic aliquando eſt allocutus: *Nónne ſic te perdam, ut anteà prædixi, & Reliquias tuas, ne mulierculæ in linteamine corpus tuum involvant, & unguentis & odoribus adornent?* Neque Martyres tantùm, ſed & alios viros ſanctos & Chriſtianos, miniſtri, qui vocabantur *Laborantes*, cum linteis ſepeliebant. Morem tetigit Prudentius:

An. 326. n. 54. — L. 7. c. 10. — Baron. n. 52. — Ep. 49. — Apud Surium. — 10. Cath.

Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos eſt,
Adſperſáque myrrha Sabæo
Corpus medicamine ſervat.

S. Gregorius affirmat ſuo tempore lota corpora, uncta, & linteis involuta. Diſcipuli S. Antonii involutum magiſtri corpus humo operuerunt. Corpus S. Huberti Leodienſis Epiſcopi *ablutum eſt lymphis, & circumdatum triſtibus peplis.* Denique Dionyſius Epiſcopus Alexandrinus, ubi narrat pia Chriſtianorum officia erga defunctos, cùm peſtis in Ægypto graſſaretur, ſub Valeriano Imperatore: *Quin etiam*, inquit, *Sanctorum corpo-*

In Cant. — Sur. To. 6. — Euſeb. l. 7. c. 17.

corpora manibus erectis, ſupiniſque excipere, gremio ſuo reponere, occludere oculos, ora obturare, geſtare humeris cadavera, decenter ornare, illis adhæreſcere, amicè complecti, lavare accuratè, & linteo funebri involvere non gravati ſunt. Idem mos etiamnum hodie viget per univerſam Galliam & Germaniam, niſi quòd corpora ibi linteis toralibus obvoluta conſuuntur, non verò inſtitis obligantur. Fortè igitur alicubi Martyris cujuſpiam priſci ævi, aut alterius viri ſancti Sudarium, pro Chriſti Sudario colitur.

CAPUT XXVIII.

De ſepulchralibus Chriſti Domini faſciis diſtinctiùs.

FASCIA, ταινία, ſumitur pro quovis vinculo plectili & lineo, ἀπὸ τοῦ ταινύειν, quod eſt *extendere*, quia in longum extenditur, latitudine anguſta. Eâ ſtringebantur olim vel quædam corporis partes, vel corpus univerſum. In capite dicta eſt Syriacè מיטרא, *mitra*, Græcè διάδημα, Latinè *vitta*, de quâ intelligendus Dio Chryſoſtomus, ubi ait: *Si quis alius caput illæſum faſciis obligaret, omnibus eſſet ludificatui; Regibus tamen id honeſtum putant, & multa hominum millia pro eo linteolo mortem oppetierunt.* Vittati quoque fuerunt Sacerdotes & Poëtæ; & capillos in capite mulieres colligabant faſciolâ, quam [a] Varro *textam* vocat, [b] Virgilius *crinalem vittam*, [c] Martianus Capella *vinculum ſociale crinium.* Faſciam pectoris Gloſſæ veteres vertunt ϛηθόδεσμον, *pectorale vinculum*, quo cohibebant ſinum puellæ; quas matres ſtudebant eſſe

Or. 66. de Gloriâ.

a De lingua Lat. b 7. Æneï. c 1. de Nuptiis.

Terentius. *Demiſſis humeris, vincto pectore, ut graciles eſſent.*

Adhibitæ ſunt etiam in calceatu faſciæ, Plinio auctore. Jureconſulti vocant *faſcias crurales & pedules*, quas reponunt inter ornamenta muliebria; in quibus cenſenda quoque eſt *inſtita*, Lutatio Placidio, *faſciola quæ imam ſtolæ partem ſuo pingit ornatu.*

Lib. 8. cap. 57. De auro & arg. leg. In 7. Theb.

Truncum corporis univerſum, cum artubus ſupernis & infernis, ſtrinxerunt in infantibus τὰ σπάργανα, ſive σπαργανώματα, Auctori Etymologici, αἱ πρῶται φασκίαι, *primæ faſciæ*; Bedæ *cunabula*, ſive *panni infantiæ. Ab hoc lucis rudimento*, inquit Pli-

In Orthograph. Procem. lib. 7.

Plinius, *hominem vincula excipiunt, & omnium membrorum nexus. Itaque feliciter natus jacet, manibus pedibuſque devinctis, flens animal, ceteris imperaturum; & à ſuppliciis vitam auſpicatur, unam tantùm ob culpam, quia natum eſt.* Infantem primis conſtrictum vinculis hîc exhibemus, ex marmoreâ pilâ veteri, Româ Antverpiam advectâ, in ædes Petri Pauli Rubenii, rerum antiquarum ſeduli ſpectatoris.

Faſcias infantiæ Salvatoris, (ſive *pannos, quibus involvit eum Virgo Mater*, habuit Eudoxia Theodoſii conjux à Juvenale Jeroſolymitano Epiſcopo; quas deinde ab Eudoxiâ acceptas, Pulcheria Auguſta collocavit in templo τῶν ὀδηγῶν, *viæ ducum*, cum imagine B. Virginis à S. Lucâ depictâ. Anniverſariam diem feſtam, Auguſti triceſimam primam, à Chriſtiano populo ipſis actam, teſtantur encomia Patrum, apud Lipomanum, eâ die in Eccleſiâ recitari ſolita. Hodie creduntur diviſæ variis locis. Habentur Romæ in templo S. Mariæ Majoris, Conſtantinopoli illuc allatæ: Duaci, in templo S. Amati: Auguſtæ Vindelicorum, in æde ſummâ D. Virginis: in baſilica Divæ Carnotenſis, & alibi.

Lucæ c. 2. Baron. an. 439. Niceph. l. 14. c. 2. Baron. 453. n. 22. Tom. 6. 31. Aug.

Nec propriis faſciis defuncti caruere: æquum quippe erat, hominem redire ad ſua initia, ut quemadmodum lucem auſpicatus

catus

catus fuerat, ita & jaceret mortuus; non tantum in cunis, ſed in ſepulchro etiam vincula pateretur. Heſychius vocat ἐπιθανάτια ἐντετυλιγμένα, poſtremas illas inſtitas, quarum interventu cadavera linteis commodiùs obnuberentur. Ægyptios vinculis

Lib. 2. uſos in ſepeliendo, ſcripſit Herodotus, & obſervavit in Ægypto

Epiſt. 3. Princeps Radzivilus. Nos quoque Venetiis cadavera condîta vidimus, è vicinis Cairo ſepulchretis (è quibus mumia peti ſolet) allata, quæ ſimilibus tæniis circumligata erant. Romæ in quibuſdam cœmeteriis obſervatæ ſunt hæ figuræ, rudi manu adumbratæ.

Ex cœmiterio quodam Romæ via Ardeatinâ.

Romæ item ex alio cemiterio.

An Mercurii in umbras mortuorum imperium habentis, & qui

Prud. 1. contra Symm.

Traditur extinctas ſumptæ moderamine virgæ
In lucem revocaſſe animas?

Sanè, cùm imagines reliquæ in catacumbis illis Chriſtianæ ſint, & reſurrectionem ſæpiùs repromittant; uti Jonæ vivi è ventre ceti prodeuntis, Danielis inter leones intacti, trium Puerorum in fornace Babylonicâ à morte ſervatorum; crediderim ego has ad Lazari ſuſcitationem potiùs referendas, quam primi Chriſtiani, in ſpem reſurrectionis, ſepulchris ſuis inſculpi voluerint vel appingi. Atque ita cenſuit Joannes Macarius in ſuis Hagioglyptis nondum editis. *Dum vides* (inquit) *ædiculam inſtar templi cujuſdam, aut ſacelli, ad quam gradibus aſcenditur,*

in

in cujus veſtibulo velut puerulus involutus faſciis erectus; quem virga quidam adſtans attingit: infans ille, Lazarus eſt; ædicula, monumentum; virga tangens, Chriſtus, qui Lazarum excitat à mortuis. In virgâ nihil hæreo, quæ poteſtatis miraculorum effectricis haud dubiè ſymbolum eſt: non item in ratione involucri, quæ Capitibus ſeptimo & octavo ſatis ſuperque explicata: ſed ad illam puerilem ſtaturam, dico, redditum ſuis initiis, & quaſi renaſcentem Lazarum, rectè hoc modo pingi potuiſſe; quem ſcribit Joannes Conſtantinopolitanus, *in monumento cunabulis involutum;* & Baſilius Seleuciæ Epiſcopus, *tamquam è ſepulchro natum, & cunarum faſciis impeditum:* ſic enim ille: Ἐκεῖθεν ἀνεπήδα νεκρὸς τετραήμερος, τὰ τοῦ θανάτου περικείμενος σύμβολα· καὶ τὸν θάνατον ἀποδυσάμενος, τὴν τάφου στολὴν οὐκ ἠλλάξατο, ἀλλ᾽ ἐφιστατο ταῖς κειρίαις, ὡς ἐκ τάφου τεχθεὶς, καὶ μετὰ τόκον φέρων τὰ σπάργανα: *Inde exiliebat mortuus, quatriduanus, mortis circumferens ſymbola; & cùm expoliaſſet ſe morte, ſepulchri ſtolam non mutaverat, ſed adſtabat cum faſciis mortuariis, tamquam è ſepulchro natus, & poſt partum ferens infantiæ faſcias.* Orat. in Public. & Phar.

Sacroſanctum Chriſti corpus exanime, ſudario velatum, & aliis linteaminibus involutum, faſciis ejuſmodi obvinctum fuiſſe, indicat verbum ἔδησαν, *ligaverunt*, in Joannis Evangelio, quod futuram planè excludit à Judaico ritu, juxta quem Lazarus ligatus fuerat manus & pedes κειρίαις, hoc eſt, (ut Lexicum vertit) *faſciis ſepulchralibus*, quæ ex telâ confectæ erant, linteo inciſo, non per tranſverſum, ſed in longitudinem, ſicut intextum eſt, ſectione ad ſtamen directâ, ut vult Galenus. Juvencus Poëta de Lazaro: Cap. 19. Lib. de Faſciis.

Nec mora, connexis manibus pedibuſque repentè
Procedit tumulo, vultum cui linea texit,
Et totum gracilis connectit faſcia corpus.

Baſilius Oratione de eodem: Παρῆν ὁ Λάζαρος τρόπαιον αὐτοσχέδιον κατὰ τοῦ θανάτου φερόμενος. παρῆν μηδὲ τῶν ἐνταφίων κειρίων καταλείψας τὸν ᾅδην. δεδεμένος ἐξῆλθεν· οὐ γὰρ πόδες ἔφερον, ἀλλὰ χεῖρες ἐπτέρωσε: *Aderat Lazarus, velut extemporaneum trophæum, adverſum mortem ſe proferens. aderat, ne infernum quidem relinquens heredem faſciarum ſepulchralium. ligatus*

 pro-

prodiit : non enim pedes ferebant , ſed gratia dederat alas. Nonnus de Chriſto Domino :

> Λεπταλέαις ὀθόνῃσιν ἐμιτρώσαντο θανόντος
> Σῶμα, πολυπλέκτῳ ἑλίκων εὐώδεϊ δεσμῷ,
> Ὡς ἔθος Ἑβραίοις ἐπιτύμβια θεσμὰ φυλάσσειν :
> *Tenuibus linteis circumdederunt mortui corpus,*
> *Multiplici circumvolutionum fragrante vinculo,*
> *Ut mos eſt Judæis ſepulchrales ritus ſervare.*

Lib. 3. Conſ. Euang. c. 7. Auguſtinus memorat *inſtitas, quibus totum corpus Chriſti alligatum eſt.* Et Pulcheria Auguſta faſcias illas Chriſti Domini, quas reſurgens reliquit in monumento, ſedulò à fidelibus conſervatas collocavit unà cum tumulo Domini in templo Sapientiæ à ſe exſtructo. Lib. 14. cap. 2. *Pulcheriæ opus eſt* (inquit Nicephorus) *ſacrum Dei Genitricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum illâ ipſâ Verbi Matre, quod inhabitaret judicatum domicilium, ſicuti filio ejus, quod Sapientiæ vocatur, cujus divinum tumulum, & ſepulchrales faſcias inventas, cum veneratione maximâ ibi repoſuit.* Audio partem illarum adhuc ſervari in Aquitanicæ Galliæ civitate Albienſi.

CAPUT XXIX.

E quo lino texta ſint ſepulchralia lintea Chriſti Domini, & quo texturæ modo.

LINUM, quaſi λεῖον, *lene* & *æquabile*, ſignificatione latâ ſumitur pro omni eo quod aptum eſt ad textrinam, ſive id ſubminiſtrent herbæ, frutices, arbores, ſive etiam lapides. Lib. 19. cap. 1. Plinius Asbeſtino lino principatum tribuit in orbe toto, quòd ignibus non abſumeretur, unde *vivum* vocabant: mappæ ex eo ardentes viſæ in focis conviviorum, ſordibus exuſtis, ſplendeſcentes igni magis, quàm poſſent aquis: rarum fuit inventu, & difficile textu, propter brevitatem; è quo tamen olim Regum funebres tunicæ, favillam corporis ſeparabant ab reliquo cinere. Hoc ego linum non ex plantâ confectum puto, ſed ex Amiantho lapide Cyprio, qui malleis contuſus, excuſſâ terreâ ſuperfluitate, capillamentis ſuis lini ſpeciem retinet, atque in telam texitur: hinc vela, quæ ignibus injecta ardent quidem, ſed

ſed invicta flammis ſplendidiora exeunt, auctore Dioſcoride. Lib. 5. cap. 113. Hoc uſum Athenis putant Callimachum in aureâ, quam fecit, lucernâ, quæ diutiſſimè ardebat, oleo non niſi poſt exactum annum diſſipato, ut ſcribit Pauſanias: idque in Caryſtiâ rupe In Atticis. gigni tradit Plutarchus, molli & lapideo filo, è quo mantilia, De Orac. def. retia, & reticula, capitum integumenta conficerentur.

Proximus deinde honos tribuitur lino byſſino, mulierum maximè deliciis, circa Elim in Achaiâ genito. Philoſtratus in Apollonio, byſſum naſci ait, in arbore, pede populo ſimili, foliis autem ſalici: & memorat Themiſtius γράμματα ἀρχαῖα βύσσῳ λευκῇ ἐνειλιμμένα, *litteras perantiquas byſſo candidâ involutas*, Suſis & Ecbatanis Antiochiam miſſas.

Lino xylino ſua non deeſt gloria: naſcitur in ſuperiore parte Ægypti vergente in Arabiam, è frutice quem aliqui *goſſypium* vocant, plures *xylon:* parvus eſt, ſimilemque barbatæ nucis defert fructum, è cujus interiore bombyce lanugo netur, è quâ lintea fiunt nullis candore mollitiáve poſthabenda.

Eſt & *amorgis* lini ſpecies, Suidæ λινοκαλάμη, unde *amorgina*, tenuiſſima lina antiquis memorata: ut omittam lina è paluſtri arundine, cannabi, geniſtâ, & cucurbitis in arboribus genitis parari ſolita.

Linum vulgare propriè dictum Ægyptus copiosè ſerit, ut Arabiæ Indiæque merces importet. Galliæ item univerſæ ex eo vela texunt: in Germania & apud nos defoſſi, atque ſub terrâ id opus agunt; & in Italia ſimiliter, quamvis ratione alia. Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur naturâ, qui alluit Tarraconem. Ab hoc vulgari lino, Ægyptii Sacerdotes *Linigeri* ſunt denominati, de quibus ſic Herodotus: Εἵματα δὲ λίνεα φορέουσι αἰεὶ νεόπλυτα, ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. *Linea ferunt veſtimenta, ſemper recèns abluta, huic rei maximè vacantes.* Et alibi: Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέλεα θυσανωτοὺς, οὓς καλέουσι Καλασίρεις· ἐπὶ τούτοισι δὲ εἰρίνεα εἵματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μέν τοι ἔς γε τὰ ἱερὰ ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταθάπτεταί σφι. οὐ γὰρ ὅσιον. *Veſtibus amiciuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas Calaſiras appellant; ſuper quas candida ferunt amicula lanea, tamquam ſuperjecta. Lanæ neque in ædes ſacras geſtantur, neque unà cum* Lib. 2. vel in Euterpe.

cadavere ſepeliuntur; profanum enim eſt. Pluribus de lineo texto Apulejus: *Puriſſimum eſt rebus divinis velamentum, quippe lana, ſegniſſimi corporis excrementum pecori detracta, jam inde Orphei & Pythagoræ ſcitis, profanus veſtitus eſt: ſed enim mundiſſima lini ſeges, inter optimas fruges terrâ exorta, non modo indutui & amictui ſanctiſſimis Ægyptiorum Sacerdotibus, ſed opertui quoque inde rebus ſacris uſurpatur.* Linum vulgare terrenum hîc intelligit Madaurenſis, cujus optimam ſegetem reponit inter fruges, quod alteri lino non convenit: & Plutarchus ipſum ex floris colore notat, ubi dicit, Iſiacos Sacerdotes *φορεῖν τὰ λινᾶ διὰ τὴν χρόαν ἣν τὸ λίνον ἀνθοῦν ἀνίησι, τῇ περιεχούσῃ τὸν κόσμον αἰθερίῳ χαροπότητι προσεοικυῖαν, ferre veſtimenta linea, propter colorem quem linum florens emittit, cæruleo colori, mundum æthereum circumdanti ſimilem.* Alteram rationem ſtatim ſubjungit, quòd nempe lino terra ſignificetur, quia ex eâ oriatur, *ejuſque uber exhauriat*, inquit Palladius. Quæcumque autem è terrâ naſcuntur, ea munda & pura exiſtimarunt, ut apud Philoſtratum docet Apollonius. D. Hieronymus primum Sacerdotis veſtimentum, quod eſt lineum, *terram* interpretatur: & idcircò Patres volunt è lino terreno fuiſſe ſepulchralia Chriſti involucra. Remigius: *Sindon, lineus pannus eſt: linum autem ex terrâ procreatur, & cum magno labore ad candorem perducitur; deſignatur quòd corpus illius, quod ex terrâ, id eſt ex Virgine ſumptum eſt, per laborem paſſionis venit ad candorem immortalitatis.* Beda in Marcum: *In Eccleſiâ mos invaluit, ut ſacrificium altaris non in ſerico, neque in panno tincto, ſed in lino terreno celebretur, ſicut eſt corpus Domini in Sindone mundâ ſepultum; juxta quod in geſtis Pontificalibus à B. Papâ Silveſtro legimus eſſe ſtatutum.* Non deſunt qui inſtitutionem illam Euſebio Papæ antiquiori acceptam referant.

Apol. 1.

De Iſide & Oſiride.

Lib. 11. cap. 1.

Ir. c. 8. Ex. & ad Fabiolam, de veſte Sacerd.

Sindonem Taurinenſem è lino vivo confectam non eſſe, tunc apparuit, quando nonnihil ab igne paſſa eſt injuriæ anno M. D. XXXII. ut ſuprà enarravi. Paleotus è lino craſſo textam dicit: Boterus goſſypinam facit; Papirius Maſſonus è xylinâ materiâ: totus pannus commiſſuram ſuturámve nullam habet, quàm latè excurrit: texturam facit Pingonius, *nulli telarum comparabilem.* Audio vix poſſe ſatis vel dignoſci, vel deſcribi.

De

De Sudario Veſontino, multoties mihi adorato & viſo, ſpondere poſſum, id è lino terreno textum, pretioſo, leni, & nihilominùs firmo ac denſo, eoque non texturæ ſimplicis, ſed inſcripto, ſeu catagrapho. Quod ut omnes capiant, moneo, è puro lino neto, aliàs, ut nunc, laboratas per linteones triplicis operis telas, *albas* ſcilicet, *candidas*, & *inſcriptas*. *Fuſco opponitur album, & nigro candidum*, inquit Cornelius Fronto: nam album pallet, & nativum eſt; candidum ſplendeſcit, & eſt ab arte. Album colorem Plato vult eſſe lætitiæ proprium & Deorum. Canephoræ Virgines Naſoni dicuntur, *velatæ veſtibus albis*: & *poderis*, linea Sacerdotum tunica, *Alba* dicta eſt, quia telâ albâ ſimplici texta. Gemma animæ: *Alba, in lege, tunica linea, vel talaris dicitur*. Lib. 3. Am. Cap. 202.

Candidis linteis ob tenuitatem pertinax inhæſit gratia: ea ſæpè dicta invenias *Carbaſa*, à carbaſis, ſplendidis ac tenuibus linis in Hiſpaniâ Tarraconenſi primùm repertis, è quibus veſtes magni pretii texebantur. Curtius: *Carbaſo Indi corpora uſque ad pedes velant; eorumque Rex aureâ lecticâ, margaritis circumpendentibus recubat, diſtinctus auro & purpurâ carbaſis, quæ indutus eſt*. Veſtem, quam Apulejus *carbaſinam* dixit, Petronius extulit, *ventum textilem in nebulâ lineâ*: Pacatus in Panegyrico Theodoſii, *tenerum amictum, & leve carbaſum*: Panegyricus Conſtantini, *pallios leves, & ſericos ſinus, vitando ſole; carbaſina & bombycina lintea*. A candore porrò ſplendor oritur & lumen. *Gyton prudens* (apud Petronium) *cùm luce etiam clarâ, timeret noctis errorem, omnes pilas columnaſque notaverat cretâ, quæ lineamenta evicerunt ſpiſſiſſimam noctem, & notabili candore oſtenderunt errantibus viam*. Hinc dixit Polybius λαμπρὰν petitorum togam; Seneca *pellucidam veſtem*; Tertullianus *textum pellucidum*: & Apulejus adducit *turbas ſacris divinis initiatas, viros feminaſque omnis dignitatis, & omnis ætatis, linteæ veſtis candore puro luminoſos*. Paulinus denique inter donaria ſacrarum ædium recenſet vela, 1. de Ben. cap. 3. De Pallio. Metam. 2. Natal. 6.

—— ceu puro ſplendida lino,
Sive coloratis textim variata figuris.

Inſcripta lintea, alba ſunt, lumine candoris illuſtrata, & adumbrata textilibus picturis, de quibus Juvenalis:

—— Da-

——— *Damaſippus ad illos*
Thermarum calyces, inſcriptaque lintea vadit.

Ubi vetus Interpres Calderinus: *Inſcripta lintea, id eſt ſudaria thermarum; nam erant ita appellata à variâ texturâ, quâ inſcripta videbantur.* Catullus:

Sudariumque ſetabum, catagraphumque linum.

hoc eſt, *inſcriptum linteum.* Fiunt porò illæ textiles picturæ ſubteminis beneficio, quod ſtamina celerrimè & ex arte percurrens, flores, fructus, animalia, & alias quaſvis formas in telâ depingit.

Ovid. 6. Metam.

Tela jugo juncta eſt, ſtamen ſecernit arundo,
Inſeritur medium radiis ſubtemen acutis,
Quod digiti expediunt, atque inter ſtamina ductum,
Percuſſi feriunt inſerti pectine dentes.

Ita ſtamini ſubtemen connectitur, & denſatur textura, telaque mutuis filorum nexibus abſolvitur. Lux autem & fulgor, ad figuras elatiore filo pictas accerſitur lævigatione, quæ fit inſtrumento comprimente ſimul & poliente; quo fucatas opinor veſtes, Ammiano dictas *preſſoriis luce nitentes.* Martialis libro duodecimo, memorat *lintea nive candidiora*: & Sidonius Apollinaris ad menſam inſtruendam, imperat, ut *nive pulchriora lina gerat Orbis;* explico, lineas mappas, non ſimpliciter inſtar nivis candidas, ſed arte textili pictas atque inſcriptas; cujuſmodi puto fuiſſe illa ἐκλείμματα λαμπρὰ σινδονύφη, *mantilia ſplendida in modum Sindonis texta*, quæ (auctore Philoxeno apud Athenæum) manibus tergendis pueri miniſtrantes præbebant. Lampridius in Elagabalo, vocat *picta mantilia*, quæ in menſam mittebat Imperator, his eduliis picta, quæ apponerentur. Catagrapha illa lintea maximè parabantur menſis ornandis: cur non etiam & mortuis ſepeliendis? Planè quia erant unguinibus delibuti, opus erat firmis denſiſque linteis, quibus involverentur, ne inquinarentur manus τῶν νεκροθάπτων. Sudarium Veſontinum Chriſti Servatoris catagraphicè laboratum eſt, non, ut vulgus huc uſque cenſuit, ad inſtar operis lintearii, quod *parvum Venetum* vocant; ſed alterius, antiquioris longè & elegantioris.

Epigr. 84. Lib. 9. Epiſt. 13. Lib. 9. Dipn.

C A-

CAPUT XXX.

De imagine Chriſti, ſepulchralibus linteis Veſontino & Taurinenſi impreſſâ: ac primùm de ſtaturâ & ſymmetriâ corporis; tum de ſitu ejuſdem & collocatione.

DIVINI erga nos amoris hoc fuit μνημόσυνον, ſuam nobis in ſacris Linteis imaginem relinquere; quo declarare, opinor, voluit Chriſtus Dominus ac Redemptor noſter, quàm optaret ſuarum virtutum in animis noſtris cernere expreſſam effigiem, ſecundùm illud votum, *Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum,* Cant. 8.
ut ſignaculum ſuper brachium tuum: ut meritò dixerit Grego- 1. de Perf. Chriſt. formâ.
rius Nyſſenus, ſuæ quemque vitæ pictorem eſſe, artificem hujus operis eſſe voluntatem; colores, virtutes; exemplar Chriſtum eſſe debere; ut à quo nomen, ab ipſo formam ac rationem Chriſtiani haberemus.

Sindonis Taurinenſis deſcriptionem referam partim ex Paleoto & Mallonio, qui accurati ſatis; partim ex archivo Clariſſarum Camberienſium intra mœnia, quæ ſacram imaginem diu ac per otium contemplatæ, cùm apud ipſas (ut alibi monui) reſtituenda ex incendio Sindon haberetur, ejus lineamenta omnia ſimplici pioque ſtylo minutiſſimè perſecutæ ſunt. In Veſontinâ autem ut eſſem accuratiſſimus, effecit, quà frequens illius aſpectus, bis in anno, cùm publicè explicari ſolet; quà ſpectatiſſimorum inſignis Capituli Metropolitani Canonicorum ſingularis humanitas, de quorum decreto, adorandum Sudarium, tertiâ Junii hujus anni M. DC. XXIII. ſeptimâ die quàm populo exhibitum fuerat, à ſenis ex eorum cœtu linteatis, in id muneris delectis, multâ circùm ardente face depoſitum eſt, ac mihi uni, arbitro dumtaxat pictore, in minore Baſilicæ S. Stephani Sacrario propoſitum, tres ipſas horas, ut quaſlibet ſacræ iconis menſuras caperem, ejuſque depingi curarem expreſſiſſimam, quoad fieri poſſet, imaginem, pedali longitudine.

Inſtituo igitur brevem, ſed accuratam comparationem Veſontinæ imaginis ἀχειροποιήτου cum Taurinenſi. Duo tamen moneo in primis: alterum, quæcumque dextra ſunt in ſacris linteis, ſiniſtra fuiſſe in Chriſti corpore; & viciſſim, hîc dextra, quæ illic ſiniſtra, planè ut in ſpeculis. Ex quo non difficulter agnoſcas, quâ

parte Sudarium Veſontinum, alioquin anceps, & utrimque ferè ex æquo tinctum, corpori Chriſti adhæſerit; nempe ex eâ quæ vulnus lateris (dextri utique, ut certa fert traditio) ad ſiniſtram exhibet: in quâ quidem facie, etſi minùs rubeſcunt vulnera (quod mirêre) quàm in oppoſitâ; diſtinctiora ſunt tamen corporis totius lineamenta: ſatiſque apparet ex ſacri panni texturâ, geminaque facie, eam partem, quæ vulnus lateris ad ſiniſtram habet, quippe concinniorem ac ſpectabiliorem, ad ſacrum corpus fuiſſe applicitam. Sed quomodo, inquies, in averſâ Sudarii parte luculentiora vulnera? aut quî id fieri vel potuit vel decuit? Decuit ſanè, ut vulnerum locus ac ratio in eâ parte, non ut in ſpeculo, dextris in ſiniſtra mutatis, ſed ordine recto, tamquam in imagine appareret. Id verò etiam facilè fieri potuit, ut manans è vulneribus cruor, trajecto Sudario, in averſâ ejus parte cumularetur, conſideretque, unde mage ſaturum ruborem oſtenderet. Alterum, cujus te memorem volo, jam ſuprà non ſemel ſignificavi, nempe, Taurinenſem Sindonem notatam fuiſſe ante pollincturam; Sudarium verò Veſontinum in ſepulchro: itaque refert illa Chriſti corpus cruentum, & recèns à cruce refixum; hoc verò, idem ipſum jam lotum ac perunctum, & in cryptâ compoſitum. Hinc nullo negotio diſcernes, quæ ſimilia in utraque imagine, quæ diſſimilia. Veſontinum Sudarium longum eſt pedes octo, Cap. 2. quattuor ferè latum: Sindon autem Taurinenſis, ex Paleoto, longitudinem habet pedum circiter duodecim, latitudinem trium; alii dicunt eſſe latam pedes minimùm quatuor, longam ferè tredecim: illud adverſum tantùm corpus exhibet, hæc etiam averſum: tam in hac, quàm in illo, ſpecto primùm ſtaturam & ſymmetriam corporis Chriſti; poſteà ſitum ejuſdem & collocationem; ab hac vulnera quinque præcipua; alias deinde minutiores cicatrices, & cruorem toto corpore ſparſum: hinc velum ad coxas; tum colorem, ſacræ denique picturæ rationem ac modum, fueritne is naturalis, an ſupra naturam. Singula ſtrictim perſequor.

Staturam corporis Chriſti, à vertice ad calcem uſque, in Sudario Veſontino, reperi ſex pedum Geometricorum, tribus digitis minùs; ſeu, quod eódem recidit, quinque pedum, & trium quartarum unius pedis, (duodenûm enim digitorum, ut ſolet, pedem

pedem Mathematicum facio.) Hoc obſervato, menſuras eaſdem applicui longitudini imaginis Taurinenſis, quam domi habebam; & parem omnino deprehendi, magno meo ſolatio: quippe ferebatur à quibuſdam malè monitis, longiorem eſſe Chriſti effigiem in Sudario Veſontino, quàm in Allobrogicâ Sindone: cui, opinor, errori occaſionem dederat, quòd ſtatura Chriſti, à vertice ad calcem & imos talos in Sindone Taurinenſi accepta, longitudini Veſontinæ imaginis à vertice ad extremos uſque pedum digitos comparata fuerat; perperàm utique, ſic enim longa eſt ſex pedes, & quinque digitos. Vera porrò longitudo utriuſque imaginis, quæ à vertice incipiens ad calcem deſinit, utrobique eſt omnino eadem, nempè, ut dixi, ſenûm pedum, tribus digitis minùs: quò recidit menſura Alphonſi Paleoti, qui corporis figuram in Sindone Taurinenſi impreſſam, in anteriore parte ad quinque pedum, in poſteriore ad quatuor pedum & unciarum decem menſuram porrigi dicit: nam, ut benè notat ibidem Mallonius, utitur Paleotus pede Bononienſi, duodecim conſtante unciis, qui Mathematicum pedem duabus unciis, hoc eſt ſextâ ſui parte excedit. Nec abeſſe dicet ab his menſuris Nicephorum, cùm ſtaturam corporis Chriſti ſeptem palmorum fuiſſe dicit, qui ad maximam pro variis locis ac temporibus menſurarum varietatem attendet.

Præter ſtaturam, apparet in ſacris linteis tota Chriſti externa ſpecies, & conformatio corporis, ſi unum colorem excipias. Latitudo humerorum, unius pedis, duorum digitorum ſeſqui: cæſaries prolixior, non admodum denſa, leniter ad criſpos declinans, & juxta morem Nazaræorum in vertice diſcriminata: barba mediocriter promiſſa, & in medio bifurcata: frons plana & ſerena: naſus leni & modico tractu diffuſus: recta brachia & crura: omnia demum quæ ſpecioſum formâ præ filiis hominum deceant; nec aliena ab iis, quæ de Chriſti ſpecie ſcripta reliquit Nicephorus, ac Lentulus Romanus in Judæâ Præſes, apud Eutropium in Annalibus.

Situs in utraque imagine eſt jacentis, vixque ullius momenti diſcrimen invenio, niſi in manuum decuſſatione: nam etſi utrobique, ſiniſtra iconis manus, quæ dextræ Chriſti reſpondet, alteri ſuperpoſita eſt; tamen in Veſontino linteo carpus carpo inſiſtit; in Taurinenſi metacarpus metacarpo. Itaque in Veſontino con-

ſpicua ſunt utriuſque manus vulnera; in Taurinenſi, manus altera vulnus alterius tegit. Addiderim inſuper, quoad partium collocationem, diſſipatiores videri pedum articulos in Veſontinâ effigie: nimirum pedes anteà rigidos, lotiones ac largè affuſa unguenta laxaverant. Crura item paulò diſtractiora à ſe invicem apparent in Taurinenſi imagine, quàm in Veſontinâ.

CAPUT XXXI.

De vulneribus quinque præcipuis, cicatricibus minutis, & cruore, toto corpore ſparſo.

JAM in vulneribus quinque præcipuis, ſpectandus locus, magnitudo, figura. Vulnera manuum ſunt in metacarpis ferè mediis; carpo tamen aliquantulùm propiora, à rotunditate haud multùm abſunt. Negligo quorumdam ſcrupulum, qui dubitant, fixíne olim cruciarii in metacarpis, an in carpis potiùs, aut etiam in brachiis inter cubitum & radium, ut firmiùs ſtarent. Plautum
Act. 2. adducunt, qui in Moſtellariâ, *Offigantur*, inquit, *bis pedes, bis*
ſc. 1. *brachia.* Sed reclamant omnia, priſcæ imagines, vulnera S. Fran-
Joan. 20. ciſci, quæ in metacarpis: Scriptura ipſa. *Niſi videro,* inquit Tho-
Luc. 24. mas, *in manibus ejus figuram clavorum.* Et Chriſtus bis oſtendit diſcipulis, manus & pedes, & latus: ut meritò de Chriſto ad litte-
Cap. 13. ram capiatur illud Zachariæ, *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum?* Neque verò ita parum cohærent metacarpi oſſa in vivo & ſano corpore, quin totum corpus ſuſtinere poſſint. Adde, quod cenſent plerique, haud levibus ducti argumentis, ſuppedaneum aſſerem, atque etiam funes ad ſublevandum corpus, cruciariis adhiberi ſolitos. Plauti locus non urget; nam legunt multi, *obſtringantur*, non ut alii, *offigantur*, vel *affigantur*. Sed etſi de confixione hæc accipias, dicam μετωνυμικῶς locutum Comicum: ſi enim tribus dumtaxat quatuórve partibus homo perfoſſus, configi totus dicitur; multò magis figi brachia dicentur, ſi figantur ſecundùm extremitates.

De pedum vulneribus major eſt quæſtio; an ex ſacris Linteis lucis aliquid affulgeat ad celebrem illam difficultatem, fueritne Chriſti pes uterque unico clavo fixus, an duobus. De quâ quæ-
Cap. 19. ſtione copioſè & eruditè Paleotus cum Mallonio; & Lorinus in
Verſu 17. Pſalmum vigeſimum primum, tam probabilibus utrimque argu-
men-

mentis, ut neutram in partem certò quidquam ſtatui poſſe videatur. Prudenter autem monet Paleotus, non poſſe nos ex Sindone Taurinenſi (addo nec ex Sudario Veſontino) manifeſtè colligere, tribúſne an quatuor clavis Servator cruci affixus fuerit. Cenſet tamen ibidem Mallonius cognoſci ex Sindone, utrumque Chriſti pedem unico clavo transfixum fuiſſe, & ſiniſtrum quidem dextro fuiſſe impoſitum. *Igitur*, inquit, *plagæ quæ in pectuſculo ſiniſtri pedis conſpicitur, latior ac patentior eſt, quàm quæ in dextro pede conſpicitur; ut ex hoc conjecturâ probabilior addatur ei ſententiæ, quam in B. Brigittæ Revelationibus legimus, quòd pes ſiniſter ſupra dextrum clavo ſit affixus. Utraque tamen plaga, tam dextri quàm ſiniſtri pedis, circularis eſt, ut clavos non quadratè, ſed rotundè pyramidatos agnoſcamus. Illud porrò ſilentio obvolvendum non eſt, quòd vulnus dextri pedis magis à tibiâ verſus digitos pedis protenditur, quam vulnus ſiniſtri pedis. Nam vulnus ſuper pectuſculum dextri pedis, ab extremis digitis verſus tibiam diſtat tribus unciis cum dimidiâ: vulnus autem ſiniſtri pedis, ab extremis digitis verſus tibiam unciis quinque diſtat. Cùm tamen ſupra pedis pectuſculum, vulnera eum ſitum ac figuram, quam indicavi, poſſideant; tamen in plantâ pedis, figuram aliquantò minorem indicant, ſed ſitum longè diverſum: vulnus enim dextri pedis, quod ſuper pectuſculum ab extremis digitis, unciis tribus cum dimidiâ diſtat; in plantâ tamen ab iiſdem extremis digitis, duabus tantùm unciis cum dimidiâ diſtat: vulnus autem ſiniſtri pedis, quod ſupra collum, ab extremitate digitorum ejuſdem pedis, unciis quinque diſtat: in plantâ tamen quatuor non integris unciis diſtat.* Ex quibus denique colligit, quòd *ut milites Chriſti corpus magis in cruce extènderent, clavos in crucem non ad angulos rectos infigebant; ſed cuſpide paulò inferiùs vergente, ut clavus quò magis lignum terebraret, etiam Chriſti corpus magis extenderet.* Hæc ille: ex quibus certè nemo evidenter concludat, duos pedes unico clavo perfoſſos: nam & vulnera ferè ſunt æqualis magnitudinis, niſi quòd vulnus dextrum (quod pedi Chriſti ſiniſtro reſpondet) tantiſper latius eſt, & ſaturatius altero. Si quid aliud notabis diſcriminis inter utriuſque ſacri Lintei ſtigmata; cogita lotiones & unguenta, vulnerum magnitudinem, figuram, imò & ſitum ipſum facilè immutare aliquatenus potuiſſe.

Cap. 13. num. 11.

Vulneris ad latus inflicti cicatrix, ſiniſtra eſt in utraque imagine, ut nimirum dextro Chriſti lateri reſpondeat. Latiſſima eſt in Veſontino Sudario, operitque fermè tres coſtas veras, quintam, ſextam, ſeptimam, oſtenditque illatum vulnus inter quintam & ſextam ex veris coſtis, prope ſternum, in dextro Chriſti latere: rotunda ferè eſt ſupernè, infernè in ellipſim protenditur: in Sindone Taurinenſi dicitur lata tres digitos. Ex quibus duos errores refellas; alterum paucorum, qui ſiniſtro lateri vulnus inflictum putant, contra communem ſenſum SS. Patrum ac Doctorum, & contra uſum Eccleſiæ in Imaginibus: quibus favent Revelationes S. Brigittæ, imago Chriſti Crucifixi in corde B. Claræ inventa, vulnus etiam quod ad dextrum latus geſtavit S. Franciſcus, ut refert S. Bonaventura in ejus Vitâ; aliaque teſtimonia, quæ præter Interpretes Evangelicos, refert Daniel Mallonius in caput viceſimum Paleoti. Alterum Alexandri Halenſis (ex quo S. Vincentius Ferrerius Sermone in Paraſceve) Gabrielis, & aliorum apud Mallonium citato loco; qui dicunt, punctum quidem Chriſtum in dextrâ parte, ſed infra coſtas in hypochondrio; ita tamen, ut lanceæ mucro ad cor uſque penetrarit. *Si enim*, inquiunt, *impacta fuiſſet lancea coſtis Chriſti Domini, aliquod ex ejus oſſibus fuiſſet comminutum, contra prophetiam, & typum agni Paſchalis.* Sed hæc ratio inanis eſt: numquid enim inter coſtas patêre potuit lanceæ cuſpidi locus, ut clavis inter oſſa pedum & manuum? Divinæ autem providentiæ fuit, temerè impactum ferrum ita dirigere, ut coſtas ipſas non rumperet, ſed medias præterlaberetur.

Extra præcipuorum quinque Vulnerum cicatrices, nullæ apparent ſoluti continui notæ in Sudario Veſontino, præterquam in fronte, ubi diſtinguere eſt ſpinarum veſtigia aliquot ſatis confuſa. Taurinenſis autem Sindon, quippe quæ ſacroſanctum Chriſti corpus cruentum ante pollincturam excepit, & manantem è vulneribus ſanguinem, atque ad cutem concretum repræſentat; & minutiſſimas quaſque verberum vibices, quæ deinde unguentis obliteratæ oppletæque ſunt, diſtinctiſſimè refert. Frontem igitur exhibet cruore conſperſam è ſpineâ coronâ manante: lividum vultum, genas tumidas, nempe ex colaphis, præcipuè dextram, quæ ſiniſtræ Chriſti reſpondet: cæſariem barbamque

aut

aut carptim vellicatam, aut concreto ſanguine deformatam; cervicem ſpinis confixam & convulneratam: largum cruorem è manuum, pedumque, ac lateris vulneribus emiſſum: humeros quà flagris, quà crucis geſtatione conſciſſos afflictoſque: collum fœdè intumenſcens ex funibus, cateniſque, quibus vinctus ac raptatus: crura, brachia, lumbos, pectus, totum corpus, vel diris ictibus contuſum, vel flagellorum vibicibus confertim decuſſatis diſſectum, vel ſanguineis guttis vi verberum excuſſis fœdè maculatum; ut meritò de Chriſto patiente exclamarit Evangelicus Vates: *A plantâ pedis uſque ad verticem, non eſt in eo ſanitas.* Iſaias c. 1.

CAPUT XXXII.

Dè velo circa coxas: tum de ſacrarum Imaginum colore, ratione & modo.

VELI ad coxas, & partes pudendas, nulla nota in Sudario Veſontino; nec relictum par eſt credere illud ipſum, quod è cruce pendentem obtexerat; quippe quod pollincturam prohibuiſſet. In Sindone verò Taurinenſi, agnoſco veli hujus veſtigia cum Salmerone, qui affirmat in eâ Sindone (quæ tum cùm ſcriberet, Nicæ aſſervabatur) tam partem anteriorem quàm poſteriorem oſtendere hujus veli ſigna apertiſſima. Et hunc eſſe communem ſenſum, indicant Taurinenſis Sindonis imagines, quotquot vidi (vidi autem quamplurimas, & diverſis formis excuſas) quæ omnes velum pudendis prætenſum referunt. Atque hoc diſtinctiùs affirmo, quòd video Paleotum & Mallonium, nullâ factâ pepli hujus mentione, ejus loco agnoviſſe in Chriſti lumbis horribilem plagam, ſive ex catenis, quibus conſtrictus, ſive ex verberum in eadem parte crebrò repetitis ictibus. Verùm illam ipſam quam proponunt imaginem, litterâ C, diligenter inſpicienti, ſatis apparet lintei cujuſpiam circa Chriſti lumbos religati plicaturas in eâ potiùs, quàm vulnus aliquod repræſentari: neque ater & ſanguineus color facit pro vulnere; non enim potuit velum illud non eſſe conſperſum manante cruore è capitis, manuum, lateris, humerorum, ac totius thoracis, præcipuè verò lumborum crudis adhuc & recentiſſimis vulneribus. Non ergo Sindon, ut volunt, latum vulnus ad lumbos exhibet, ſed velum

[Margin: Tom. 10. Tract. 36.]

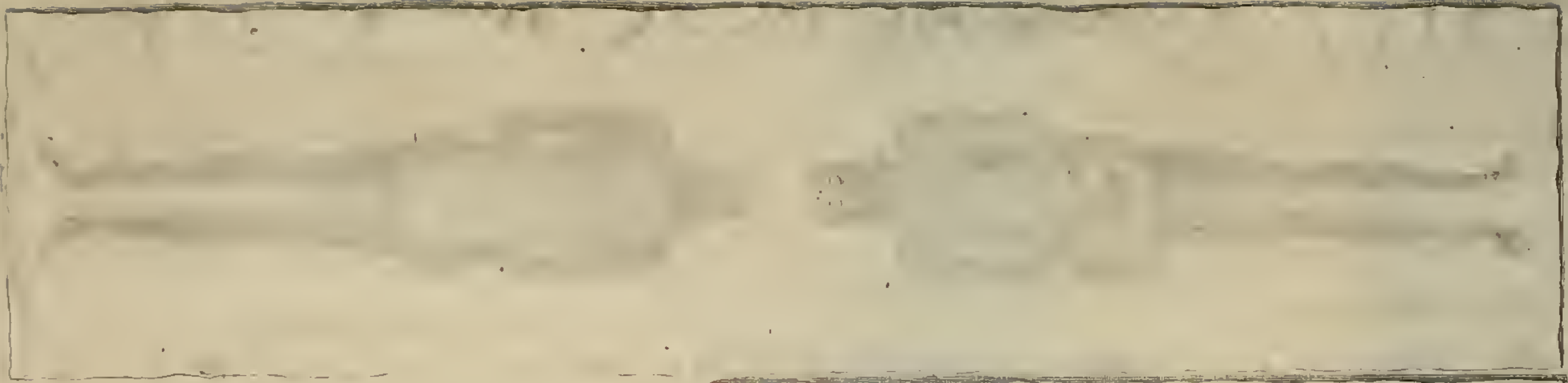
cruen-

cruentum lumbis circumligatum. Et verò quis credat, priùs detractum iis partibus velum, quàm corpus Chriſti à cruce ad pollincturæ locum deportaretur? Minimè autem aſſentior Gretſero, Janſenio, Suari, aliiſque apud Lorinum exiſtimantibus pependiſſe Chriſtum è cruce planè nudum, & abſque tegumento ullo ad partes quas tegi jubet natura. Nam primò, alius videtur Eccleſiæ ſenſus, quæ omnes crucifixi Domini imagines obvelatis coxis proponit. Deinde contrarium aſſerentem legimus Deiparam Virginem in Revelationibus S. Brigittæ, [a] duobus locis: pudori ſcilicet filii ſui conſultum, illo velamine verendis obducto: quod ipſum confirmant [b] S. Anſelmus, [c] S. Bernardus, [d] Vincentius Brunus, [e] Salmeron, [f] Mallonius in Paleotum, aliique benè multi. Diſplicet tamen [g] Abulenſis, cùm aſſerit Chriſtum crucifixum, imò etiam ſepultum fuiſſe cum femoralibus. *Nemo namque*, inquit, *tam durus foret, ut immemor humanæ verecundiæ, hæc auderet detrahere; nec id Chriſtus pateretur.* Sed hæc inania, & abſque auctore. Illud verò notandum pro noſtrâ ſententiâ; quòd plerique Patres à Gretſero & Lorino laudati, cùm Chriſtum nudum in crucem actum affirmant, non proinde negant, peplum illi circa pudenda obligatum; nudus enim (à majori ſcilicet parte) rectè dici potuit, ſi illis dumtaxat obvelatis partibus, cetera abſque tegumento fuit.

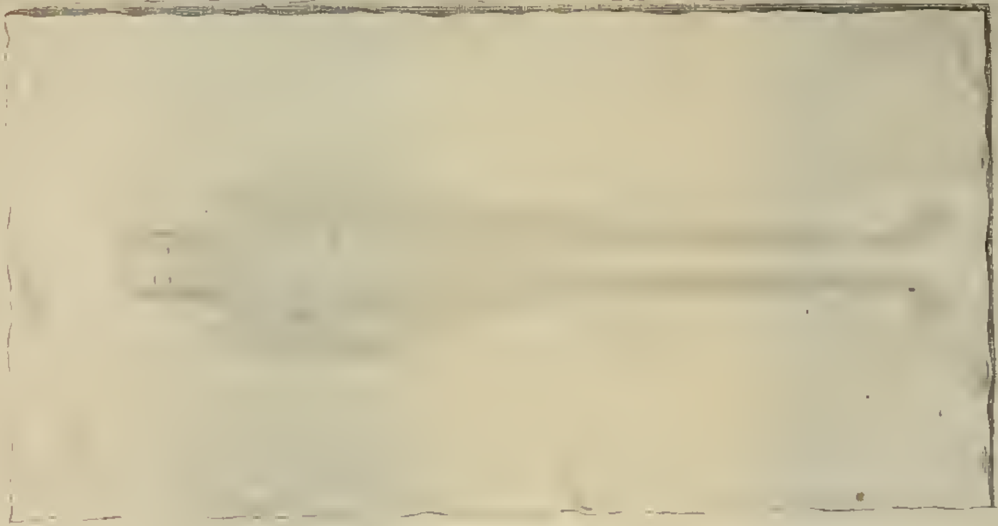
a Lib. 1. c. 10. & l. 4. c. 7.
b Dial. de Paſſ.
c Serm. de Paſſ.
d Medit. 38.
e To. 10. Tract. 35.
f Cap. 6. n. 10.
g Par. 5. c. 42.

In ſacrarum Imaginum coloribus, materiam ſpecto & formam: in Taurinenſi, unicam materiam agnoſco; Chriſti cruorem, ac ſaniem pretioſam: in Veſontinâ, præter ſanguinem, etiam unguenta. Forma autem coloris hæc eſt: Veſontina icon extra quinque vulnera, quorum luculentus eſt rubor, tota ex flavo palleſcit: Philippo II. Hiſpaniarum Regi cùm depicta eſt in linteo, nullus eam color ſic ementiri potuit, ut tinctura caryophyllorum & cinnamomi, per aquam vitæ extracta. Taurinenſis Imago, ferè ubique purpureo atroque conſtat, nec aliud pænè quidquam niſi vulnus habet: quamvis etiam lineamenta totius corporis diſtinctè ſatis adumbrat, ita ut corporis totius externæ ſpeciei ex flavo diluto atque albeſcente delineatæ, ſtigmata vulnerum omnium appicta videantur.

Supereſt picturæ modus ac ratio, quam affirmo non modò non manu factam, ſed etiam ſupra naturæ vires: primùm, quia inqui-

S. Sindon Taurinenſis.

S. Sudarium Biſontinum.

Sindon Taurinenſis refert corpus Chriſti cruentum, et recens de Cruce depoſitum; Sudarium verò Biſontinum exhibet illud idem jam lotum et [illegible], et in ſepulchro [illegible]

pag 113

inquinari tantùm debuerant lintea ſacro Chriſti corpore, vel cruento, vel perunĉto; at non tam diſtinĉtè depingi. Deinde quia Sudarium ſub inſtitis toti corpori circumvolutum credimus; cùm tamen anterioris tantùm faciei lineamenta hauſerit. Denique non apparet latior vultus in ſacris Linteis, quàm qui homini in planâ tabulâ ex arte depiĉto convenit; eſſet autem multò latior, ſi ex naturali dumtaxat genarum attaĉtu colorem contraxiſſet: quod experiere, ſi larvam aut mappam vultui admoveas, deinde id quo totus vultus tegebatur, in planum extendas; tunc enim multò latiùs excurret, & ultra naturalis ſymmetriæ leges. Voluit nimirum Chriſtus in ſacris Linteis non ſuæ tantùm mortis, ſed etiam externæ corporis conformationis extare monumentum. Sudarium Veſontinum, quod tibi ſermone haĉtenus depinxi, en tibi in eĉtypo, ad prototypum quam fieri potuit accuratiſſimè expreſſo, unà cum Sindone Taurinenſi, oculis ſubjicio.

Inſerenda hic Imago S. Sudarii Veſontini & S. Sindonis Taurinenſis.

CAPUT XXXIII.

De Sudario Edeſſeno.

PRÆTER imagines ſepulchrales Chriſti Domini, aliæ fuerunt in Orbe Chriſtiano ἀχειροποίητοι, quas ipſe vivens antequam pateretur, & in paſſione ipsâ divinitùs impreſſit in linteis. Φέρεται δὲ καί τις ἱστορία, inquit Joannes Damaſcenus, ὡς ὁ Κύριος, Lib. 4. c. 17. Αὐγάρου τοῦ τῆς Ἐδεσσηνῶν πόλεως βασιλεύοντος, ζωγράφον ἀποστείλαντος τὴν τοῦ Κυρίου ὁμοιογραφῆσαι εἰκόνα, μὴ δυνηθέντος τοῦ ζωγράφου διὰ τὴν ἀποστίλβουσαν τοῦ προσώπου λαμπρότητα, αὐτὸς ἱμάτιον τῷ οἰκείῳ προσώπῳ τῷ θείῳ καὶ ζωοποιῷ ἐπιθεὶς, ἐναπεμάξατο τῷ ἱματίῳ τὸ ἑαυτοῦ ἀπεικόνισμα, καὶ οὕτως ἀπέστειλε τοῦτο ποθοῦντι τῷ Αὐγάρῳ, *Hiſtoriæ proditum eſt, cùm Abagarus Edeſſæ Rex eo nomine piĉtorem miſiſſet, ut Domini imaginem exprimeret; neque id piĉtor ob ſplendorem ex ipſius vultu manantem conſequi potuiſſet, Dominum ipſum divinæ ſuæ ac vivificæ faciei pallium admoviſſe, imaginemque ſuam ei impreſſiſſe; ſicque illud ad Abagarum, ut ipſius cupiditati ſatisfaceret, miſiſſe.* Eadem ferè è civitatis Edeſſæ tabulariis & archivis habet Nicephorus: *Eo quo in Chri-* Lib. 2. c. 7.

ſtum deſiderio tenebatur perculſus (Abgarus Rex Edeſſenorum) *pictorem eximium ad eum miſit, eíque ut diligenter & accuratè faciem ejus in picturâ effingeret, imaginemque pro deſiderato illo ſibi afferret, imperavit. Et ille quidem venit, atque in loco ſublimiore ſtans, pingere Chriſti vultum, ut decebat, conabatur. Cùm verò cœptum opus non ſuccederet (divinus quippe ſplendor & gratia in ejus vultu coruſcans impedimento erat) re eâ cognitâ, Salvator textum lineum petit, in eoque priùs loto faciem ſuam exprimit, & ad Abgarum mittit.* Eamdem Imaginem poſteà Leo Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Lector, cùm deſcendiſſet in Syriam cum Regiis Apocriſariis, *Edeſſæ adorari & ho-*

a Act. 5. *norari à populo vidit*, ut ipſemet teſtatur in ſecundâ [a] Syno-

b Lib. 17. c. 26. do Nicænâ. [b] Nicephorus alibi, & [c] Euagrius antiquior nar-

c Lib. 3. c. 26. rant, quomodo urbs Edeſſa à Choſroë Perſarum Rege oppugnata, ſervata fuerit per illam τὴν θεότευκτον εἰκόνα ἣν ἀνθρώπων χεῖρες οὐκ εἰργάσαντο, *divinitus fabricatam Imaginem, quam hominum manus non effinxerant;* quamque vocabant Edeſſeni *ſuæ civitatis Cuſtodem & Conſervatricem;* ex Oratione Conſtantini Porphyrogeniti. Eam tandem tranſlatam fuiſſe Edeſſâ Conſtanti-

Anno 944. n. 5. nopolim, oſtendit Baronius anno Chriſti D. CCCC. XLIV. Conſtantini cum Romano Lacapeno Imperii conſorte XXXIII. Cau-

Tom. 3. Annal. ſam & modum priſci Scriptores habent. Zonaras in Romano Lacapeno: Τούτου τῶν σκήπτρων κρατοῦντος, καὶ τὸ ἀχειρότευκτον ἐκτύπωμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὸ θεῖον χειρόμακτρον ἐκομίσθη πρὸς τὴν προκαθημένην τῶν πόλεων. εἶχε μὲν γὰρ τέως τοῦτο ἡ Ἔδεσα· ἡ δὲ ἁλῶναι παρὰ τῶν Ῥωμαίων πολιορκούντων αὐτὴν ἐκινδύνευεν, κατεχομένη παρὰ Ἀγαρηνῶν. ἵν᾽ οὖν φύγοιεν οἱ Ἐδεσενοὶ τὴν ἐκπόρθησιν, λύτρον ταύτης τὸ θεῖον παρέσχον ἐκτύπωμα. *Eodem* (Romano) *rerum potiente, Chriſti effigies nullis facta manibus, & divinitus in linteo expreſſa, in Imperatoriam urbem eſt tranſlata. Eam tum Edeſſa habuerat; quæ cùm in periculo excidii eſſet, Agareni qui tum urbem tenebant, incolumitatem hac effigie à Romanis redemerunt.* Paulò aliter Curopalates: *Cùm Romanorum copiis Edeſſa obſideretur, Edeſſeni malis obſidionis graviter oppreſſi, Legatos ad Imperatorem miſerunt, petentes ut exercitus ab obſidione recederet; ſeque polliciti ſunt pretium daturos ſanctam Chriſti effigiem: ſolutâ igitur obſidione tradita eſt Imago, & ad Regiam urbem producta, eam excipiente, Impe-*

Imperatore, cum ſplendido atque decenti ſatellitio, per Regii cubiculi Præfectum Theophanem. Rem totam, uti geſta eſt, oratione longâ proſequitur Conſtantinus ipſe Porphyrogenitus filius, ubi ſcribit, Romanum Lacapenum (qui hujus tranſlationis ergò Edeſſam miſerat Abramium Samoſatæ Epiſcopum) ſedulò advertiſſe, ne in traditione Imaginis deciperetur, néve antigrapha pro autographâ concederetur: extabat enim quædam alia, quæ deſcripta fuerat propter Perſicum bellum; & altera ſimilis, quæ celebrabatur in Eccleſiâ Neſtorianorum: ambas penes ſe aliquanto tempore habere voluit Imperator, quas deinde archetypâ ſibi traditâ reſtituit. Inde multis recenſet Conſtantinus, quænam in itinere miracula virtute ſacræ Imaginis contigerint. *Cæci* (inquit) *ex improviſo aſpiciebant, & claudi reddebantur ſani membris integris; ſaltabant qui longo tempore in lecto decubuerant, & ſani fiebant quibus erat manus arida, & fugabatur omnis morbus & infirmitas.* Tum ſubjungit, Conſtantinopoli repoſitam in Phari templo, & ibi conſervatam *ad gloriam fidelium, cuſtodiam Imperatorum, tutelam totius civitatis, & ſtatus Chriſtianorum.* Celebrata eſt ſolemnis illa depoſitio decimâ ſextâ Auguſti, quâ die hæc habentur in Græcorum Menologio: *Commemoratio Imaginis non manu factæ Domini Dei & Salvatoris noſtri* JESU *Chriſti ex urbe Edeſſâ egreſſæ, & in hanc à Deo ſervatam & Regiam urbem deportatæ.* Circa hæc eadem tempora de hac Imagine hoc mirum contigit: *Photium Patritium Conſtantinus Porphyrogenitus Imp. miſerat cum literis ad S. Paulum in monte Latro anachoretam. Ille cùm ad virum ſanctum perveniſſet, datíſque ac receptis jam litteris ad reditum accingeretur, unum ab eo Sanctus petiit, ut non manufactæ Chriſti imagini, quam Mantile ſanctum appellare mos eſt, lineum æquale velum applicaret, idque ſibi mittere non gravaretur. Factum eſt quod poſtulabat, miſſumque velum ex animi ſententiâ, quod cùm expandiſſet, Chriſti effigiem in eo ad amuſſim expreſſam, & figuram figuræ exactiſſimè reſpondentem vidit; aliis autem nihil tale apparebat.* Hæc è ſancti Pauli Vitâ recitat Baronius; quibus ſubdit, poſteà bellis ingruentibus, ipſaque civitate Conſtantinopolitana ſæpè captâ, & ab hoſtibus direptâ, Dei providentiâ factum eſſe, ut eadem veneranda Imago Romam perlata fuerit, ubi hactenus An. 944.

nus colitur in titulo S. Silveſtri. Alii Genuæ Liguriæ urbe ſervari volunt, in templo divi Bartholomæi. Haud dubiè primigenia eſt uno in loco; altera miraculo expreſſa in alio.

CAPUT XXXIV.

De Sudario Veronicæ.

PROPERABAT cum cruce Chriſtus ad crucem, cùm in-
Luc. 23. ter Jeroſolymitanas mulieres, *quæ plangebant & lamentabantur eum*, religioſa quædam femina, nomine *Veronica*, ſtans pro foribus domus ſuæ, (quæ fuit angularis, teſte Adrichomio)
In. Th. lineum capitis ſui peplum Chriſto porrexit, quo faciem ſuam
n. 44. ſudore & cruore diffluentem detergeret. ille verò imaginem ſui vultus linteo perfectè impreſſit, ac Veronicæ in amoris ſui
Salmeron pignus atque monumentum reddidit. Sunt qui credant velum
Tom. 10. illud capitis Veronicæ oblongius, triplicatum fuiſſe; & imagi-
Tr. 33. nem divinitùs impreſſam, triplicem ſuſcepiſſe; quarum una ſervetur Romæ, altera Gienenſi civitate Hiſpaniæ, tertia Jeroſoly-
An. 34. mis. De ejus quæ Romæ eſt tranſlatione, libellum MS. ſervari
n. 138. in Vaticanâ Bibliothecâ teſtatur Baronius: & Joannes Molanus
Lib. 4. eam ſub Tiberio factam addit, ejuſque hiſtoriam antiquiſſimis
Imag. c. 2. conſcriptam characteribus Thomam Stapletonum Romæ per-
An. 1216. legiſſe totam. Bzovius ex veteri traditione narrat, ipſammet
n. 16. 17. mulierem Veronicam velum illud inſigne ſacro Redemptoris vultu, detuliſſe Romam, eoque ſanaſſe Tiberium Auguſtum difficili morbo laborantem: idem deinde linteum veniſſe in manus S. Clementis Papæ; poſtmodum à Conſtantino Imperatore collocatum in Baſilicâ S. Petri. Joannes VII. Papa (qui ſedit anno Domini DCC. V.) ſervando illi velo conſtruxit teſſellati operis ἱερατεῖον, quod dictum eſt, *Domus ſanctæ Dei Genitricis*, & *Sancta Maria in Beronicâ*. Innocentius III. in Sermone Dominicæ primæ poſt Epiphaniam, meminit Proceſſionis Sudarii Veronicæ, à S. Petri baſilicâ, uſque ad ædem Xenodochii S. Spiritus in Saxiâ, anno Domini M. CC. cujus verbis uſi ſunt poſteà Honorius III. & Alexander IV. Pontifices ſucceſſores. Bonifacius VIII. anno Domini M. CC. XCVIII. Sudarium Veronicæ à prædicto templo S. Spiritus (ubi priùs oſtendi ſolitum erat)

erat) ad baſilicam Principis Apoſtolorum tranſtulit; ſuiſque manibus ex eminentiore loco oſtendit, præſentibus Jacobo Aragonum & Carolo Siciliæ Regibus: atque ut eò loci tum ſervaretur in poſterum, tum à Summo Pontifice ſtatis diebus oſtenderetur, conſtituit. Denique Paulus V. idem Sudarium in novam S. Petri baſilicam transferri fecit die vigeſimâ primâ Martii, anni Domini M. DC. VI. ex inſtrumento Jacobi Grimaldi baſilicæ Vaticanæ gazophylacii Propræfecti, apud Bzovium. Loc. cit.

Imagines ad archetypum Romanum depictæ coluntur publicè multis locis. Celebres ſunt in Galliâ duæ: una quæ populo exhibetur Cadurci, in Vaſconiâ: altera in Diœceſi Laudunenſi, magno peregrinantium concurſu colitur, in Cœnobio Virginum Inſtituti Ciſtercienſis, quod Monaſteriolum vocant, vulgò *Monſtreüil les Dames*. Eam anno M. CC. XLIX. Româ miſit Jacobus Pantaleo, gente Gallus, patriâ Tricaſſinus (qui factus poſteà Urbanus Quartus Papa) rogatus per ſororem ſuam, Monaſterioli, ut ajunt, Monialem. Placet Epiſtolam ipſius è Gallico Latinè redditam hîc ſubjicere.

Venerabilibus & devotis Sororibus, dilectis in Domino, Abbatiſſæ & Religioſis Conventus Monaſterioli, Jacobus de Trecis, Archidiaconus Laudunenſis, Sancti Patris noſtri Papæ Cappellanus, ſalutem, ac poſtmodum integram perfectámque fruitionem, & claram viſionem boni diu expetiti. Per relationem chariſſimæ ſororis noſtræ intelleximus, quòd ex ardenti affectu deſideratis videre, & apud vos habere faciem & figuram noſtri Salvatoris, quam in noſtrâ habemus cuſtodiâ, cum quâ viſus eſt in terris, & verſatus cum hominibus ſpecioſus præ filiis hominum: quódque ex ejus contemplatione, devoti affectus veſtri magis accenderentur, & intellectus veſtri puriores redderentur. Nos igitur qui lubentiſſimè volumus procurare ea omnia per quæ poſſitis acquirere gratiam Dei in hoc mundo, & æternam gloriam in futuro; cupientes, quantum in nobis erit, ſatisfacere ſanctis deſideriis ſupradictæ ſororis noſtræ dilectæ, mittimus vobis ſanctam Faciem ſuperiùs memoratam. Neque attendite, quòd invenietis eam decolorem & flaccidam. Nam ut ii, qui ſemper reſident ſub aëre temperatè frigido, & quieſcunt continuò in locis amœnis, habent carnem albam & delicatam; & è contrà, qui verſantur per-

petuò in agris, habent peruſtam, nigricantem & alteratam: ita fuit hæc beata Facies ſole & ardore tribulationum decolorata, ut habetur in Canticis, cùm Dominus noſter laboraret in agro hujus mundi, pro redemptione noſtrâ. Idcircò vos rogamus enixè, ut propter reverentiam illius quem repræſentat, recipiatis eam, ut ſanctam Veronicam, ſeu veram ipſius imaginem & ſimilitudinem: tractetis eam piè, leniter & condecorè, ut ex ejus contemplatione meliùs habeatis. Memores noſtri eſtote in veſtris ſanctis precibus & meditationibus; & certò credite, quod cum maximo honore & veneratione hîc videtur; nobis ea quippe per ſanctos viros conceſſa. Actum anno gratiæ M. CC. XLIX. *tertiâ Julii, die Lunæ poſt Feſtum ſanctorum Petri & Pauli.*

Theodoricus de Brabantiâ Dunenſis Abbas in Comitatu Flandriæ, Eccleſiæ ſuæ conſecrationem curaturus per Radulphum Morinenſem & Joannem Tornacenſem Epiſcopos, anno Domini M. CC. LXII. ſacram illam Imaginem eò detulit è Monaſteriolo, quo mage ſolemnis foret novæ Baſilicæ dedicatio: & verè ibi virtute illius, multis infirmis ſanitas reſtituta eſt; cæcis viſus, ſurdis auditus, mutis loquela, & claudis greſſus. Eadem ad Fanum S Quintini delata, anno M. CCCC. XCV. laborantibus ex oculis maximè opitulata eſt. *Ex monumentis Monaſterioli, & Eccleſiæ Dunenſis.*

CAPUT XXXV.

De aliis Imaginibus Chriſti Domini non manufactis.

NON dubito alias Imagines è primigeniâ Romanâ per admotionem miraculo in velis expreſſas, uti ex Edeſſenâ factum ſuprà oſtendimus; maximè cùm doceat antiquiſſimus Auctor Simocatta, quamdam Chriſti effigiem, ſine pictoris aut hominis arte factam, Mauritii Imperatoris ævo fuiſſe Conſtantinopoli, ſeu potiùs in Romanorum caſtris, cujus haberent archetypum Romani. Ἐπεὶ γὰρ τὸ πολέμιον παρεφαίνετο, καὶ ἦν κόνις πολλή, Φιλιππικὸς τὸ θεανδρικὸν ἐπεφέρετο εἰκασμα. Ὁ λόγος ἔκαθεν καὶ εἰς τὰ νῦν διηχεῖ θείαν ἐπιστήμην μορφῶσαι, οὐχ ὑφάντου χεῖρας * πετηνᾶσθαι, ἢ ζωγράφου μηλιάδα ποικίλαι. διά τοι τοῦτο καὶ ἀχειροποίητος παρὰ Ῥωμαίοις καθυμνεῖται. καὶ τῶν ἱεροθέων πρεσβειῶν ἠξίωται. ἀρχέτυπον γὰρ ἐκεῖνο θρη-

* γρ. τεκτήνασθαι.

θρησκεύουσι Ῥωμαῖοι τι ἄῤῥητον. Ταυτὸ ὁ στρατηγὸς τῶν σεβασμίων περιπέπλων γυμνώσας, τὰς τάξεις ἐπέτρεχε, κρείττονος καὶ ἀνταγωνίστου θάρσους ἐντεῦθεν μεταδιδοὺς τῷ στρατεύματι. *Ubi hoſtes appropinquare, pulverea nubes indicio fuit, Philippicus*, (Dux exercitus, Mauritii Imperatoris ſororius) *Dei hominíſque Jeſu Chriſti effigiem circumfert. Jam olim fama emanavit, & uſque hodie durat, eam effigiem non texentis manu comparatam, aut pictoris arte coloribuſque variatam, ſed divinitus efformatam eſſe. quocircà etiam apud Romanos, ut* ἀχειροποίητος, *id eſt, non hominis manu confecta celebratur, & ſacris diviniſque honoribus colitur: habent enim archetypum Romani, & ut ſacroſanctum quid venerantur. Hanc effigiem ſacrâ veſte (velo nempe) nudatam geſtans exercitum obibat, indeque audendi generoſam & inexpugnabilem militibus alacritatem injiciebat.* Hæc Simocatta; qui mox infrà narrat, cui ſub pugnæ tempus interim ſervandam crediderit Philippicus. Eamdem poſteà divinam iconem Priſcus, qui Philippico ſucceſſit, ad componendam exercitus ſeditionem adhibuit, ac tandem Heraclius in Perſidem contra Coſdroëm profectus, in acie circumtulit. Theophanes in Heraclio: Λαβὼν δὲ ὁ Βασιλεὺς ἐν χερσὶ τὴν θεανδρικὴν μορφὴν, ἣν χεῖρες οὐκ ἔγραψαν, ἀλλ' οἷον ἐν εἰκόνι ὁ πάντα μορφῶν καὶ διαπλάττων Λόγος, ἄνευ γραφῆς μόρφωσιν ὡς ἄνευ σπορᾶς κύησιν ἤνεγκεν. Καὶ τοῦτο πεποιθὼς τῷ θεογράφῳ τύπῳ, ἀπήρξατο τῶν ἀγώνων, πιστὰ δοὺς τῷ λαῷ, ὡς σὺν αὐτοῖς μέχρι θανάτου ἀγωνίσηται, καὶ ὡς τέκνοις οἰκείοις τούτοις συναρμώσηται. *Acceptâ Imperator in manus effigie, quæ Chriſtum Deum & hominem referebat, nullis efficta manibus, ſed quam illud quod omnia format & effingit Verbum, velut in imagine, ſine picturâ figuram, tamquam ſine ſatu & ſemine partum edidit. Fretus hac divinitus effigiatâ formâ, certamen aggreſſus, fidem militibus populoque ſuam aſtrinxit, ſe vivum mortuumque cum illis veluti ſuis germaniſque liberis devinctum, in bello & acie perſeveraturum.* De hac Perſicâ expeditione idem cum Theophane narrat Cedrenus, nempe Imaginem Chriſti ab Heraclio in acie manu geſtatam: & prætereà addit, eamdem ab ipſo contra Phocam profecto, ex Africâ Conſtantinopolim cum claſſe deportatam; cùm ait: Ὁ δὲ Ἡράκλειος πλοῖα πολλὰ ἐξ Ἀφρικῆς ἐξοπλίσας, καὶ στρατὸν κατὰ Κωνσταντινούπολιν κατέλαβεν, ἐπιφερόμενος

Lib. 2. c. 3.

καὶ

καὶ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: *Interim Heraclius cum magnâ & armatâ claſſe Conſtantinopolim appellit, ſecum ferens etiam Servatoris noſtri imaginem, nullo manus miniſterio factam.*

Ex his habes, Mauritio & Heraclio imperantibus, imaginem ἀχειροποίητον ſervatam fuiſſe Conſtantinopoli, & inde per exercitus Duces in caſtra non ſemel deportatam. Verùm ævo Tiberii Secundi, qui Mauritio genero Imperium tradidit, in eadem urbe jam religioſiſſimè cuſtoditam conſtat ex Græcorum Menologio, undecimâ Auguſti, ubi hæc leguntur: Διήγησις περὶ τῆς ἀχειροποιήτου εἰκόνος, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Narratio de non manu factâ imagine Domini & Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti.* Et verò conjicere auſim, jam tunc in acie prælatam (anno Chriſti D. LXXXI.) cùm Tiberius Regem Perſarum Choſdroëm, poſt obitum Juſtini, Romanum Imperium invadentem, per ſtrenuiſſimos Duces Juſtinianum Juſtini nepotem & Mauritium variis præliis fudit; ipſamque Perſidem penitùs devaſtavit. Nummi Tiberii & Juſtiniani nomine cuſi id videntur innuere, in quibus averſis effigies Chriſti uſurpata primùm conſpicitur, à divinâ illâ Imagine forſitan mutuata: aureum unum ſic deſcribit Nummographus:

D. N. JUSTINIANUS ET TIBERIUS PP. A. *duæ facies.*

D. N. IHS. CHRIST. REX REGNANTIUM. *imago Chriſti cum cruce.* alterum Juſtiniani ſolius, etiam ex auro, vidi aliàs hac formâ:

Admi-

Admiranda porrò primis illis ſæculis patrata Conſtantinopoli, virtute ſacræ Imaginis, narrantur in Græcorum Menæis, quæ non abs re viſum eſt hîc adnectere: Ἐν ταῖς ἡμέραις Τιβερίου τοῦ βασιλέως, θαῦμα μέγα καὶ παράδοξον γέγονε. Γυνὴ γάρ τις τοὔνομα Μαρία, συγκλητικὴ Φιλόχριστος, τὴν ἀξίαν Πατρικία, χήρα οὖσα, περιέπεσε πάθει χαλεπῷ καὶ ἀνιάτῳ· καὶ ἀποκαμοῦσα ἀπὸ πάσης ἀνθρωπίνης βοηθείας, ἀνέθετο ἑαυτὴν τῷ Θεῷ καὶ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. Ἔννοιαν τοίνυν ἀγαθὴν ὑποθεμένη ἑαυτῇ, ἀποστέλλει πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἁγίας δεσποτικῆς καὶ ἀχειροποιήτου εἰκόνος, ἀφικέσθαι πρὸς ἑαυτὴν ἀξιοῦσα. Τῶν δὲ παραγενομένων, προσέπεσε τοῖς ποσὶν αὐτῶν, λέγουσα· Δέομαι ὑμῶν κύριοί μου, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας μου συνεχώρησέ με μαστίζεσθαι ὑπὸ χαλεπῆς νόσου καὶ ὀλεθρίας, βούλομαι ἡ ταλαίπωρος καὶ ἀναξία, δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων ὑμῶν, δέξασθαι τὸν δεσποτικὸν καὶ ἅγιον χαρακτῆρα εἰς τὸν πανευτελῆ μου οἶκον ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ ἴσως δι' αὐτοῦ ποιήσει ἔλεος μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ, τήνδε τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς κατάστασιν ἐπιστάμενοι, ἤγαγον τὸν ἅγιον χαρακτῆρα. Καὶ τῆς ἁγίας ἀνοιχθείσης θήκης, προσεκύνησεν ἡ γυνὴ καὶ ἠσπάσατο; καὶ λαβοῦσα βαβίκινον μίτον ἰσόμετρον τῆς ἁγίας εἰκόνος, τέθεικεν ἐπάνω αὐτῆς· εἶτα βαλοῦσα αὐτὴν εἰς καθαρὸν σκρίνιον, ἠσφαλίσατο δι' αὐτῆς καὶ ἀποτιθεῖσα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ αὐτῆς, ἐφωταγώγει λαμπρῶς ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα, λειτουργοῦσα. Πληρωθεισῶν δὲ τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ἤρξαντο αἱ ὀδύναι τῆς γυναικὸς γίνεσθαι σφοδραὶ καὶ ἀφόρητοι, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτὴν μηδὲ τῆς κλίνης ἀναστῆναι. Προσκαλεσαμένη δὲ μίαν τῶν παιδισκῶν ἣν εἶδε καθαρωτέραν, φησὶ πρὸς αὐτήν· Δέξαι τὴν θήκην τῆς ἁγίας εἰκόνος, ὅπως προσκυνήσω, καὶ εὕρω μικρὰν ἀνάπαυσιν τῆς συνεχούσης με σφοδρᾶς ὀδύνης. Ἡ δὲ προσελθοῦσα εἰς τὸ εὐκτήριον, ἴδε θαῦμα μέγα καὶ φοβερὸν καὶ παράδοξον· φλὸξ γὰρ πυρὸς εἰς πλησιονὴν γεννηθεῖσα ἐκ τῆς ἁγίας θήκης ἐκείνης, ἀνέρχετο μέχρι τοῦ στέγους, καὶ καθάπτουσα τὸ ὅλον θυσιαστήριον, κατήρχετο μέχρι δαπέδου, μηδὲν τὸ σύνολον τὸ θυσιαστήριον βλάπτουσα. Καὶ ἐκπλαγεῖσα ἡ παῖς ἔπεσε χαμαί. δραμοῦσα δὲ ἑτέρα, ἀπήγγειλε τῇ κυρίᾳ αὐτῆς. Ἡ δὲ κατάφοβος γενομένη, κατῆλθε τοῦ κλινιδίου, καὶ βίᾳ πρὸς τὸ εὐκτήριον ἀπελθοῦσα, καὶ τὴν φλόγα ἰδοῦσα, τὸ Κύριε ἐλέησον ἀνεβόησεν· εἶτα μετεκαλέσατο τοὺς λειτουργοὺς μετὰ σπουδῆς. Συνηκολούθησεν δὲ αὐτοῖς καὶ ὄχλος πολὺς, καὶ πάντες ἰδόντες τὸ παράδοξον, κατεπλάγησαν. Ἀνερχομένης δὲ τῆς φλογὸς καὶ κατερχομένης ὥσπερ ὀθόνης πλοίου ὑπὸ ἀνέμου σφοδροῦ

ῥιπιζομένου, ἔκραζον πάντες τὸ Κύριε ἐλέησον ἐπὶ ὥρας πολλάς. Γενομένης δὲ ἱερατικῆς εὐχῆς, κατέπεσεν ἡ φλὸξ, καὶ ἀνοίξαντες τὴν θήκην, εὗρον τὴν ἁγίαν δεσποτικὴν καὶ ἀχειροποίητον εἰκόνα ἀσινῆ καὶ ἀλώβητον. Λαβόντες δὲ καὶ τὸ βαβίκινον τμῆμα, ὃ ἐπέθηκεν ἡ Πατρικία, εὗρον ἐν αὐτῷ ἕτερον χαρακτῆρα δεσποτικὸν ἀχειροποίητον, ὢ τοῦ θαύματος, ὅμοιον τῷ πρωτοτύπῳ. Δοξάσαντες δὲ τὸν Θεὸν ἐπὶ τούτῳ πάντες, καὶ ἀσπασάμενοι αὐτὸν, ἔθηκαν ἐπὶ τὸ ἄλγος τῆς γυναικὸς, καὶ εὐθέως αἱ ὀδύναι ἀπηλάθησαν, ἡ δὲ νόσος ἐδραπέτευσε, καὶ ἡ γυνὴ ἰάθη, καὶ τελείως εἰς ἑαυτὴν ἐλθοῦσα, ἀνέστη δοξάζουσα τὸν Θεὸν σὺν πᾶσι τοῖς ἐλθοῦσι μετὰ τῶν πρεσβυτέρων. *Tiberio, qui Mauritium præceſſit, imperante, ingens planéque inſolens miraculum accidit. Matrona quædam, cui Mariæ nomen fuit, è Senatorio ordine, Patriciâ ſtirpe nata, religioſa admodum, orbata viro, in gravem & mortiferum inciderat morbum, cui nullâ ope humanâ ſuccurri poterat. Commendanti ſuam ſalutem D. N. Jeſu Chriſto, res bona in mentem venit, Presbyteros ſacroſanctæ illius à Domino ſinè manus operâ factæ Imaginis cuſtodes, per certos homines accerſit. Præſentibus ſupplex advoluta, Obſecro, inquit, Domini mei, quandoquidem ob culparum mearum noxas, à Deo, gravi periculoſoque morbo caſtigor, cupio infelix ego & indigna, per veſtras preces, ſanctam Domini effigiem ad dies quadraginta in viliſſimas ædes meas transferri; fortè per illam à Domino miſericordiam impetrabo. Sacerdotes animadverſâ cognitaque illius pietate & religione, ſacram Domini Imaginem attulerunt. Recluſâ ergo hierothecâ, mulier venerata Imaginem & exoſculata, accepit telam bombycinam, ejuſdem cum ſacra effigie magnitudinis, illamque imagini Domini impoſuit. Deinde imaginem Domini ita tectam, mundiſſimo ſcriniolo incluſam cuſtodivit, firmataque per eam, in ſacrario ſuo collocavit, & luminibus magnificè illuſtratum, dies totos quadraginta aſſiduè coluit. Die jam quadrageſimo elapſo, feminæ cruciatus rediere graviſſimi, adeoque intolerandi, uti ne de lectulo quidem ſe levare poſſet. Vocatæ ergo ex ancillis alteri, quam caſtiorem noverat, Vade, inquit, adfer ſacræ imaginis arculam, ut adoratâ illâ, aliquod inde dolorum meorum levamen recipiam. quæ ingreſſa ſacellum, vidit prodigium formidabile inexpectatum. Flamma (ad aſſerendam ſacræ imaginis fidem) ex hierothecâ illâ ad laquearia uſque erupit,*

arám-

arámque totam complexa, ad pavimentum uſque deſcendit, nec labem interim ullam altari intulit. Attonita puella concidit, alteráque curriculo Dominæ rem denuntiat: quæ territa de lectulo deſcendit, & totis connixa viribus, ad ædiculam adrepſit, conſpectáque flammâ exclamavit, Kyrie eleiſon: móxque accerſivit Sacerdotes, quos magna hominum comitata copia; qui omnes viſo inuſitato miraculo perculſi ſunt. Flammâ autem adſcendente ac deſcendente, non ſecùs ac velum in navigio à tempeſtate vehementer jactatum, omnes ad multas horas Kyrie eleiſon ingeminarunt. Fuſis autem precibus flamma evanuit, apertáque capſulâ, ſanctam Domini effigiem ſine manu expreſſam, illæſam intactámque reperêre: quin & telam illam ſericam à Patriciâ impoſitam alteri imagini tollentes, eamdem prorſus, ac genuinâ illi archetypæ (ô ſtupendum miraculum!) Domini formâ, ſine ullius ope inſignitam, invenerunt; laudatóque ſuper hoc beneficio Numine, exoſculantes imaginem, feminæ laboranti impoſuerunt, ſubitóque morbi dolores omnes abſterſi, muliérque ſibi penitùs reſtituta ſurrexit, Deóque debitas laudes, cum toto Sacerdotum & populi cœtu perſolvit. Hæc Menæa: in quibus deinde traditur, venerandam illam matronam, ſub vitæ finem, effigiem miraculo expreſſam in Cœnobio Melitinenſi S. Aſſumptionis reponi curaſſe; unde ablata per Sergium Patriarcham, novo miraculo, Deo ſic volente, eſt reſtituta. Hucuſque de Imaginibus Chriſti Servatoris ἀχειροποιήτοις: de quibus ſi quæratur, quî factæ illæ fuerint; & quidem hæ poſtremæ per velaminum ad primigenias applicationem; in mantili verò Abagari, & Veronicæ peplo, per contactum vultus Chriſti, aut ſudi, aut ſudore diffluentis: dicam ego omnes eas (non ſecùs ac ſepulchrales) miraculo factas fuiſſe; ut eſſent perennes & egregii typi amoris Chriſti Domini erga miſeros mortales; *ut per eas* (verba ſunt Sextæ Synodi Conſtantinopolitanæ) *manu duceremur in memoriam ſuæ in carne converſationis, paſſionis, ſalutiferæ mortis, & prætereà mundo factæ redemptionis.* Affirmabo prætereà illas, *digito Dei,* (ut loquitur Baronius) ſive divinæ virtutis potentiâ depictas; uti velum illud ſacris Imaginibus divinitus pictum, & appenſum in Eccleſiâ S. Stephani Protomartyris, in Uzalenſi Africanæ provinciæ civitate, de quo multa Euodius, ejus loci Epiſcopus, æternæ memoriæ ſcriptis

Can. 83.

An. 392. num. 59.

prodidit. De quibus omnibus ſi aliquis adhuc dubitet, *cogitet* Lib. 2. de Sacram. p. 4. c. 11. *ille facientem* (inquit Hugo de S. Victore) *& deſinet eſſe mirabile quidquid erit; & ſi mirabile eſſe non deſierit, tamen impoſſibile non erit: nam ſi factor omnipotens cogitatur, non erit impoſſibile quidquid erit.*

CAPUT XXXVI.

Quis cultus exhibendus Linteis ſepulchralibus Chriſti Domini?

EXCELLENTISSIMUS planè, ſi quis alius rebus ſacris exhiberi ſoleat: hactenus enim ſatis, opinor, docuimus, Lintea iſta ſanctiſſima, Chriſti Servatoris eſſe imagines non arte humanâ, ſed divinâ expreſſas manu; & inter præcipua Religionis noſtræ pignora jure quàm optimo cenſeri. Neque enim alio ducta ſunt colore harum imaginum præcipua lineamenta, quàm Chriſti ſanie pretioſâ, unguentis, & cruore purpureo, quem in 3. p. q. 54. art. 2. ejuſmodi notis & veſtigiis liceat obſervare. Aliquid certè ſanguinis in terris etiamnum ſupereſſe concedit Cajetanus, ubi diſtinguit inter ſanguinem vitalem & nutrimentalem. Vitalem ſive Lib. de Anat. vivor. pulſatilem ait Galenus à ſiniſtro cordis ventriculo per aortam ferri in totum corpus; cujus è ſinu cordis excluſionem, inferre tradunt Medici vivifici nectaris paupertatem. Nutrimentalem verò vult fortè Cajetanus eſſe illum ſanguinem, qui ſucceſſivè ad continuam nutritionem in hepate Chriſti mortalis gignebatur, eumque non fuiſſe totum à Chriſto reſurgente denuò collectum: Tom. 2. 3. p. d. 47. ſ. 2. quod etiam concedit Suarez, cùm corpus humanum tantæ copiæ capax non ſit. Pius II. in Bullâ ad Abbatem S. Mariæ, Xantonenſis Diœceſis, hanc opinionem non eſſe fidei contrariam definivit: *Nos* (inquit) *qui de prædictis certam notitiam habemus, attendentes, quòd veritati fidei nullatenus repugnat, affirmare Redemptorem noſtrum de ſanguine præfato, ob ipſius paſſionis memoriam, aliquam partem in terris reliquiſſe*, &c. Gloriatur Mantuana Eccleſia, habere ſe de ſanguine qui fluxit de latere De Script. Eccleſ. in S. Athanaſio. Chriſti Salvatoris, (non de latere imaginis ipſius crucifixæ in Syriâ, in Beryto civitate) eumque verum eſſe Domini ſanguinem, An. 804. declaravit Leo III. Pontifex ante annos octingentos, ut notat

Bel-

Bellarminus: & Baronius aſſerit, extare Romæ Diplomata Pontificis, in quibus ſanguinis illius veritas confirmatur. Scribit etiam Matthæus Pariſienſis, miſſum fuiſſe ab Jeroſolymitano Patriarchâ vaſculum cum vero Chriſti ſanguine, ad Henricum III. Angliæ Regem, ſuſceptumque cum incredibili celebritate, prædicantibus Epiſcopis, & rationem reddentibus de veritate illius ſanguinis. In Galliæ Narbonenſis urbe S. Maximini, ſervatur verus ſanguis Chriſti Domini, phialâ vitreâ concluſus; qui quotannis die Veneris ſancto, dum paſſionis Dominicæ Officium recitatur, maximo miraculo cernitur per ſe attolli & ebullire. Sixtus IV. in Opuſculo de Sanguine Chriſti, affirmat, verum ejus ſanguinem & imaginem conſpici in Sindone Camberienſi: quod laudat & amplectitur Julius II. in Bullâ, quâ anno M. D. VI. Sindoni illi Feſtum diem, ac proprium Officium conſtituit, ut alibi retulimus. Quare injuriâ cenſuit Turrecremata, erroneum ac temerarium eſſe, verum ejuſmodi ſanguinem in terris agnoſcere. Ipſe denique Vaſquez aliquam particulam effuſi à Chriſto ſanguinis, fatetur ſupereſſe in *ſpinis*, *in clavis*, *ligno crucis*, *ſudario*, *& aliis*; non in propriâ tamen formâ ſanguinis, ſed coloris cujuſdam purpurei.

In Henrico III.

In Can. Invitat. d. 2.

3. p. d. 36. c. 8. n. 42.

Verùm quidquid de hac controverſiâ ſtatuatur, facile fuerit noſtram aſſertionem de cultu Sudariis debito comprobare, ſi obſervaris, aliud longè eſſe, imaginem *per ſe* adorari, & aliud, *propter ſe*: ſicut etiam plurimùm differunt, exemplar adorari in imagine, & imaginem adorari propter exemplar. Fatentur ſiquidem omnes Catholici, numquam imaginem propter ſe adorari, cùm non ſit propriè capax excellentiæ, cui nos ſubmittamus; (eſt enim res inanima:) multi tamen contendunt adorari in ſe, hoc eſt, non in alio, aut cum alio, quod ſimul adoretur. Cùm igitur imago adoratur propter exemplar, in ſe tamen adoratur, & proximè actum illum terminat; licet tota ratio ejuſmodi cultus & obſervantiæ, ſit ipſum exemplar quod in imagine exprimitur; non ſecùs ac dum obſervatur Legatus propter Regem, illa dubio procul obſervantia Legato, non tamen propter ſe, ſed Regis cauſâ exhibetur: & tota ratio volendi medium quod per ſe concupiſcitur, eſt finis. Quando verò aſſerimus, exemplar adorari in imagine in quâ refulget, ſive imaginem non adorari per ſe, ſed aut per

 aliud,

aliud, aut in alio, volumus ipſum prototypum non modò eſſe motivum adorationis, ſed ipſam etiam materiam & terminum proximum: primariò enim adoratur, & imago non niſi cum illo; ita ut ne mente quidem & intellectu ſejungi queat imago à prototypo. ex quibus efficitur, ut unicus ſit imaginis & exemplaris cultus. Quare cùm veriſſima ſit illa antiquorum tum Patrum tum Theologorum ſententia, quæ imaginem ab exemplari ſecerni vetat, & unicum utriuſque cultum agnoſcit, quo ſcilicet prototypon in ſuo typo obſervetur; apparet quàm ſancto cultu colendæ ſint hæ divinæ Chriſti effigies. Debet igitur ſemel ſtatui noſtra hæc de Imaginum veneratione ſententia: quod ſanè pridem accuratè præſtitit Vaſquez, tertiâ parte, diſputatione centeſimâ octavâ; ubi omnium veterum paſſim fuiſſe confirmat, capite ſecundo. Apertus eſt omnino S. Thomæ ſenſus, ibidem, quæſtione XXV. articulo III. docet enim eamdem imagini Chriſti, quæ ipſi Chriſto, tribuendam adorationem, latriæ ſcilicet; quod ibidem articulo IV. de Cruce iterùm inculcat; licet ille loquendi modus commodâ egeat, uti dicemus, expoſitione.

Lib. 1. pro Can. Ap. cap. 25. Franciſcus quoque Turrianus, hæreſeôn impugnator acerrimus, idem probat ex Nicephoro Patriarchâ Conſtantinopolitano, qui Dialogo *Orthodoxus*, quærenti hæretico, quibus ſacris paginis conſtet adorandam Chriſti imaginem, reſpondet, *ibi ſcriptum eſſe, ubi ſcriptum eſt adorandum eſſe Chriſtum, ſiquidem inſeparabilis eſt à prototypo effigies.* Et paulò pòſt pergit oſtendere, unum eſſe, imaginem & exemplar, non naturâ, ſed σχέσει, habitudine. *Deus & homo dicitur Chriſtus ſignificatione nominis, & naturâ divinitatis & humanitatis: imago verò ejus, ſignificatione nominis dicitur Chriſtus, non autem naturâ divinitatis & humanitatis, habétque communionem nominis & honoris, atque adorationis cum prototypo.* Reliquos Patres dabit Vaſquez:
Cap. 18. omnium inſtar ſit Baſilius, qui libro de Spiritu ſancto ad Amphi-
Orat. 1. & 3. de Imag. lochium, (quod etiam uſurpatur à Damaſceno, & in Septimâ Synodo, actione quartâ à Joanne Presbytero) ſic ait: Ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκών, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς· οὔτε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα διαμερίζεται. Ὡς γὰρ ἡ κρατοῦσα ἡμῶν ἀρχὴ καὶ ἐξουσία μία, οὕτω καὶ ἡ παρ' ἡμῶν δοξολογία μία, καὶ οὐ πολλαί, διότι ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. *Quia Rex etiam dicitur*

tur Regis imago, & non duo Reges; neque enim Imperium ſcinditur, neque gloria dividitur. Quemadmodum ergo principatus & poteſtas una eſt, quæ nobis dominatur; ſic etiam & glorificatio à nobis una eſt, & non multæ, propterea quod imaginis honor ad exemplar tranſit. Quibus verbis optimam cauſam reddit Baſilius, cur una ſit Regis & imaginis Regiæ glorificatio, quia unum eſt utriuſque imperium & dignitas: nulla ſiquidem alia dignitas & excellentia cui nos ſubmittamus, eſt in imagine inanimâ, quàm ipſiuſmet exemplaris quod in ipsâ refulget; ac proinde incapax prorſus eſt imago affectus illius interni, quo alteri propter ſummam ejus præſtantiam nos ipſos ſubmittimus, ejuſque ſigna prodimus exteriùs. In illo autem interno affectu conſiſtit adoratio, non autem aut in oſculis, aut in genuflexionibus, quæ proximè ipſa afficiunt ſimulacra. Quod magis illuſtratur à contrario: quis etenim dicat, imaginem injuriæ cujuſpiam capacem, ſi vel leviter ſejungatur à prototypo?

Denique favet prorſus Tridentinum, quod decreto de Imaginibus ſtatuit, Imagines venerandas; *non quòd credatur ineſſe in iis aliqua divinitas, vel virtus propter quam ſint colendæ, vel quòd ab iis aliquid ſit petendum, vel quòd fiducia ſit in Imaginibus figenda, veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis ſpem ſuam collocabant; ſed quoniam honor, qui exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant, ut per Imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur.* Quæ omnia planè evincunt, quaſi participato quodam cultu, ipſi Chriſto aut patienti aut demortuo debito, obſervanda eſſe ſacra Sudaria, quæ imagines Chriſti miraculoſas eſſe toties inculcamus: quamvis hoc loquendi modo, ut latriâ dicantur colenda, meritò abſtinere nos velint [a] Vaſquez & [b] Bellarminus, conſentaneè dictis Septimæ Synodi. Latria enim ſignificat affectum interioris ſervitutis, quæ fit in ſpiritu & veritate, & ſoli Deo exhibetur: qui affectus non fertur in imaginem ſine exemplari; quod tamen illis verbis exprimi videtur, *imago adoratur latriâ.* Si verò ſignificetur, opus illud externum, quo honoramus imaginem, naſci ab interno affectu qui latria ſit; vera in quodam analogico ſenſu eſt propoſitio; quia ejuſmodi oſculum, genuflexio, aut ſignum aliud,

Seſſ. 25.

a Diſ. 110.
b Lib. 2. de Sanctis cap. 22.

aliud, quod proximè attingit imaginem Chriſti, ex latriâ procedit, qui cultus externus aliquando *adoratio* dicitur.

Denique idem de ſanctis Sudariis, quod de S. Cruce (quam ſuprà S. Thomas latriâ adorari dicebat) ſentiendum, cùm pares ubique ſint rationes; ipſique adverſarii, qui volunt imaginem diſtincto cultu ab exemplari eoque inferiori obſervari, concedunt tamen analogicè ad cultum prototypi referri; atque ita Sanctorum effigies coli *duliâ ſecundùm quid*; B. Virginis *hyperduliâ ſecundùm quid;* & Chriſti proinde *latriâ ſecundùm quid.* Sic Bellarminus libro ſecundo de Sanctis: & omnes prætereà peculiarem ſuperioremque Cruci Dominicæ cultum aſſignant, ob ſacratiſſimi Sanguinis aſperſionem, Chriſti contactum, & noſtræ redemptionis inſtrumentum: quæ rationes prorſus in ſanctis Sudariis militant, aliiſque paſſionis Dominicæ inſtrumentis, de quibus ſic Damaſcenus: Προσκυνοῦμεν τοῦ Σταυροῦ τὸ ξύλον, τοὺς ἥλους, τὸν σπόγγον, τὸν κάλαμον, τὴν λόγχην, τὴν ἱερὰν καὶ σωτήριον τὴν ἐσθῆτα, τὸν χιτῶνα, τὰς ΣΙΝΔΟΝΑΣ, τὰ σπάργανα. *Nos veneramur & adoramus ſanctæ Crucis lignum, clavos, ſpongiam, arundinem, lanceam, ſacramque illam & ſalutarem veſtem, tunicam,* SINDONES, *faſcias.*

Cap. 24. 25. | Orat. 3. de Imag.

Rectè igitur omnino Leontius Dialogo quinto contra Judæos, ut refert etiam Septima Synodus Articulo quarto: *Quemadmodum Jacob accipiens à filiis ſuis veſtem ſanguine conſperſam Joſeph, cum lacrymis oſculatus eſt, ſuiſque oculis circumpoſuit, non ipſam veſtem diligendo aut honorando hoc fecit; ſed per eam arbitratus eſt ſe Joſeph oſculari, & in manibus habere: ſic etiam Chriſtiani omnes, Imagines Chriſti tenentes, noſtráque carne oſculantes, animo videmur nobis ipſum Chriſtum amplecti.*

In his igitur ſanguinolentis Joſeph noſtri veſtibus, Joſephum ipſum, cujus vetus ille umbra fuit, toto pectore debemus venerari. Quod ad me attinet, ego divinam imaginem, quæ refulget in Sudario noſtro Biſontino, multoties ſum veneratus, tamquam auguſtiſſimum noſtræ ſalutis monumentum; & hîc ad extremum, eadem oratione compello eam, quâ olim Sudario Edeſſeno impreſſam Conſtantinus Imperator Porphyrogenitus filius:

O divina ſimilitudo ejus, quæ mutari non poteſt, Patris ſimilitudinis! O character characteris divinæ ſubſtantiæ! O venerandum

*dum & omni honore dignum ſignaculum primariæ pulchritudinis Chriſti Dei noſtri (tecum enim loquor, tamquam cum re animatâ,) conſerva & cuſtodi ſemper eum, qui piè & moderatè nobis imperat, & adventus tui memoriam luculenter celebrat, quem cum tuâ benignitate ad avitam & paternam ſedem extuliſti; conſerva ejus germen, & generis ſucceſſionem, & ſceptrorum perpetuitatem: ſtatum pacificum præbe Reipublicæ: concede ut hæc Regina * civitatum maneat inexpugnabilis: & nos ut placentes Archetypo tuo, Chriſto Deo noſtro, admittamur in ejus regnum cæleſte, eum glorificantes & celebrantes, quoniam eum decet gloria, & adoratio, in ſæcula ſæculorum. Amen.*

* Conſtantinopolis.

Ego ne litterulam quidem immutarim in piiſſimi Cæſaris precatione; æqualis enim in omnibus mens mihi: orare pro inviꝺtiſſimo Imperatore noſtro Ferdinando: pro omnibus Chriſtianis atque Catholicis Principibus, à quibus pendet beata tranquillitas Reipublicæ Chriſtianæ: pro Veſontione noſtrâ, quæ vel ſolo divinæ Imaginis theſauro quem poſſidet, Civitatum cis Alpes jure dici poſſit Regina: denique pro ſalute noſtrâ, quam concedat nobis fons & origo bonorum omnium Deus, in quo deſino: utinam ſic in extremo illo exitu, certo & incerto fine. Amen.

INDEX RERUM.

A.

ADAMUS primus parens quo ritu ſepultus. Pag. 2
Ægyptii corpora terræ mandabant. 2
condiebant triplici modo. 5, 11
linteis involvebant. 4, 5
domi ſervabant. 5, 6.
Ægyptiacæ conditūræ triplex cauſa. 6
Ægyptii Sacerdotes linigeri. 101, 102
Alba, Sacerdotum tunica. 103
Alberti & Iſabellæ Archiducum liberalitas. 42
Altare S. Sudarij Biſontini privilegio munitum. 47
Amedeus Dux Sabaudiæ Sacellum S. Sindoni ædificat Camberii. 68
Amictus ex lino Ægyptiaco, Sindon. 14
Amorgis, lini ſpecies. 101
Anaboladium, Sindon. 14
S. Antonius ritus Ægyptiorum deteſtatus eſt. 6
Antonius de Vergeyo Archiepiſcopus curatus. 41
Areæ, ſubterraneæ cryptæ. 3
S. Athanaſius Reliquias Sanctorum humo condendas quare cenſuit. 6
Auguſtæ velatæ in nummis. 25
Aymericus proditor quatuor in partes diſtractus. 81

B

BAlteum Dominicum. 32, 33
Brachium S. Lucæ. 34
Brachium S. Stephani. 32, 46
Brandeum. 94

C

CAdavera in elementis ſepulta. 1
Cæci recipiunt viſum. 42, 43
Calvinus refutatus. 20, 21, 80
S. Cappella S. Sindonis in arce Camberienſi. 68
Capilli B. Virginis. 32, 56, 59

Capilli mortuis incidebantur. 10
Capſa argentea S. Sindonis Camberienſis. 68, 69
Captivi divinâ virtute ſoluti ergaſtulis. 56
Caput in duas partes diviſum. 25
Caput pro toto homine. 25
Caput S. Joannis Calybitæ ſervatur Chryſopoli ſeu Veſontione. 35
Carbaſa unde dicta. 103
S. Caroli Borromæi peregrinatio. 76 & ſeqq.
Caroli Magni facies ſudario operta. 28
Carolus Calvus ab Aquiſgrano Sindonem Compendium tranſtulit. 85
Caſia ad condituram adhibita. 5
S. Caſſius Narnienſis Epiſcopus. 28
Catacumbæ Chriſtianorum. 3
Cedrinum unguentum. 5
Charta Græcorum Antiſtitum. 35
Chriſtianorum fides de reſurrectione. 3
Chriſtiani corpora loculis condidere. 3
Chriſtus frequenter pictus in Sindonibus. 92
Chriſtus intonſo capite cur ſepultus. 11
Cingulum non eſt Sudarium. 31, 32
Clavi Martyrum, clavi Chriſti exiſtimati. 95
Clavorum Chriſti numerus an ex ſacris linteis colligi poſſit. 108
Cœmeteria Chriſtianorum. 3
Conſtantini Porphyrogeniti oratio ad Sudarij Edeſſeni imaginem. 128
Cornelia gens quo ritu ſepulta. 2
Corpora integra condita ſarcophagis. 2
Corpus Chriſti quomodo involutum. 27
Crucis Dominicæ portio inventa. 34
Crucis Dominicæ imputribilis qualitas. 17

D

Dentes ſunt ſemina corporis ſurrecturi. 4
Diadema quid. 96
Dido Pallanti veſtes texuit. 19
Dola urbs, Sodalitati S. Sudarii Biſontini nomen dedit. 46
Dormitoria Chriſtianorum. 3

E

Eccleſia de Lireyo exſtruitur. 55, 56
S S. Epiphanii & Iſidori corpora Veſontione. 32
Exemplaria mortuorum materialia. 7, 8

F

Facies pars capitis potior. 25
Facies pro totius corporis habitu. 26
Falcia quid. 96
Faſcia barbata, ὀθόνη. 9
Faſciæ crurules & pedules. 96
Faſciæ defunctorum. 13, 97
Faſciæ infantiæ Chriſti. 97
Faſciæ ſepulchrales Chriſti. 13, 99
Faſciæ ſepulchrales totum corpus excepto capite complectebantur. 21, 22
Feminæ apud Judæos feminarum curabant cadavera. 10
Feſtus dies S. Sindonis Camberienſis. 69
Fimbriæ veſtimentorum Chriſti, Veſontione. 34
Franciſcus I. Rex Francorum peregrinationem inſtituit ad S. Sindonem Camberienſem. 69
Idem optat aperiri capſam Sindonis Compendienſis. 85
Funerum celebritas apud Ethnicos unde. 3
Fuſum B. Virginis. 19

G

Gabbaræ. 7, 8, 9
Gallicæ Eccleſiæ Reliquiis ditiſſimæ. 34
Gamalielis præceptum pro ſepulturâ cadaverum. 10
Gaufridus de Charny Sindonem collocavit in Eccleſiâ de Lireyo. 56
geſtavit Auriflammam. 81
Glomus B. Virginis. 19
Græci faciem mortuorum Sacerdotum aëre velabant. 28

H

Hæreticus ardente febre abſumptus. 40
Henricus Comes, parens Regum Luſitaniæ. 34
Hieroſtrata Biſontinus S. Sudarium defert Veſontionem. 30
Humbertus Comes à Rupe Sindonem Lirenſem accepit in cuſtodiam. 58, 59

I

Jacob quomodo cruentam veſtem Joſeph oſculatus ſit. 128
Idola in mumiis reperta. 7
Idola mortuorum in vicis collocata. 10
Ignis, animata bellua creditus Ægyptiis. 8
Imagines ἀχειροποίητοι quomodo factæ. 123
Imaginum Chriſti in Sudariis color, materia, pictura. 112
Imaginum cultus qualis eſſe debeat. 125
Imago Chriſti non manu facta. 118
defertur in aciem. 119, 120
mira patrat Conſtantinopoli. 121
Infantes quare minimè cremarentur. 4
Inſtita quid. 96
Inſtitæ ſepulchrales quomodo circumvolutæ. 27
Inſtitæ non debuerunt notari in Sudario Biſontino. 20, 24
Joachimi Abbatis de Sudario capitis Chriſti vaticinium. 31
Judææ feminæ velatæ. 25
Judæi Ægyptum habitarunt. 5
duplici modo cadavera curabant. 10
Judæi corpora terræ mandabant. 2
ungebant. 11
linteis involvebant. 4, 10, 12, 13
Judæi Sudarij Dominici primi poſſeſſores fuerunt. 18

L

Lanæ in ſacris non uſurpatæ. 101
Lancea lateris Chriſti. 34
Larvæ mortuis adhibitæ in Ægypto. 9

Lava-

Lavabantur cadavera ante pollinčturam. 11
Lazari ſuſcitati imago. 23, 98
Lazarus cur in ſtaturâ pueri depictus. 99
Leonardus de Grueriis miraculosè ſanatus. 39
Lintea alba, candida, inſcripta. 103, 104
Lintea ſepulchralia Chriſti ſunt ex lino terreno. 102
Linteorum pluralitas in ſepulturâ Chriſti 13, 27, 93
Linteamina ſub inſtitis in ſepulturâ Judaicâ. 24
Linteum ante faciem morientium. 28
Linteum quo Chriſtus pedes diſcipulorum terſit incombuſtibile. 17
Linum asbeſtinum, ſive vivum. 100
Linum byſſinum. 101
Linum catagraphum. 103
Linum Cyprium non exuritur. 71
Linum vulgare terrenum. 101, 102
Linum xylinum. 101
Ludovici Ducis Sabaudiæ charta pro Sindone Camberienſi. 63

M

Mantile Abagari quare dictum Sudarium. 26
Manus & pedes, artus integros ſignificant. 23
Mappula, Sudarium Sacerdotis. 16
Margarita Carna. 51
fuit Burgunda. 53
Sindonem Ducibus Sabaudiæ reliquit. 61
Maria mater Domini diu vixit in Ægypto. 19
Mathildis Angliæ Regina capſam auream pro Sindone Compendienſi miſit. 86
Matronæ vela funebria texebant propinquis & amicis. 19
Miniſtri Laborantes mortuos ſepeliebant. 95
Miracula bina in ſuſcitatione Lazari. 22
Mitra quid. 96
Mors, albus noctis puer. 27
Mortuus ſuſcitatus virtute S. Sudarii Veſontini. 38
Mumiæ ſunt condita cadavera. 7
Myrrha ad conditūram adhibita. 5

N

Nili inundatio cauſa Ægyptiacæ conditūræ. 6
Nitrum in conditūrâ Ægyptiacâ uſurpatum. 5
Numa Rex quomodo ſepultus. 2
Nummi Sindonem Camberienſem præferentes. 68

O

Oculi claudebantur defunctis 10
Oleum B. Mariæ de Sardonnay. 59
Orarium, Sudarium. 16
Oſſa ſunt ſemina reſurrectionis. 3
Ὀθόνη, ſive barbata faſcia. 9
Ὀθόνιον, quid. 91

P

Pecten B. Virginis. 32
Pedes & manus, artus integros ſignificant. 23
Penelope texuit funebre linteum Laërti. 19
Perſonæ ſeu larvæ mortuis in Ægypto adhibitæ. 9
Peſtis ſedata Veſontione, virtute S. Sudarii. 45
Philippi Regis Francorum charta pro Sindone Compendienſi. 86
Philippus II. Rex Catholicus exemplar S. Sudarii Veſontini poſtulat. 44
Poderis, tunica Sacerdotis. 103
Poppææ Auguſtæ corpus conditum. 2, 5
Poppæa incedebat velata. 25
Præputii Dominici portio Veſontione. 34
Pueri faſciis, ſeu vinculis ligati. 22, 96

R

Reliquiarum veritatem quæ arguant. 29
Reliquiarum falſarum exhibitores coërciti. 78
Reſurrectionis ſenſus in animis Ethnicorum. 3
Richardus Pica Rhemenſis Archipræſul, patriâ Biſontinus. 39

S

Sacellum S. Sudarii Veſontini, anteà fuit S. Maimbodo ſacrum. 40
Sacerdotes velati. 25
Salinarum urbs Sodalitati S. Sudarii Veſontini nomen dedit. 46
Sanctuaria pro Sudariis. 93, 95
Sanguis alius vitalis, alius nutrimentalis. 124
Sanguinis aliquid in terris Chriſtus reliquit ibid.
Sanguis lateris Chriſti ſervatur Mantuæ. ibid.
Sanguis verus Chriſti habetur in urbe S. Maximini. 125
Sapphirus, liber vetuſtus. 35
Scriniolum argenteum S. Sudarii Veſontini. 40, 49
Semitymbium, ſeu ſemiſepulchrale. 25
Sepulturæ ritus varii. 1
antiquior in terrâ. 1
Sepulchra variè nominata. 3
Sepulchri Dominici longitudo. 17
Serapio Sindonites. 14
Sindon quid. ibid.
Sindon munda in Evangelio quid ſignificet. 12, 13, 24
Sindone amictus ſuper nudo in Marci Evangelio. 14
Sindon Compendienſis. 85, 92
imagine Chriſti ſignata non eſt. 91
Sindon Taurinenſis, quæ Lirenſis primùm, deinde Camberienſis & Allobrogica dicta, unde in Franciam adnecta. 82
à Gaufrido de Charny bello parta. 60, 82
ejus longitudo & latitudo. 17, 106
ejus deſcriptio. 105. & ſeq. 110, 111
non eſt Sudarium capitis Chriſti. 18, 85
non obtexit Chriſtum in ſepulchro. 13, 20
notata fuit ſanguine Chriſti ante pollincturam. 82, 106, 110
ſervata eſt primùm in Campaniâ. 54, 56
à Trecenſibus malè habita. 57
cultus ejus malè prohibitus à Clemente VII. Antipapâ. 58
veritas ejus defenſa. 77
venit deinde in Humberti Comitis à rupe poteſtatem. 58, 59

 ſer-

ſervatur in Burgundiâ, in fano S. Hippolyti. 59, 61
Margarita Humberti vidua donat illam Ducibus Sabaudiæ. 60 & ſeqq.
miracula ejus patrata Camberii. 52, 70 & ſeqq.
flammas evadit. 71
tranſlata Taurinum. 76
Sodalitas S. Sudarii Veſontini. 46
Sodalitium S. Sindonis Camberienſis. 68
Sordes pretioſæ ex abluto Chriſti corpore, ubi. 11
de Spinâ coronæ Domini aliquid Veſontione. 34
Statura Chriſti in Sudariis qualis. 106
Subucula linea Chriſti Domini ubi. 19
Sudaria lino texta. 15, 102
Sudaria Martyrum & Sanctorum. 93, 95
Sudaria pleraque ectypa. 92
Sudaria Setaba. 16
Sudariis qualis cultus exhiberi debeat. 127
Sudarium vox Syriaca & Latina. 15, 33
faciei proprium. 26
uſurpatum in re funebri. 16
Sudarium capitis Domini longum pedes octo. 17
totum corpus anterius obtegebat. 24, 26, 27
virtus ejus incombuſtibilis. 17
cultum in civitate Saracenorum. 28
Sudarium Chriſti, quo ſudorem ſanguineum deterſit in monte Oliveti. 16
Sudarium Chriſti & Apoſtolorum imagines continens. 19
Sudarium Edeſſenum. 113
tranſlatum Conſtantinopolim. 114
ubi nunc ſervetur. 115
Sudarium Moguntinum. 28, 91
Sudarium S. Pauli Apoſtoli. 26, 94
Sudarium Petrocorienſe. 91
Sudarium Veronicæ. 116
Romam quando tranſlatum. ibid.
celebres ejus Imagines Cadurci & Monaſterioli. 117
Sudarium Ulyſſiponenſe, ectypon. 92
Sudarium Veſontinum, ſive Biſontinum, eſt Sudarium capitis Chriſti, de quo S. Joannes & Beda. 17, 23
per B. Virginem Joſepho conceſſum. 18
videri & per ipſam textum. 19
non eſt cingulum Domini. 31
in Palæſtinâ pecuniâ redemptum. 29
Veſontionem perlatum. 29, 30
oſtenſionis ejus ritus antiquus. 31
ejus deſcriptio. 105
longitudo, latitudo. 106
amiſſum, & recuperatum. 38
deferebatur olim ad ægrotos. 39
ejus miracula. 37 & ſeq.
Magnatum donaria. 41
oculis laborantes ſanat. 43
dubios in fide hebetat. ibid.
à peſte Veſontionem liberat. 45
dæmones vim ejus non ferunt. 48
imagines ejus valent contra veneficia. 47
admiranda quædam de illo. 49
quando publicè oſtendatur. 39, 49
quando per civitatem deferatur. 50
Superficies unde dicta. 26

T

Taciti textus correctus. 5
Tænia quid. 56
Tæniarum uſus in ſepeliendo. 27, 97
Texta, ſeu crinalis vitta. 96
Theatrum Veſontione excitatum pro Sudario oſtendendo. 39
S. Theodoli Reliquiæ. 46
Thus in conditurâ non uſurpabant Ægyptii. 5
Tornodori in Galliâ viget cultus S. Sudarii Biſontini. 46
Trecenſium Theologorum ineptiæ refutatæ. 79
Tumbæ Chriſtianorum. 3
Tunica inconſutilis Chriſti. 19

V

Vela defunctorum punicea, alba. 4
Vela funebria, ſymbola noctis & mortis. 27
Velum, capillatæ capitis partis proprium. 26
Velum coxarum Chriſti crucifixi. 111
ſervatur Aquiſgrani. 84
Velum Plautillæ, & Veronicæ cur dictum Sudarium. 26
Veſtales velatæ. 25
Vinum Phœniceum in conditurâ uſurpatum. 5
Virgines ſacratæ Deo, velatæ. 25
Viri, virorum curabant cadavera apud Ægyptios. 10
Unctio cadaverum apud Judæos vulgò recepta. 11
differt à conditurâ. ibid.
Vulnera Chriſti quinque grandiora tantùm apparent in Sudario Biſontino. 84
Vulnus lateris Chriſti. 110
Vulnera manuum Chriſti. 108
Vulnera pedum Chriſti. ibid.

FINIS.

ANNULUS PONTIFICIUS PIO PAPÆ II. ASSERTUS

A

JOANNE CHIFLETIO Bellifontio, Canonico Tornacenſi, PHILIPPO IV. Regi Catholico, & Sereniſſimo Principi JOANNI AUSTRIACO à Sacris Oratorii.

ALEXANDRO VII.

PONTIFICI

OPT. MAX.

FUERIT aliquando Polycrati Samio ſummæ felicitatis indicium, voluntario damno, Annulus in mare projectus, idemque Domino redditus, non tam à piſce raræ magnitudinis, quàm Fortunæ inſidiantis manu. Fabulam iſtam nihil moror, nec felicitatem Tyranni, quam nimiam fatebatur etiam ipſe: ſed verecundiam inter pietatemque conſtitutus, Tibi Sanctiſſimo Chriſti Vicario, Optimo Parenti, Beatiſſimo Piſcatori, Piſciculus ſupplex ac venerabundus Annulum offero, quem PIO II. Deceſſori ac Civi Tuo, aſſerere non dubitavi. Quid ita? Nos Piſciculi? Immò Piſciculi, neque aliter Tui. NOS PISCICULI, inquit Tertullianus, *ſecundùm* Ἰχθὺν *noſtrum* JESUM CHRISTUM IN AQUA *naſcimur, nec aliter, quàm* IN AQUA *permanendo, ſalvi ſimus.* Unus mihi, ſed omnium inſtar, apud SANCTITATEM TUAM interventor Illuſtriſſimus Pronuntius HIERONYMUS DE VECCHIIS, decus Virtutum, delicium Litterarum: idem ille mihi auctor, ut & doctis & piis PIUM reddam, pretioſiore quâdam primæ dignitatis Teſſerâ paucis expensâ. Pareo itaque lubens, atque exhibito Cimelio brevem declarationem adjungo: impari (fateor) ſcriptione SACRATISSIMÆ TUÆ MAJESTATI,

Plinius l. 37. c. 1.

L. de Baptiſmo.

Argumento non item; quod à Gemmâ Pontificiâ, à Pio, ſanctiſſimo ejus poſſeſſore, etiam ſine meâ qualicumque Lucubratione, plurimum habeat pretii.

Annulus eſt ingens, aheneus, inauratus, Gemmâ meliore, ſummi Pontificatus Inſignibus, ac digito Pii Papæ II. factus pretioſior, ſuam habens Inſcriptionem, in quâ litterarum ductus plus ſatis indicant non eſſe Pii Papæ I. qui diem obiit Romæ M. Aurelio Antonino Philoſopho imperante, anno Chriſti c. lxv. quo tempore litteræ nudæ pingebantur, & ſine apiculis, ut poſtmodum uſu venit, inclinatâ paulatim Romanâ elegantiâ.

Non addito ejus nominis numero; eâdem inſcriptione, quâ ſepulchrum marmoreum paternis materniſque oſſibus Senis in templo B. Franciſci, ſuo juſſu conditum, notavit Pius II.

Silvius *hîc jaceo: conjux* Victoria *mecum eſt:*
Filius hoc clauſit marmore Papa Pius.

Neque quidquam eſt contrà, in ambitu Annuli ſcriptum eſſe Papa Piu, ultimâ litterâ S deſideratâ; non errore fabrili (quantum exiſtimo) neque anguſtiâ circuli; ſed ſine mendo, ac de induſtriâ: cùm talia Pius Pontifex ad antiquum morem revocaret, doceatque Antonius Auguſtinus in ejuſdem nominis Inſcriptione, quæ viſitur in Nummis Tarraconenſibus Receeſuinthi Regis, legi ſubinde Tarraco Piu, ultimâ itidem s deſideratâ. *Dialog. 7. de Nummis Antiquis.*

Plinius lib. 37. c. 8. Gemma, Topazius; non illa veterum, cui *ſuo virenti genere glòria eſt*, ſed Bohemica, Orientali ſimilis, rutilo fulgore tranſlucens auri puriſſimi; belliſſimè conveniens digi-

digito PII, Hiſtoriæ Bohemicæ conditoris, quæ deſinit in anno M. CCCC. LVIII. quo ipſo Summus Pontifex factus. Quadrata eſt, cùm deceat, Τὸν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. *Eum qui aliis imperat, perfectam habere moralem virtutem*, quam in quatuor veluti cardinibus verti omnes conſentiunt: indeque factum oſtendit Nicolaus Alemannus, ut quos Prudentes, Fortes, Juſtos, ac Temperantes eſſe conſtat, eos Τετραγώνους, *Quadratos* tum exteri, tum noſtri Sapientes nuncupaverint. *Ariſt. l. 1. Politic.* *Diſſert. Hiſt. de Lateranenſib. Parietinis.*

Quatuor fundæ latera, ſeu margines qui Gemmam amplectuntur, totidem ſymbolis Euangeliſtarum inſigniti, Homine, Leone, Bove & Aquilâ, alatis omnibus, uti referuntur à D. Joanne in Apocalypſi. Eoſdem Fontibus quatuor è Petrâ promanantibus denotatos Paulinus canit: *Cap. 4.* *Ep. 12.*

PETRUM *ſuperſtat* IPSA PETRA *Eccleſiæ*,
De quâ ſonori QUATUOR FONTES *meant*
EUANGELISTÆ, *viva* CHRISTI *flumina.*

Sed utrobique vario emblemate, eodem ſignificatu, Chriſti Euangelium eſt; de quo Theodorus Studita ad Paſchalem Primum. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, οὗ τὰς κλεῖς ἐδέξω παρ' αὐτοῦ διὰ μέσου τοῦ τῶν Ἀποστόλων πρωτοστάτου, καὶ τῶν ἀμοιβαδὸν μέχρι τοῦ προηγησαμένου τὴν ἱερωτάτην σου κεφαλήν. CHRISTI EUANGELIUM, *cujus* CLAVES *ab eodem* CHRISTO *Tu accepiſti per Apoſtolorum Antiſtitem, & per eos qui ſucceſſivè, ad Tuum uſque Anteceſſorem, Sacratiſſimum Tuum caput præceſſerunt.* Hinc binæ etiam claves decuſſatim poſitæ in Annuli circulo

 ſub

ſub Aquilâ Joannis, tamquam acceptæ à Chriſto Domino per Apoſtolorum Antiſtitem & ejus ſucceſſores. Idem Studita loquens de Romanâ Eccleſiâ: Κορυφαῖ-κὸς θρόνος, ἐν ᾧ Χριςὸς ἔθηκε τὰς κλεῖς τῆς πίςεως. PRIMARIA, inquit, SEDES, *in quâ* CHRISTUS *Dominus poſuit* CLAVES FIDEI. De decuſſi verò, ſeu littera X Chriſtum ſignante, Julianus in Miſopogone: *At enim* X *&* K *nihil civitati nocuerunt. Hoc ſapientiæ veſtræ ænigma quale ſit, difficile eſt intelligere: nos tamen quoſdam veſtrûm interpretes nacti, didicimus his litteris nominum quorumdam initia ſignificari, alterâ* CHRISTUM, *alterâ* CONSTANTINUM *declarari.*

Eâdem Diſſert. Notat Nicolaus Alemannus, Tiaram triplicis coronamenti primùm geſtaſſe URBANUM V. duplicis verò, BONIFACIUM VIII. Nam ſuperiorum, inquit, Pontificum Tiaras in vetuſtis imaginibus ac monumentis, unius coronamenti & Romæ cernimus, & Sugerius *In Vitâ Lud. Craſ.* deſcribit: *Capiti ejus* [INNOCENTII IV.] *Phrygium, ornamentum Imperiale, inſtar galeæ, circulo aureo concinnatum imponunt.* *Serm. I. de S. Silveſtro.* Innocentius III. *Romanus*, inquit, *Pontifex in ſignum* IMPERII *utitur* REGNO (id eſt, Coronâ) *Serm. I. de Coronâ Pontif.* *& in ſignum* PONTIFICII *utitur* MITRA. Idem alibi: ECCLESIA SPONSA *in ſignum ſpiritualium contulit mihi* MITRAM; *in ſignum temporalium dedit mihi* CORONAM; MITRAM *pro* SACERDOTIO, CORONAM *pro* REGNO; *illius me conſtituens Vicarium, qui habet in veſtimento & femore ſuo ſcriptum: Rex Regum, & Dominus Dominantium.*

In Annulo PII, Corona radiata, cui Mitra inſerta vittis dependentibus, deſignata etiam prodigio natalis ejus:

ejus: *Nato puero*, inquit Ciaconius, ÆNEAS SILVIUS *nomen pater indidit: puerpera autem per quietem viſa eſt ſibi inſantem* CUM MITRA *parere.* PAULUS II. ejus in Summo Pontificatu ſucceſſor, *Gemmis lapilliſque admodum delectatus, in quibus ejus erat voluptas, conquiſitis undique pretioſiſſimis*, MITRAM, *quæ* TRIBUS *educta* CORONIS REGNUM *appellatur, atque à Pontificibus multis antè ſæculis* DESITA ERAT GESTARI, *novam confecit, atque adhibuit; cujus hodie, licitantium opinionibus, ampliùs centum & viginti millium eſt æſtimatio.* Ceterùm Annulos, ex ipſo Antiquorum more, nobile quoddam munus præ ſe tuliſſe, INNOCENTIUS III. ſuprà memoratus locupletiſſimo præ ceteris ſymbolo teſtatum voluit, cùm RICHARDO Angliæ Regi, ut ſui erga eumdem animi benevolentiam apprimè commendaret, quatuor nobiliſſimos ad eumdem adjunctâ Epiſtolâ Annulos tranſmiſit; ut Odoricus Rinaldus ex ipſis INNOCENTII verbis luculenter ediſſerit, apud quem Pontifex: QUATUOR, inquit, ANNULOS AUREOS *cum diverſis* LAPIDIBUS PRETIOSIS *Magnitudini Tuæ deſtinamus.* Additque: *Ut myſterium potiùs quàm donum attendas; rotunditas æternitatem ſignificat, quæ initio caret & fine. Habet igitur* REGALIS PRUDENTIA *quid in* ANNULI FORMA *requirat, ut de* TERRENIS *tranſeat ad* CÆLESTIA, *de* TEMPORALIBUS *ad* ÆTERNA *procedat.*

In ejus Vitâ.

Jacob. Cardin. Papienſis lib. 2. Commentar.

Paulus Aringhus l. 6. Rom.

Subter. cap. 50.

Tom. Annal. 13.

O, Te itidem monente, B^ME^ PATER, cogitent iſta Reges, qui bella volunt, ut æqualiùs atque conſtantiùs ſeſe res humanæ habeant, neque aliud aliò ferri, neque mutari, ac miſceri omnia cernamus! Junctæ manus

dextræ

dextræ in Gemmis veterum Annulorum reperiuntur non rarò, Symbola utique Fidei atque Amicitiæ, etiam redintegratæ. Quâ ratione apud Livium M. Æmilius & M. Fulvius Cenſores *omnibus inſtantibus, qui aderant,* DEXTERAM FIDEMQUE *dedere, mittere verè, ac finire odium.* Mittantur verè, ac finiantur tot annorum odia: deſinant collidi inter ſe potentiſſimi Reges in utero Matris Eccleſiæ; ut per Te inter eos TUTA PACE conciliatâ, DEXTERAS JUNGAMUS, maneatque adverſus hoſtes Fidei DUCE ALEXANDRO CERTA VICTORIA. Ita vovebam Bruxellæ Kalendis Auguſti, M. DC. LVIII.

Lib. 40.

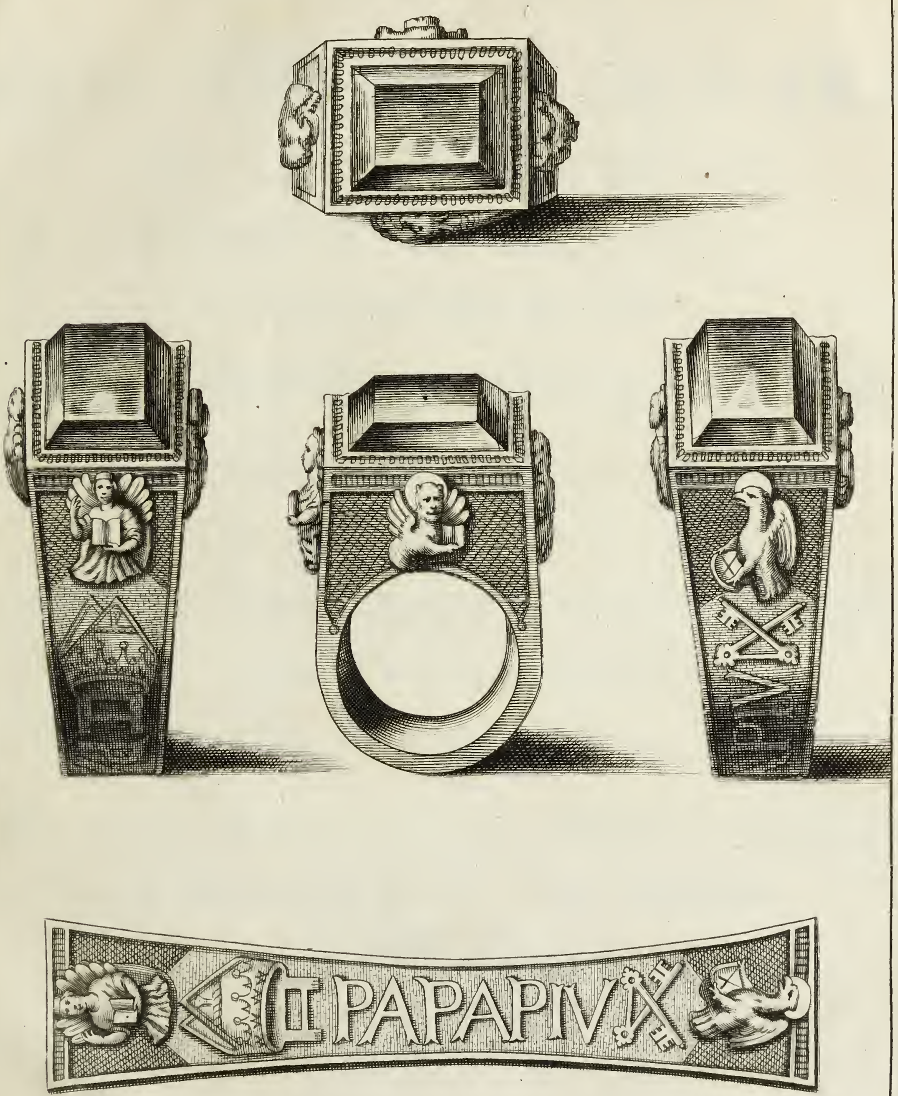
SANCTITATI TUÆ

Æternùm devotus
Joannes Chifletius.

APPROBATIO CENSORIS.

VIſus eſt mihi Annulus Pontificius PIO PAPÆ II. *aſſertus à nobili atque admodum Reverendo Domino Joanne Chifletio Bellifontio, Canonico Tornacenſi, quem typis Plantinianis, & ipſis oculis ſanctiſſimi Domini noſtri* ALEXANDRI PAPÆ VII. *dignum cenſui, gratulatus hanc lucem gemmeo calamo ſolertiſſimi Scriptoris. Bruxellæ Kalend. Auguſti,* M. DC. LVIII.

Antonius Sanderus Presbyter S. T. Licentiatus, Canonicus Iprenſis, & librorum Cenſor.

Ex Dactyliothecâ Ioannis Chiffletÿ Canonici Tornacenſis.

VETVS IMAGO SANCTISSIMÆ DEIPARÆ IN IASPIDE VIRIDI, OPERIS ANAGLYPHI, INSCRIPTA NICEPHORO BOTANIATÆ, GRÆCORVM IMPERATORI:

NVNC PRIMVM EDITA, ATQVE HISTORICA DECLARATIONE ILLVSTRATA

A

IOANNE CHIFLETIO, Canonico Tornacenſi,
PHILIPPO IV. Regi Catholico
à Sacris Oratorij.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO HIERONYMO DE VECCHIIS, ABBATI MONTIS REGALIS, INTERNVNTIO APOSTOLICO PER BELGIVM ET BVRGVNDIAM, PATRONO SVO COLENDISSIMO

IOANNES CHIFLETIVS.

QVO tempore, pace terrâ mariqueparta, barbaricam tyrannidem in Europam invehere conatur immanis Turca, atque Orbi Chriſtiano ſuam invidet felicitatem; ecce Tibi, ILLVSTRISSIME DOMINE, Imperatorem Orientis, Mariano cultu ad ſaniora conſilia regreſſum; Sanctiſſimam Dei Matrem, numquam non benignam erga cultores ſuos; vt non dubitem eam hoc habitu opportunè quaſi præſentem ſiſtere, in quam obtutus & lumina tua defigas, cuius amabilitatem conſecteris.

Ex ampliſſimo Cimeliarchio viri nobilis Gaſparis Monconiſij Lierguij prodiit hæc primùm VIRGO GEMMEA; quæ poſtmodùm expetita ab Sereniſſimo Auſtriæ Archiduce LEOPOLDO GVILIELMO, dum ad illum Lugduno tranſmittitur, mortuo eo qui Lutetiæ id negotij curabat, deperdita eſt, aut certè ab ignotis poſſeſſoribus redimi hactenus non potuit: quò magis mihi adlaborandum exiſtimavi, ut in lucem prodiret eius delineatio, quæ vel ſola, ſacræ profanæque Antiquitatis amantiſſi-

mo Principi appetitionem moverat Archetypo potiundi, cuius inſcriptio veluti fragmentum aliquod Hiſtoriæ Græcanicæ continere viſa. Argumentum pium & memorandum, quo ſanus Lector eruditior fieri poſſit ac melior. Eſt enim aureum illud dictum Eminentiſſimi FRANCISCI Cardinalis BARBERINI: *Omnem Eccleſiaſticam vetuſtatem ſummo quidem ſtudio inveſtigandam; conſervandam verò colendamq́ eam tantummodò, ex quâ proficias.* Igitur de tempore cælati huius Cimelij, quantum conjicere fas erit, paucis abſolvam, præmiſsâ narratiunculâ de moribus Cæſarei poſſeſſoris, quæ neque contrita ſit, nec communis, ſed cognitu digna. Fuit is, vt ex eadem inſcriptione ſatis liquet, NICEPHORVS, cognomento BOTANIATES, Græcorum XXV. Imperator, qui à Nicephoro Phoca oriundus, per omnes militiæ gradus ad ſupremum evectus eſt.

Apud Nicolaum Alemannum, in Diſſertatione Hiſtorica de Lateranenſibus Parietinis.

Sub Iſaacio Comneno, poſt Nicæam captam, prælium que commiſſum in loco qui Ἅδης, id eſt *Orcus*, nominabatur ab incolis, ingens ipſe virium atque animi, cum Randulpho Franco manum conſeruit: *Ferunt*, inquit Georgius Cedrenus, *pulſis Imperatoriis, inter medios fugientes perſequentesq́ oberrantem, cum* CELEBRI ALIQVO *concupiviſſe congredi. Atque vbi ſentiret* NICEPHORVM BOTANIATEM *eà tranſire, reliquis omiſſis in illum contendiſſe, eminus vociferantem, vtq́ maneret hortantem, & quis ipſe eſſet, nominatim exprimentem, & ad quam rem provocaret. Quod* BOTANIATEM *animadvertentem, inhibito curſu cum Randulpho manum conſeruiſſe, ſcutumq́ eius gladio diſſecuiſſe: Randulphum enſem in* BOTANIATÆ *galeam impegiſſe, ictuq́ eum delapſum irrito: atque ita factum, ut alij ad* BOTANIATEM *accurrerent, captumq́ Randulphum ad Comnenum adducerent.*

In Compend. Hiſtor.

Conſtantino Duca imperante præfuit oppidis ad Iſtrum fluvium ſitis, Titulo τοῦ μαγίστρου, ſeu MAGISTRI MILITIÆ, quò etiam copias vexit ſub Romano Diogene.

Ad PALATII CVRAM provectus à Michaële Imperatore VII. eius nominis, quam qui ſuſtineret, CVROPALATES audiebat,

Par extans curis, ſolo Diademate diſpar,
Ordine pro rerum vocitatus CVRA PALATI.

Corippus African. lib. I. de Laudibus Iuſtini.

Quâ

Quâ nixus auctoritate, & Turcarum ſuppetiis, miſcellaneas ſibi ex omni genere hominum Legiones contrahens, Imperium arripuit. *Principes in Oriente*, (Ioannis Curopalatæ verba ſunt) *Alexander & Cabaſilas, Synadeni, Gudelius, Straboromanus, & reliqui Senatorij ordinis Principes delecti, quam pridem rebellionem conceperant, ad opus perducunt; &* CVROPALATEM NICEPHORVM BOTANIATEM *convenientes, Imperatorem declarant Octobri menſe, Indictione primâ. Quod cùm ad Imperatoris aures accidiſſet, haud mediocriter ipſum perturbavit: erat enim à multis quoque prædictum, fore vt olim* N *ſuperaret* M. Tum multis interjectis: *Ingens numerus ex Megalopoli ad ipſum* [BOTANIATEM] *quotidie confluere, &, quod dictu eſt incredile, ne Turci quidem ipſi impedimento fuere; immò potiùs cum reverentiâ quadam & obſervantiâ comitabantur, & Regina urbium, & omnes ipſius Principes, quiq; Magiſtratus gererent, quiq; in ſuburbanis & vicis erant. Quinetiam Eccleſiæ Proceres in vnum convenientes ad celeberrimum Dei Sapientiæ Templum, nuper imminentibus Epibateriis Annuntiationis* B. MARIÆ, *declarant* IMPERATOREM BOTANIATEM, *præeunte his Patriarchâ Divinæ vrbis magnæ Antiochiæ, nomine Æmiliano, & Metropolitâ Icony: ipſiſq; omnis Clerus conſenſit, & Senatus, & omnis ferè civitas; & diviſi per Tribus qui erant in Republicâ illuſtres, & Legionum Præfectos declarant, & Ordines inſignes conſtituunt, & Palatiis derepentè potiuntur, militeſq; diſponunt, qui Imperatoris Michaëlis milites expellant, prælio mercenarios debellantes: capiunt autem Imperatorem Michaëlem, qui ad Palatia in Blachernis fugerat cum Auguſtâ Mariâ ex Alanis, ſuoq; filio Conſtantino Porphyrogenito, & ad Monaſticam vitam traducunt, ad Studij Monaſterium cum vili jumento tranſmiſſum, cùm annos ſex imperaſſet, eodem Sabbatho, quo à fidelibus miraculum Lazari celebratur.*

Byzantium ingreſſus BOTANIATES, *Patriarchæ manibus Imperatorio diademate coronatus, ſuos donis atque honoribus proſecutus eſt.*

Tradunt quidam, excommunicatum illum à GREGORIO VII.

Cuſpinianus de Cæſaribus.

VII. Pont. Max. quòd Michaëlem regno deturbaſſet, ac alienum invaſiſſet Imperium : *Quòd enim*, inquit Baronius, *Michaël Imperator cum Latinis communicaret, coleretq; ipſum Romanum Pontificem* GREGORIVM, *dignum viſum illi, ſi tyrannum invaſorem Imperij excommunicaret.*

Anno Chriſti 1078. Num. 20.

Triennium & dies aliquot Imperio potitus, poſt varias concertationes adverſus alios inſurgentes Tyrannos, tandem quæ fecit, & ipſe paſſus eſt, à Comnenis in Monaſterium detruſus, eaque conditione vitâ donatus, vt Monachum ageret. Et verò, qui antè πρὸς μάχας καὶ πολέμους διεσκεδάζετο : *ad pugnas & prælia paratus erat*, ſe haud impatientem vitæ quietioris oſtendit; cumque obtinuiſſet gloriam militiæ ſæcularis, tandem humilitate pœnitentiæ factus videtur Chriſti miles, exemplo Michaëlis Imperatoris deceſſoris ſui, probi ac religioſi Principis, qui & ipſe capillos tonſus, Decreto Synodico Metropolites Epheſi effectus eſt. Fertur enim Botaniates etiam ad Preſbyteri gradum perductus. Quo tempore hanc in Iaſpide viridi cælatam Diviniſſimæ Matris Imaginem coluiſſe veriſimile eſt, tamquam Tutelarem vitæ melioris, & ſanctioris inſtituti.

Anno 1081.

Ioannes Curopalata.

In medio παναγία Θεοτόκος, *Sanctiſſima Deipara* palmas extendit, quæ IESVM infantulum toties contrectarunt, habitu Panmacariſtico, ſtatu Beatorum; quòd nimirum ipſa ſit *Cælum, Templum, & Thronus Divinitatis*, meritoque vocatur à ſuis cultoribus per excellentiam BEATA. Nam, vt expanſio manuum ſiue brachiorum in hac mortali vitâ *ſignum ſit depromendæ ſupplicationi accommodum*, vt ait DIVUS Baſilius; in diuorum tamen Imaginibus Beatitudinis ſtatum notat. Vnde & ipſa Romana Gentilitas, quos ritè conſecratos deorum numero adſcripſerat, hoc habitu in nummis repræſentabat; de quo Macarius noſter in ſuis Hagioglyptis M S. *Status ille*, inquit, *brachiorum expanſorum, orantis quidem vocatur; ſed inter orationum formas eſt etiam Doxologia, ſeu glorificatio, & perpetua laudatio Dei; quod verè munus Beatorum. Quare expanſio brachiorum hîc Beatitudinis ſtatum notat. Nam & ipſa* BEATA *Virgo, cùm in Muſivis Abſidum pingitur, tali ſtatu, vt* BEATISSIMA, *ponitur. Quod ſi quis dicat, & in-*

Epiphanius Serm. de Deiparâ, ſub finem.

In cap. 1. Iſaiæ.

Lib. 2.

interceſſionis pro nobis eſſe illum modum, non repugno; malim tamen prius. Huc facit, non aliâ formâ tres Pueros in camino ignis eſſe depictos, vt exprimatur quod de illis ait Scriptura: Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

Addita inſcriptio M–P. ΘΥ. litteris inter ſe cohærentibus, quibus inducta lineola, cuius moris ortum aperuimus Lucubratiunculâ de Sacris Inſcriptionibus, quibus tabella Diuæ Virginis Cameracenſis illuſtratur: nimirum, Græcorum Orthodoxos incredibili quo in Neſtorium & ſequaces illius flagrabant odio, ſacris Beatiſſimæ Virginis imaginibus inſcriptionem addidiſſe, quâ eam DEI MATREM eſſe aſſererent. Idque ita eſſe coniectabam, quòd Notis eiuſmodi uti ſolerent, ad calumnias & impietates hæreticorum refellendas, uti docet Α & Ω ſigno Chriſti ☧ appoſitum, quo tandem Arianorum quæſita mendaciis auctoritas obtereretur. Fuit, cùm imaginibus Deiparæ integrum Epigramma adſcriberent, vt in Achate Orientali, quæ eſt Sereniſſimi Archiducis LEOPOLDI GVILIELMI, & Chriſtum refert adversâ parte, Deiparam aversâ, cum inſcriptione ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ litteris perpendiculariter exaratis. Cap. 4.

Vidi & aliam Gemmam hâc ſpecie & inſcriptione M. I. ſive MATER IESV: quam eò lubentiùs adfero, quòd videam Paulum Aringhum vltimâ editione ROMÆ SVBTERRANEÆ præclariſſimum Opus etiam ornare voluiſſe hiſce elegantiis priſcæ Chriſtianitatis, & ferè ex Flaviſſis FELICIS RONDANINÆ, incomparabilis Heroïnæ, quæ Theſauro ſuo res veteres Religioſas, ſæculi noſtri SACRORVM MATER, condit promitque.

Sed vt ad Botaniatem revertar, ſcriptum in ambitu iaſpidis:

ΘΙΕΡΟΗΘΕΙ. ΝΙΚΗΦΟΡΩ:

ΦΙΛΟΧΡΙCΤΩ. ΔΕCΠΟΤΗ. ΤΩ. ΒΟΤΑΝΕΙΑΤΗ.

Quod ita interpretor:

ΤΩ ΙΕΡΟΗΘΕΙ, ſiue ΙΕΡΟΣΘΕΙ: *Sacris addicto, Stolam induto, Presbytero.* Vbi poſitum R vice P, vt in Imagine Cameracenſi MR. & XRS. minimâ etiam interveniente mutatione, Η in Σ, ſed neceſſariâ, vt commodus ſenſus eliciatur.

N I-

ΝΙΚΗΦΟΡΩ: Tertio eius nominis Græcorum Imperatori.

ΦΙΛΟΧΡΙϹΤΩ: *Amanti Chriſti:* felici, ſi MARIANO cultu tantum nomen impleverit.

ΔΕϹΠΟΤΗ: Vt qui Imperio exutus DESPOTÆ titulum ſumpſerit Imperatorio proximum, aut certè ambiguo ſignificatu, atque indicio priſtinæ dignitatis: quamvis enim aliud propriè ſit Δεσπότης, & Δέσποινα, quàm *Imperator*, & *Imperatrix*, ut ex Codino Curopalatâ clarum; ſubinde tamen Δέσποινα *Imperatricem* deſignat, ſicut & Δεσπότης ſæpè *Imperatorem*. Vnde apud Luitprandum Ticinenſem titulus ille Imperatoris: Δεσποτεία σου ἁγία: *Dominatio ſua ſancta.*

Cap. 1. Gretſerus lib. 5. de Cruce.

Lib. de Officiis Aulæ Conſtantinopolitanæ.

ΤΩ ΒΟΤΑΝΕΙΑΤΗ: non ΒΟΤΟΝΕΙΑΤΗ, vt in pleriſque Codicibus, Librariorum errore Α in Ο, atque etiam in Ω commutantium: de quibus Guilielmus Canterus Syntagmate de Ratione emendandi Græcos Auctores.

Atque hæc breviter, & ſcitu digna, quantum exiſtimo, in hoc argumento, quæ Tui, ILLVSTRISSIME DOMINE, judicii ſagaciſſimi faciebam, & melioris cenſuræ. Tornaci Kalend. Ianuarii ineuntis anni M. DC. LXI. quem feliciſſimum voveo iſthoc exiguo, ſed ſacro & voluntatis addictiſſimæ pignore.

FINIS.

SPECIAL 93-B
3690

THE GETTY CENTER
LIBRARY